

Style Definition: List: Indent: Left: 0"

МНОГОГОДИШЕН НАЦИОНАЛЕН СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН ЗА АКВАКУЛТУРИТЕ В БЪЛГАРИЯ (2021-2027)

Deleted:

ПРИЕМСТВЕНОСТ И ИНОВАТИВНОСТ

Възложител:

МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО,
ХРАНИТЕ И ГОРИТЕ

Изпълнител:

Обединение
"ИРА-СТРАТЕГМА"

Formatted: Indent: Left: 0.1"

Formatted Table

Formatted: Space Before: 0 pt, Line spacing: single

Deleted:

обединение .

Formatted: Font: Bold

Formatted: Space Before: 0 pt, Line spacing: single

София, октомври 2020 г.

Настоящият документ е изготвен от екип на обединение "ИРА-СТРАТЕГМА" в изпълнение на обществена поръчка с предмет: "РАЗРАБОТВАНЕ НА МНОГОГОДИШЕН НАЦИОНАЛЕН СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН ЗА АКВАКУЛТУРИТЕ В БЪЛГАРИЯ (2021-2027)", с възложител Министерство на земеделието, храните и горите на Република България. Обществената поръчка се финансира от бюджетна линия "BG14MFOR001-7.001 – Техническа помощ" на Програмата за морско дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство.

Заклученията и тълкуванията, които се съдържат в настоящия документ, представляват експертното мнение на експертите на обединение "ИРА-СТРАТЕГМА" и по никакъв начин не следва да се приемат като становище или официална позиция на Министерство на земеделието, храните и горите на Република България или на Управляващия орган на Програма за морско дело и рибарство.

Deleted: -

Deleted:) Г.",

Deleted: Министерството

Deleted: Оперативна програма Морско

Deleted: -

Deleted: Министерството

Deleted: Оперативна програма Морско

Formatted: Font: Bold

Formatted: Left, Line spacing: Multiple 1.08 li, Hyphenate, Border: Top: (No border), Bottom: (No border), Left: (No border), Right: (No border)

Formatted: Border: Box: (Single solid line, Auto, 0.5 pt Line width)

Благодарности

Авторският екип изразява своите благодарности на експертите, представителите на държавни институции и други заинтересовани страни, както и на браншовите организации, предоставили информация, коментари и препоръки в процеса на разработване на Плана.

Formatted: Border: : (Single solid line, Auto, 0.5 pt Line width)

Deleted: Национален Стратегически План

Deleted: Аквакултурите

Deleted: 151

Препоръчително цитиране

Хубенова, Т., Узунова, Е., Зайков, А., Марков, Я. Делчева, С., 2020. Многогодишен национален стратегически план за аквакултурите в България (2021-2027). 153 стр.

1 СЪДЪРЖАНИЕ

Списък на таблиците.....	5
Списък на фигурите	6
Списък на съкращенията	9

1 МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА МНОГОГОДИШЕН НАЦИОНАЛЕН СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН ЗА АКВАКУЛТУРИТЕ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г. 11

1.1 Информационни източници	11
1.2 Основни типове данни по източници	12
1.2.1 Рибно стопанство	12
1.2.2 Преработка	12
1.2.3 Пазарни данни	13
1.2.4 Икономически данни	14
1.3 Нормативна и стратегическа рамка.....	14

2 ОПИСАНИЕ И АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ПОДСЕКТОР АКВАКУЛТУРИ В БЪЛГАРИЯ..... 15

2.1 Общ преглед на производството на аквакултури.....	15
2.1.1 Видове риба и други водни организми, обект на отглеждане и развъждане.....	15
2.1.2 Обем на производството на риба и други водни организми.....	16
2.1.3 Видове стопанства за аквакултури в България.....	21
2.1.4 Равнище на използваните технологии и интензивност на производството на аквакултури.....	24
2.2 Икономически показатели на подсектор Аквакултури.....	26
2.2.1 Конкурентоспособност и рентабилност на подсектор Аквакултури.....	30
2.2.2 Заетост и възнаграждения	34
2.3 Търговия с продукция от аквакултури.....	36
2.3.1 Структура на пазарите на риба, рибни продукти и други водни организми в България	36
2.3.2 Дял на продукцията аквакултури от <u>обема на продукцията от аквакултури в ЕС</u> .40	
2.3.3 Стойност на продукцията от риба и други водни организми по веригата „производител - краен клиент“.....	41
2.4 Консумация на продукция от аквакултури.....	49
2.5 Състояние на околната среда, климатични промени и аквакултури	51
2.5.1 Влияние на климатичните промени върху развитието на аквакултурите в България.....	53
2.5.2 Влияние на аквакултурите върху околната среда.....	53
2.5.3 Аквакултурите и <u>опазването, възстановяването</u> на околната среда и биологичното разнообразие.....	55
2.6 Преглед на нормативната уредба в подсектор <u>аквакултури</u>	56
2.7 Образование, обучение и научно-изследователска дейност	60
2.7.1 Образователни и изследователски ресурси и капацитет.....	60
2.7.2 Анализ на състоянието на научно-изследователската дейност.....	62
2.8 Управление на подсектор Аквакултури	64
2.8.1 Разработване на политика	64

Deleted: рибарството

Deleted: опазване и възстановяване

Deleted: аквакултури

Deleted: 63

Deleted: 63

2.8.2	Стратегическо планиране	64
2.8.3	Прилагане на политика	65
2.8.4	Контрол по прилагането на политиката.....	67
2.9	Достъп до финансови средства	70
2.9.1	Принос на оперативните програми за развитието на подсектор Аквакултури	70
2.9.2	„Научени/ненаучени уроци“ за следващия програмен период	72
2.9.3	Използване на финансови инструменти	74
2.9.4	Държавно подпомагане в сектора	80
3	Преглед на изпълнението на Многогодишния национален стратегически план за аквакултурите в България (2014-2020)	81
4	SWOT и пест анализ на производството на аквакултури	88
4.1	SWOT анализ.....	88
4.2	ПЕСТ анализ	92
5	Визия за развитието на подсектор Аквакултури в следващия програмен период 2021-2027 г.....	95
5.1	Предизвикателства пред подсектор аквакултури в България	95
5.2	Решения за устойчив растеж на аквакултурите	98
6	Стратегически цели, Дейности и мерки в контекста на Общата политика в областта на рибарството	100
	Стратегическа цел: Развитие на устойчиви аквакултури, екологосъобразни и щадящи експлоатацията на водните ресурси	100
	Стратегическа цел: Повишаване на търсенето и потреблението на продукти от аквакултури, произведени по устойчив начин на местно равнище	108
7	Показатели за екологична, икономическа и социална устойчивост на подсектор Аквакултури в България	111
	Ограничение на отговорността.....	113
	Приложения.....	114
	Политики и нормативна уредба.....	135
	Икономическа среда.....	136
	Социална и културна среда.....	141
	Технологична среда	142
	Стратегии за действие.....	143
	Стратегии на оптимизма.....	143
	Консервативни стратегии	147
	Конкурентни стратегии	150
	Парадоксални стратегии.....	152

Deleted: 64

Deleted: 79

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица. 1. Заети лица в еквивалент на пълна заетост в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми.....	34
Таблица. 2. Средни годишни разходи за възнаграждения на заето лице в еквивалент на пълна заетост в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в левове.....	34
Таблица. 3. Средна цена на производител за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове	43
Таблица. 4. Цена на едро за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове.....	43
Таблица. 5. Цена на дребно за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове.....	44
Таблица. 6. Разлики в другите звена от веригата за продукти от аквакултури	44
Таблица. 7. Обем на внос (т) на основни видове, обект на аквакултурно производство в България.....	46
Таблица. 8. Обем на износ (т) на основни видове, обект на аквакултурно производство в България.....	48
Таблица. 9. ИПЦ за търговия с риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели в милиони левове	49
Таблица. 10. Изчислено потребление на основни видове, обект на аквакултура в България, в кг на човек от населението	50
Таблица. 11. Заложено и произведено количество в тонове в различни стопанства, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП за целия период 2013-2018 г.....	71
Приложение 1	
Таблица. П1.1. Брой на подпомогнатите от ОПРСР стопанства по мярка 2.1. по видове производствени мощности.....	115
Таблица. П1.2. Заложено в производствената програма и произведени количества в различни видове стопанства, подпомогнати от ОПРСР за периода 2013-2018 г.....	120
Таблица. П1.3. Заложено и произведено количество в различни стопанства, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на ПП за целия период 2013-2018 г.....	121
Таблица. П1.4. Общото количество произведени хидробионти от аквакултура в страната за периода 2013-2019 г.	122
Таблица. П1.5. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите ферми с рециркуляционни системи (РАС).....	127
Таблица. П1.6. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите ферми с рециркуляционни системи (РАС) по видове хидробионти.....	128
Таблица. П1.7. Количество хидробионти, заложено в ПП в подпомогнати от ПМДР ферми....	130
Таблица. П1.8. Изпълнение на ПМДР към 2019 г. по показателите, заложени в Програмата ...	132
Приложение 2	
Таблица. П2.1. Заети лица в еквивалент на пълна заетост в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми, източник: НСИ	138
Таблица. П2.2. Средни годишни разходи за възнаграждения на заето лице в еквивалент на пълна заетост в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в левове, източник: НСИ.....	139
Таблица. П2.3. Износ на шаранови видове и пъстърва по години като обем (в тонове) и стойност (в милиони левове), източник: ЕОППРА	139

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1.	Сладководни и соленоводни аквакултурни стопанства у нас, регистрирани в периода 2013-2019 г.	15
Фигура 2.	Годишна продукция (t) на аквакултури от местни и интродуцирани видове риби в България за периода 20103-2019 г.	15
Фигура 3.	Годишна продукция на биомаса от сладководни и морски аквакултури в България за периода 2013-2019 г.	16
Фигура 4.	Дял на отделните организмови групи (%) в производството на биомаса от сладководни и морски аквакултури в България за периода 2013-2019 г. (по години и средно за периода)	16
Фигура 5.	Годишна продукция (t) на риби от различни семейства за периода 2013-2019 г.	17
Фигура 6.	Годишна продукция (t) на риби от семейство Шаранови за периода 2013-2019 г.	17
Фигура 7.	Годишна продукция (t) на риби от семейство Пъстървови за периода 2013-2019 г.	18
Фигура 8.	Годишна продукция (t) на европейски, африкански и канален сом за периода 2013-2019 г. в България	18
Фигура 9.	Годишна продукция (t) на биомаса от риби от семейство Есетрови за периода 2013 - 2019 г. в България	19
Фигура 10.	Обем на произведена продукция (t) от аквакултури (рибовъдни и мидени стопанства) през 2019 г. по области.	20
Фигура 11.	Дялово разпределение на стопанствата според обема на произвежданата продукция от аквакултури през 2019 г. (не е включено производството на черна мида)	20
Фигура 12.	Разпределение на броя на регистрираните и активните стопанства в България по години за периода 2013-2019 г.	21
Фигура 13.	Разпределение на броя на типовете стопанства (топловодни, студеноводни, смесени и морски) у нас по години за периода 2013-2019 г.	21
Фигура 14.	Разпределение на активните стопанствата през 2019 г. по типове (басейнови, садкови, язовирни, стопанства с рециркуляционни системи, мидени колектори)	23
Фигура 15.	Дял на активните към общо регистрираните стопанства по области през 2019 г.	24
Фигура 16.	Брой предприятия в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми по големина на предприятието: микро до 9 заети, малки от 10 до 49 заети и средни от 50 до 249 заети,	27
Фигура 17.	Общи годишни приходи в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в милиони левове	27
Фигура 18.	Средни годишни приходи на предприятие в подсектори 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни и 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни в хиляди левове	29
Фигура 19.	Дял (%) на изменение на приходите за година в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми спрямо предходната година.	30
Фигура 20.	Нетна печалба за година в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в милиони левове. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.	30
Фигура 21.	Средна печалба на предприятие за година в подсектори 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни и 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни в хиляди левове. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.	31
Фигура 22.	Дял (%) на нетната печалба за година от приходите в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми	32
Фигура 23.	Приходи и печалба на килограм продукция в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в левове.	32

Фигура 24.	Годишни приходи на заето лице в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хиляди левове	33
Фигура 25.	ДМА на заето лице в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хиляди левове	33
Фигура 26.	Баланс на предлагането на риба, други водни организми и продукти от тях, 2018 г. .36	
Фигура 27.	Обем на предлагането на риба, рибни продукти и други водни организми, формирани от улов, производство от аквакултури, и внос (в хиляди тонове).....	37
Фигура 28.	Стойност на предлагането = улов + производство от аквакултури + внос в милиони левове	37
Фигура 29.	Обем на търсенето = собствено потребление + износ в хиляди тонове.....	38
Фигура 30.	Стойност на търсенето = собствено потребление + износ в милиони левове	38
Фигура 31.	Годишен баланс на пазара в милиони левове по компоненти: собствен улов, производство от аквакултури, внос и износ в милиони левове,	39
Фигура 32.	Стойност на годишното производство от аквакултури в милиони левове	39
Фигура 33.	Брой на търговски обекти за продажби на дребно на риба и рибни продукти	39
Фигура 34.	Дял (%) на обемите от улов и производство от аквакултура в България от обемите от улов и производство от аквакултура в ЕС28	40
Фигура 35.	Дял (%) на стойността на улов и производство от аквакултура в България от стойността на улов и производство от аквакултура в ЕС28:	41
Фигура 36.	Средни разходи в левове за производство на килограм продукция в подсектори 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми	41
Фигура 37.	Средни приходи в левове от производство на килограм продукция в подсектори 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми	42
Фигура 38.	Средна цена на производител за килограм продукция от улов и аквакултури в България в левове	42
Фигура 39.	Годишен внос на продукти от риба и други водни организми в тонове.....	45
Фигура 40.	Стойност на годишен внос на продукти от риба и други водни организми в милиони левове	46
Фигура 41.	Обем на годишен износ на продукти от риба и други водни организми в тонове.....	47
Фигура 42.	Стойност на годишен износ на продукти от риба и други водни организми в тонове.....	47
Фигура 43.	Годишни продажби на едро и дребно на риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели в милиони левове	49
Фигура 44.	Базовата тенденция при консумацията на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство	49
Фигура 45.	Разходи за крайно потребление - национално ниво в милиони левове по съпоставими цени на 2015 г и годишен растеж на БВП в проценти.....	136
Фигура 46.	Брой на търговски обекти за продажби на дребно на риба и рибни продукти.	140
Приложение 1		
Фиг. П1.1.	Състояние на подпомогнатите от ОПРСР рибни стопанства към 2019 г.	117
Фиг. П1.2.	Общо количество произведени аквакултури, подпомогнати от ОПРСР (сини колони); общо количество произведени аквакултури в страната за периода 2013-2018 г. (оранжеви колони); дял на производството на риба и миди от подпомогнати предприятия през първия програмен период (сиви колони).....	122
Фиг. П1.3.	Разпределение на одобрените проекти по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ (А) (n=43) и по мярка „Нови производители на аквакултури“ (В) (n=16) по производствени мощности	124

Приложение 2

Фиг. П2.1. Разходи за крайно потребление - национално ниво в милиони левове по съпоставими цени на 2015 г и годишен растеж на БВП в проценти.....	136
Фиг. П2.2. Брой на търговски обекти за продажби на дребно на риба и рибни продукти.	140

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

БАБХ	Българска агенция по безопасност на храните
БАН	Българска академия на науките
БВП	Брутен вътрешен продукт
БД	Басейнова дирекция
ВОМР	Водено от общностите местно развитие
ГИС	Географска информационна система
ДВ	Държавен вестник
ДМА	Дълготрайни материални активи
ЕВРОСТАТ	Статистическата служба на Европейския съюз
ЕК	Европейска комисия
ЕОППРА EUMOFA	Европейска обсерватория на пазара на продукти от риболов и аквакултура [European Market Observatory for Fisheries and Aquaculture Products (EUMOFA)]
ЕС	Европейски съюз
ЕФМДР	Европейски фонд за морско дело и рибарство, 2014-2020 г.
ЕФР	Европейски фонд за рибарство, 2007-2013 г.
ЕФРСР	Европейски фонд за развитие на селските райони
ЗБ	Закон за биологичното разнообразие
ЗВ	Закон за водите
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗРА	Закон за рибарството и аквакултурите
ИАРА	Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури
ИМП	Интегрирана морска политика
КИД 2008	Класификация на икономическите дейности – 2008
МЗХГ	Министерство на земеделието, храните и горите
МИРГ	Местна инициативна рибарска група
МНСПА	Многогодишен национален стратегически план за аквакултурите в Република България, 2014-2020
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС	Министерски съвет на Република България
МСП	Малки и средни предприятия

Deleted: биоразнообразието

Deleted: рибарство

Deleted: аквакултури

НСБ	Национален съвет за биоразнообразие
НСИ	Национален статистически институт
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ООП	Обща организация на пазара
ОП	Организации на производителите
<u>ОПМДР</u>	<u>Програма за морско</u> дело и рибарство, 2014-2020 г.
ОПОР	Обща политика в областта на рибарството
ОПРСР	Оперативна програма за развитие на сектор Рибарство, 2007-2013г.
ОСР	Обща стратегическа рамка
РОУР	Регионални организации за управление на рибарството
СУР	Споразумения за устойчиво рибарство
ФАО	Организация по прехрана и земеделие, ООН [Food and Agriculture Organization, (FAO)]
ETS	Система за търговия с емисии на ЕС

Moved (insertion) [1]

Formatted: Font: Bold

Deleted: ОПМДР

Deleted: Оперативна програма Морско

1 МЕТОДИЧЕСКИ ПОДХОД ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА МНОГОГОДИШЕН НАЦИОНАЛЕН СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН ЗА АКВАКУЛТУРИТЕ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 2021-2027 Г.

Политиката в областта на рибарството е една от общите политики на ЕС - **Обща политика в областта на рибарството** (ОПОР). ОПОР е въведена през 70-те години на миналия век и е актуализирана на няколко пъти, като последните промени са в сила от 1 януари 2014 г. Нейна цел е да се гарантира, че риболовът и аквакултурата са устойчиви от екологична, икономическа и социална гледна точка и че осигуряват на гражданите на ЕС здравословна храна. ОПОР гарантира, че риболовните практики не нарушават способността на рибните популации да се възпроизвеждат. ОПОР допринася за повишаване на производителността, за добър жизнен стандарт в сектора на рибарството и стабилността на пазарите, като гарантира наличието на ресурси и разумни цени на доставяните на потребителите продукти.

Обхватът на ОПОР включва следните икономически дейности:

- **риболов** - улов на риба и други водни организми, който може да бъде *стопански* (когато рибата се лови в големи количества, с цел търговия) и *любителски* (за лично удоволствие, което понякога включва уловът да не бъде употребен за храна, а да бъде пуснат обратно в природата).
- **аквакултура** - отглеждане на риба и други водни организми - риба, молуски, раци и водорасли чрез намеса в процеса на развитието и размножаването на водните организми, с цел увеличаване на продукцията от тях, като стопанисването и собствеността на ресурсите може да е индивидуална и/или колективна.
- **преработка на риба и рибни продукти** - преработка и консервиране на риба и други водни организми; производство на масла и мазнини и др.
- **търговия с риба и рибни продукти** - търговия на едро и дребно с риба и други водни организми, и продукти от тях.
- **други икономически дейности**, свързани с улова, производството, преработката и маркетинга на продукти от риболов и аквакултури.

Продуктите и услугите, произведени/осигурявани от икономическите дейности, свързани с улов, производство, преработка и маркетинг на продукти от улов и аквакултура на риба и други водни организми се определят съгласно Класификация на продуктите по икономически дейности (КПИД-2015)¹.

1.1 Информационни източници

Основните източници на информация, които използва методологията са:

- Национален статистически институт (НСИ)
- агенция Митници (АМ)

¹ Утвърдена със Заповед № РД 07-395/02.12.2014 г. на председателя на Националния статистически институт, обн. ДВ, бр. 104 от 2014 г.

Deleted: на

Formatted: Indent: Left: 0.39"

Deleted: обикновено

Deleted: използване като храна

Deleted:)

Deleted: растения

Deleted: ресурса

Deleted: морски храни

Deleted: улов и аквакултурана риба и други водни организми

- Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА)
- Управляващият орган (УО) на ОПМДР 2014-2020
- Междинното звено, Държавен фонд "Земеделие" - Разплащателна агенция (ДФЗ-РА)
- Система за агропазарна информация (САПИ)
- Европейската комисия, данни за ЕСИФ
- ЕВРОСТАТ
- Европейската обсерватория на пазара на продукти от риболов и аквакултури (ЕОППРА)
- Организацията по прехрана и земеделие, ООН (ФАО)
- проведените проучвания и анализи - количествени и качествени, вторична обработка на данни, анализи на сектора.

Deleted: Системата

Основната част от събраните и анализирани данни са за периода 2007-2019 г. Информацията за произведената риба от рибовъдните стопанства в България на ИАРА и данните за броя на рибовъдните стопанства (ИАРА и БАБХ) включват данни до 2019 г. включително.

Deleted:

1.2 ОСНОВНИ ТИПОВЕ ДАННИ ПО ИЗТОЧНИЦИ

В настоящата подсекция са представени и групирани основните набори от данни, които са използвани в доклада.

Deleted: предстаени

Deleted:

1.2.1 Рибно стопанство

Данни за производството от аквакултури

- ИАРА: "Регистър на произведената риба от рибовъдните стопанства" производство на риба и зарибителен материал за отглежданите видове в България.
- ФАО: "Глобално производство на аквакултури" (Global Aquaculture Production) за отглежданите видове в България и в световен мащаб.
- ЕОППРА: "Аквакултури - времеви ред на ниво Европейски съюз и държава-членка" за отглежданите видове в България и в световен мащаб.

Deleted: - Производствона

Deleted: видове

Deleted: аквакултура

Deleted: видове

Deleted: Аквакултура - Времеви

Deleted: видове

Deleted: четирите набора

Всеки от наборите данни съдържа годишни данни за произвежданите видове: *обем* (t), *общата стойност* и *стойността на килограм*.

Данните на ЕОППРА са базирани на обработка на данни от ЕВРОСТАТ.

1.2.2 Преработка

- НСИ: ПРОДПРОМ агрегирани данни по продуктови подкатегории на класификацията на продуктите по икономически дейности.
- ЕОППРА: Преработка.

Всеки от двата вида данни съдържа номенклатура на продуктите и данни за обем (t), обща стойност и стойност на килограм продукция. Номенклатурата на НСИ не съдържа данни за конкретни видове.

1.2.3 Пазарни данни

Участници на пазара и капацитет

- ИАРА: "Регистър на рибовъдните стопанства" - брой рибовъдни стопанства.
- БАБХ: "Регистър на обектите за производство на аквакултури" - брой регистрирани обекти за производство на аквакултури.

Данните на ИАРА не съдържат информация за видовете риба и други водни организми, за които са регистрирани рибовъдните стопанства. Данните на БАБХ съдържат информация за видовете риба и други водни организми, но тя е само за 2017 г.

Търговия

- САПИ: Средни пазарни цени на едро на риба и рибни продукти.
- НСИ: Продажби на едро на потребителски стоки – Риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели.
- НСИ: Търговски обекти за продажби на дребно към 31.12 – Риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели.

Данните на САПИ покриват обектите на аквакултури и продуктите от улов и аквакултури, но са само за 2017 г. Частични данни на САПИ за 2011-2014 г. са достъпни от предходен маркетингов анализ за ИАРА на Екзакта Рисърч Груп ООД (2015 г.), но номенклатурата на обектите на аквакултури и продукти от улов и аквакултури не съответства на тази от 2017 г.

Внос/Износ

- ЕОППРА: Риболов - разтоварвания
- ЕОППРА: Внос
- ЕОППРА: Износ
- ЕВРОСТАТ - ComExt: Внос/Износ.

Данни са налични по вид, както и по страна, източник на внос или цел на износ.

Вътрешно потребление

- НСИ: Потребление на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство по години
- ФАО: Консумация на риба и рибни продукти (Consumption of Fish and Fishery Products)
- Изследвания на общественото мнение за потребление на риба и рибни продукти - обединение СТРАТЕГМА - ДЖЪНКШЪН (2018), Евробарометър (2016), Екзакта Рисърч Груп ООД (2015), НСИ (2012-2013).

Данните на НСИ са от наблюдение на домакинствата. Въз основа на данните на ФАО е изчислено потреблението, т.е.:

$$\text{изчислено потребление} = \frac{\text{производство} + \text{внос} - \text{износ}}{\text{общ брой на населението}}$$

Изчислените данни са малко по-високи от данните на НСИ.

1.2.4 Икономически данни

- НСИ: Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия в класикономически дейности Рибно стопанство
- Приложение: Други доклади с данни - доклади с обработени данни, предварителни, междинни и окончателни оценки на оперативните програми и др.

1.3 НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

Анализът е изготвена в съответствие с: разпоредбите на основните национални нормативни актове, регламентиращи дейностите, свързани с **производството и преработката на продукти от аквакултури**:

- Закон за рибарството и аквакултурите (ЗРА)
- Закон за водите (ЗВ)
- Закон за опазване на околната среда (ЗООС)

В отделен **раздел "Преглед на нормативната уредба"** са разгледани тенденциите в развитието на сектора, приложимата нормативна уредба и съответните подзаконови актове.

Отчетени са и разпоредбите на регламентите на ЕС, свързани със сектора, както и

- Програма за морско дело и рибарство **2014-2020 г.**
- Условия за кандидатстване за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ чрез бюджетна линия по процедура BG14MFOP001-7.001 "Техническа помощ", Програма за морско дело и рибарство (2014-2020 г.).

Deleted:)

Deleted: (

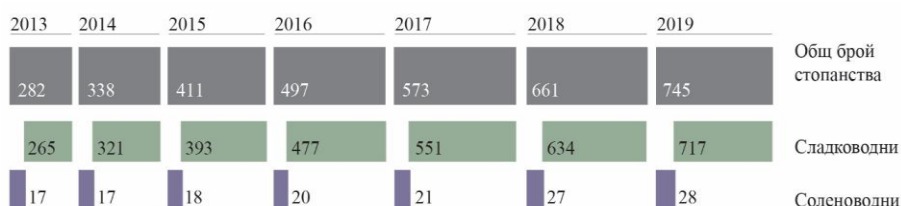
Deleted:)

2 ОПИСАНИЕ И АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ПОДСЕКТОР АКВАКУЛТУРИВ БЪЛГАРИЯ

2.1 ОБЩ ПРЕГЛЕД НА ПРОИЗВОДСТВОТО НА АКВАКУЛТУРИ

Аквакултурите в България са основно сладководни. Такива са 96% от стопанствата и 95% от отглежданите видове. 79% от обема на продукцията се получава в сладководни [стопанства](#) (Фиг.1).

Фигура 1. Сладководни и соленоводни [стопанства за аквакултури](#) у нас, регистрирани в периода 2013-2019 г.

Източник данни: ИАРА

2.1.1 Видове риба и други водни организми, обект на отглеждане и развъждане

За периода 2013-2019 г. броят на отглежданите в България риби и други водни организми варира между 33 и 40 вида, като рибите заемат основен дял в произведената биомаса. Доминира продукцията от неместни, интродуцирани в страната видове (Фиг. 2).

Фигура 2. Годишна продукция (т) на аквакултури от местни и интродуцирани видове риби в България за периода 2013-2019 г.

Източник данни: ИАРА

Наблюдава се тенденция за навлизане на нови местни видове като обект на аквакултурно отглеждане. Причина за това са добрите им вкусови качества, разпознаваемостта им на местния пазар, лесното им размножаване, липсата на необходимост от аклиматизация и ограничения [за](#) въвеждането им в природата. Отглеждат се най-често в поликултура в язовири или басейнови стопанства (лин, щука, европейски сом, костур и др.), но и в садки (есетрови риби, [европейски сом и др.](#)).

В българската аквакултура доминират представителите на [шарановите](#) риби: шаран (*Cyprinus carpio*), пъстър толстолоб (*Hypophthalmichthys nobilis*), бял толстолоб

Deleted: ферми

Deleted: аквакултурни

Deleted: във

Deleted: .

Deleted: Шарановите

(*Hypophthalmichthys molitrix*), бял амур (*Ctenopharyngodon idella*), каракуда (*Carassius auratus gibelio*), следвани от пъстървовите видове: дъгова пъстърва (*Oncorhynchus mykiss*), речна (балканска) пъстърва (*Salmo trutta fario*). Постоянен е интересът към отглеждане на европейски сом (*Siluris glanis*), бяла риба (*Sander lucioperca*), щука (*Esox lucius*), а през последните години и към руска есетра (*Acipenser gueldenstaedti*), сибирска есетра (*Acipenser baerii*), веслонос (*Polyodon spathula*), африкански сом (*Clarias gariepinus*) и др. В Черно море се отглежда единствено черната мида (*Mytilus galloprovincialis*).

Deleted:

2.1.2 Обеми на производството на риба и други водни организми

Производство на аквакултури през 2014 г. бележи ръст от 45,5% спрямо предходната 2013 г., като обемът на продукцията достига 11 206 t. Увеличението при сладководните аквакултури е с 3 585 t (40% спрямо 2013 г.), а при морските с 1 504 t (60%). През последните четири години (2016-2019 г.) годишният обем на продукцията се запазва на нива от 16 500 t (Фиг. 3).

Deleted: от

Deleted:

Deleted: 3585

Deleted: 1504

Deleted:

Фигура 3. Годишна продукция на биомаса от сладководни и морски аквакултури в България за периода 2013-2019 г.

Източник данни: ИАРА

Делът на рибите в производството на аквакултури варира от 75% до 84.5% (средно 79.1%), следвани от мекотелите с дял между 15.5% и 25% (средно 20.7%). Останалите организмови групи са представени с дял под 1% (Фиг.4).

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

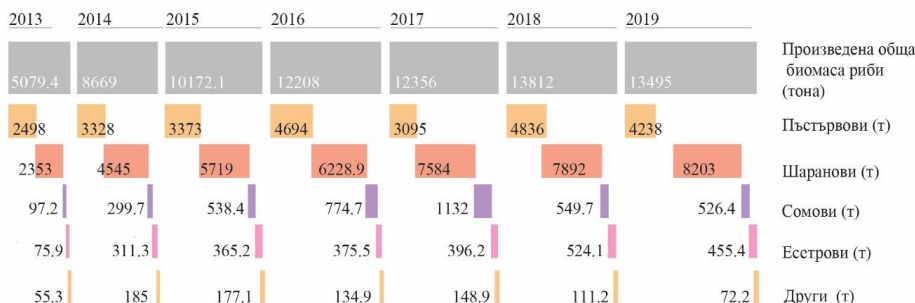
Фигура 4. Дял на отделните организмови групи (%) в производството на биомаса от сладководни и морски аквакултури в България за периода 2013-2019 г. (по години и средно за периода)

Източник данни: ИАРА

С най-висок обем е производството на риби от следните семейства: Шаранови, Пъстървови, Сомови и Есетрови (Фиг. 5).

Фигура 5. Годишна продукция (т) на риби от различни семейства за периода 2013-2019 г.

Източник данни: ИАРА

През периода 2014-2019 г. шаранът запазва доминиращата си роля в българските аквакултури, като за отглеждането му се използват три типа производствени съоръжения – специализирани рибовъдни басейни, садки (мрежени клетки) и язовири, с друго основно предназначение, използвани за басейново отглеждане на риба (Фиг. 6). Шаранът съставлява близо 60% от общата продукция от топлолюбиви риби и средно 40,4% от цялата рибна продукция за периода 2014-2019 г. След него се нареждат пъстрият и белият толстолоб, които се отглеждат в поликултура с шаран в язовири и специализирани басейнови стопанства. Белият толстолоб се използва приоритетно за биологичен контрол във водемите за питейно водоползване. Белият амур е с основно приложение във водоеми с необходимост от контрол на висшата водна растителност.

Deleted: технологии - землени

Deleted: свободно (в

Deleted:)

Deleted: шаранови

Deleted: .

Фигура 6. Годишна продукция (т) на риби от семейство Шаранови за периода 2013-2019 г.

Източник данни: ИАРА

Производството на дъгова пъстърва (*O. mykiss*) е водещо в пъстървовъдството за периода 2013-2019 г., като годишният обем на продукция варира от 2,500 до 4,800 t. Произведената биомаса представлява 27,1% от общата продукция от аквакултури (Фиг. 7). Производството на дъгова пъстърва се осъществява в около 80 стопанства, което представлява сегмент от 17% от всички активни стопанства към 2019 г. Отглеждането ѝ се осъществява основно в бетонни басейни (на речно или изворно водозахранване) и в садкови установки (в планинските и полу-планинските язовири). Неголям брой пъстървови стопанства използват земни басейни за отглеждане на риба. Получаването на хайвер, инкубирането му и отглеждането на малки рибки се прилага в малък брой стопанства (през 2019 г. само в 9). Това налага значителен ежегоден внос на хайвер от чужбина за нуждите на непълносистемните угоителни

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted: .

Deleted: ферми

Deleted: Землени басейни за производство използват ограничен

Deleted: . Повечето от тези ферми произвеждат

Deleted: само за консумация (угоителни стопанства).

Deleted: организира

стопанства, които преобладаващо са садкови установки. Обичайно, производството на дъгова пъстърва е насочено към риби с пазарни размери, отговарящи на принципа „една риба, едно ястие“ (250-350 g). През последните няколко години се утвърди производството на дъгова пъстърва с по-високо средно единично тегло, като обичайно се използват фуражи, съдържащи атаксантини за оцветяване на месото, им.

Deleted: и най-вече за садковите

Deleted: производство

Deleted: риби

Deleted: отличаващи

Deleted: с

Deleted: , характерно за дивите съомгови видове, откъдето са добили популярност на пазара под името „съомгова пъстърва“.

Фигура 7. Годишна продукция (t) на риби от семейство Пъстървови за периода 2013-2019 г.

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
2498.2	3327.8	3372.5	4694	3094.9	4835.6	4238	Обща биомаса пъстървови риби (тона)
2469.9	3311.8	3372.5	4662.2	3042.9	4820.2	4157	Дъгова пъстърва (т)
23.3	10.4	13.5	18.3	20.3	14.2	31.4	Речна (балканска) пъстърва (т)
4.8	0.01	1.5	9.3	21.5	0.8	41.5	Съомга (т)
0.1	5.6	8.2	4.4	10.3	0.9	8.1	Сивен (т)

Източник данни: ИАРА

Производството на местната речна (балканска) пъстърва е главно за зарибяване на реките с цел поддържане и възстановяване на рибните популации в тях. Петнадесет стопанства регистрират продукция от речна пъстърва, като през 2019 г. едва в четири от тях се провежда изкуствено контролирано размножаване и получаване на хайвер. Макар и с многогодишни традиции, производството на сивен (*Salvelinus fontinalis*) понастоящем има незначителен дял от общото производство на пъстървови риби. Едва пет стопанства през 2019 г. регистрират отглеждането му, а само в едно стопанство се извършва размножаване. В условията на рециркулационна система за аквакултури (РСА) започна отглеждането на кижуч (*Oncorhynchus kisutch*), което понастоящем е преустановено. Атлантическата съомга (*Salmo salar*) през последните няколко години не се отчита отделно от статистиката и няма данни някъде у нас да се отглежда този вид. Сомовите риби заемат трето място по обем произведена биомаса от аквакултури за периода 2013-2019 г.

Deleted: затворена

Deleted: (РАС) се осъществява

Deleted:)

Deleted: дали

Deleted: осъществява отглеждане на

Deleted: аквакултура

Фигура 8. Годишна продукция (t) на европейски, африкански и канален сом за периода 2013-2019 г. в България

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
97	300	538	775	1132	550	526	Обща биомаса сомови риби (тона)
62.4	122.5	158.7	226.7	204.9	246.2	315	Европейски сом (т)
29.7	164.4	285.7	540.7	909.0	280.9	203	Африкански сом (т)
5.1	12.9	93.9	8.1	19.0	22.6	9.2	Канален сом (т)

Източник данни: ИАРА

Производството на местния европейски сом (*Siluris glanis*) запазва относително стабилни нива от порядъка на 210 t годишно (за периода 2014-2019 г.), като за 2019 г. той е лидер в групата с 315 t (Фиг. 8). Африканският сом (*Clarias gariepinus*) е

един от новите за българската аквакултура видове със значителен ръст на продукцията. През 2017 г. достига 909 t, след което бележи спад до 203 t през 2019 г. За разлика от европейския сом, който е обект на отглеждане в 146 стопанства, продукцията от африкански сом е съсредоточена само в две стопанства с рециркуляционни системи. Производството на американския/канален сом (*Ictalurus punctatus*) варира от 5.1 t за 2013 г. до 93.9 t за 2018 г. или 24 t средна годишна продукция за периода.

Deleted: с
Deleted: в

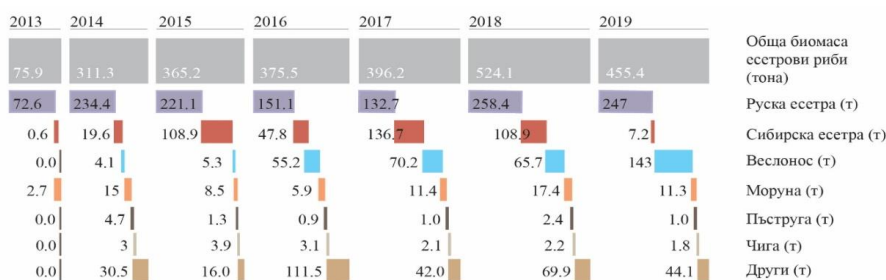
Делът на есетровите риби от аквакултурите на България бележи постоянен ръст за периода. Култивирането им започва преди 20 години, главно във връзка с намаляване на естествените запаси от тези видове в река Дунав. За развитието на тези аквакултури допринасят забраната на улов на есетрови риби в река Дунав и Черно море, необходимостта от извършване на мероприятия по зарибяване за подпомагане на дивите популации, както и устойчиво високите цени и постоянно търсене на черен хайвер на международните пазари. През последните седем години за месо се отглеждат основно два вида: сибирска есетра (*A. baeri*) и веслонос (*P. spatula*) (Фиг. 9). От местните видове интерес има към моруната (*H. huso*), чигата (*A. rhuthenus*) и руската есетра (*A. gueldenstaedtii*). Произвеждат се и известни количества хибриди, като само бестерът (чига × моруна) се отчита самостоятелно.

Deleted:
Deleted: .
Deleted: 22.6
Deleted: в аквакултурата

Deleted: този вид аквакултура
Deleted: зарибителни

Deleted: ×

Фигура 9. Годишна продукция (t) на биомаса от риби от семейство Есетрови за периода 2013 - 2019 г. в България

Източник данни: ИАРА

Отглеждането на есетрови риби се осъществява в садкови установки (66%), басейнови стопанства (18%) и в язовири (16%). В производството на есетрови риби, България заема 11 място в света през 2017 г. след Китай, Русия, Армения, Иран, Виетнам, САЩ, Италия, Тайван, Казахстан, Франция и Полша. България заема осмо място сред производителите на хайвер в света, като първото място се държи от Китай, следван от Русия, Италия, Франция, Полша, Германия и САЩ.

Deleted: стопанства

Deleted: в

Deleted: производителите

Средният добив от аквакултури за регион (област) в България е 519 т. Разпределението на производството обаче е твърде е неравномерно. С най-голяма продукция за 2019 г. са областите Монтана, Пловдив, Стара Загора, Бургас, като годишният добив надхвърля 1,000 t. С продукция над 2,000 t е област Добрич, но това е изключително за сметка на черната мида (Фиг. 10).

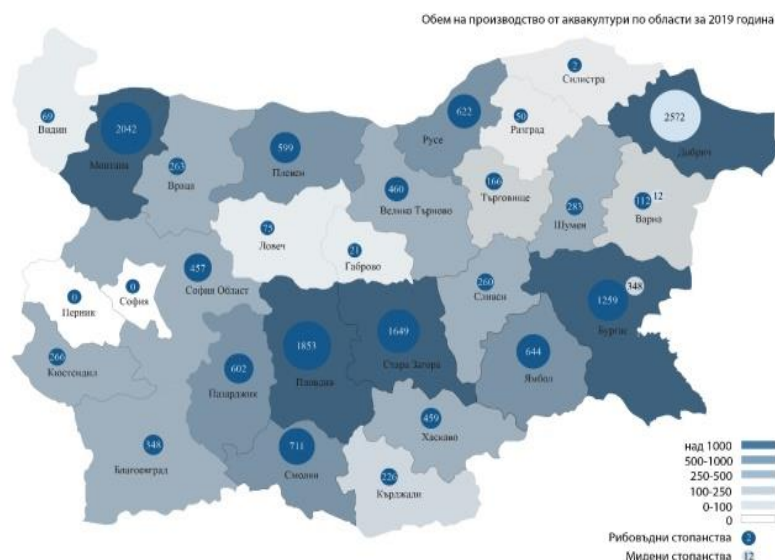
Deleted:

Deleted:

Deleted: и

Deleted: , която има висока единична маса

Фигура 10. Обем на произведена продукция (t) от аквакултури (рибовъдни и мидени стопанства) през 2019 г. по области

Източник данни: ИАРА

Производството на марикултури е неравномерно разпределено по черноморското ни крайбрежие, като 7 ферми в област Добрич произвеждат над 85% от общата продукция, а една от фермите произвежда 62% от цялата продукция. В област Бургас през 2019 г. са функционирали 6 ферми, но общата им продукция е около 12 % от цялото производство за страната.

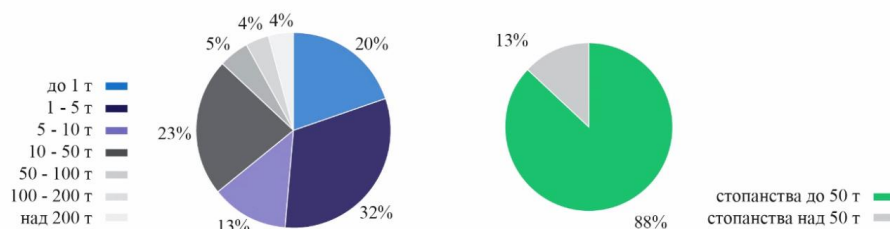
Deleted:

Основен дял в структурата на аквакултурите у нас през 2019 г. имат стопанствата, произвеждащи между 1 и 5 t годишна продукция – 136 броя (32%), следвани от стопанствата с годишна продукция между 10 и 50 t – 97 броя (23%) (Фиг. 11).

Deleted: -

Deleted: -

Фигура 11. Дялово разпределение на стопанствата според обема на произвежданата продукция от аквакултури през 2019 г. (не е включено производството на черна мидя)

Източник данни: ИАРА

Значителен е броят на стопанства с годишна продукция под един тон. Такива са 89 бр. или 20% от всички активни за 2019 г. стопанства. Като цяло стопанствата,

произвеждащи до 50 t риба формират 88% от всички стопанства. Продукция над 200 t са отчетели 17 стопанства или 5% от общия брой.

2.1.3 Видове стопанства за аквакултури в България

За 2019 г. производство са отчетели 446 стопанства, което представлява 60% от всички регистрирани стопанства (Фиг. 12). Няма информация за причините, поради които останалите 40% от стопанствата не са отчетели продукция за съответния период, дали окончателно или временно са прекратили производството, провеждат строителна или ремонтна дейност или друго. Броят на активните стопанства за последните три години остава приблизително постоянен – около 450, независимо от постоянно нарастващия брой регистрирани стопанства за същия период.

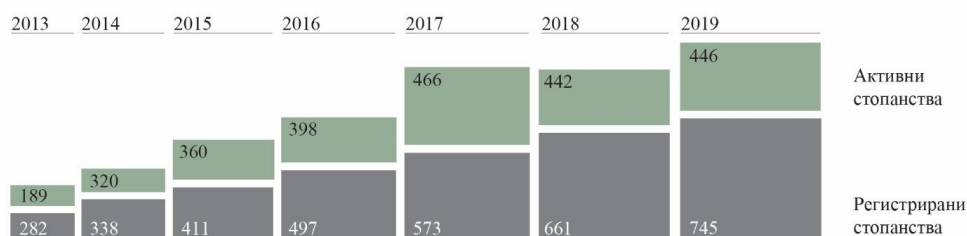
Deleted: за годината

Deleted: данни

Deleted: др

Deleted: -

Фигура 12. Разпределение на броя на регистрираните и активните стопанства в България по години за периода 2013-2019 г.

Източник данни: ИАРА

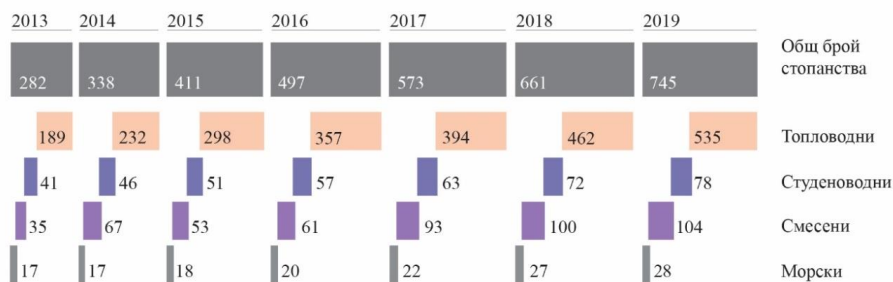
За периода 2013-2019 г. броят на новорегистрираните рибовъдни стопанства се утроява (спрямо 2013 г.), достигайки 754 в края на 2019 г. (Фиг. 13). Най-голям е броят на стопанствата за топлолюбиви видове - 535 (72% от общия брой), 78 са за студенолюбиви видове (10%) и 104 (14%) смесени. Колекторните установки за черна мида са 29 или 4 %.

Deleted: новорегистрирани

Deleted: топловодните стопанства

Deleted: студеноводни

Фигура 13. Разпределение на броя на типовете стопанства (топловодни, студеноводни, смесени и морски) у нас по години за периода 2013-2019 г.

Източник данни: ИАРА

В България се използват следните производствени мощности за отглеждане на риба и други водни организми: специализирани рибовъдни басейни (най-често земни и бетонни), садки (мрежени клетки), язовири, използвани за басейново отглеждане на риба, рециркуляционни системи за аквакултури (РАС) и колекторни установки за черна мида.

Deleted: землени

Deleted: (свободно

Deleted:),

Deleted: (РАС

Басейновите стопанства оперират със **земни** басейни (основно в шарановъдството и по-рядко в пъстървовъдството) и бетонни басейни (основно **канален тип** (тип „Raceway“) и по-рядко **кръгли басейни**). Повечето от стопанствата със **земни** басейни са изградени преди повече от 40-50 години. Сред басейновите стопанства преобладават непълносистемните, от угоителен тип, произвеждащи риба за консумация. Единичните размери на угоителните басейни варират, **в зависимост от отглежданите видове** (в пъстървовъдството от няколко десетки квадратни метра до няколко декара и в шарановъдството от няколко декара до стотици (в някои случаи хиляди) декари). Отглеждането на риба в басейновите стопанства е предимно **полуинтензивно** и интензивно, като основно средство за интензификация **до преди 4-5 години** е храненето **със специализирани фуражи, а през последните години – допълнително аериране на водата, окислородяване на водата и др.** В интензивните стопанства рибата се изхранва със специализирани фуражи, а в полуинтензивните на базата на естествената хранителна база на басейна с **допълнително хранене със зърнени фуражи**. Според вида на отглежданата риба сред басейновите стопанства доминират тези за производство на шаранови риби (главно шаран, толстолоб и амур), следвани от басейновите (**земни** и бетонни) за отглеждане на дъгова пъстърва.

Използването на язовири за басейново отглеждане на риба, е широко прилагана форма на рибовъдство у нас и към момента представлява гръбнакът на топловодното рибовъдство в страната. Използват се основно малки и средни по площ равнинни язовири, в които се практикува основно поликултурно отглеждане на риба с един основен вид (шаран) и няколко допълнителни мирни (бял и пъстър толстолоб, бял амур, лин и др.) или хищни видове (европейски сом, бяла риба и др.). Основен метод е полуинтензивното отглеждане на рибата чрез използване на зърнени фуражи и добиви около 150-250 kg/dка, и по-рядко екстензивното отглеждане на базата на естествената хранителна база на водоема, като добивите в този случай варират от 20 до 70 kg/dка.

Садковите стопанства в България са разположени във вътрешните сладководни водоеми (**основно в комплексните и значими язовири**). През последните няколко години, се наблюдават опити за поставяне на садки в малки и средни язовири, които **обичайно** са плитки, с малък и непостоянен водосбор, **респ.** с нисък или липсващ водообмен, и в повечето случаи рибовъдните резултати от тях са крайно незадоволителни. Садковите стопанства, опериращи в големите и дълбоки язовири са с относително стабилни резултати, въпреки **че** понякога **има значителни** колебания във **водните нива** на язовирите. **Видовете риба, отглеждани в мрежени клетки, най-често включват шаран, дъгова пъстърва, европейски сом и есетрови видове.** Броят на новосъздадените садкови стопанства се запазва постоянен (около 35) през последните 8 години. През 2019 г. активност са отчетели 30 стопанства.

Рециркуляционните системи за аквакултури (PCA) (Recirculating aquaculture systems (RAS)), са подходяща алтернатива в случаите, когато източниците на водата са с **ограничен дебит**, разполагаемата площ е малко, температурните и климатичните дадености на региона са далеч от оптимума за отглеждания вид, има ограничения за заустване на отработените води в дивата природа или в случаите, когато отглежданият вид риба е чужд и трябва да се предотврати изпускането му в околната среда. **При използването на PCA за угодяване на риба за консумация е изключително**

- Deleted:** земен тип
- Formatted:** Font: Bold
- Deleted:** канали“).
- Deleted:** землени
- Deleted:** но обикновено те са
- Deleted:** десетки
- Deleted:** .
- Deleted:** полу-интензивно
- Deleted:** с
- Deleted:** добавка от
- Deleted:** землени
- Formatted:** Font: Bold
- Deleted:** големи, средни и малки язовири). Последните, обикновено под 50 дка,
- Deleted:** и
- Deleted:** значителните
- Deleted:** водната ниво
- Deleted:**
- Deleted:** Язовирното, свободно отглеждане на риба, е широко прилагана форма на аквакултура у нас и към момента представлява гръбнакът на топловодното рибовъдство в страната. Използват се основно малки и средни по площ (20-00 дка) равнинни язовири, в които се практикува основно поликултурно отглеждане на риба с един основен вид (шаран) и няколко допълнителни мирни (бял и пъстър толстолоб, бял амур, лин и др.) или хищни видове (европейски сом, бяла риба, щука и др.). Основен метод е полуинтензивното отглеждане на рибата чрез използване на зърнени фуражи и добив от 150-200 kg/dка, и по-рядко екстензивното отглеждане на базата на естествената хранителна база на водоема, като добивите в този случай варират от 20 до 70 kg/dка. ¶
- Formatted:** Font: Bold
- Deleted:** аквакултурни
- Formatted:** Font: Bold
- Deleted:** (PAC)
- Formatted:** English (U.S.)
- Deleted:** ограничено количество и качество

важен избор на отглеждания вид, за да се осигури рентабилно производство. Основен проблем е, че видовете, обект на отглеждане, следва да имат висока пазарна цена, за да могат да покрият високите оперативни разходи. Използването на РСА за отглеждане на зарибителен материал, обичайно води до добри икономически резултати. В България има построени или са в процес на строителство над 20 стопанства с РСА, като в тях се отглеждат (или се планува отглеждане) змиорка, кижуч, есетрови риби, бяла риба, африкански сом, бяла тирохокеанска скарида, европейски сом и др. Към момента функционират само тези, отглеждащи африкански сом (с. Баня, Панагюрище) и за зарибителен материал от есетрови риби (с. Болярци, обл. Пловдив).

Deleted: рециркуляционни системи

Deleted: кохо съомга (

Deleted:),

Deleted:), кохо съомга (гр. Самоков

Deleted: За

Formatted: Font: Bold

Колекторни системи за култивирането на черна мида (*M. galloprovincialis*) – в България се използва технологията на въжени колектори, окачени на поплавъци. Изключение е технологията, при която се използват за колектори самите поплавъци, които са закачени на бетонни котви на дъното. Броят на регистрираните мидени ферми нараства ежегодно. През 2019 г. те достигат 29 броя. За съжаление, малка част от тях функционират – едва 50%. Значителен брой ферми са напълно изоставени, но без да бъдат премахнати поплавъци и колектори, което освен че има негативен естетически ефект, предизвиква и сериозно недоволство сред местните рибарски общности, които са възпрепятствани да използват акваториите на изоставените мидени стопанства за риболов и създават опасност за плавателните съдове.

Deleted:

Deleted: -

През 2019 г. най-голям е броят на стопанствата, използващи язовири за басейново отглеждане на риба - 282 бр. или 63% от общия брой. Делът на стопанствата със специализирани рибовъдни басейни – земни или бетонови е 25 % от общия брой активни стопанства. Садковите стопанства през 2019 г. са 30 бр. или 25% от всички активни за периода. Стопанствата с рециркуляционни системи за аквакултури са едва 2% от общия брой. Мидените колекторни стопанства са 15 броя или 3% от общия брой активни стопанства за аквакултури в страната през 2019 г. (Фиг.14).

Deleted: язовирните

Deleted: землени

Deleted: , за аквакултури

Deleted: 6,7

Deleted: или 0,5

Фигура 14. Разпределение на активните стопанства през 2019 г. по типове (басейнови, садкови, язовирни, стопанства с рециркуляционни системи, мидени колектори)

Deleted:

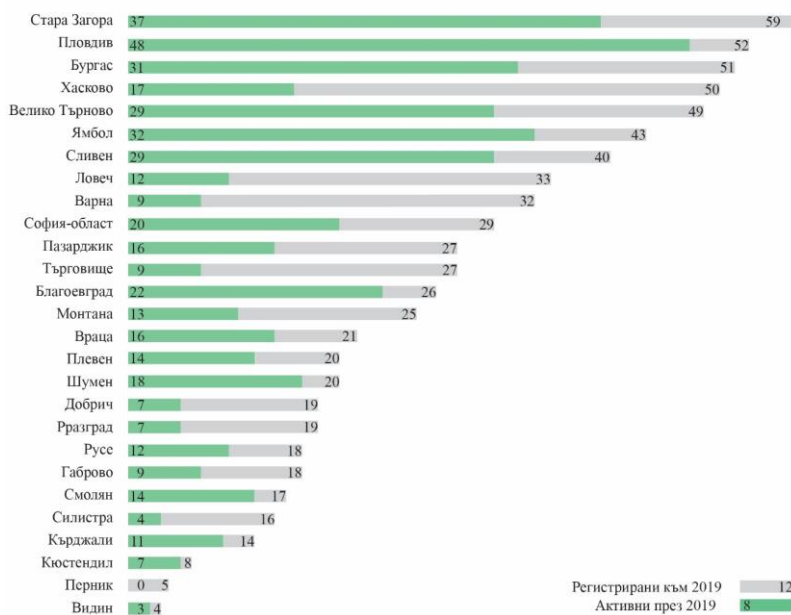
Източник данни: ИАРА

Разпределението на стопанствата, използващи различните видове производствени мощности на територията на страната е неравномерно, главно под влияние на естествените климатични и географски фактори. В 9 области броят на функциониращите стопанства е под 50% от този на регистрираните, като най-драстична е разликата в областите Варна (9 активни при 32 регистрирани), Ловеч (12 активни от 33), Хасково (17 активни от 50), Силистра (4 активни от 16). (Фиг. 15). В

област Перник не е функционирало нито едно стопанство през 2019 г. Средният брой стопанства на регион е 17. В областите Стара Загора и Пловдив броят им е най-висок.

Deleted:

Фигура 15. Дял на активните към общо регистрираните стопанства по области през 2019 г.

Източник данни: ИАРА

Formatted: English (U.S.)

2.1.4 Равнище на използваните технологии и интензивност на производството на аквакултури

При около 20 вида риби и други водни организми отглеждането им обхваща всички стадии от тяхното развитие, а производствените процеси включват всички технологични етапи – размножаване, инкубация и излюпване на хайвера, отглеждане на зарибителен материал, риба за консумация, ремонтни и маточни стада. Контролирано изкуствено или естествено размножаване се прилага при повечето от масово отглежданите видове - шаран, толстолоб (бял и пъстър), амур (бял и черен), речна (балканска) пъстърва, дъгова пъстърва, европейски сом, канален сом, щука, лин, бяла риба и др. Използват се и биотехнологии за размножаване и отглеждане на езерен рак, както и за микроалги от видовете спирулина и хлорела. За останалите видове има два подхода - внос на зарибителен материал (основно оплоден хайвер и по-рядко личинки) или се добиват ресурси от природата. Към първата група спадат основно чужди за местната фауна видове, като африкански сом, барамунди, различни видове съомга и др. Към втората спадат видове, които се срещат у нас естествено, като речен кефал, уклей, европейска змиорка, мряна, но за тези видове или няма разработени биотехнологии за изкуствено размножаване или прилагането им е икономически необосновано.

Deleted: се прилага затворен цикъл на отглеждане.

Deleted: се практикуват

Deleted: главно

Стопанствата с полуинтензивно и екстензивно производство доминират в България. Производствените практики, прилагани в малките и средни язовири, използвани за басейново отглеждане на риба не могат да осигурят висока интензивност на производството, а такива са над 60% от стопанствата в страната. Рибовъдните стопанства със специализирани басейни (25% от общия брой за 2019 г.) интензифицират производството си като използват различни устройства за аериране/окислородяване на водата, което дава възможност за увеличаване на производствения капацитет на басейните. В пъстървовите стопанства продуктивността достига до 35-60 kg/m³, а в шарановите - над 300 kg/dka, особено при използването на специализирани фуражи. Садковите стопанства са 7% от общия брой активни стопанства през 2019 г. При тях, в зависимост от отглеждания вид риба, добивите варират от 20 до 80 и повече килограма от м³.

В повечето рибовъдни стопанства у нас липсва механизация/автоматизация на основните технологични процеси/дейности, като хранене на рибите, сортиране, манипулации за прехвърляне на риба, третиране с препарати, почистване на мрежи от обраствания и други. Липсата на механизация се компенсира с периодично временно наемане на по-голям брой лица в производството.

ОБОБЩЕНИЕ

→ Обемът на производство от подсектор Аквакултури нараства спрямо предходния период. Средният годишен обем на произведена продукция за периода 2014-2019 г. е 14,915 t.

→ Средно годишно за периода 2014-2019 г. функционират активно 405 стопанства. По-силно изразена е динамиката в броя на регистрираните производители, като средно годишно в регистрите присъстват 538 стопанства.

→ Броя на активните стопанства средно на област в България за 2019 г. е 17 бр.

→ Средното производство от област е 519 t за 2019 г.

→ Най-значимите като обем на производство стопанства са концентрирани в югоизточна България (област Пловдив, Стара Загора, Бургас).

→ Производството от четири области (Пловдив, Стара Загора, Бургас, Монтана) за 2019 г. дава 50% от общата продукция от риба за цялата страна.

→ В продукцията от сладководни аквакултури за периода 2014-2019 г. доминира шаранът с 40.4% (4,650 t) от общата продукция, следван от дъговата пъстърва с 27.1% (3,198 t) и растителноядните риби с 24.5%.

→ Марикултурите са представени само с един вид черната мида, като производството е съсредоточено в област Добрич, която произвежда над 80% от общата продукция за 2019 г.

→ Отглеждането на риба в земни специализирани басейни в малки и средни язовири са доминиращ начин на производство в страната; след тях се нарежда садковото отглеждане и отглеждането на риба в бетонни басейни. Продукцията от стопанства с рециркулационни системи заема едва 0.15% от общото количество сладководни аквакултури за периода 2014-2019 г.

Deleted: производствен капацитет в категория полуинтензивни и екстензивни

Deleted: свободно

Deleted: Басейновете

Deleted: повишават интензивността

Deleted: гъстотата на посадката или капацитета

Deleted: гранулирани

Deleted: Тези стопанства също притежават технологичен капацитет за интензивно производство чрез използването на аериращи системи и специализирани фуражи.

Deleted: по-малки

Deleted: работни

Deleted: , специализирана охрана на обектите (видеонаблюдение)

Deleted: заети

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted: сладководна аквакултура

Deleted:

Deleted:

Deleted: -

Deleted: землени

Deleted: и

Deleted: (канали).

Deleted: сладководна аквакултура

- Преобладават угоителния тип стопанства. Малко са пълносистемните стопанства.
- Почти липсват стопанства за отглеждане на зарибителен материал (отрасни).
- За отглеждането на редица видове се разчита единствено на внос на хайвер.

- Deleted:** на брой
- Deleted:** и
- Deleted:** отраслини.
- Deleted:** зарибителния материал.
- Formatted:** No bullets or numbering

2.2 Икономически показатели на подсектор Аквакултури

За оценка на големината на стопанствата за производството на аквакултури са използвани данни от НСИ за подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми на сектор 03. Рибно стопанство, съгласно КИД 2008.

Стопанствата са физическите обекти за производство на аквакултури. Всяко рибовъдно стопанство има собственик - юридическо лице (ЮЛ), което е предприятие, независимо от неговата форма (ЕТ, ООД, ЕООД, АД и др.), съгласно Закона за малките и средни предприятия, който го и управлява. Едно юридическо лице (предприятие) може да бъде собственик на едно или повече рибовъдни стопанства. Предприятията са икономическите субекти, чрез които можем да оценим икономическите показатели на подсектора.

- Deleted:** ,
- Deleted:** за удобство се нарича
- Formatted:** Font: Not Bold
- Deleted:** ,
- Deleted:**
- Deleted:** рибни
- Deleted:** на

От гледна точка на икономическите показатели разглеждаме малки, средни и големи предприятия – собственици или управляващи рибовъдни стопанства.

Според Закона за малките и средни предприятия, определението е:
„Чл. 3. (Изм. - ДВ, бр. 59 от 2006 г.) (1) Категорията **малки и средни предприятия** включва предприятията, които имат:

- Formatted:** Don't add space between paragraphs of the same style

1. средносписъчен брой на персонала, по-малък от 250 души, и 2. годишен оборот, който не превишава 97 500 000 лв. и/или стойност на активите, която не превишава 84 000 000 лв.
- (2) От предприятията по ал. 1 **малки предприятия** са тези, които имат:
 1. средносписъчен брой на персонала, по-малък от 50 души, и 2. годишен оборот, който не превишава 19 500 000 лв. и/или стойност на активите, която не превишава 19 500 000 лв.
- (3) От предприятията по ал. 1 **микрпредприятия** са тези, които имат:
 1. средносписъчен брой на персонала, по-малък от 10 души, и 2. годишен оборот, който не превишава 3 900 000 лв. и/или стойност на активите, която не превишава 3 900 000 лв.“

- Deleted:** 2. годишен оборот, който не превишава 97 500 000 лв. и/или стойност на активите, която не превишава 84 000 000 лв.

- Formatted:** Space After: 0 pt

- Formatted:** Don't add space between paragraphs of the same style

- Deleted:** 2. годишен оборот, който не превишава 19 500 000 лв. и/или стойност на активите, която не превишава 19 500 000 лв.

- Formatted:** Don't add space between paragraphs of the same style

Броят на юридическите лица, собственици на стопанства (предприятия) в подсектора за периода 2008-2018 г. е представен на Фиг. 16. През 2019 г. 46 юридически лица имат повече от едно регистрирано стопанство.

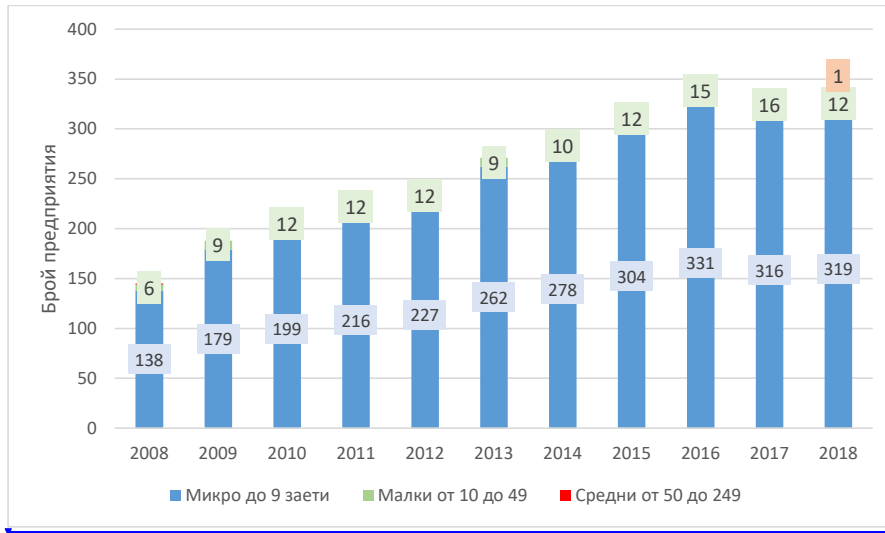
- Deleted:** 2. годишен оборот, който не превишава 3 900 000 лв. и/или стойност на активите, която не превишава 3 900 000 лв.“

- Formatted:** Don't add space between paragraphs of the same style

- Deleted:** предприятията

- Deleted:** предприятия

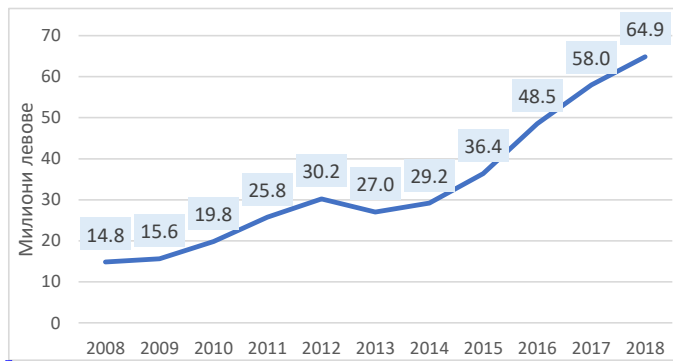
Фигура 16. Брой юридически лица, собственици на стопанства в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми по големина на предприятието: микро до 9 заети, малки от 10 до 49 заети и средни от 50 до 249 заети,

Източник: НСИ

За периода 2014-2018 г. броят на юридическите лица, собственици на стопанства се променя от 288 до 331, или нараства с 15.3%. Най-голям брой е достигнат през 2016 г. - 346. Юридическите лица, които са микро предприятия нарастват от 278 през 2014 г. до 319 през 2018 г., като най-голям брой е отчетен отново през 2016 г. - 331. Те са около и над 95% от всички юридическите лица, собственици на стопанства в подсектора през всички години в анализирания период. Останалите, между 10 и 16 юридически лица, собственици на стопанства са малки предприятия, с изключение на едно, което през 2018 г. е преминало в категорията средно предприятие. Динамиката на общите годишни приходи в подсектор Аквакултури показва тенденция на нарастването им за периода 2014-2018 г., като за 2018 г. те са 64,9 млн. лв или 2.2 пъти началните 29,2 млн. лв от 2014 г. (Фиг. 17).

Фигура 17. Общи годишни приходи в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в милиони левове

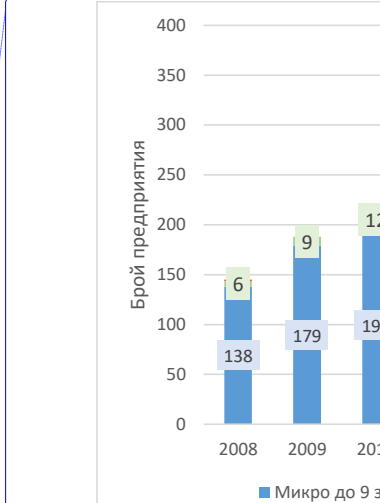

Източник: НСИ

Deleted: Брой предприятия

Formatted: Space Before: 12 pt, After: 6 pt

Formatted: English (U.S.)

Deleted:

Deleted: предприятия

Deleted: Микро предприятия

Deleted: предприятия

Deleted: предприятия

Deleted: предприятие

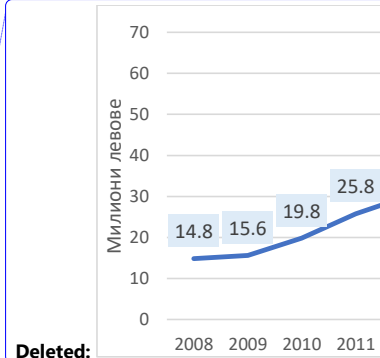
Deleted: средни

Deleted: .

Deleted: мил

Deleted: .

Deleted: мил

Deleted:

Средният сложен годишен ръст на приходите за периода² е 22,1% годишно, а за по-дългия период 2009-2018 г. – 15,9%, което е индикатор за активно развитие на подсектора. Делът на подсектор Аквакултури в икономиката на България нараства от 0.012% до 0.021% за периода 2014-2018 г. Както беше отбелязано около и над 95% от всички юридическите лица, собственици на стопанства в подсектора за всяка от годините през периода са от група „микропредприятия до 9 заети“. При сравнение на приходите от дейността на подсектора само с тази група се получава 4 пъти по-висока значимост, т.е. нарастване от 0.048% до 0.083%.

Deleted: .

Deleted: -

Deleted: .

Deleted: вече

Deleted: предприятия

Deleted: Микро

Териториално подсекторът генерира приходи в практически всички области на страната. През 2018 г.:

→ водещи с над 15% дял от приходите са областите Монтана (11.6 мил. лв) и Пловдив (10.6 мил. лв).

Deleted:)

→ между 5% и 10% от приходите имат областите Пазарджик (5.8 мил. лв), Стара Загора (4.4 мил.лв), София (област)/ София (6.8 мил. лв), Смолян (3.6 мил. лв) и Бургас (3.2 мил. лв).

Deleted:)

→ в топ 10 са още областите Добрич (3 мил. лв) и Варна (2 мил. лв) с между 3% и 5% от приходите и разходите от дейността.

Deleted: областитет

Общо десетте водещи области формират 75-80% от приходите и разходите за дейността. Средните годишни приходи на юридическите лица, собственици на стопанства от подсектор Аквакултури плавно догонват средните за групата микропредприятията в страната: от 101,4 хил. лв. през 2014 г. (или 59% от 171 хил. лв средно за микропредприятията в страната) до 195,5 хил. лв през 2018 г. (или 96% от 203 хил. лв средно за микропредприятията в страната). Индикаторът показва устойчиво развитие на подсектора като цяло. Наблюдават се значими различия между областите в страната.

Deleted: предприятие

Deleted: .

Deleted: микро предприятия

Deleted: .

Deleted:

Deleted:

Formatted: Space After: 6 pt

Deleted: предприятие

Deleted:

→ най-високи средногодишни приходи на юридическите лица, собственици на стопанства има в област Монтана, като през 2018 г. те достигат до около 900 хил. лв.

→ в следваща група са областите Добрич, Пазарджик, Пловдив, Кюстендил и Стара Загора, подредени в низходящ ред на индикатора, където стойностите му през 2018 г. варират от 265 до 481 хил. лв.

→ в третата група са областите София (област), Ямбол и Шумен, където средногодишните приходи на юридическите лица, собственици на стопанства през 2018 г. варират от 100 до 159 хил. лв.

Formatted: Space After: 6 pt

Deleted: предприятие

→ в останалите области на страната стойностите на индикатора са под 100 хил. лв.

Най-вероятна причина за неравномерното развитие на средните годишни приходи на предприятие е влиянието на някои предприятия с по-големи приходи, такива, които се добривават до категорията средни.

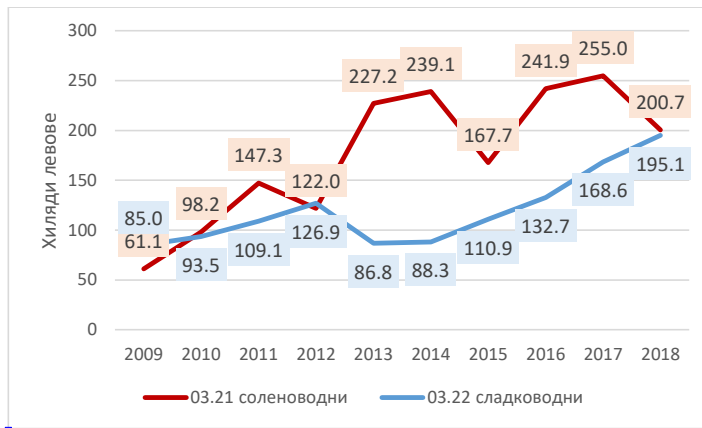
Deleted: доближават

² Средният сложен годишен ръст на приходите за период е икономическа величина, която показва с какъв процент годишно трябва да се променят приходите за да бъде постигната наблюдаваната промяна между началното и крайното ниво на приходите за периода.

Казус област Монтана: В областта действа бързо развиващо се юридическо лице „Фиш инвест“ ООД, което оперира с три рибовъдни стопанства. За периода 2014-2018 г. то е увеличило над 5 пъти приходите си от дейността (от 2 253 хил. лв до 11 319 хил. лв), генерира печалба в размер на 15-20% от годишния обем на приходите и е увеличило заетите лица от малко под 20 през 2014 г. до около 50 през 2018 г. (и около 60 през 2019 г.). Предприятието съчетава производство от аквакултури и преработка и е неясно до колко коректно са разделени икономическите му показатели в двата сектора.

Казус област Добрич: В областта действа устойчиво развиващо се юридическо лице „Дълбока“ ООД, което оперира с три или четири рибовъдни стопанства. За периода 2014-2018 г. то плавно увеличава приходите си от дейността (от 1 358 хил. лв до 2 103 хил. лв), генерира печалба в размер на 10-16% от годишния обем на приходите и заетите лица са около 50 през целия период.

Фигура 18. Средни годишни приходи на юридическите лица, собственици на стопанства в подсектори 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни и 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни в хиляди левове

Източник: НСИ

Средните годишни приходи на юридическите лица, собственици на стопанства в подсектори 03.21 и 03.22 открояват различни тенденции на растеж на приходите на предприятието.

→ Подсектор 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни като цяло повтаря плавното развитие на общия подсектор Аквакултури. Средните годишни приходи на предприятието нарастват от 88,3 хил. лв. през 2014 г. до 195,1 хил. лв през 2018 г.

→ Подсектор 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни се развива неравномерно. Години с по-високи средни годишни приходи на предприятието за периода са 2014, 2016 г. и 2017 г. Години с по-ниски приходи са 2015 г. и 2018 г.

През 2018 г. стойността на приходи в двете направления на подсектора се изравняват. Регистрираните приходи и в двата подсектора са индикатор за целево подпомагане със средства по Оперативните програми в двата планови периода.

Deleted: предприятие,

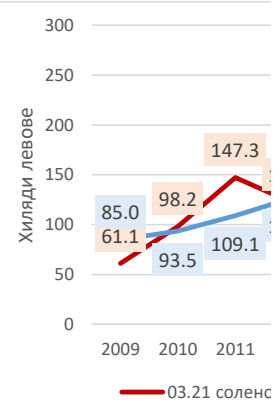
Deleted: предприятие,

Formatted: Space Before: 12 pt, After: 6 pt

Deleted: предприятие

Formatted: English (U.S.)

Formatted: English (U.S.)

Deleted:

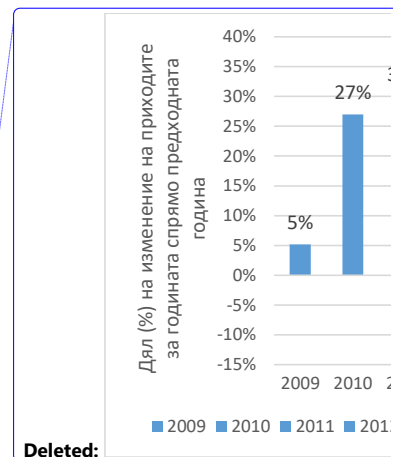
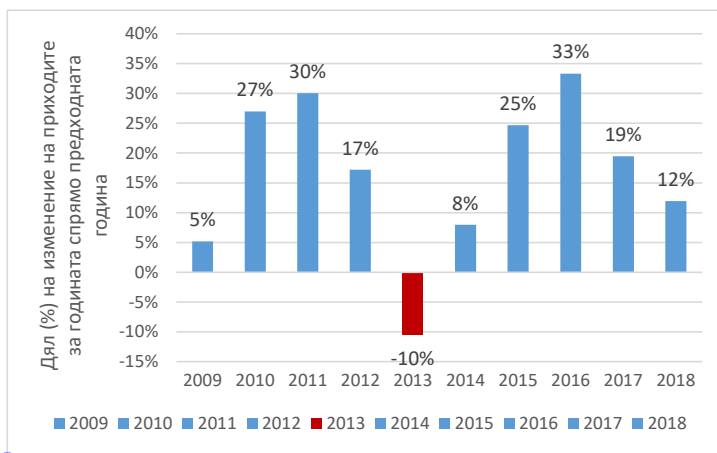
Deleted: предприятие

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: рамките на няколко покани в

Фигура 19. Дял (%) на изменение на приходите за година в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми спрямо предходната година

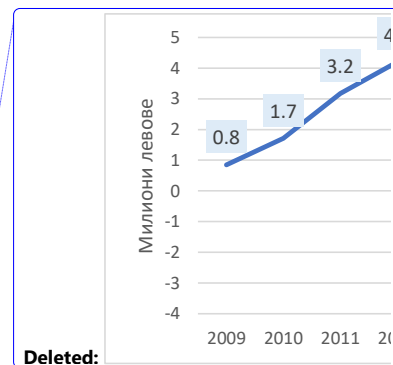
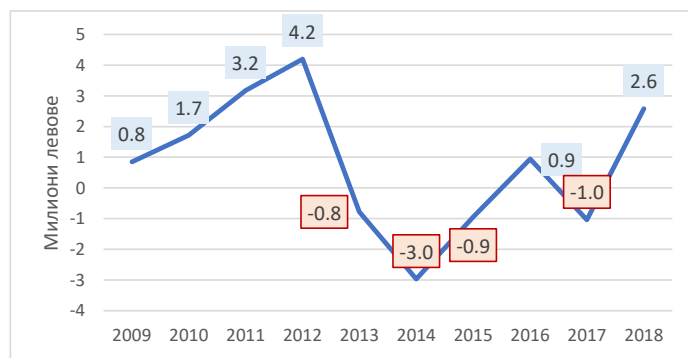
Deleted:

Източник: НСИ

2.2.1 Конкурентоспособност и рентабилност на подсектор Аквакултури

За периода 2014-2018 г. е характерна динамика, отличаваща го от предходния период на стабилен растеж на печалбата (Фиг. 20). Подсекторът е на загуба за три от годините, а за 2016 г. и 2018 г. се регистрира печалба. Наличието на сериозни разлики между двата периода, както и общо 4 години на загуба показва, че ефективността в сектора силно се влияе от външни фактори, каквито са например дългосрочните последици от финансовата криза през 2008-2010 г., водещи до потискане на цените и възможностите за реализиране на печалба.

Фигура 20. Нетна печалба за година в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в милиони левове. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.

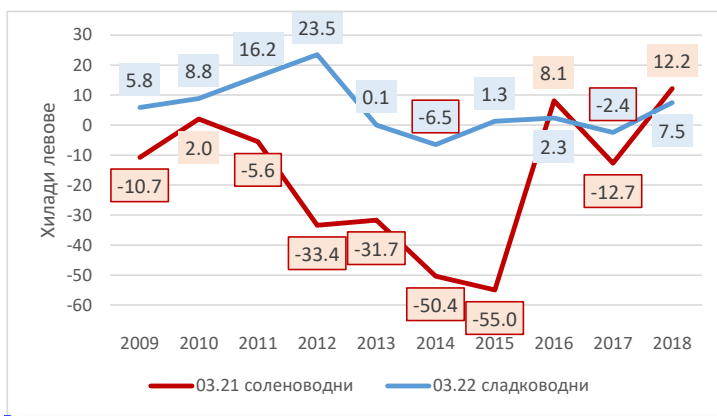
Deleted:

Източник: НСИ

Детайлният анализ на средната печалба на [юридическите лица, собственици на стопанства](#) в подсектори 03.21 и 03.22 (Фиг.21) показва две различни тенденции.

Deleted: предприятие

Фигура 21. Средна печалба на юридическите лица, собственици на стопанства за година в подсектори 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни и 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни в хиляди левове. Стойностите в рамка съответстват на загуба през годината.

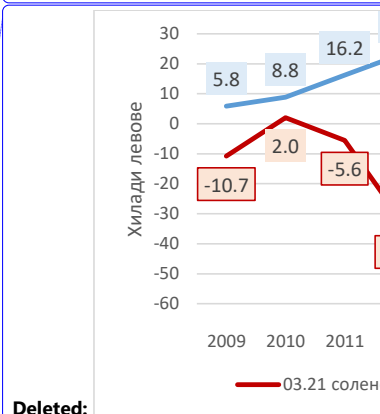

Formatted: English (U.S.)

Deleted: предприятие

Formatted: English (U.S.)

Formatted: Space Before: 12 pt, After: 6 pt

Deleted:

Източник: НСИ,

Подсекторът на соленоводните аквакултури е на съществена загуба в три от петте години на периода 2014-2018 г. (и в 4 от 5-те на предходния период), като особено отчетливи са те в годините, в които са правени сериозни инвестиции с помощта на двете Оперативни програми. През 2015 г. средните загуби на юридическо лице, собственик на стопанство/а достигат 55 хил. лв, а дялът на загубите спрямо приходите достига 33%. В същото време приходите в подсектора на юридическите лица, собственици на стопанства са значителни, както се вижда от Фиг.18. Това е индикация, че в подсектор 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни е вложен значителен външен ресурс с ниска или отрицателна възвращаемост. Все пак в края на периода (2016 г. и 2018 г.) се забелязва възможно начало на тенденция за връщане към положителни икономически показатели в подсектора. Подсекторът на сладководната аквакултура е на печалба в три от петте години на периода 2014-2018 г. (и във всички години на предходния период). През 2018 г. е постигнато по-високо ниво на печалба от 7.5 млн. лв. Следователно, ниското ниво на средна печалба на юридическите лица, собственици на стопанства общо за подсектор Аквакултури до известна степен се дължи на загубите, реализирани в морските аквакултури.

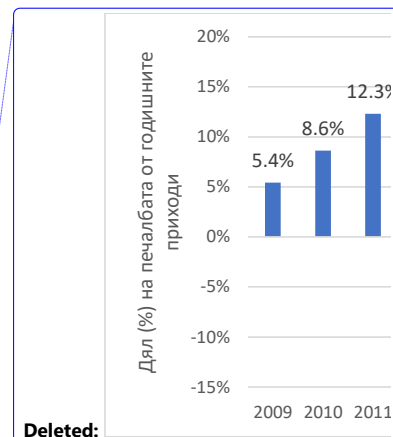
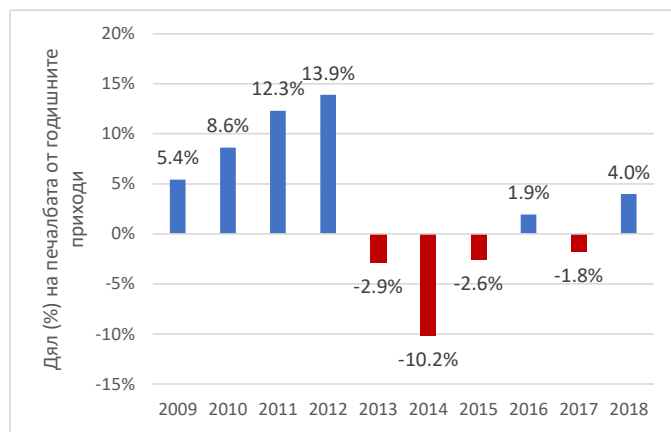
Deleted: предприятие

Deleted: предприятие

Deleted: мил

Deleted: предприятие

Фигура 22. Дял (%) на нетната печалба за година от приходите в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми

Deleted: .

Източник: НСИ

Медианата на дела на средната печалба е -1,8%, т.е. в 3 от 5-те години загубата в подсектора е била по-висока от 1,8% от приходите.

Deleted: .

Deleted: .

Фигура 23. Приходи и печалба на килограм продукция в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в левове

Deleted: .

Източник: НСИ

В периода 2014-2018 г. се наблюдава плавно нарастване на приходите от килограм продукция от аквакултури - от 2,61 лв/кг през 2014 г. до 3,97 лв/кг през 2018 г., т.е. преодолян е значителният спад, отчетен за 2012 г. Възможно е този спад да е дългосрочен ефект от финансовата криза от 2008-2010 г., водещ до потискане на цените на продукцията от аквакултури в настоящия период. От друга страна, печалбата от килограм аквакултури остава минимална през целия период 2014-2018 г., а в три от годините са регистрирани загуби средно между 0,27 и 0,06 лв/кг. Следователно, растежът на приходите в подсектора се дължи основно на увеличаването на обемите произвеждани аквакултури и в минимална степен на повишение на продажните цени.

Deleted: .

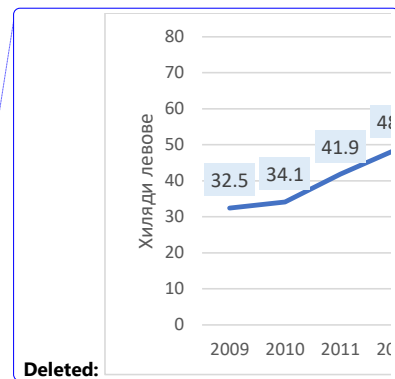
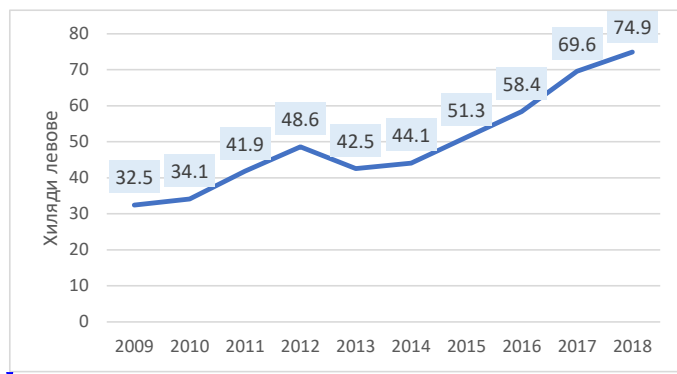
Deleted: .

Deleted: аквакултура

Deleted: .

Deleted: .

Фигура 24. Годишни приходи на заето лице в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хиляди левове

Deleted:

Източник: НСИ

Годишните приходи на заето лице в подсектор Аквакултури показват тенденция на плавно нарастване за целия период – индикатор за повишаване на производителността на труда (Фиг. 24). Но приходите остават по-ниски от средните за групата микропредприятия в страната като цяло, като например през 2014 г. приходите в подсектора са били 44,1 хил. лв или 46,5% от средните за групата микропредприятия в страната, а през 2018 г. са достигнали 74,9 хил. лв или 66% от средните за групата микропредприятия в страната. През 4 от 5-те години на периода 2014-2018 г. приходите на заето лице в 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни са по-високи от тези в 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни, т.е. производителността на труда при сладководните аквакултури е по-висока.

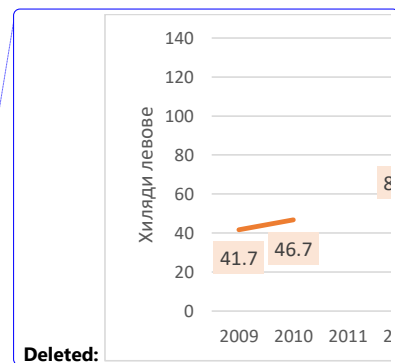
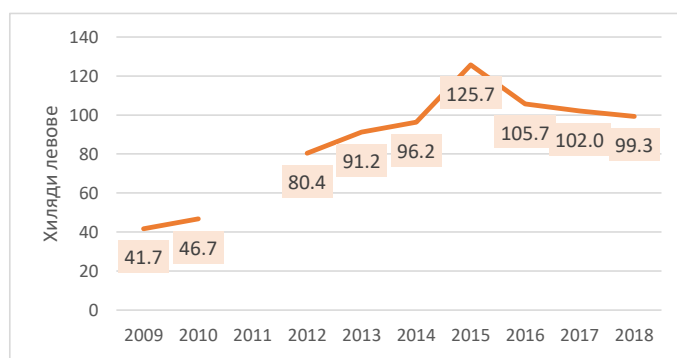
Deleted: -

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Фигура 25. ДМА на заето лице в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хиляди левове

Deleted:

Източник: НСИ

Дълготрайните материални активи (ДМА) на заето лице в подсектор Аквакултури показва динамика (Фиг. 25), която отразява следните тенденции:

→ За периода 2014-2018 г. нарастването на броя на заетите лица в подсектора (662-866) като цяло е сходно с нарастването на ДМА (от 63.7 мил. лв до 86 мил. лв).

→ За предходния период 2009-2013 г. темпове на увеличаване на ДМА са по-високи от темповете на увеличаване на броя на заетите лица, вероятно в резултат на изпълнени [проекти по Оперативна програма за развитие на сектор Рибарство 2007-2013 г.](#)

Deleted: мерки по оперативните програми

→ Най-голяма промяна в ДМА в [подсектора](#) на соленоводната аквакултура е регистрирана през 2013 г. - нарастване от 8 928 хил. лв на 14 697 хил. лв. При подсектора на сладководната аквакултура най-голямата промяна е регистрирана през 2015 г. - от 51 684 хил. лв до 77 056 хил. лв.

Deleted: подсектор

Динамиката на ДМА на заето лице отразява двустепенно развитие на подсектора, първо чрез придобиване на ДМА и след това с увеличаване на броя на заетите лица. В комбинация с данните за приходи от заето лице може да се заключи, че в края на периода добавеният капацитет чрез придобити ДМА се използва по-ефективно, от колкото в неговото начало.

2.2.2 Заетост и възнаграждения

Броят на заетите лица (в еквивалент на пълна заетост) в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми се повишава от 662 през 2014 г. до 866 през 2018 г. по данни на НСИ. В подсектор 03.21 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни няма промяна между 2014 г. и 2018 г. - по 102 заети лица, като минималният и максималният брой за периода са съответно 89 и 104 заети лица. В подсектор 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни има нарастване от 560 заети лица през 2014 г. до 764 заети лица през 2018 г.

Таблица 1. [Заети лица в еквивалент на пълна заетост в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми](#)

Година	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Заети лица (бр.)	481	581	616	622	636	662	710	831	833	866

Източник: НСИ

Разглеждайки ръста на заетите лица в еквивалент на пълна заетост и в контекста на годишния ръст на БВП на страната за периода 2014-2018 г. и предходен период 2009-2013 г., се наблюдава съвпадение на тенденциите. От 2009 г. до 2010 г. е налице бързо нарастване (възстановяване) последвано от три години на „стагнация“ на броя на заетите лица. От 2014 г. до 2016 г. се отчита отново бърз растеж на заетите лица, последван от две години на по-бавно нарастване.

Таблица 2. [Средни годишни разходи за възнаграждения на заето лице в еквивалент на пълна заетост в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в левове](#)

Deleted: ¶
¶

Година	2014	2015	2016	2017	2018	Нарастване за периода
Средни годишни разходи за възнаграждения на заето лице в лв	4 307	4 485	5 088	5 723	5 860	36,1%

Източник: НСИ

За сравнение е разгледан и показателят Средна годишна заплата на наетите лица по трудово правоотношение в рибовъдно стопанство. За периода тя се е повишила от 4 307 лв през 2014 г. до 5 860 лв през 2018 г. или повишението е с 36,1%. В частния сектор, в който са основният дял от предприятията, нарастването е от 7 525 лв през 2014 г. до 10 277 лв през 2018 г. или повишението е с 36,6%. Сравнението показва, че средните годишни разходи за възнаграждения на заето лице в левове в подсектор Аквакултури са около 57% от стойността на средната годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности и сектори в сектор Селско, горско и рибно стопанство.

Deleted: и служебно

Deleted: рибно

Deleted: 7 989

Deleted: 10 859

Deleted:

Deleted:

Deleted: .

ОБОБЩЕНИЕ

→ Броят на юридическите лица, собственици на стопанства нараства от 288 до 331 за периода 2014-2018 г, или общо с 15,3%. Юридическите лица, които са микропредприятия са около и над 95% от всички юридически лица, собственици на стопанства в подсектора през всички години от периода.

Deleted: предприятията

Deleted: .

Deleted: Микро предприятията

Deleted: предприятие

→ Общите годишни приходи показват тенденция на значително нарастване като за 2018 г. те са 64,9 млн. лв или 2.2 пъти началните 29,2 млн. лв от 2014 г. Водещи са области Монтана и Пловдив с дял над 15% от приходите от всички области през 2018 г.

Deleted: .

Deleted: мил

Deleted: мил

Deleted: над 15% всяка област

Deleted: предприятие

→ Средните годишни приходи на юридическите лица, собственици на стопанства при сладководните аквакултури повтарят плавното нарастване на приходите на подсектор Аквакултури, докато при отглеждането на черна мида приходите се развиват неравномерно. През 2018 г. средните годишни приходи на тези юридическите лица достигат 195 хил. лв.

Deleted: морска

Deleted: предприятие

→ Подсекторът на соленоводните аквакултури е на съществена загуба в три от петте години на периода 2014-2018 г. Подсекторът на сладководната аквакултура е на печалба в три от петте години на периода. В края на периода (2018 г.) се забелязва възможно начало на тенденция за връщане към формиране на печалба.

→ Ниското ниво на средна печалба на юридическите лица, собственици на стопанства общо за подсектор Аквакултури до известна степен се дължи на загубите, реализирани в морските аквакултури.

Deleted: предприятие

→ Приходите от килограм продукция от аквакултури нарастват плавно от 2,61 лв/kg през 2014 г. до 3,97 лв/kg през 2018 г. Печалбата от килограм аквакултури остава минимална през целия период. Растежът на приходите в подсектора се дължи основно на увеличаването на обемите произведени аквакултури и в по-малка степен на повишение на продажните цени.

Deleted: .

Deleted: .

→ Годишните приходи на заето лице в подсектор Аквакултури показват тенденция на плавно нарастване от 44,1 хил. лв за 2014 г. до 74,9 хил. лв през 2018 г., което е косвен индикатор за повишаване на производителността на труда. Те са по-високи в сладководната аквакултура, където има и по-висока производителност на труда.

Deleted: .

Deleted: .

→ За периода 2014-2018 г. нарастването на броя на заетите лица в подсектора (662-866) като цяло е със същите темпове, като нарастването на ДМА (от 63,7 млн. лв до 86 млн. лв).

Deleted: .

Deleted: мил

Deleted: мил

→ Средните годишни разходи за вознаграждения на заето лице в подсектора се увеличават от 4 307 лв през 2014 г. до 5 860 лв през 2018 г. или има нарастване с 36,1%.

Deleted:

Deleted:

Deleted:

2.3 ТЪРГОВИЯ С ПРОДУКЦИЯ ОТ АКВАКУЛТУРИ

2.3.1 Структура на пазарите на риба, рибни продукти и други водни организми в България

Пазарът на риба, други водни организми и рибни продукти в България е свързан с развитието на (под) сектори: Стопански риболов, Аквакултури, Преработка на риба и други водни организми, Търговия с риба и други водни организми. Предлагането се формира от собствен риболов, собствено производство на аквакултури и внос, а търсенето - от вътрешно потребление и износ. Сумарно риболовът, производството от аквакултури и вносът формират предлагането на пазара в България.

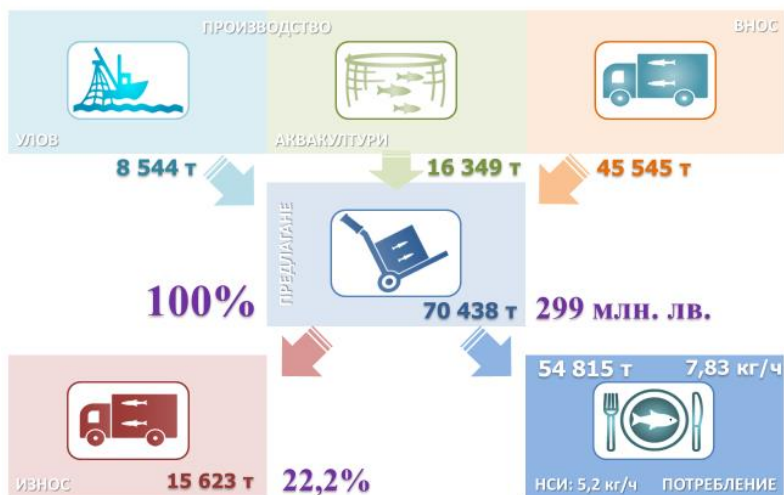
Deleted: продукти

Deleted: продукти

Deleted: улов

Deleted: уловът

Фигура 26. Баланс на предлагането на риба, други водни организми и продукти от тях, 2018 г.

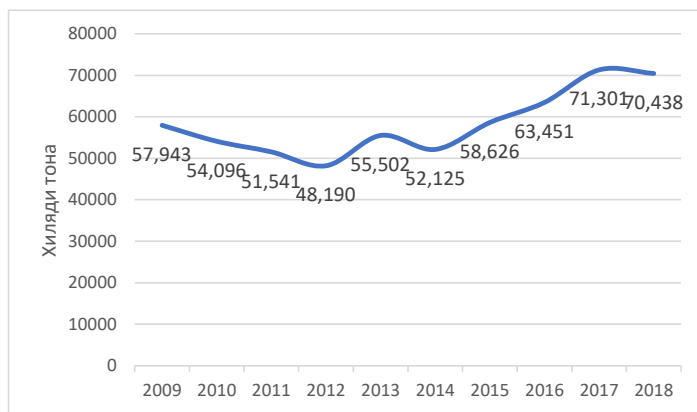
Предлагането за 2018 г. е 70,438 t, близо до най-високото за периода 2009-2018 г. - 71,301 t (2017 г.). Динамика в баланса на предлагането има основно в компонент „Производство от аквакултури“, което е удвоено в периода 2009-2018 г., като нарастването е изцяло във втората половина на периода (2013-2018 г.). От друга страна, средната единична цена на килограм в сектора не нараства и дори е под нивата от 2009 г.

Deleted:

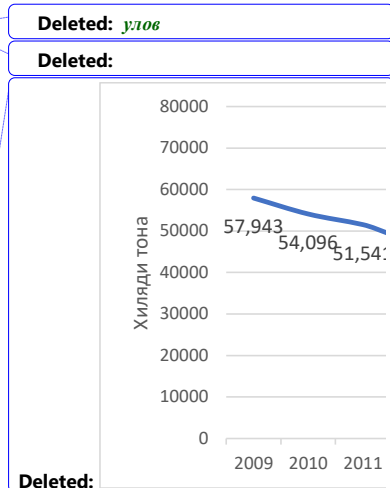
Deleted:

След 2015 г. вносът е възстановен и надминава нивата от 2008-2009 г. с около 7 до 10% (съответно през 2018 г. и 2017 г.). При вноса средната единична цена на килограм плавно се покачва за периода 2009-2018 г. и в края му е с 81% по-висока.

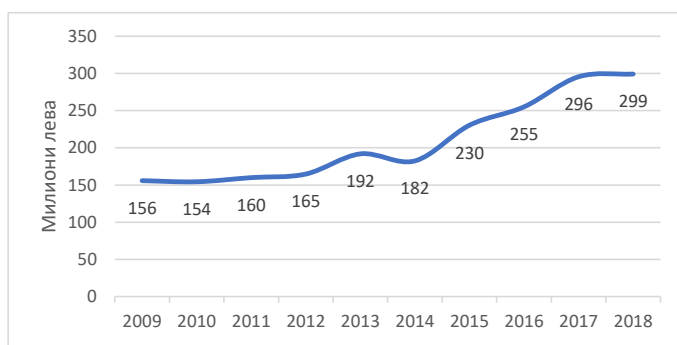
Фигура 27. Обем на предлагането на риба, рибни продукти и други водни организми, формиран от риболов, производство от аквакултури, и внос (в хиляди тонове)

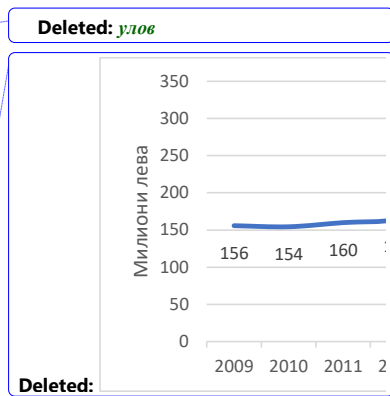
Източник: ИАРА, ЕОППРА

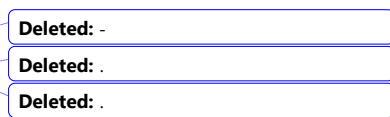
Фигура 28. Стойност на предлагането = риболов + производство от аквакултури + внос в милиони левове

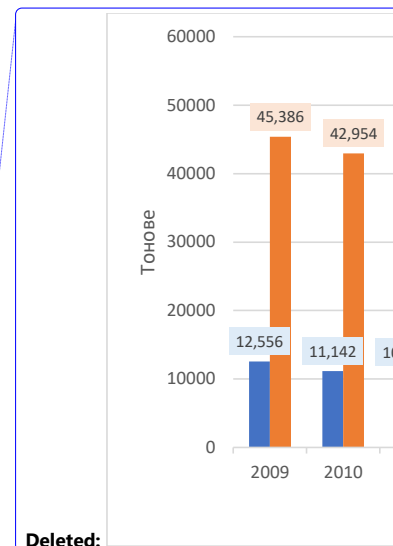
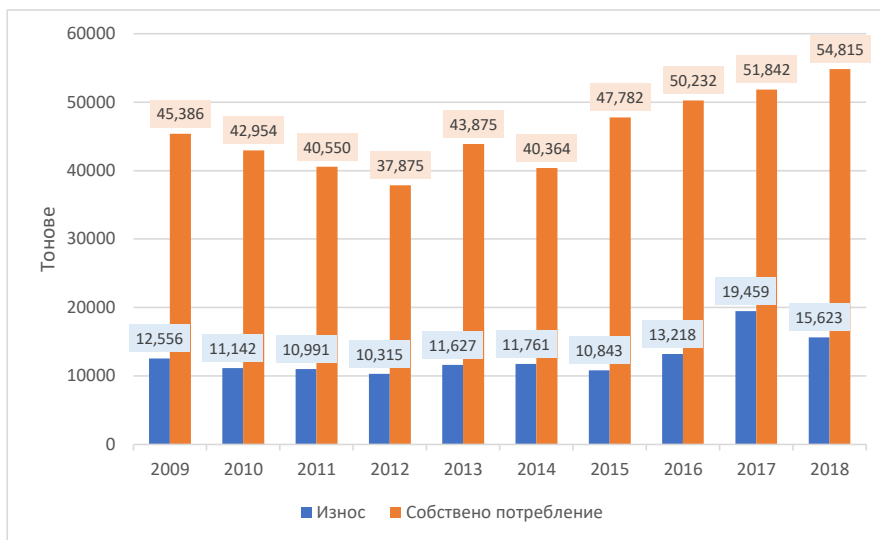
Източник: ЕОППРА

Структурата на търсенето е относително стабилна като разпределените за 2018 г. – 77,8% собствено потребление и 22,2% износ е много близко (под 1% отклонение) до средното за периода 2009-2018 г. В ценово отношение има значима динамика. Докато в началото на периода стойността на собственото потребление в лева е имала подобен дял на обема на продукцията (77-78%), в неговия край (2016-2018 г.) стойността на собственото потребление е практически равна на стойността на износа. Това отразява значимото повишение (над три пъти) на средната единична цена на килограм на продукцията за износ и е индикатор за развитие към износ на преработени продукти с по-висока добавена стойност.

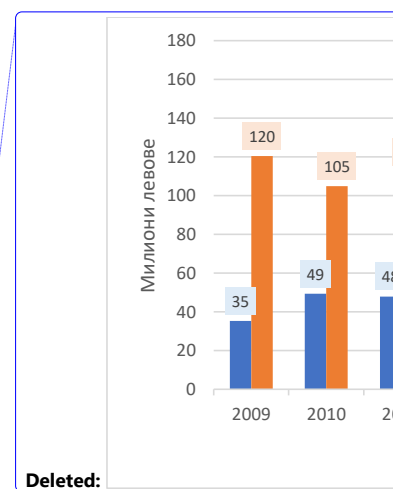
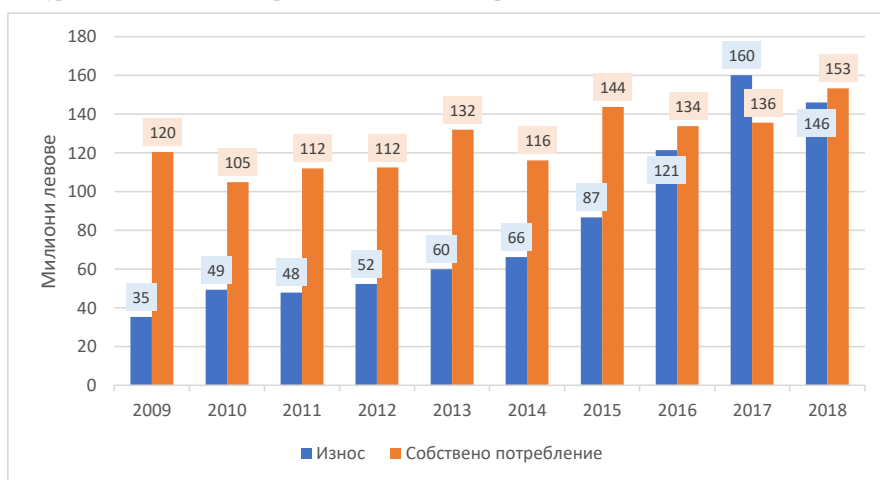
Фигура 29. Обем на търсенето = собствено потребление + износ в хиляди тонове

Deleted:

Източник: ИАРА, ЕОППРА

Фигура 30. Стойност на търсенето = собствено потребление + износ в милиони левове

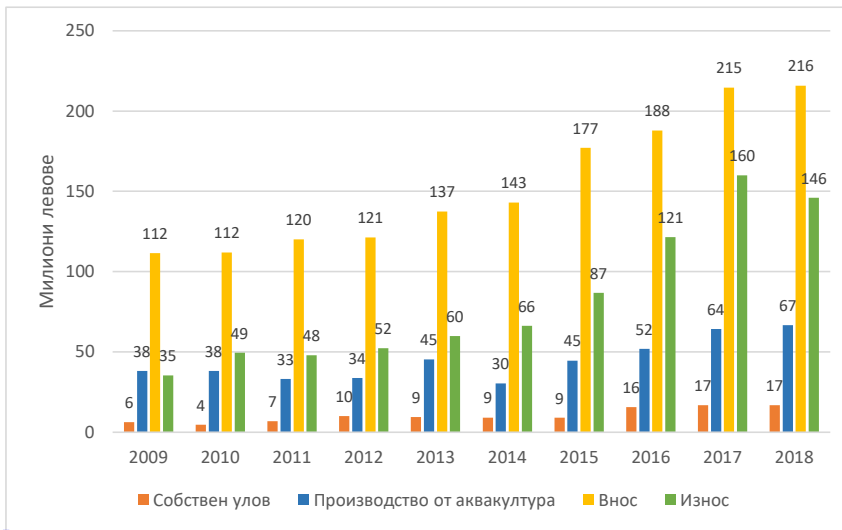
Deleted:

Източник: ИАРА, ЕОППРА

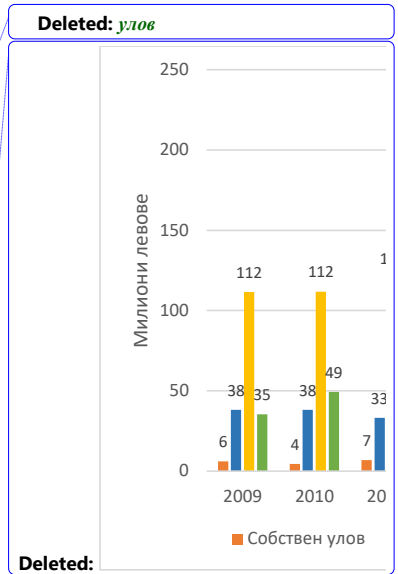
Formatted: Normal

Балансът на пазара, измерен във финансови стойности (милиони лева), показва съществено увеличение на износа. Паралелното развитие на вноса е индикатор, че увеличението се дължи основно на преработващата индустрия с вносни суровини.

Фигура 31. Годишен баланс на пазара в милиони левове по компоненти: собствен улов, производство от аквакултури, внос и износ в милиони левове,

Източник: ИАРА, ЕОППРА

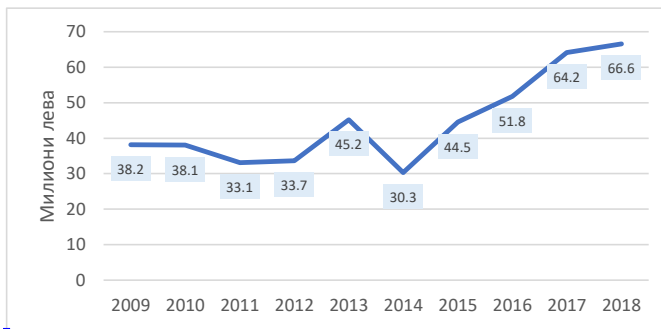

Deleted:

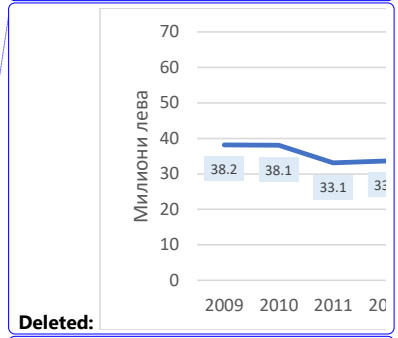
Formatted: Space Before: 0 pt, Don't add space between paragraphs of the same style

Formatted: Indent: Left: 0.25", Hanging: 0.25", Space Before: 0 pt, Don't add space between paragraphs of the same style

Фигура 32. Стойност на годишното производство от аквакултури в милиони левове

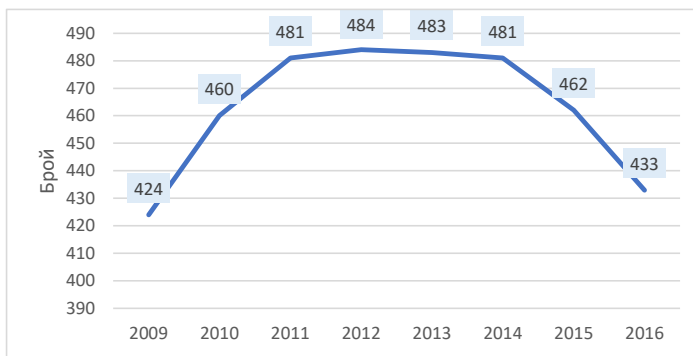
Източник: ИАРА, ЕОППРА

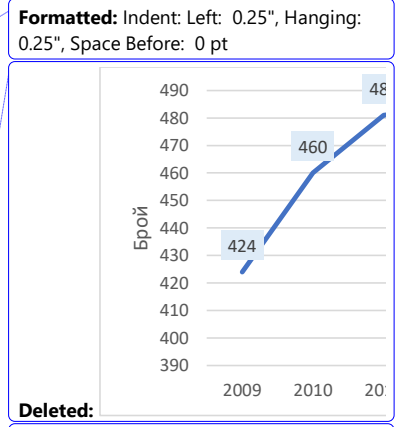
Deleted:

Formatted: Space Before: 0 pt, Don't add space between paragraphs of the same style

Фигура 33. Брой на търговски обекти за продажби на дребно на риба и рибни продукти

Източник: НСИ

Deleted:

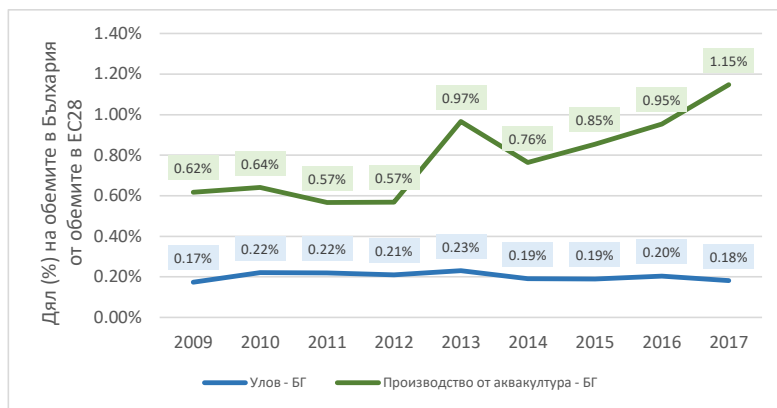
Formatted: Space Before: 0 pt

2.3.2 Дял на продукцията от аквакултури от обема на продукцията от аквакултури в ЕС

Обемът на продукцията от аквакултури в ЕС 28 се променя от 1,280,836 t през 2009 г. до 1,372,012 t през 2017 г. Делът на обема на продукцията от аквакултури в България от обема на продукцията от аквакултури в ЕС 28 е нараснал значително за периода 2009-2017 г. - от 0,62% в началото до 1,15% в неговия край или почти удвоен дял.

Нарастването на дела на производството на аквакултури в България към общия обем на производството на аквакултури в ЕС 28 е в резултат на стабилното увеличение на производството у нас, при относително непромен общ обем за ЕС 28. Стойността на продукцията от аквакултури в България се променя от 19,5 мил. евро през 2009 г. до 32,8 мил. евро през 2017 г. Стойността на продукцията от аквакултури в ЕС нараства от 3 242,8 млн. евро през 2009 г. до 5,059 млн. евро през 2017 г. Въпреки устойчивото нарастване на обемите в България, делът на продукцията от аквакултури е нараснал незначително за периода 2009-2017 г. от 0,6% в началото до 0,65% в неговия край.

Фигура 34. Дял (%) на обемите от улов и производство на аквакултури в България от обемите от улов и производство на аквакултури в ЕС28

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

От друга страна през 2014 г. има значим спад на дела на стойността на продукцията от аквакултури в България от стойността на продукцията от аквакултури в ЕС 28 (0,40%), а в периода след 2015 г. постоянен растеж. Предвид значително увеличените обеми на продукция от аквакултури в България и много по-бавният растеж на обемите в ЕС 28 като цяло, основна причина за тенденцията се откроява минималната промяна на средната стойност на килограм продукция в България между 2009 г. и 2017 г. (и спадът ѝ през 2014 г.) на фона на увеличаването на средната стойност на килограм продукция от аквакултури в ЕС 28.

Deleted: рибарството

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: от аквакултура

Deleted: от аквакултура

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

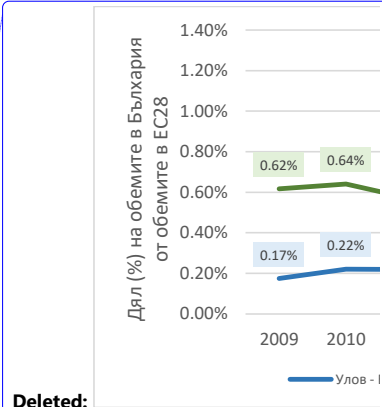
Deleted: мил

Deleted:

Deleted: мил

Deleted: от аквакултура

Deleted: от аквакултура

Deleted:

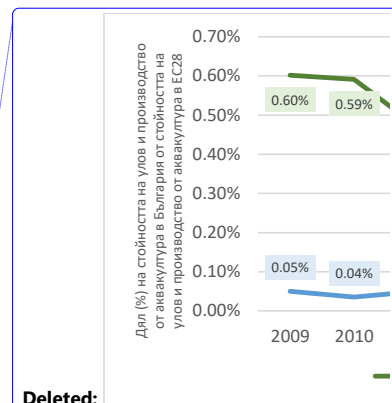
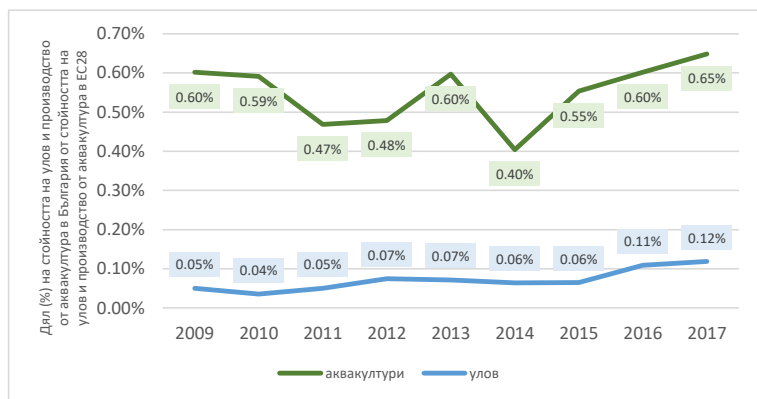
Deleted: .

Deleted: аквакултура

Deleted: аквакултура

Deleted: ЕС28

Фигура 35. Дял (%) на стойността на улов и производство от аквакултура в България от стойността на улов и производство от аквакултура в ЕС28:

Deleted:

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

2.3.3 Стойност на продукцията от риба и други водни организми по веригата „производител - краен клиент“

Промените в стойността на продукцията от риба и други водни животни е показана по веригата: производствена цена - цени на производители - цени на търговци - цени за потребителите (разпределение на печалбата по веригата) - цени на едро и на дребно.

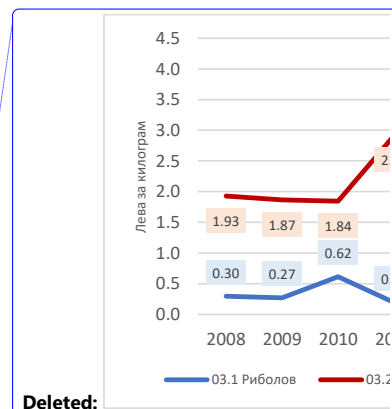
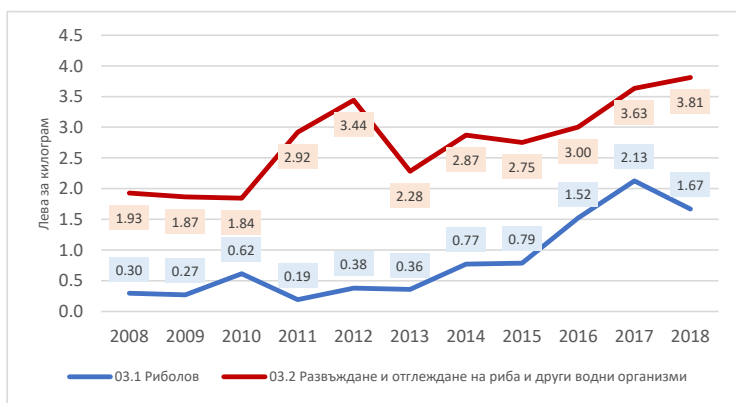
Производствена цена

Тенденцията в последните 5 години е към плавно покачване на средните разходи в лева за производство на килограм продукция. В подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми нарастването е от 2,87 лв за кг през 2014 г. до 3,81 лв за кг през 2018 г. или повишение с 33% (Фиг.36).

Deleted: .

Deleted: .

Фигура 36. Средни разходи в левове за производство на килограм продукция в подсектори 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми

Deleted:

Източник: НСИ, ИАРА

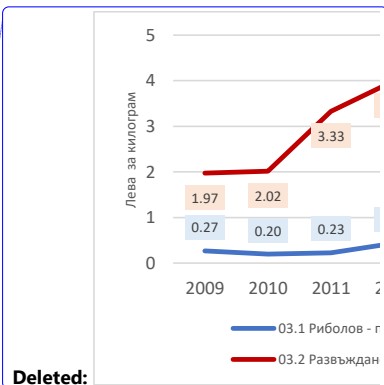
Приходи на производители

В подсектор Аквакултури нарастването на приходите е от 2,61 лв за kg през 2014 г. до 3,97 лв за kg през 2018 г. или повишение с 52%.

Deleted: .

Deleted: .

Фигура 37. Средни приходи в левове от производство на килограм продукция в подсектори 03.1 Риболов и 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми

Deleted:

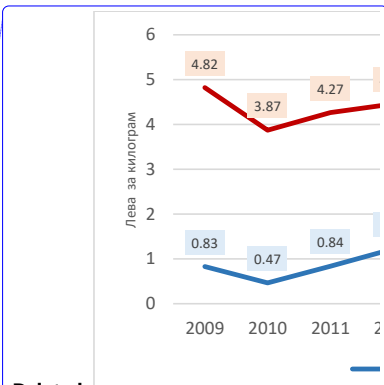
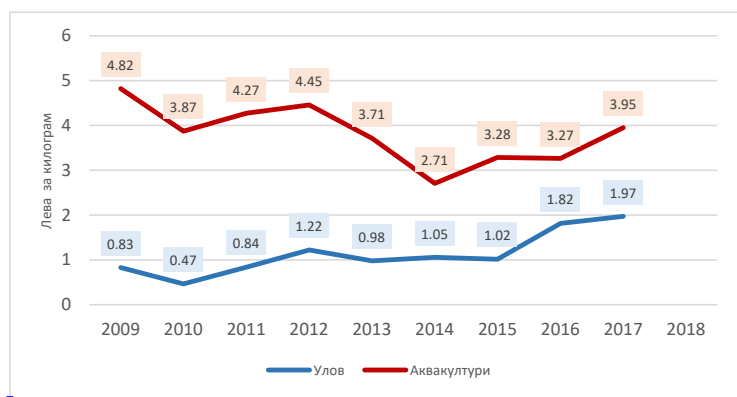
Източник: НСИ, ИАРА

Средната стойност на килограм продукция от аквакултури нараства е от 2,71 лв за kg през 2014 г. до 3,95 лв за kg през 2017 г.

Deleted: .

Deleted: .

Фигура 38. Средна цена на производител за килограм продукция от улов и аквакултури в България в левове

Deleted:

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

При производството от аквакултури най-устойчив ръст има при цената на пъстървата, която се е повишила със 17% (средно с 2% на година). Отбелязват се значими промени в цената на сомовите видове, чието повишение през 2015 и 2016 г. съвпада с началото на по-голямо производство на африкански сом, но при най-високи обеми от вида през 2017 г. цената се връща на нива от началото на периода (Таблица 3). При останалите видове (шаранови, черна мида) цените в края на периода са приблизително същите или леко занижени спрямо началото.

Deleted:

Deleted: морска

Таблица 3. Средна цена на производител за килограм продукция от производство на аквакултури по видове в България в левове

Вид	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Шаранови	3,87	3,34	3,39	3,39	3,03	2,11	2,94	2,98	3,26
Сомови	5,40	5,37	5,48	6,35	7,03	5,76	9,67	10,73	4,95
Черна мида	1,68	1,68	1,90	1,25	1,74	1,72	1,74	1,70	1,51
<u>Пъстървови</u>	6,49	6,56	6,75	6,88	6,67	5,12	7,59	6,42	7,60

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Бележка: Цените са докладвани като средна цена за единица обем в национална валута и след това са конвертирани в Евро. Средните цени са съставени за видове аквакултури.

Цени на търговци - цени на едро

Цените на едро на продукти от аквакултури се покачват плавно за периода 2009-2019 г. Най-високи са цените на пъстървови и сомови риби (Таблица 4). Цената на дъговата пъстърва се покачва от 7,67 лв/kg през 2009 г. до 9,10 лв/kg през 2019 г. Това представлява ръст за периода от 18,7% или 1,7% на годишна база. За периода 2014-2019 г. средногодишният ръст е по-нисък - малко под 1%. Цените на сомовите риби се покачват от 6,21 лв/kg през 2009 г. до 8,89 лв/kg през 2019 г. Това представлява ръст за периода от 43,1% или 3,7% средногодишно. За периода 2014-2019 г. ръст почти отсъства. Повишаване на цената има и при бялата риба от 5,31 лв/kg през 2009 г. до 7,30 лв/kg през 2019 г. Това представлява ръст за периода от 37,6% или 3,2% средногодишно. През 2015 г. има ръст от над 13% спрямо 2014 г., а след това ръст практически не се наблюдава. Най-малък е ръстът при шарановите видове: между 13% и 19% за периода или средногодишно между 1,25-2,5%.

Таблица 4. Цена на едро за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Шаран	5,06	5,02	4,91	4,74	5,29	5,26	5,29	5,37	5,37	5,63	5,86
Толстолоб	2,78	2,70	2,78	2,91	3,28	2,99	3,04	3,08	3,09	3,11	3,14
Пъстърва	7,67	7,76	8,24	8,44	8,71	8,67	8,79	8,99	8,93	8,97	9,10
Сом	6,21	5,75	7,33	7,77	8,64	8,70	8,69	8,39	8,52	8,61	8,89
Бяла риба	5,31	5,27	5,94	6,38	6,52	6,44	7,29	7,57	7,30	7,22	7,30
Бял Амур				5,50	6,03	6,18	6,22	6,01	6,41	6,41	6,55

Източник: САПИ

Цени за потребителите - цени на дребно

Цените на дребно на продукти от аквакултури се покачват плавно за периода 2009-2019 г. Цените на пъстървата се покачват от 8 лв/kg през 2009 г. до 9,72 лв./kg през 2019 г. Това представлява ръст за периода от 21,5% или 2% средногодишно. За периода 2014-2019 г. има малък спад на цените. Цените на сомовите риби се покачват от 7,86 лв/kg през 2009 г. до 10,33 лв/kg през 2019 г. Това представлява

ръст за периода от 31.4% или 2.8% средногодишно. За периода 2014-2019 г. ръстът е минимален – 0.8% средногодишно. Повишаване на цената има и при бялата риба от 6.39 лв/kg през 2009 г. до 8.36 лв/kg през 2019 г. Това представлява ръст за периода от 30.8% или 2.8% средногодишно. Най-малък е ръстът при шарановите видове: между 4.2%, 10.9% и 17.4% за периода или съответно средногодишно 0.4%, 1.0% и 2.2% за толстолоб, шаран и бял амур. Като цяло, при нарастването на цените на дребно при отделните видове има по-малки разлики в сравнение с нарастванията на цените на едро.

Таблица 5. *Цена на дребно за килограм продукция от производство на аквакултура по видове в България в левове*

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Шаран	5,78	5,74	5,69	5,68	5,94	6,09	6,11	6,12	6,14	6,32	6,41
Толстолоб	3,42	3,36	3,44	3,59	3,88	3,63	3,52	3,52	3,53	3,56	3,56
Пъстърва	8,00	8,53	8,47	9,67	10,07	10,21	10,12	9,70	9,67	9,84	9,72
Сом	7,86	8,00	8,64	9,19	9,83	9,92	10,08	9,78	9,84	9,85	10,33
Бяла риба	6,39	6,35	6,81	7,08	7,06	7,60	7,69	7,55	7,70	8,08	8,36
Бял Амур	5,84	5,54		6,44	6,48	6,50	6,50	6,47	6,62	6,75	6,86

Източник: САПИ

Цялостни ценови вериги

Разликата между производствената цена, определена от разходите за дейността и приходите на производител, определени от приходите от дейността, е минимална като в четири от десетте години за периода 2009-2018 г. подсектор Аквакултури като цяло е на загуба. С други думи, увеличението между производствена цена и приходите на производител е минимално.

В Таблица 6 са представени разликите от приходи на производител към цени на едро и от цени на едро към цени на дребно от веригата за продукти от улов и аквакултури.

Таблица 6. *Разлики в другите звена от веригата за продукти от аквакултури*

Вид	От приходи на производител към цени на едро	От цени на едро към цени на дребно
Пъстърва	Увеличение между 16% и 69% през различните години с медиана 22%.	Увеличение между 3% и 18% през различните години с медиана 10%.
Шаран	Увеличение между 40% и 149% през различните години с медиана 70%.	Увеличение между 9% и 20% през различните години с медиана 14%.
Сом	От намаление с 22% до увеличение с 72% през различните години с медиана 23%.	Увеличение между 14% и 39% през различните години с медиана 16%.
Бяла риба	Увеличение между 15% и 98% през различните години с медиана 44%.	Увеличение между 0% и 21% през различните години с медиана 12%.

Източник: ЕОППРА, САПИ

Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .

Formatted: Space Before: 0 pt
Formatted Table
Formatted: Space Before: 0 pt
Formatted: Space Before: 0 pt
Formatted: Space Before: 0 pt
Formatted: Space Before: 0 pt

- Няма сериозни разлики в увеличението от цени на едро към цени на дребно. То е на средни нива между 10% и 16%.
- За някои години се наблюдават по-ниски цени на едро от приходи на производител, особено за продукти от улов. Това вероятно се дължи на присъствие на продукти от внос в търговията на едро и дребно.
- Пъстървата се предлага като пресен/охладен продукт с големи обеми в среден ценови клас и има относително високи разходи за отглеждане. Това обуславя най-ниското наблюдавано увеличение между цени на производител и цени на едро.
- Шаранът има сред най-ниските разходи за отглеждане, предлага се като пресен/охладен продукт с големи обеми в среден/нисък ценови клас и се конкурира с други пресни продукти на по-високи цени. Това обуславя относително високото увеличение между цени на производител и цени на едро.
- При цените на сомовите видове на едро (и дребно) вероятно има смесване на пресни/охладени продукти от българска аквакултура със замразени продукти от внос, което води до ненадеждност на изводи.
- Бялата риба е пресен/охладен продукт с малки обеми в среден ценови клас и се конкурира с други пресни продукти на по-високи цени. Това обуславя относително високото увеличение между цени на производител и цени на едро.

Внос и износ

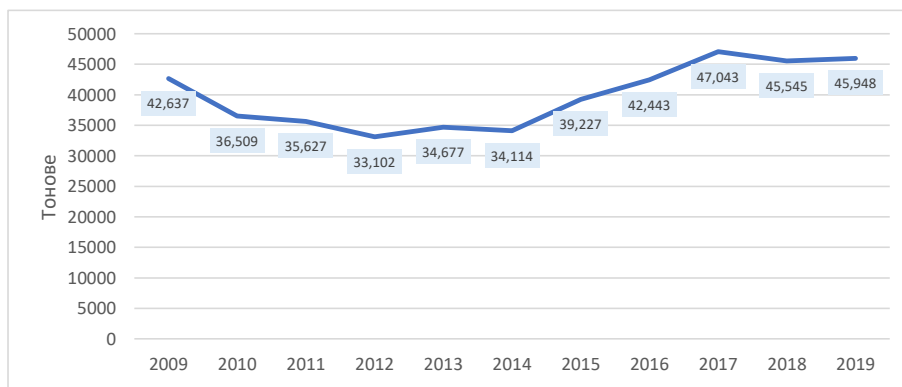
В годините 2009-2014 г. има значителен спад във вноса от 42,637 t на 34,114 t. След 2014 г. вносът нараства до над 47,000 t през 2017 г. и надминава нивата от 2009 г. с около 10%. През 2018 г. и 2019 г. вносът остава близо до това нивото от 2017 г. (Фиг. 39).

Deleted:

Deleted:

Deleted:

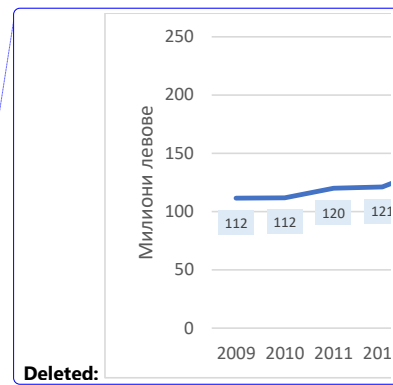
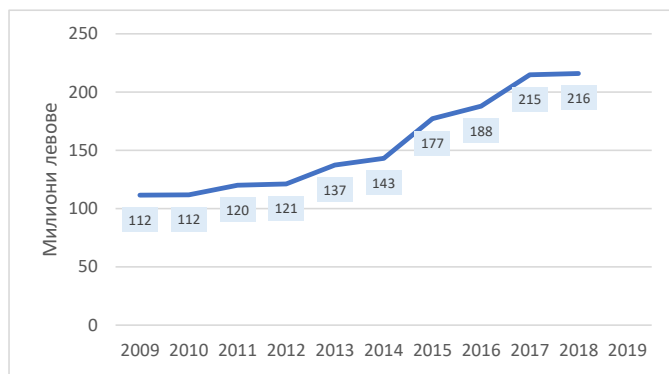
Фигура 39. Годишен внос на продукти от риба и други водни организми в тонове

Deleted:

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Фигура 40. Стойност на годишен внос на продукти от риба и други водни организми в милиони левове

Deleted:

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Обемите на внос на основните видове, обект на аквакултурно производство в България, са представени в следващата таблица.

Таблица 7. Обем на внос (т) на основни видове, обект на аквакултурно производство в България

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Шаранови видове	147,9	75,2	300,2	314,4	455,1	658,4
Пъстърва	1291,5	993,9	760,1	731,1	676,5	713,1
Сомови видове	1917,4	1493	1029,6	809,1	312,6	681,9
Черна /синя/ друга морска мида	145,1	218,4	199,1	401,4	368,9	384,1

Formatted Table

Deleted: /

Вносът на шаранови видове се променя в годините на периода 2014-2019 г. и обемът му е между 1,7% от производството в България през 2015 г. и 9,5% от производството в България през 2019 г. Основните продукти от внос са замразена и жива риба.

Вносът на пъстърва се променя в годините на периода 2014-2019 г. и обемът му е между 57,4% от производството в България през 2014 г. и 17,4% от производството в България през 2018 г. (22,1% - 2019 г.) Основните продукти от внос са жива и замразена риба.

Вносът на сомови видове се променя в годините на периода 2014-2019 г. и обемът му е между 701% от производството в България през 2014 г. и 72% от производството в България през 2017 г. (153% - 2019 г.) Основният продукт от внос е замразена риба.

Обемите на внос на различни видове миди, близки до вида черна морска мида, нараства от 6-7% от производството в България през 2014-2016 г. до 13-15% от производството в България през 2017-2019 г.

Deleted: %-

Deleted: %-

Средната цена на един килограм продукт от внос нараства от 2,6 лв/kg през 2009 г. до 4,2 лв за kg през 2014 г. и 5 лв/kg през 2019 г. За периода 2014-2019 г.

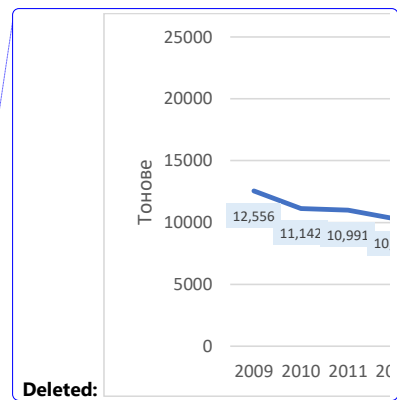
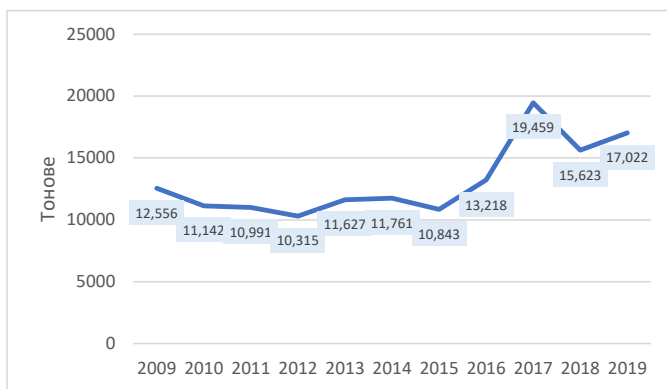
Deleted: .

Deleted: .

средногодишното нарастване е 3,5%. В годините 2009-2015 г. обемът на износа остава почти постоянен - от 12,556 t през 2009 г. до 11,761 t през 2014 г. и 10,843 t през 2015 г. След 2016 г. обемът на износа нараства значително и достига 19,459 t през 2017 г., с което надминава нивата от 2009 г. с около 55%. През 2018 г. и 2019 г. има лек спад спрямо 2017 г., но нивата са по-високи от всички останали години в периода.

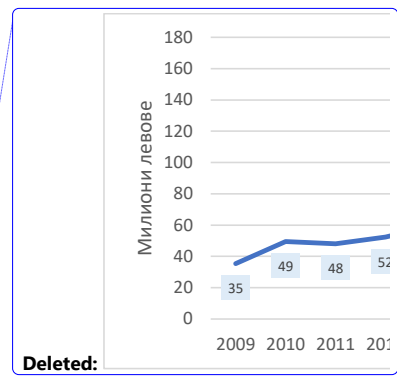
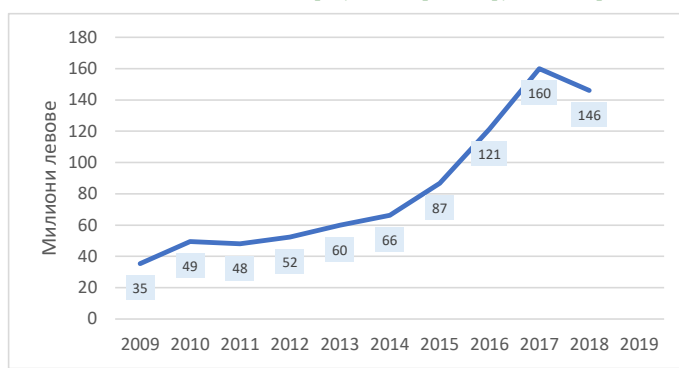
Deleted: .
Deleted:
Deleted:
Deleted:
Deleted:

Фигура 41. Обем на годишен износ на продукти от риба и други водни организми в тонове

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Фигура 42. Стойност на годишен износ на продукти от риба и други водни организми в тонове,

Източник: ЕОППРА, ЕВРОСТАТ

Стойността на годишния износ на продукти от риба и други водни организми нараства от 35 млн. лв през 2009 г. на 66 млн. лв през 2014 г. и 150 млн. лв през 2019 г., като най-висока стойност достига през 2017 г. (160 млн. лв). Средногодишният растеж е 15,7%, а между 2014 г. и 2017 г. той е 34,3%.

Deleted: МИЛ
Deleted: МИЛ
Deleted: МИЛ
Deleted: МИЛ
Deleted:
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .
Deleted: .

Средната цена за килограм продукция за износ се променя от 2,8 лв/кг през 2009 г. и 5,6 лв/кг през 2014 г. до 8,8 лв/кг през 2019 г., като най-висока стойност достига през 2018 г. – 9,3 лв/кг. За целия прериод средногодишният ръст на средната цена в левове за килограм е 12% на година, а за периода 2014-2019 г. - 94% за година.

Обемите на износ на основните видове, обект на аквакултурно производство в България, са представени в следващата таблица.

Таблица 9. *ИПЦ за търговия с риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели в милиони левове*

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
13,5	-1,2	8,4	7,1	-0,2	-1,8	0,3	0,4	0,3	-0,3

Formatted Table

Deleted: 3

Източник: НСИ

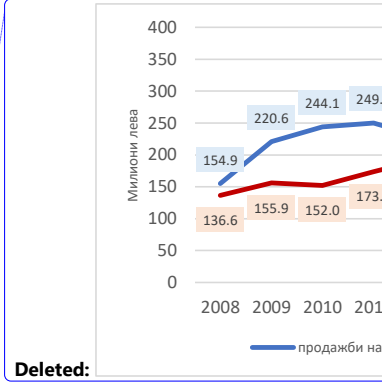
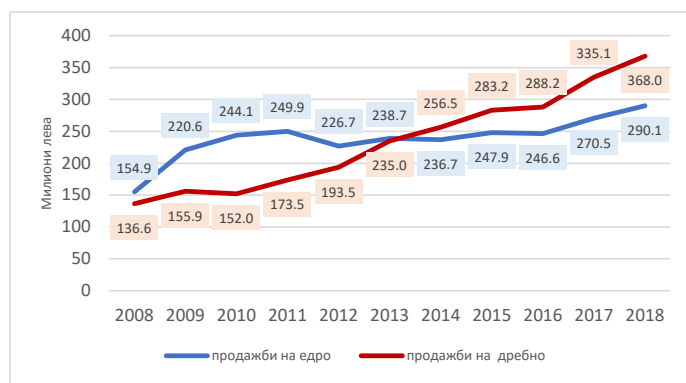
Среден годишен ръст на продажбите с отчитане на инфлацията за продажбите на едро за периода 2009-2018 г. е 0,2%, а на дребно 7%. За периода 2014-2018 г. показателите са съответно 5,4% и 9,7%. Сравнението между средния годишен ръст на продажбите и средния годишен ръст на продажбите с отчитане на инфлацията позволява да се заключи, че ръстът през периода 2009-2013 г. се дължи основно на инфлация на цените, а ръстът от 2014 г. до 2018 г. не се дължи на инфлация на цените.

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Фигура 43. *Годишни продажби на едро и дребно на риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели в милиони левове*

Deleted:

Източник: НСИ

2.4 КОНСУМАЦИЯ НА ПРОДУКЦИЯ ОТ АКВАКУЛТУРИ

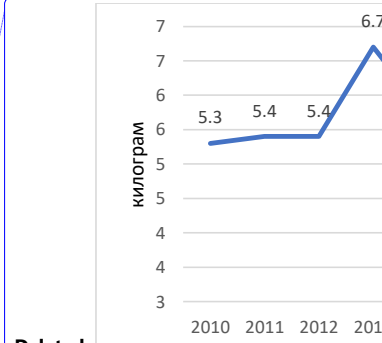
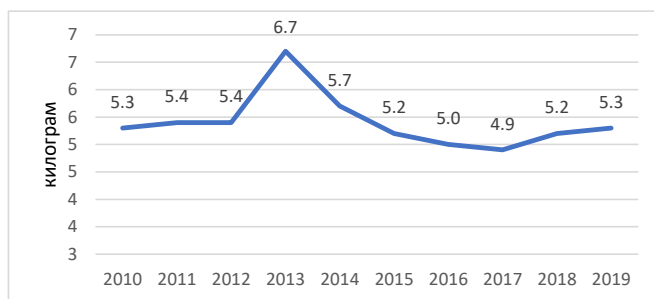
Средната консумация на риба и рибни продукти за периода 2010-2019 г. е 5,4 kg (4,9 – 6,7) (Фиг. 44). Потребление на риба и рибни продукти средно на лице е от изследването на НСИ на домакинските бюджети само на български домакинства и не включва консумацията в заведения за обществено хранене.

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Фигура 44. *Базовата тенденция при консумацията на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство*

Deleted:

Източник: НСИ

Изчисленото потребление, използвано за сравнение в докладите на ЕС между страните членки, е на основа цялостния баланс между производство, улов, внос и износ и включва както българското домашно потребление, така и потребление в заведения за обществено хранене, вкл. от туристи и генерираните отпадъци от преработката. Изчисленото потребление е по-високо от показателя, следен от НСИ.

Deleted: /

В доклада на ЕС “The EU Fish Market” за 2019 г. България е на предпоследно място по потребление на продукти от риба и аквакултури в ЕС с изчислено потребление от 7,3 кг на глава от населението (по данни от 2017 г.). Средното ниво за ЕС е 24,3 кг на човек или 3,33 пъти по-високо отколкото в България. Водещи страни са Португалия с 56,8 кг на човек и Испания с 45,6 кг на човек. Към 2019 г. изчисленото потребление в България е 8 кг на глава от населението. Доминиращият модел за консумация на риба сред градските жители е веднъж седмично. Общо над половината граждани (54%) консумират риба поне веднъж седмично, 77% го правят поне няколко пъти месечно, а 89% поне веднъж на месец. Основното място за консумация на риба и рибни продукти остава домът. Специализираните рибни ресторанти са най-малко популярни (1/4 не консумират риба в тях). Рибата се купува прясна или замразена веднъж седмично или няколко пъти месечно. Много по-рядко тя е готова приготвена или консервирана. Сред посочените консумирани видове риба скумрията е лидер, но тя е не е обект на аквакултура. След нея се нарежда пъстървата. Шаранът е на трета позиция. Следва групата от видове, които събират между 2,5% и 6,5% от спонтанните първоначални посочвания: цаца, хек, съомга, ципура, риба тон, миди и лаврак. Градските жители посочват големите магазинни вериги - хипермаркети и супермаркети, и специализираните магазини за риба, като източник на риба. Един от четирима разчита на самостоятелен улов (от любителски риболов).

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted:

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Изчисленото потребление на основните видове, отглеждани в България, в кг на човек от населението е представено в следващата таблица.

Deleted: обект на аквакултура

Таблица. 10. Изчислено потребление на основни видове, отглеждани в България, в кг на човек от населението

Deleted: обект на аквакултура

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Шаранови	0,56	0,66	0,65	0,75	0,95	1,07
Пъстърва	0,57	0,53	0,68	0,47	0,62	0,57
Сомови	0,28	0,28	0,25	0,27	0,12	0,17
Черна/друга морска мида	0,36	0,46	0,41	0,35	0,41	0,47

Formatted Table

Deleted:

Изчисленото потребление на шаранови видове се повишава за периода 2014-2019 г., на пъстърва и черна/друга морска мида се запазва на относително постоянни нива, а на сомови видове – намалява.

Deleted:

Deleted:

2.5 СЪСТОЯНИЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА, КЛИМАТИЧНИ ПРОМЕНИ И АКВАКУЛТУРИ

България е страна относително бедна на езера и големи реки. Водните обекти, в които може да се осъществява отглеждане на риби и други водни организми у нас са: териториалните крайбрежни води на Черно море, изкуствени водни басейни - малки, средни и големи язовири, и специализираните басейнови стопанства, изградени във вътрешността на страната. Общата водна площ, включваща и вътрешните водоеми на страната, която се използва за аквакултури е 55 362.5 дка, отнесено към средата на 2013 г., съгласно данни от информационно статистическата система на ИАРА. Водните ресурси на територията на България са неравномерно разпределени както по количество, така и по качество. Дължината на течащите води у нас е 20 231 km, а водната повърхност е около 150 km². Основната част от речния отток (81,3%) се формира в зоната на планините и хълмистите части на страната. В най-североизточните части на България липсват течащи води. Поради малката, и при това със сложен релеф, територия на България реките са сравнително къси, с не големи водосборни басейни и следователно не много пълноводни. Всички реки в Северна България имат пролетно-лятно пълноводие, а реките в Южна България и по Черноморското крайбрежие са зимно и ранно-пролетно пълноводни. В България съществуват около 400 езера, но те са с малки размери и обща площ от 95 km². Част от тях са ледникови, други са в близост до Черно море (Варненско, Белославско, Бургаско и др.), трети са крайречни (езерото Сребърна). Повечето наши езера са резервати (ез. Сребърна) или пък силно замърсени (Варненско езеро). Зарибяването на глациалните езера днес се отчита като грешка в управлението на тези водни тела, довела до евтрофикацията им. Езерата, попадащи в резервати и защитени територии също не могат да бъдат интензивно експлоатирани за рибостопански дейности. На национално равнище 63% от подземните водни тела (106 от общо 169) са изпълнили целта „добро състояние“ (описана в чл. 4 на Рамковата директива за водите и Раздел 5 на ПУРБ).

За регулиране на речният отток, напояване, добив на енергия и питейни нужди у нас са изградени около 3 200 различни по размер язовири. Броят на големите язовири в България е 216. От 53 комплексни и значими язовира с общ обем от 6 697,8 милиона m³, 23 се намират в Източнбеломорския район, което представлява общ обем на съхранение от 3 105,5 милиона m³, което е 46,4% от общия обем на язовирите. Обемът на комплексните и значими язовири в Дунавския район е по-малък - 28,4% от общия обем за страната (16 язовира с общо 1 902,38 милиона m³). Обемът в Черноморския район представлява 16,8% (8 язовира с общо 1 123,02 милиона m³), а в Западнбеломорския район - 8,4% (6 язовира с общо 566,9 милиона m³). Използването на язовирите в страната за производство на аквакултури е развита стопанска дейност и добра възможност за различни райони на страната да разнообразят спектъра на произвежданата животновъдна продукция.

Крайбрежната ивица на Черно море е с дължина от 378 km. Териториалните морски площи на страната (до 12 морски мили) са 6 506 km². Площта на континенталния шелф е 10 886 km², а икономическата зона в Черно море - 25 699 km². Лимитиращите фактори за развитието на аквакултурите по черноморското крайбрежие са:

Deleted:

Deleted: и

Deleted: специализирани

Deleted: аквакултура

Deleted: считана

Deleted:

Deleted: .

Deleted: -

Deleted:

Deleted: пълноводие

Deleted:

Deleted:

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: -

Deleted: .

Deleted:

Deleted: .

Deleted: .

Deleted:

Deleted: .

Deleted: .

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted:

1. природните условия не предоставят добре защитени от вълнение акватории като фиорди и силно врязани в сушата заливи, което налага използването на щормоустойчиви съоръжения, което несъмнено оскъпява производството от марикултури;

Deleted: райони

Deleted:

2. силното антропогенно влияние, което се изразява в значителна еутрофизация и появата на цъфтеж на водорасли, а от тук и на явления като кислороден дефицит и последващи замори по чувствителните на кислород риби и други водни организми, наблюдавани главно в крайбрежните зони;

Deleted: хидробионти

Deleted:

3. високите летни температури в повърхностните слоеве на водите по черноморското ни крайбрежие, съчетани с ниско кислородно насищане на водата. Алтернатива представлява разполагането на стопанства на брега (on-shore) и захранването им с подземни солени и/или морски води, но за това са необходими предварителни проучвания.

Deleted: ферми

Плановете за управление на речните басейни (ПУРБ) от второ поколение показват, че близо една трета от всички повърхностни водни обекти (297 от общо 955, 31%) отговарят на набелязаната цел "добър екологичен статус на водните тела". Въпреки това съществуват значителни разлики, вариращи между 41% в Дунавския речен басейн и едва 5% в Черноморския район. На национално равнище 34% от повърхностните водни тела имат добро химическо състояние. Във водата на Варненския залив фитопланктонът, макрозообентосът и зоопланктонът са в лошо състояние. Замърсени са водите и на почти всички наши големи реки. Степента на замърсеност на отделните поречия е различна и зависи от броя на замърсителите, количеството и качеството на отпадъчните води (органични и неорганични, токсични и нетоксични) и обема на речния отток. Във всички Басейнови дирекции най-често срещаните причини за невъзможност за постигане на добър статус са повишените концентрации на азот и фосфор, както и високите нива на еутрофикация на водите. Изхвърлянето на необработени или недостатъчно обработени битови отпадъчни води, изхвърлянето на недостатъчно обработени промишлени отпадъчни води, както и селскостопанските дейности са най-често срещани причини за замърсяването на повърхностните водни тела. Главни източници на замърсяването са отпадъчните промишлени води от целулозната, дрождовата, химическата, рудообогатителната, консервната, местната и текстилната промишленост, нефтепреработвателната, индустриалните предприятия (целулоза и хартия, химикали, консервиране), отпадните води от населените места и животновъдните ферми.

Deleted: .

Deleted: Дунавски

Deleted: Черноморски

Deleted: безвредни

Deleted:

Deleted: отпадъчни

Подземните сладководни ресурси в Бургаската долина, Варненския регион, Стара Загора, област Разград показват замърсяване по отношение на съдържанието на хлориди, сулфати, нитрати, обща минерализация. Замърсяването с нитрати и сулфати е резултат от високата степен на използване на торове в земеделските земи.

2.5.1 Влияние на климатичните промени върху развитието на аквакултурите в България

Различните прогнозни сценарии³ за климатични промени в България показват влияние в различна степен, но във всички случаи, то се оценява като неблагоприятно⁴. Единно е становището, че страната попада в зона на засушаване. Прогнозите са за намаляване на общото количество на валежите и речния отток, особено чувствително изразено в Черноморския район. Положителният тренд на зимните и летните температури в западните части на Черно море ще повлияе негативно първо най-чувствителни зони - плитките заливи, лиманите и крайморските езера. Във връзка с температурните промени на морската вода, съществува опасност от масово развитие на микроводорасли във водата и свързания с това кислороден дефицит. Много от рибите и другите водни организми, чувствителни към параметрите на околната среда, могат да бъдат засегнати, което ще ограничи възможностите за отглеждане на аквакултури в морето.

Deleted: хидробионите

Deleted: във

Прогнозата за засушаване предполага и увеличена продължителност на периодите на ниски води, намаляване на нивото на реките и намалени нива на подземните води. По-високите температури ще повлияят негативно и качеството на прясната вода. Това ще затрудни сериозно стопанствата, чието водоснабдяване е речно или изворно. Най-чувствителни в това отношение са пъстървови ферми, много от които през последните години изпитват остър дефицит на благоприятни като качество и количество водни ресурси, най-вече през летните месеци. Повлияни от климатичните промени ще са и садковите стопанства. Основна причина ще е необходимостта от промяна на предназначението на някои водоеми, използвани до момента за промишлено водоснабдяване, рибовъдство и други нужди, към такива за питейни води, което автоматично ще анулира развитието на интензивното рибовъдство в тях.

Deleted:

Неблагоприятните климатични сценарии включват и увеличаване на риска от наводнения. Това може да доведе до увреждане на хидротехнически съоръжения (язовирни стени, диги, канали, водовземни съоръжения, кранове и др.), като най-силно ще бъдат засегнати малките язовири, при които амортизирането на тези съоръжения отдавна е факт. Очаква се появата на по-силни ветрове и повече бури, което може да доведе до навлизане на някои замърсители във водите (остатъчни количества на торове, пестициди, хербициди и др.), както на подземните, така и на повърхностните водни тела.

Deleted:

Deleted:),

Deleted:),

2.5.2 Влияние на аквакултурите върху околната среда

В България влиянието на аквакултурите върху околната среда са възможни два основни аспекта: 1) органично натоварване на водите чрез въвеждане на органична материя в ограничен район, след точката заустване на отработените води и 2) изпускане на чужди видове (риби, патогени и други) в природата.

Deleted: има

Deleted:

³Александров, В. 2014. Климатични промени в България: минало, настояще и бъдеще. Достъпна на адрес: <http://catrisk.insmarket.eu/docs/Veselin-Alexandrov.pdf>

⁴ Аналитични услуги по Националната стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие. Оценка на воден сектор. Доклад по Проект № P160511

Според българското законодателство, допустимите концентрации на общ азот във водата, отделени след производството на аквакултури, не трябва да надхвърля 10 mg.l⁻¹, а на фосфор 5 mg.l⁻¹ (НАРЕДБА № 6 от 9.11.2000 г. за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти). С най-малък риск от негативно въздействие са аквакултурите, отглеждани по екстензивен и полуинтензивен метод в малки и средни язовири, в земни басейнови стопанства, където вследствие на прилагане на поликултурното отглеждане на риба се усвоява цялата хранителна база на водоема, а макрофитната растителност спомага за извличане на значителна част от биогенните елементи от водата, идващи от аквакултурите. Не са редки случаите, когато рибовъдните басейни и язовирите играт роля на утайтели и спомогат по този начин за пречистване на водата, като след преминаването ѝ през стопанството тя е с по-добри хидро-химични показатели. С малък риск към природата е и отглеждането на риби в рециркуляционни системи. При тях пречистването на отпадъчните води на „изхода“ на стопанството е технически възможно, а самото водопотребление е далеч по-ниско в сравнение с класическите типове производство. Сред недостатъците на РСА трябва да се отбележи високото енергопотребление, което може да бъде компенсирано с ползването на енергия добивана от ВЕИ.

Deleted: землени

Deleted: аквакултурата. От друга страна относително ниската или даже липсваща проточност на водата в басейните

Deleted: ги превръща в

Deleted: спомага

Deleted: фермата

Deleted: Високото

Deleted: при РАС

Аквакултурите в България са една от основните причини за разпространението на чужди видове хидробионти. Повечето чужди видове са внесени и интродуцирани съзнателно за целите на аквакултурата, но други са попаднали случайно, като „придружителни“ на целевите видове. Българското законодателство предвижда строг контрол върху вноса, транспорта и търговията с жива риба и други водни организми.

Deleted: един

Deleted:

Deleted: живи хидробионти

Deleted: садковата аквакултура

Във връзка с контрола върху влиянието на садковите аквакултури върху екологичното състояние/потенциал на водните тела е разработена успешно и се прилага на национално ниво методика за определяне на максимално допустимото количество риба, което може да се отглежда в садки за всеки отделен язовир, базирана на спецификите на водите, вида на отглежданата риба, начина и вида на използвания фураж, водосбора, водообмена на водата в язовира и др. Въвеждането на производствен лимит за обема на производството в садковите стопанства има за основна цел запазване/постигане на добър екологичен потенциал на водните тела и устойчиво развитие на садковите аквакултури в тях.

Deleted: времето на престой

Deleted: садковата аквакултура

Deleted: Аквакултурните

Deleted: изграждат водохвращения в реките, които най-често не са

Deleted: рибите и по този начин нарушават проходимостта на речните биокоридори.

В редки случаи водоземните съоръжения на рибовъдните стопанства, ползващи речни води нарушават проходимостта на речните биокоридори, поради което е необходимо да бъдат комплектовани със съоръжения за пропускане на мигриращи риби.

Deleted: екологичния

В редица случаи, потреблението на речни води (особено в периодите на маловодие) не е съобразено с осигуряване на необходимия екологичен минимум вода, който трябва да се запази в реката след водоземното съоръжение, за да се осигури нормално съществуване на водната екосистема. Трябва да се отбележи, че това обикновено засяга малки речни участъци и слабо засяга опеляемостта на рибите.

2.5.3 Аквакултурите и опазването, възстановяването на околната среда и биологичното разнообразие

Deleted: опазване и възстановяване

Култивирането на риби и други водни организми дава шанс на местното население да намери трудова реализация и същевременно да се намали натиска от изземване на рибни ресурси от природни водоеми и унищожаването на естественото биоразнообразие в тях. Пример за такъв подход у нас е култивирането на есетрови риби. До преди около 20 години добивът на черен хайвер и месо от тези застрашени в световен мащаб видове бе разрешен както в р. Дунав, така и в Черно море. С установяването на драстично намалялата численост на повечето от тези видове, а дори и на изчезването на някои от тях, тези практики са преустановени. Днес, отгледани в рибовъдни стопанства есетри и прдукти от тях задоволяват търсенето на местния и международния пазар, а част от произведените по контролиран път риби се използват и за зарибяване на естествени водоеми с цел подпомагане възстановяването на популациите им. За периода 2013-2019 г. в р. Дунав са пуснати над 100,000 бр. есетрови риби от видовете чига и пъструга⁵. Над 20,000 бр. тримесечни рибки от критично застрашения вид руска есетра са пуснати само през 2019 г. край гр. Белене съвместно от Международната природозащитна организация WWF и Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури. През 2014 г. и 2015 г. WWF България извърши зарибяване на Дунав, като пусна в басейна на реката 51,000 бр. есетрови риби от вида чига, като рибките са произведени и отгледани в рибовъдни стопанства у нас, а за родителски индивиди са използвани риби с произход от р. Дунав.

Deleted: хидробионти

Deleted: отгледаните във ферми есетри

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted: Изпълнителната

Deleted: Планирано е и ново зарибяване през 2020 г.

Deleted:

Deleted: дунавски

За поддържането на запасите на речната (балканска) пъстърва в редица реки и езера у нас се разчита почти изцяло на зарибяване с риби получени в рибовъдните стопанства. Подобни практики в направление консервационна аквакултура могат да се развият и приложат по отношение и на редица други видове, чийто популации са в една или друга степен на застрашеност. Такива са видовете европейска змиорка (*Anguilla anguilla*), калкан (*Scophthalmus maximus*), налим (*Lota lota*), речен рак (*Astacus astacus*), балканска пъстърва (*Salmo trutta*) и др. Не само стопански значими видове могат да бъдат обект на консервационната аквакултура. Такива могат да са и редица видове като главочка (*Cottus gobio*), черната (балканската) мряна (*Barbus petenyi*), бряната (*Chalcalburnus chalcoides*), скобара (*Chondrostoma nasus*) и др., които са с намалена численост на популациите. Тези практики е необходимо да бъдат придружени със засилен контрол на отговорните институции по отношение произхода на маточните стада и да се допуска използването единствено на риби с гарантиран местен произход. Това е подчертано, защото през последните години има индикации, че при речната пъстърва се смесват/кръстосват родителски индивиди с местен и чужд произход. Необходимо условие за разширяване използването на консервационната аквакултура е разработването на планове/програми на национално ниво за опазване и подпомагане на популациите на риба и други водни организми.

Deleted: . Честите инциденти на акутно

⁵ Дейностите са в изпълнение на проект на оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“, съфинансирана от Европейския фонд за регионално развитие и от Кохезионния фонд на Европейския съюз „Прилагане на дейности от Националния план за действие за есетровите риби с цел подобряване състоянието и опазване на есетрите в България“.

Инцидентите с акутно (залпово) замърсяване на реките и други водни басейни у нас са съпроводени обичайно с масова смъртност на риби и други водни организми. Само за първите пет месеца на 2019 г. са регистрирани над 10 случая на масово измиране на риби, както в реките, така и по черноморското ни крайбрежие. И тъй като в много случаи обезрибяването е пълно, а възстановяването на ихтиофауна по естествен път може да стане много бавно, то тук именно е подходящо да се извърши зарибяване с местни видове риби, с местен произход, отгледани в рибовъдни стопанства.⁶

Deleted: .

Deleted: получени

Deleted:

Макар понастоящем в България все още да няма регламентирани правила за работа на стопанствата за аквакултури, попадащи в защитени зони на мрежата Natura 2000, както и мерки, които би следвало да се приложат, редица стопанства преустройват производството си съобразно с целите на съответните защитени зони. Близо една трета (около 160 бр.) от рибовъдните стопанства, разположените във вътрешните водоеми на територията на страната попадат в защитените зони на екологичната мрежа Natura 2000 (по данни на собствено проучване към 2015 г.⁶). Броят на рибовъдните стопанства за топлолюбиви видове, попадащи в границите на защитените зони към 2015 г. е бил 100 (63% от общия брой сладководни стопанства).

Deleted: аквакултурните стопанства

В защитени територии попадат също 36 рибовъдни стопанства за студенолюбиви видове или 23% от общия брой сладководни стопанства в България. Комбинираните рибовъдни сладководни стопанства, разположени в защитени зони са 23 бр., или 14% от общия брой сладководни стопанства, попадащи в Natura 2000 и 4,6% от всички около 500 бр. сладководни стопанства у нас. В защитени зони по Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна попадат общо 90 стопанства или това са 57% от стопанствата в Natura 2000 и 18% от общия брой стопанства у нас. В защитени зони само по Директива 79/409/ЕИО за опазването на дивите птици попадат 25 стопанства или 5% от общия брой стопанства в България и 16% от стопанствата в Natura 2000. 44 рибовъдни стопанства са разположени на територия, защитавана и по двете Директиви, съответно 8,8% от общия брой и 27% от стопанствата попадащи в мрежата Natura 2000.

Deleted: топловодните рибовъдни

Deleted: студеноводни

Deleted: .

Всички рибовъдни стопанства, предоставящи екологични услуги, получават финансово подпомагане/компенсации за пропуснатите ползи и/или извършените допълнителни дейности за изпълнение на изискванията, заложили в управлението на защитените зони. Тази компенсаторна мярка е прилагана от ОПРСР 2007-2013 г. и ОПМДР 2014-2020 г., но за съжаление в периода и на двете Оперативни програми броят на възползващите се рибовъдни стопанства е само 5, въпреки вече изложеният факт, че голям брой рибовъдни стопанства в страната попадат в защитените зони.

Deleted: акваекологични

Deleted: могла да се прилага

Deleted: ОПМДР,

2.6 ПРЕГЛЕД НА НОРМАТИВНАТА УРЕДБА В ПОДСЕКТОР АКВАКУЛТУРИ

Deleted: АКВАКУЛТУРИ

Законова и подзаконова нормативна уредба

⁶ Uzunova E., E. Radeva, R. Tzonev. 2015. Inland Aquaculture Development in the Natura 2000 Sites in Bulgaria: Ecological Approach and Aqua-Environmental Measures. *Bulg. Jour. Agr. Sci.* 21 (Supplement 1), 56–60.

Законът за рибарството и аквакултурата (ЗРА)⁷ урежда отношенията, свързани със собствеността, организацията, управлението, ползването и опазването на рибните ресурси във водите на Република България, търговията с риба и други водни организми. Законът има за цел да осигури:

→ Устойчиво развитие на рибните ресурси, възстановяване и опазване на биологичното равновесие и обогатяване на разнообразието на рибните ресурси във водните екосистеми

→ Развитие на стопанския, любителския риболов и аквакултурите

→ Прилагане на правилата за отговорен риболов

→ Повишаване потреблението на риба и рибни продукти в страната.

ЗРА предвижда следните режими при извършване на производство на аквакултури, администрирани от ИАРА:

→ Регистрационен режим за лицата, които развъждат и отглеждат риба и други водни организми (чл. 25 на ЗРА). Когато техническите съоръжения са във водите на Черно море, регистрацията се извършва след съгласуване с ръководителите на териториалните дирекции на ИАМА и с ръководителите на военноморските бази на Българската армия.

→ Регистрация на кораби, обслужващи производството на аквакултури във водите на Черно море.

Производителите на аквакултури, регистрирани по реда на ЗРА, се ползват с правата на земеделски стопани по смисъла на Закона за подпомагане на земеделските производители.

Изискванията по отношение на производството на аквакултури са регламентирани в подзаконовите актове към ЗРА:

→ ползването на язовирите - държавна собственост, за аквакултури; редът и условията за определяне на зони за аквакултури в язовири - държавна собственост, определени само за любителски риболов; правилата за извършване на аквакултури в язовирите - държавна собственост, в Черно море и р. Дунав са регламентирани в **НАРЕДБА № 37 от 10.11.2008 г.** за ползването на язовирите - държавна собственост, в рибностопанско отношение и правилата за извършване на стопански, любителски риболов и аквакултури в обектите - държавна собственост по чл. 3, ал. 1 от Закона за рибарството и аквакултурите⁸

→ Редът за воденето на всички регистри по ЗРА е регламентиран в **НАРЕДБА № 7 от 21.11.2019 г.** за водене на регистрите по чл. 16, ал. 1 от Закона за рибарството и аквакултурите⁹

→ изискванията по отношение съдържанието на описанието на техническите параметри на обектите за производство на аквакултури и прилаганата технология при отглежданите видове са регламентирани в **НАРЕДБА № 18 от 4.11.2016 г.** за

Deleted: и

Deleted: за

Deleted: производството на носители на генетичен материал от хидробионти (Чл.

Formatted: Font: 12 pt

Formatted: Font: 12 pt

Deleted: и

Deleted: използвани при аквакултурно производство

Deleted: Законът за водите (ЗВ) предвижда следните режими, администрирани от Басейновите Дирекции: ¶ <#>Разрешителен режим за ползване на воден обект за аквакултури и свързаните с тях дейности. ¶ Законът за ветеринарномедицинската дейност

Moved down [2]: предвижда следните режими, администрирани от БАБХ:¶ <#>Регистрационен режим на животновъден обект по чл. 137 от Закона

Moved down [3]: <#>137 от Закона за ветеринарномедицинската дейност

Deleted: <#> (Регистрация на зоопаркове, аквариуми, терариуми, циркове, ферми, волиери и вивариуми)¶

Deleted: Съгласно предвиденията на ЗРА (чл.25) условията и реда за определяне на лимити за обема производство в обектите за аквакултури се определят с наредба на министрите на земеделието, храните и горите и на околната среда.

Deleted: режимите за производство

Deleted:

Deleted: технологичното описание

Deleted: технологичната схема на производство на аквакултури

⁷Обн., ДВ, бр. 41 от 24.04.2001 г., последни промени бр. 98 от 13.12.2019 г., в сила от 13.12.2019 г.

⁸Издадена от министъра на околната среда и водите и министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 100 от 21.11.2008 г., в сила от 21.11.2008 г., последни промени бр. 26 от 23.03.2018 г., в сила от 23.03.2018 г.

⁹Издадена от министъра на земеделието, храните и горите, обн., ДВ, бр. 94 от 29.11.2019 г. в сила от 29.11.2019 г.

съдържанието на технологичното описание и технологичната схема на производство на аквакултури¹⁰.

Законът за водите (ЗВ) предвижда следните режими, администрирани от министъра на околната среда и водите за комплексните и значими язовири от приложение 1 на ЗВ, кмета на община за водни обекти, публична общинска собственост и директорите на Басейновите дирекции във всички останали случаи:

→ Разрешителен режим за водоземане (чл. 44, ал. 1 от ЗВ).

→ Разрешителен режим за ползване на воден обект за аквакултури и свързаните с тях дейности (чл. 46, ал. 1, т. 2 от ЗВ).

Изискванията по отношение режимите за производство на аквакултури са регламентирани в подзаконовите актове към ЗВ:

→ използването на повърхностните води и водни обекти, редът и условията за издаване на разрешителни за използване на повърхностните води са регламентирани с **НАРЕДБА за ползването на повърхностните води**¹¹.

Изискванията за качество на пресните води, обитавани от риби и изискванията за качество на крайбрежните морски води и морски води, впадени в сушата, осигуряващи нормално съществуване и възпроизводство на ракообразни и мекотели, вкл. високо качество на добиваните от тях продукти за директна употреба от човека са регламентирани с **Наредба № 4 от 20.10.2000 г.** за качеството на водите за рибовъдство и за развъждане на черупкови организми, издадена от министъра на околната среда и водите, министъра на земеделието, храните и горите и министъра на здравеопазването.¹²

Относителните режими за извършване на производство на аквакултури се разрешават след преценка необходимостта от извършване на ОВОС по **Закона за опазване на околната среда (ЗООС)** и оценка за съвместимостта им с предмета и целите на опазване на съответната защитена зона в съответствие със **Закона за биологичното разнообразие (ЗБР)**.

Изискванията по отношение режимите за производство на аквакултури са регламентирани в подзаконовите актове към ЗООС:

→ условията и редът за извършване на оценка на въздействието върху околната среда (ОВОС) на инвестиционните предложения по чл. 81, ал. 1, т. 2 от ЗООС са регламентирани в **Наредбата** за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда¹³

Изискванията по отношение режимите за производство на аквакултури са регламентирани в подзаконовите актове към ЗБР:

¹⁰Издадена от министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 90 от 15.11.2016 г., в сила от 15.11.2016 г.

¹¹Приета с ПМС № 352 от 14.12.2016 г., обн., ДВ, бр. 100 от 16.12.2016 г.

¹²Издадена от министъра на околната среда и водите, министъра на земеделието и горите и министъра на здравеопазването, обн., ДВ, бр. 88 от 27.10.2000 г.

¹³Приета с ПМС № 59 от 7.03.2003 г., обн., ДВ, бр. 25 от 18.03.2003 г., последни промени бр. 67 от 23.08.2019 г., в сила от 23.08.2019 г.

Deleted:

Deleted: изискванията

Formatted: Font: Not Bold

→ извършване на оценка по чл. 31 от Закона за биологичното разнообразие (ЗБР) на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения за съвместимостта им с предмета и целите на опазване на защитените зони е регламентирано в **НАРЕДБА** за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони¹⁴.

[Законът за ветеринарномедицинската дейност \(ЗВМД\) предвижда следните режими, администрирани от БАБХ:](#)

Moved (insertion) [2]

→ [Регистрационен режим на животновъден обект по чл. 137 от Закона за ветеринарномедицинската дейност](#)

Moved (insertion) [3]

Изисквания към обектите за производство на аквакултури

Изискванията към обектите за производство на аквакултури са регламентираны в ЗВМД и подзаконови актове към него:

→ ветеринарномедицинските, мерките за биосигурност и зоохиgienните изисквания към животновъдни обекти за отглеждане на селскостопански животни, охлюви и калифорнийски червеи; задълженията на собствениците или ползвателите на животновъдните обекти за изпълнение на тези изисквания са регламентираны в **НАРЕДБА № 44 от 20.04.2006 г.** за ветеринарномедицинските изисквания към животновъдните обекти¹⁵.

→ специфичните хигиенни изисквания към обектите за производство на храни от животински произход; изискванията към лицата, които се занимават с добив, производство, преработка, съхранение, транспорт и пускане на пазара на храни от животински произход се уреждат с **НАРЕДБА № 36 от 23.03.2006 г.** за специфичните изисквания при производство, транспортиране и пускане на пазара на суровини и храни от животински произход¹⁶

Изисквания по отношение търговия и превоз на риба и други водни организми

Изискванията по отношение търговия и превоз на риба и други водни организми са регламентираны в ЗВМД и подзаконови актове към него:

→ здравните изисквания към животните, които трябва да се прилагат при пускането им на пазара, внасянето и транзита на стопански водни животни и продукти от тях и предпазните мерки по отношение контрола на болестите по стопански водни животни, предприемани от Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ), както и мерките, предприемани от лицата, отговорни за аквакултурнопроизводствения бизнес са регламентираны в **Наредба № 17 от 16.06.2008 г.** за здравните изисквания към стопанските водни животни, продуктите от тях и предпазването и контрола на болести по водните животни¹⁷.

¹⁴Приета с ПМС № 201 от 31.08.2007 г., обн., ДВ, бр. 73 от 11.09.2007 г., в сила от 11.09.2007 г., последни промени ДВ бр. 3 от 5.01.2018 г.

¹⁵Издадена от министъра на земеделието и горите, обн., ДВ, бр. 41 от 19.05.2006 г., последни промени бр. 5 от 17.01.2020 г.

¹⁶Издадена от министъра на земеделието и горите, обн., ДВ, бр. 35 от 28.04.2006 г., в сила от 1.09.2006 г., последни промени бр. 23 от 29.02.2008 г.

¹⁷Издадена от министъра на земеделието и храните, обн., ДВ, бр. 64 от 18.07.2008 г., в сила от 1.08.2008 г., последни промени бр. 58 от 15.07.2014 г., в сила от 16.11.2014 г.

Изисквания по отношение на организации на производителите на продукти от риболов и/или на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектор Рибарство

Изискванията по отношение на организации на производителите на продукти от риболов и/или на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството са регламентирани в подзаконовите актове към ЗРА:

→ условията и редът за признаване на тези организации е регламентиран в **НАРЕДБА № 7 от 22.11.2018 г.** за условията и реда за признаване на организации на производители на продукти от риболов и на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и за одобрение на планове за производство и предлагане на пазара¹⁸.

Нормативни актове в подготовка, имащи отношение към подсектор Аквакултури

→ Наредба за ветеринарномедицинските изисквания и мерките за биосигурност към животновъдните обекти за риба и други водни организми

→ Наредба за условията, реда и техническите изисквания за изграждане на рибни проходи

→ Наредба за условията и реда за определяне на лимити за обема производство в обектите за аквакултури (съгласно чл. 25, ал. 5 от ЗРА)

2.7 ОБРАЗОВАНИЕ, ОБУЧЕНИЕ И НАУЧНО-ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

2.7.1 Образователни и изследователски ресурси и капацитет

В три акредитирани висши училища по чл. 85, ал. 1, т. 7 на Закона за висшето образование (ЗВО) и техни структури, съгласно чл. 25 от ЗВО, се провежда обучение по специалности, свързани със сектор Рибарство (подсектор Аквакултури):

→ **Софийски университет „Св. Климент Охридски“**

Обучението се провежда в Биологическия факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Възможност за специализиране в областта на аквакултурите се предоставя в магистърската степен на обучение. Магистърските програми „Приложна хидробиология и аквакултури“ и „Приложна хидробиология и аквакултури - за неспециалисти“ включват задължителните курсове по Сладководни аквакултури, Морски аквакултури, Болести на хидробионти, Водна токсикология, Сапробиология, Управление на водните ресурси, Водопречистване, над 12 специализирани курса, лятна учебна практика. За последните 10 години двете магистърски програми са завършили над 70 студенти. Катедрата има акредитация да подготвя студенти в образователна степен *доктор* по програма „Хидробиология“ в област на висше образование: 4. Природни науки, математика и информатика; Професионално направление: 4.3. Биология. Катедрата участва в една международна научна мрежа свързана с обучението в областта на Аквакултурите: AQUA-TNET3 Aqua-tnet-Promoting Innovation and European Dimension through Lifelong Learning in

Deleted: Изискванията по отношение на контрола върху производството на аквакултури, упражняван от ИАРА са регламентирани в подзаконовите актове към ЗРА:¶

<#>размерът на обезщетенията за причинени вреди на рибните ресурси са регламентирани в **НАРЕДБА за размера на обезщетенията за причинени вреди на рибните ресурси**¹⁹, изпълнението на която е възложено на министъра на земеделието, храните и горите.¶

Deleted: <#>Наредба за Биосигурност в аквакултурите¶

Deleted: рибните

Deleted: .

Deleted: СУ.

Deleted: Математика

Deleted: Информатика

¹⁸Издадена от министъра на земеделието, храните и горите, обн., ДВ, бр. 99 от 30.11.2018 г., в сила от 30.11.2018 г.

the field of Aquaculture, Fisheries and Aquatic Resources Management-Thematic Network, Кординатор: John Bostock, University of Stirling, UK.

→ **Тракийски университет**

Обучението на студентите в редовна и задочна форма на обучение се извършва в Катедра "Биология и аквакултура" към Аграрния факултет на [Тракийски университет](#), където има разработена бакалавърска и магистърска програма. В секция „Аквакултура“ към катедрата се работи в направления: [Разработване](#) на интензивни технологии за отглеждане на хидробионти; Анализ на финансовия мениджмънт на рибовъдните ферми; Екологичната оценка на аквафермите; Пазарна информация и редуциране на ценовия риск при аквапроизводството; Икономически анализи на рибовъдните ферми; Екологична оценка на рибовъдните ферми и органична аквакултура.

Deleted: ТУ

Deleted: Разработването

→ **Лесотехнически университет**

Обучението на студентите се извършва във Факултета по горско стопанство, [на Лесотехнически университет](#). В Катедра „Ловно стопанство“ обучението се провежда по курсовете „Биология, технологии и болести по рибите“ (предназначен за студентите по ветеринарна медицина), и курсовете „Рибно стопанство“ и „Технологии и управление в рибарството и аквакултурата“. Курсовете имат за цел да дадат познания и практическа подготовка на студентите в областта на биологията на рибите, техническите и технологични достижения при развъждането и отглеждането на риба и други водни организми, формите на организация на рибопроизводствените предприятия, стопанските рискове, застраховането, нормативната уредба в отрасъла "Рибарство и аквакултури" и др.

Deleted: .

Научно-изследователската дейност, свързана с подсектор Аквакултури се осъществява основно в:

→ **Институт по Рибарство и аквакултури, ССА, Пловдив**

Приоритетна дейност в института е провеждането на изследователска дейност в областта на репродукцията и технологиите за отглеждането на стопански ценни видове риба с цел устойчиво развитие на топловодната аквакултура в страната. Основните насоки на изследователската дейност в тази област са поддържане на генофонд от стопански видове риби и оптимизиране на методите за репродукция и технологиите за отглеждане на традиционни и нови хидробионти. Особено актуални са и изследванията, свързани с проблемите на екологията на вътрешните водоеми в страната, използвани за рибовъдни цели. Основните дейности на работа в тази насока са мониторинг на параметрите на водните екосистеми и оптимизиране на условията за отглеждане на хидробионти в тях с цел опазване на околната среда. Качеството на продукцията от аквакултура в зависимост от прилаганите производствени технологии и параметрите на околната среда е третата насока на научно-изследователска дейност в института. Институтът осъществява научно обслужване и оказва научно-методична помощ на рибопроизводителите в страната. Учените предоставят специализирани консултации, изготвят експертни оценки и участват в програми за обучение.

Deleted:

→ **Институт по рибни ресурси, ССА, Варна**

ИРС е научно-изследователски институт основан през 1932 г. От началото на 50-те години на миналия век ИРР осъществява изследвания в български териториални

черноморски води. Понастоящем притежава колекция от данни, събирани в продължение на много години и даващи възможност да се правят заключения за главните промени на Черноморската екосистема за продължителен период от време.

→ **Институт по Океанология, БАН, Секция „Биология и екология на морето”**

Развива научните основи за прилагане на екосистемния подход в управлението на човешките дейности, свързани с използване на морските биологични ресурси; изучава биоразнообразието на Черно море на популационно-генетично, видово, хабитатно и екосистемно равнище, включително функционални и трофични взаимодействия между организмите; извършва мониторинг и оценки на екологичното състояние на водите и състоянието на морската околна среда, разработва индикатори и класификационни системи за екологична оценка; оценява запасите и популационните параметри на интензивно експлоатираните видове риби в Черно море, изготвя препоръки за опазване, възстановяване и устойчиво използване на рибните и нерибните биологични ресурси; разработва научни подходи за опазване и възстановяване на биологичното разнообразие, включително обявяване и управление на морски защитени територии и зони; разработва научните основи за култивиране на хидробионти.

→ **Институт по биоразнообразие и екосистемни проучвания, БАН**

Институтът осъществява значими научни изследвания в областта на теоретичните и приложните аспекти на екологията, биоразнообразието, опазването на околната среда и устойчивото ползване на биологичните ресурси. Приоритетни направления са: Структура и функциониране на биотичните съобщества, екосистемите и ландшафтите; Разнообразие на организмите и техните екологични взаимоотношения; Научни основи на опазване на живата природа - разкриване застрашаващите фактори и разработка на методи за тяхното отстраняване или ограничаване; Подходи и методи за устойчиво управление на биологичните ресурси; Екология и биология на икономически и социално значими видове, ограничаване на въздействието и регулиране числеността на видове.

2.7.2 Анализ на състоянието на научно-изследователската дейност

Научно-изследователската дейност в областта на аквакултурите е в следните направления:

- разработване на нови и/или усъвършенстване на съществуващи биотехнологии за отглеждане и размножаване на хидробионти
- оценка на влиянието на аквакултурите върху околната среда
- оценка на екологичното състояние/потенциал на водоемите във връзка с развитието на устойчиви аквакултури в тях
- нови технологии и инженерни решения за отглеждането на хидробионти, пречистване на водите и екологосъобразни подходи
- кръгова икономика и чисти технологии
- оценка на състоянието и мерки за опазване и възстановяване на популациите на застрашени видове хидробионти - морски и сладководни

→ съдействие за подобряване на законодателството в областта на аквакултурите, както и внедряването на най-добри практики в Закона за рибарство и аквакултурите.

За съжаление връзката между науката и практиката в страната е изключително слаба и е почти прекъсната и от двете страни. Осезаема е липсата на подкрепа на сектора от страна на науката в областта на иновациите, но от друга страна и рибопроизводителите не търсят научните институти за съвместна дейност. Малък е броят на проектите, изпълнявани съвместно от научни организации и стопански субекти в реални производствени условия. В страната не се изградиха модерни центрове за изследвания в областта на аквакултурите, които да отговорят на изискванията и нуждите на съвременното производство на аквакултури, вкл. индустриалното производство. Значителна част от резултати от научни изследвания в областта на аквакултурите рядко достигат до реално заетите в производството и не успяват да окажат съществен принос за устойчивото развитие на аквакултурите в страната. Намалява значително провеждането на научни форуми, посветени на аквакултурите. За периода 2014-2019 г. са проведени епизодични срещи, научни симпозиуми и др. в страната, основно поради липса на финансови средства или предпочитание на учените да участват в подобни мероприятия, организирани в чужбина. Опити да бъдат медиатор между науката и практиката играят някои фирми, опериращи в сектора на продажба на фуражи, медикаменти, апаратура и др., които представят своите продукти пред производителите. Но тези представяния са крайно недостатъчни, за да запълнят необходимостта от знания, информираност и квалификация на заетите в сектора.

Deleted: аквапроизводство

Публикациите в областта на аквакултурите за периода 2014-2019 г. са над 250 бр., но статиите се публикуват в повечето случаи на английски език (поради изисквания в закона за научните степени и звания във връзка с израстването на научните кадри). Научната дейност на сектора не се отразява в самостоятелно списание или друг информационен бюлетин, издаван в България, който да стигне до широката практика. Като тематична единица „Рибарство, околна среда, аквакултури“ съществува в списание *Bulgarian Journal of Agricultural science*, което е реферирано в множество бази данни, но статиите се публикуват само на английски език.

Deleted:

Не са регистрирани научни сдружения на работещите в областта на аквакултурите в България, което е предизвикателство пред научната общност за в бъдеще.

Deleted: Аквакултурите

Много специалисти, напускащи учебните заведения с квалификации в областта на аквакултурите рядко намират реализация на пазара на труда. Паралелно с това, редица предприятия в сектора ползват консултански услугите на специалисти от други страни. Това потвърждава липсата на достатъчен контакт между научния и производствения сектор, а също така и на доверие по между им.

Deleted:

Не се предлагат курсове, семинари и други форми на обучение, чрез които специалистите, работещи в областта на аквакултурите (в производството) да осъвременяват знанията си, което в миналото е било широко прилагана практика. Дефицит на знания в практиката има особено в диагностиката, профилактиката и лечението на болестите по рибите и другите водни организми, в прилагане на

Deleted: хидробионти

методите за репродукция и др. Не се реализират проекти в направление „Учене през целия живот“.

2.8 УПРАВЛЕНИЕ НА ПОДСЕКТОР АКВАКУЛТУРИ

Законът за рибарството и аквакултурите регламентира отговорните институции и техните основни правомощия и функции по управление на рибарството и аквакултурите.

Deleted: органи

2.8.1 Разработване на политика

В ЗРА не е изрично посочен орган, отговорен за разработване на националната политика в областта на рибарството и аквакултурите. На министъра на земеделието, храните и горите са възложени правомощия да ръководи, координира и контролира осъществяването на държавната политика в областта на рибарството и аквакултурите.²⁰ На Дирекция "Обща политика в областта на рибарството" в МЗХГ са възложени функции за подпомагане на министъра при разработване, координиране и провеждане на държавната политика в областта на рибарството, прилагане на Общата политика в областта на рибарството, Общата организация на пазарите на продукти от риболов и аквакултури и определяне на националните приоритети в тези области²¹ На Дирекция "Държавни помощи и регулации" в МЗХГ са възложени функции за подпомагане на министъра при определяне и осъществяване на политиката за национално подпомагане в земеделието, рибарството и горското стопанство в съответствие със законодателството на ЕС за държавните помощи.

Deleted:

2.8.2 Стратегическо планиране

Министерският съвет по предложение на министъра на земеделието, храните и горите, министъра на транспорта и министъра на околната среда и водите приема Национална програма за рибарството и аквакултурите²².

Със Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България (ЗМПВВПРБ)²³ се предвижда разработването на Морски пространствен план на Република България, който определя пространственото и времето разпределение на осъществяваните и на бъдещите дейности по използване на морските пространства, с изключение на дейностите, чиято цел е отбраната или националната сигурност на Република България²⁴. Планът включва и зоните за риболов, и зоните за отглеждане на аквакултури. Общото ръководство и координация на дейността по морско пространствено планиране се осъществява от министъра на регионалното развитие и благоустройството, който отговаря и за изработването и поддържането на Морския пространствен план на Република България. Към министъра на регионалното развитие и благоустройството е създаден

²⁰ Чл. 3, ал. 1 УСТРОЙСТВЕН ПРАВИЛНИК на Министерството на земеделието, храните и горите, Приет с ПМС № 260 от 14.10.2019 г., обн., ДВ, бр. 82 от 18.10.2019 г.

²¹ Чл. 40, т. 1 УСТРОЙСТВЕН ПРАВИЛНИК на Министерството на земеделието, храните и горите, Приет с ПМС № 260 от 14.10.2019 г., обн., ДВ, бр. 82 от 18.10.2019 г.

²² Чл. 4, ал. 1 ЗРА

²³ Обн., ДВ, бр. 12 от 11.02.2000 г., последни промени бр. 28 от 29.03.2018 г.

²⁴ Чл. 51в ЗМПВВПРБ

Консултативен съвет по морско пространствено планиране в който участват всички заинтересовани ведомства и страни, за да се улесни координацията между секторите. В Консултативния съвет участват представители на МЗХГ и на ИАРА.

2.8.3 Прилагане на политика

На дирекция "Обща политика в областта на рибарството" в МЗХГ са възложени функции да подпомага министъра при разработване, координиране и провеждане на държавната политика в областта на рибарството, прилагане на Общата политика в областта на рибарството, Общата организация на пазарите на продукти от риболов и аквакултури и определяне на националните приоритети в тези области.

Основните функции по прилагане на политиката включват:

- управление на националните квоти за риболов предоставени на Република България съгласно регламентите на Съвета за определяне на възможностите за риболов на определени рибни запаси и групи рибни запаси, които са приложими в Черно море
- разработване на проекти на нормативни актове и стратегически документи за развитие на рибарството и опазване на рибните ресурси
- признаване на организации на производители, асоциации на организации на производители и междубраншови организации в сектора на рибарството и поддържане на актуален списък на признатите организации
- координация на дейностите на МЗХГ с МОСВ и с други ведомства и организации, които имат отношение към устойчивото развитие на рибните ресурси
- участие в работни групи и изготвяне на позиции по вътрешна и външна политика в рибарството към Съвета на ЕС
- изпълнява функциите на секретариат и организира дейността на постоянната комисия по чл. 10, ал. 7 от Закона за рибарството и аквакултурите и консултативния съвет по рибарство, който е създаден към министъра (НТСРА).

Formatted: Indent: Left: 0", Hanging: 0.2"

Deleted: дейността

Дирекция "Морско дело и рибарство" в МЗХГ изпълнява функциите на Управляващ орган на Програмата за морско дело и рибарство 2014-2020 г. (ПМДР). На тази дирекция е възложена подготовката на програмните документи, които са свързани с управление на средствата от Европейския фонд за морско дело и рибарство за следващия програмен период 2021-2027 г.

На Дирекция "Държавни помощи и регулации" в МЗХГ са възложени функции за подпомагане на министъра при определяне и осъществяване на политиката за национално подпомагане в земеделието, рибарството и горското стопанство в съответствие със законодателството на ЕС за държавните помощи.

На Дирекция "Европейска координация и международни отношения" в МЗХГ са възложени функции по подпомагане на министъра при осъществяването на политиката в областта на международните отношения, двустранното и многостранното международно сътрудничество в областта на земеделието, храните, горите и рибарството, както и при участието му в работата на международни организации в тези области.

Управлението, наблюдението и контролът върху рибарството, аквакултурите и търговията с риба и други водни организми се извършват от Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА) към министъра на земеделието, храните и горите.²⁵

Deleted: и

Deleted: Изпълнителната

ИАРА осъществява дейности, свързани с прилагането на политиката в областта на рибарството в рамките на Общата политика в областта на рибарството, държавния надзор, контрола върху риболовните дейности в рибностопански води и обекти.

ИАРА е Управляващ орган по отношение на средствата от Европейския фонд по рибарство на Европейския съюз (ЕФР на ЕС), предназначени за прилагането на Оперативната програма за развитие на сектор "Рибарство" 2007-2013 г. (ОПРСР).

Deleted: на Република България

На Главна дирекция "Рибарство и контрол" на ИАРА са възложени функции по изготвяне на програмните документи за прилагане на структурната политика на ЕС в областта на рибарството. С промени в Устройствения правилник на агенцията, направени в началото на април 2020 г.²⁶ на отделните звена в обща и специализирана администрация са възложени и функции по подпомагане дейностите по Програмата за морско дело и рибарство.

Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури, Българската агенция по безопасност на храните и Изпълнителната агенция "Морска администрация" осъществяват съвместна дейност по регистрацията и контрола на риболовните кораби.²⁷

Към министъра на земеделието, храните и горите като консултативен орган е създаден Консултативен съвет по рибарство и аквакултури, в който се включват представители на Министерството на околната среда и водите, Министерството на земеделието, храните и горите, Министерството на здравеопазването, Българската агенция по безопасност на храните, Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури, Изпълнителната агенция по горите, Изпълнителната агенция "Морска администрация", научни организации в областта на рибарството и аквакултурите, организации на производителите на продукти от риболов, организации на производителите на продукти от аквакултури, асоциации на организации на производителите и националното риболовно сдружение по чл. 11, ал. 3 ЗРА. НТСРА обсъжда и дава становища по програми, документи и въпроси, свързани с отрасъла, поставени за разглеждане от министъра на земеделието, храните и горите.

Министърът на земеделието, храните и горите признава:

- организации на производителите на продукти от риболов
- организации на производителите на продукти от аквакултури
- асоциации на организации на производителите
- междубраншови организации в сектора на рибарството.

²⁵Чл.5, ал. 1 ЗРА

²⁶ДВ, бр. 20 от 10.03.2020 г., в сила от 1.04.2020 г.

²⁷Чл.6, ал. 7 ЗРА

Всички признати от министъра на земеделието, храните и горите организации на производители на продукти от риболов и/или продукти от аквакултури, асоциации на организации на производителите и междубраншови организации в сектора на рибарството отговарят на изискванията на Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА) и Регламент (ЕС) № 1379/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 година относно общата организация на пазарите на продукти от риболов и аквакултури, за изменение на регламенти (ЕО) № 1184/2006 и (ЕО) № 1224/2009 на Съвета и за отмяна на Регламент (ЕО) № 104/2000 на Съвета (Регламент 1379/2013 г.).

Териториалните, регионалните и националното [сдружение на лицата, упражняващи любителски риболов](#):

- участват в изпълнение на мероприятия за разселване на зарибителен материал в естествени води и водни обекти и изкуствени водни обекти - държавна собственост, предназначени за любителски риболов, като осигуряват не по-малко от 10 на сто от финансирането
- осъществяват охраната на обектите, определени само за любителски риболов, на териториите на действие на съответните сдружения, където управлението на рибните ресурси им е възложено и съдействат за опазване на рибните ресурси.

Министърът на земеделието, храните и горите възлага на Териториалните риболовни сдружения управлението на рибните ресурси в реките, старите речни корита и [изкуствените водни обекти по чл. 3, ал. 1, т. 2 от ЗРА](#) - държавна собственост, определени само за любителски риболов.

Общинските съвети могат да възлагат управлението на рибните ресурси във водни обекти - общинска собственост, за любителски риболов на [териториални](#) риболовни сдружения, регионални сдружения и [националното](#) сдружение за осъществяване на общественополезна дейност.

2.8.4 Контрол по прилагането на политиката

На Дирекция "Обща политика в областта на рибарството" в МЗХГ са възложени функции по мониторинг върху дейността на ИАРА с цел гарантиране на изпълнението на изискванията на европейското право и прилагане на националната политика в областта на рибарството и осъществяване на контрол върху дейността на признатите организации и асоциации в сектора на рибарството за спазване на критериите за признаване.

Дирекция "Морско дело и рибарство" на МЗХГ изпълнява функциите на Управляващ орган на Програмата за морско дело и рибарство 2014-2020 г. (ПМДР), като контролира изпълнението на делегираните на Държавен фонд "Земеделие" [Разплащателна агенция](#), функции по програмата; контролира работата на Националната рибарска мрежа за периода 2014-2020 г.

На Дирекция "Държавни помощи и регулации" в МЗХГ са възложени функции за подпомагане на министъра при осъществяване на контрол на процеса на прилагане на схемите за държавни помощи от Държавен фонд "Земеделие".

Deleted: ¶
¶

Deleted: риболовни сдружения

Moved (insertion) [4]

Deleted: изкуствени водни обекти (язовирите, бентовете и изравнителите, каналите, баластриерните водоеми, хидропарковете, технологичните водоеми на електрическите централи и на други индустриални предприятия или земеделски стопанства)

Deleted: Териториални

Deleted: национално

Deleted: - PA

Контролът върху рибарството, аквакултурите и търговията с риба и други водни организми се извършват от Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА) към министъра на земеделието, храните и горите.²⁸

Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури, Българската агенция по безопасност на храните и Изпълнителната агенция "Морска администрация" осъществяват съвместна дейност по контрола на риболовните кораби.²⁹

Изпълнителната агенция по рибарство и аквакултури осъществява при необходимост съвместна дейност с Главна дирекция "Гранична полиция" (ГДГП), с Агенция "Митници" и с всички служби, осъществяващи задължителен граничен контрол за контрол на риболовните кораби, риболова и рибностопанските дейности в граничната зона, в зоните на граничните контролно-пропускателни пунктове, пристанищата, вътрешните морски води, териториалното море, прилежащата зона, континенталния шелф, изключителната икономическа зона, българския участък на река Дунав и в другите гранични реки и водоеми.

Deleted: контролза

Контрол върху ползването и опазването на рибните ресурси в морските пространства и вътрешните водни пътища по смисъла на Закона за морските пространства, вътрешните водни пътища и пристанищата на Република България по отношение на чуждестранните риболовни кораби се упражнява и от Главна дирекция "Гранична полиция".

Изпълнителната агенция по горите (ИАГ) и нейните структури осъществяват контрол по опазването на рибните ресурси във водните обекти, ползвани за любителски риболов в района на дейност на нейните структури и контрол по спазване на правилата за любителски риболов при условията и по реда на ЗРА и Закона за горите.³⁰

Контролът по опазването на биологичното разнообразие на рибните ресурси се упражнява от министъра на околната среда и водите и от министъра на земеделието, храните и горите.

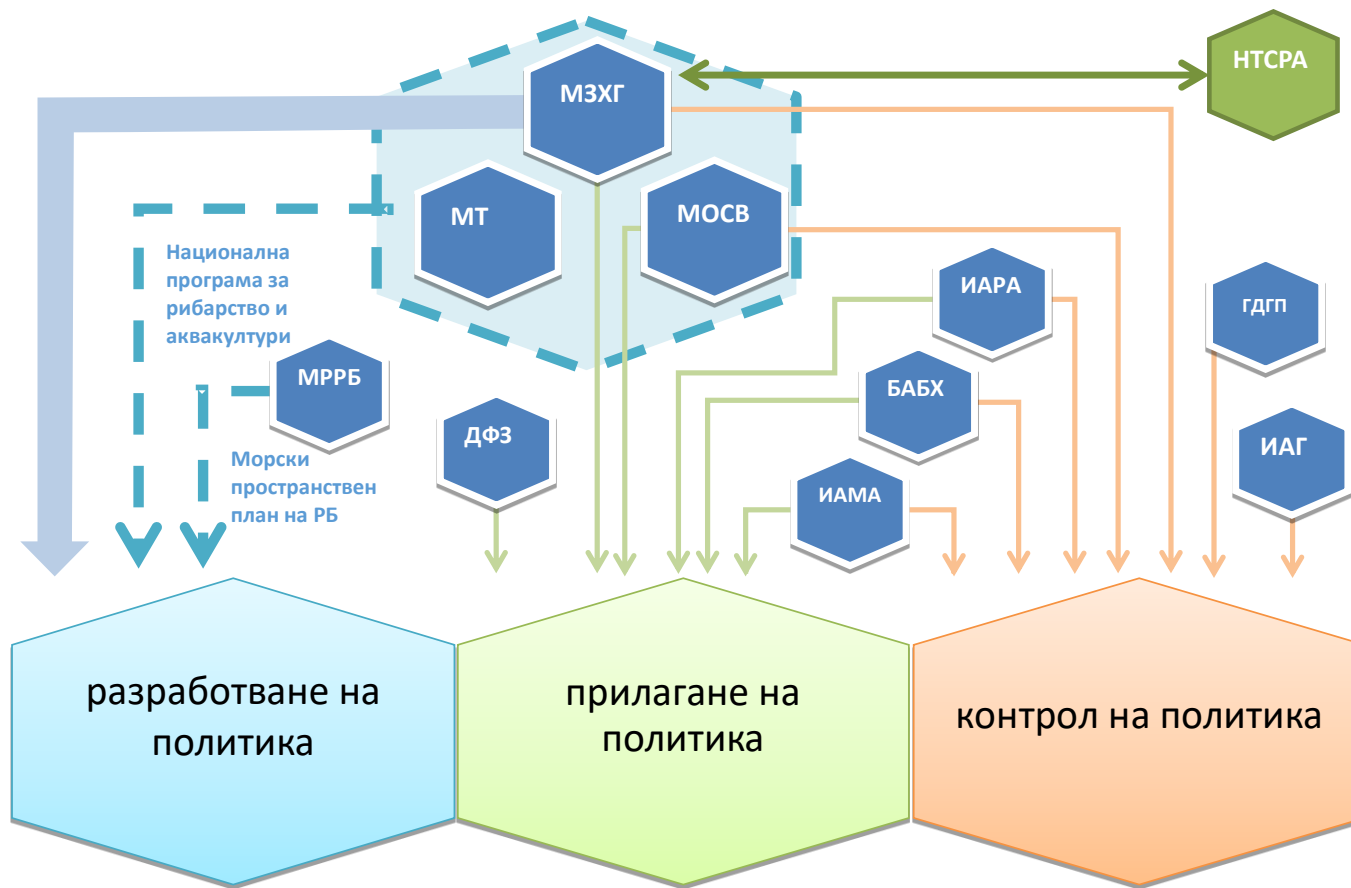
Deleted: ¶

Морския пространствен план на Република България чрез Министерството на регионалното развитие и благоустройството освен политикоопределящи има и контролни функции в смисъл на регулиране и координиране на морските ползвания.

²⁸ Чл.5 , ал. 1 ЗРА

²⁹ Чл.6, ал. 7 ЗРА

³⁰ Чл.7 ЗРА

2.9 Достъп до финансови средства

2.9.1 Принос на оперативните програми за развитието на подсектор Аквакултури

Прегледът за изпълнението на Оперативната програма за развитие на сектор Рибарство 2007-2013 г. (ОПРСР) е отразен в „Окончателния доклад за изпълнението на Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“ (2007-2013) на Република България“, одобрен от Комитета по наблюдение през 2017 г. Подпомагането на подсектор Аквакултури се осъществява от мерки по ос 2 на ОПРСР „Аквакултура, риболов във вътрешни водоеми, преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура” - мярка 2.1. „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка 2.2. „Аква-екологични мерки“. Според Доклада една от мерките с най-голям интерес от страна на бизнеса е мярка 2.1. „Производствени инвестиции в аквакултурата“.

По мярка 2.1 „Производствени инвестиции в аквакултурата” са подпомогнати проекти за изграждане на нови стопанства за отглеждане и развъждане на аквакултури и разширяване и/или модернизация на съществуващи стопанства, които допринасят за постигане на една или повече от специфичните цели на мярката. За целия период на действие на ОПРСР по мярка 2.1. са подадени общо 192 проектни предложения. Общият брой на сключени договори е 91, от които 34 са анулирани. За периода 2007-2013 г. по ОПРСР по Мярка 2.1 „Производствени инвестиции в аквакултурата“ са подпомогнати общо 57 рибовъдни стопанства. Най-висок е броят на подпомогнатите мидени ферми и садкови стопанства - по 15 бр., следвани от РСА, стопанствата със земни и бетонни басейни - по 7 бр., и язовирните стопанства - 6 бр.

Мярка 2.2. Аква-екологични мерки е насочена към подпомагането на проекти, насочени към използването на методи за производство на аквакултури, благоприятстващи опазването и подобряването на околната среда, и съхранението на ресурсите (включително за стартиране на биологично производство на аквакултура) и за получаване на сертификати за съвместимост с екологичните стандарти. За целия период на действие на ОПРСР по мярка 2.2 са подадени общо 5 проектни предложения, сключени са два договора за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ, като един от тях в следствие е анулиран.

ОПРСР (2007-2013) е подпомогнала появата на 32 нови стопанства за отглеждане на риба и миди и модернизацията и реконструкцията на 25 съществуващи стопанства. От общо 57 бр. подпомогнати от ОПРСР (2007-2013) ферми, към 2019 г. 10 ферми (17%) не фигурират вече в регистъра на ИАРА като рибопроизводители; 13 ферми (23%) се водят като активни, но 11 от тях през 2018 г. са декларирали в ИАРА нула тона произведена продукция, и всичките 13 през 2018 г. са с нулева продукция; 5 ферми (9%) са декларирали минимални количества продукция през последните две години; към 2019 г. активни от подпомогнатите общо 57 ферми са 29 ферми (51%).

Подпомогнатите от ОПРСР рибовъдни стопанства и мидени ферми в страната са разположени относително равномерно из цялата страна, като са локализиращи в 19 области.

Чрез ОПРСР (2007-2013) са подпомогнати основно стопанства, които отглеждат традиционни за аквакултурата в страната видове. Наред с това е направен опит да се разнообрази видовият състав на обектите на аквакултурата. Отглеждането на

Deleted: PAC

Deleted: землените

Deleted:

Moved (insertion) [5]

Formatted: Font color: Auto

Formatted: Font: Not Bold, Italic

Formatted: Font color: Auto

Formatted: Font color: Auto

Moved down [6]: Мярка 2.2.

Formatted: Font color: Black

Formatted: Font: Bold, Font color: Black

Deleted: Аква-екологични мерки е насочена към подпомагането на проекти, насочени към използването на методи за производство на аквакултури, благоприятстващи опазването и подобряването на околната среда, и съхранението на ресурсите (включително за стартиране на биологично производство на аквакултура) и за получаване на сертификати за съвместимост с екологичните стандарти. Общият бюджет по мярка 2.2. е на стойност 39 002 евро.

Deleted:

африкански сом е относително успешна дейност, както от технологична гледна точка, така и от видовата му специфичност - видът е с голям толеранс към качеството на водата и високата гъстота на посадката, и не напразно е един от малкото видове, препоръчан като подходящ за отглеждане в рециркулационни системи от Европейската асоциация на рибопроизводителите.

Процентът на изпълнение на производствените програми от бенефициерите като цяло за целия наблюдаван период от 2013 до 2018 г. възлиза на 64%, варирайки между 113 и 41% през отделните наблюдавани години. След пикът от 113% през 2013 г. изпълнението на производствените програми се стабилизира около 61-65%, след което през 2017 и 2018 г. се наблюдава спад. Това се дължи на факта, че доста стопанства, които трябва да започнат да функционират след 2016 г. изпитват технологични трудности и не могат да произведат планиваните количества аквакултури. Това се отнася основно за РСА за отглеждане на змиорка, кижуч и бяла риба, и за мидените ферми. Той е най-нисък при мидените ферми и РСА, съответно 24 и 38%, чистото производство се оказва проблемно. Като такова може да се определи и отглеждането на риба в садки в малки и плитки язовири, а също така и отглеждането на нови видове като цяло.

Таблица. 11. Заложено и произведено количество в тонове в различни стопанства, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на производствените програми за целия период 2013-2018 г.

Вид стопанства	заложено	изпълнено	% изпълнение
садкови стопанства	7 349,5	7 757,4	105,6
стопанства с рециркулационни системи	3 312,7	1 264,3	38,2
стопанства със <u>земни</u> басейни	1 887,6	2 565,8	136
стопанства с бетонни басейни	1 502,9	2 385,8	158,7
язовирни стопанства	1 738,7	1 494,9	86
мидени ферми	13 403,7	3 162	23,6
общо количество заложиени/изпълнени аквакултура (риба и миди), т), подпомогнато от ОПРСР	29 195,1	18 630,2	
разлика между заложиено и изпълнено количество аквакултура, подпомогнато от ОПРСР		(-) 10 565	64

Делът на произведеното количество аквакултури подпомогнато от ОПРСР (от 2013 до 2018 г.) спрямо общото произведено в страната за същия период варира от 57 до 6,5%, като единствено през 2013 г. делът му възлиза на повече от половината от общото произведено количество. През следващите три години (от 2015 до 2017 г.) този дял варира от 35 до 26%, т.е. намалява двойно спрямо 2013 г. и представлява вече една трета от произведеното количество в страната. През следващите години тази тенденция се запазва - през 2018 г. той е 13,4%, а през 2018 г. едва 6,5% от общото произведено количество аквакултури.

На фона на ясно изразената тенденция за повишаване на производството на аквакултури за периода 2013-2018 г., нарастването на подпомогнатото от ОПРСР производство на аквакултури за наблюдавания период е с отрицателна тенденция.

Deleted:

Deleted: производствената програма (ПП)

Deleted: ПП

Deleted: PAC

Deleted: кохо съомга

Deleted: PAC

Formatted: English (U.S.)

Formatted: Indent: Left: 0", Space Before: 12 pt, After: 3 pt

Deleted: III

Formatted: English (U.S.)

Formatted Table

Formatted: Font: Bold

Deleted: система (PAC)

Deleted: землени

Deleted:

Formatted: Centered

Deleted: аквакултура

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: от аквакултура

Deleted: аквакултурно

Важно е да се подчертае, че повечето от изградените производствени мощности, подпомогнати от ОПРСР са активни стопанства и имат капацитет за производство, но по една или друга причина те не произвеждат или не произвеждат продукцията, отговаряща на заложения им капацитет. Трябва да се вземе под внимание и кумулиращият ефект, които оказват инвестициите от ОПРСР във времето, т.е. инвестиции в мощности от предходния програмен период продължават да функционират и дават своя принос към общата продукция в страната, макар и вече да са излезли от мониторинговия период и не попадат в групата на подпомагани от ОП.

ПМДР (2014-2020) е подпомогнала появата на 25 нови стопанства за отглеждане на риби и други водни организми по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ (от общо 43 бр. подпомогнати) и на 16 нови стопанства по мярка „Нови производители на аквакултури“, или общият брой на новите [стопанства](#) е 41 бр.

Deleted: ферми

С най-голям интерес от страна на бизнеса са две от допустимите дейности за финансиране по ПМДР, а именно „Продуктивни инвестиции в аквакултурата“, вкл. „Малки проекти“ и „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“, като броят на одобрените проекти е съответно 43 бр., 20 бр. и 16 бр. Най-висок е броят на подпомогнатите стопанства с рециркулационни системи - общо 17 бр. за двете мерки, като по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ техният брой е 12 бр., а по мярка „Нови производители на аквакултури“ - 5 бр.

Общото количество риба и други водни организми, заложено за производство в подпомогнатите [стопанства](#) (59 бр.) възлиза на 5 558 t/г., от които 4 037 t (72%) [в обекти за аквакултури](#), подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и [1 551 t](#) (28%) във [стопанства](#), подпомогнати по мярка „Нови производители“. В сравнение със заложеното количество в подпомогнатите от ОПРСР [стопанства](#) - средно [4 866 t](#) (lim 2095-6774 t), от ПМДР е заложено подпомагането на средно 690 t повече продукция. Заложеното производство в новите ферми (41 бр.) от двете мерки, подпомогнати от ПМДР е 3 500 t/г., което представлява повече от половината - 62,6%, от общото заложено количество - факт, който може да се окаже проблемен в изпълнението на [производствените програми](#) поради недостатъчния опит на стартиращите ферми.

Deleted: ферми

Deleted: във ферми

Deleted: 1551

Deleted: ферми

Deleted: ферми

Deleted:

Deleted: ПП

Подробно въздействието на двете оперативни програми върху развитието на подсектор Аквакултури е представено в Приложение 1.

2.9.2 „Научени/ненаучени уроци“ за следващия програмен период

Като недостатъци по изпълнение на ОПРСР и ПМДР през изминалия програмен период могат да се отчетат:

→ ниското качество на постъпилите проектни предложения от подсектор Аквакултури, без професионална обосновка, водещо до анулирането им в процеса на изпълнение или до невъзможност за изпълнение на [производствените програми](#)

Formatted: Indent: Left: 0.14"

Deleted: ПП

→ инвестиционните проекти в подсектор Аквакултури са тромави, обхващат много допустими дейности, с цел по-добро класиране, което ги натоварва излишно и

нерационално с непотребни дейности (напр. инвестиции в размножителния процес)

Deleted: нерентабилни/излишни

→ нисък дял на инвестиционни проекти с по-малък размер, които касаят основно модернизация на съществуващи стопанства и предприятия

→ липсата/ограничената организираност в професионални организации на производители на аквакултури определено има принос за хаотичното и с ниско качество на предлаганите проекти в областта на аквакултурите

Deleted: на

Deleted: аквакултурата

→ бенефициенти, неизпълнили производствените си програми по проекти по ОПРСР, са спечелили проекти и по ПМДР

Deleted: при

→ заложените критерии за допустимост са идентични с тези за избор на проекти

Deleted: да

→ недостатъчни/липсващи обучения за повишаване на квалификацията (технологична и производствена) на служителите, отговорни за одобрението на проекти, което води до рискови проекти/дейности и неизпълнение на производствените програми

Deleted: ПП

→ липса на предварителна експертна оценка на инвестиционните проекти по отношение на тяхната техническа, технологична и икономическа осъществимост и целесъобразност

→ рядко класирането на проекти включва експертиза от външни експерти, което е наложително при сложни и нови технологии

Formatted: Indent: Left: 0.14"

→ налични в страната производствени мощности, подпомогнати от ОП, които не произвеждат или са неокапацитени; това касае преди всичко нови производители на аквакултури и не се среща при действащи стопанства с история

→ одобрение на проекти за изграждане на производствени мощности в неподходящи водоеми (садки в малки и плитки язовири) или отглеждане на видове в несвойствени за тях производствени условия (бяла риба в садки)

Deleted: хидробрианти

Deleted: мощности

→ нереални производствени програми; заложените за производство количества в много случаи са нереалистични и целят да покрият по-високите прогнозни приходи

→ изградени рециркулационни системи в страната, без наличие на обучен персонал с умения и квалификация за тяхната добра експлоатация;

Deleted: голям брой

→ обвързване на инвестициите в аквакултурите с инвестиции в репродуктивния процес, което води до изграждане на много люпилни, без да има подготвен персонал да извършва размножителния процес, вкл. целогодишно, извънсезонно размножаване за нуждите на рециркулационните системи

Deleted: аквакултурата

→ подпомагане отглеждането на нови видове, без налична етаблирана индустриална технология в страната за отглеждането им

→ недостатъчен предварителен анализ българските и международни пазари, особено в случаите с въвеждане на новите видове

Deleted:

→ недостатъчно подпомогнати проекти, предоставящи екологични услуги.

Deleted: акваекологични

2.9.3 Използване на финансови инструменти

По своята същност финансовите инструменти, (ФИ), съфинансирани от Европейския фонд за морско дело и рибарство, осигуряват подкрепа за инвестиции с потенциал осигурените средства да бъдат възвърнати и многократно използвани за по-нататъшни инвестиции. Възвращаемостта на средствата е основна характеристика на финансовите инструменти, а обичайно възвърнатите средства се използват отново с същата област. В този смисъл прилагането на финансови инструменти е подходящо за финансово жизнеспособни проекти, за които се очаква да генерират остатъчен приход или спестявания, за да изплатят обратно получената подкрепа. Необходимо е финансовите инструменти да бъдат проектирани по начин, по който да привличат съфинансиране от други източници, вкл. от частния сектор, за да се увеличи количеството налични средства особено в сектори/области с проблеми в достъпа до финансиране³¹.

Deleted: .

Прилагането на финансови инструменти, съфинансирани от ЕФМДР е допустимо, ако те подпомагат инвестиционните приоритети, описани в оперативната програма, подкрепяна от ЕФМДР. Изискването е да бъдат насочени към преодоляване на идентифициран пазарен пропуск, т.е. области, в които банките не желаят да предоставят кредити и/или където частният сектор не иска да инвестира. Финансовите инструменти са налични за всички потенциални получатели в сектора на рибарството и в частност на аквакултурите, които разработват проекти, генериращи приходи. В сектора за преработка помощта за предприятия, които не са малки и средни такива, може да бъде осигурена единствено чрез финансови инструменти. Основните типове финансови инструменти включват кредити, микрокредити, гаранции, дялово участие. Изборът на конкретните приложими типове следва да бъде направено с оглед на идентифицираните проблеми и потребности на предприятията в сектор Рибарство и заинтересованите страни в местните рибарски общности, както и с оглед целите и приоритетите на оперативната програма.

Deleted: подкрепят

Deleted: секторите

Deleted: предприемат

Окончателният доклад за изпълнение на ОПРСР 2007-2013 г. отчита ефекта от прилагане на мярка 2.7. „Схема за финансов инженеринг“. Мярката е включена във Версия № 2 на ОПРСР (одобрена с решение Решение С (2011) 2405 на Комисията от 6.4.2011 г.). Докладът посочва, че мярката е предвидена в отговор на необходимостта от справяне на УО с редица предизвикателства и намиране на решения за реалните проблеми, като: нисък ръст на усвояване на финансовия ресурс по програмата, състоянието на сектор Рибарство, в условията на икономическа криза и проблемите на компаниите в него, свързани с изключително трудния достъп на фирмите от сектора до инвестиционни ресурси, включително и отказ за достъп за някои от тях, както и липса на оборотни капитали.

Deleted: „

Deleted: “

Схемата реално стартира през декември 2010 г. след подписване на Финансово споразумение за предоставяне на средства за осъществяване на гаранционна дейност по ОПРСР между УО и Национален гаранционен фонд ЕАД и е прилагана до крайния срок на допустимост на разходите за програмен период 2007-2013, 31.12.2015 г.

³¹ Финансови инструменти, Европейски фонд за морско дело и рибарство, Европейска комисия, Европейска банка за възстановяване и развитие, www.fi-compass.eu

Прилагането на схемата за финансов инженеринг е адресирало успешно сериозни трудности за осъществяването на целите на ОПРСР. Конкретните проблеми по осигуряване на финансирането от предприятията от сектора при реализацията на техните инвестиционни проекти са свързани с:

- Липса на оборотни капитали и липса на собствени средства за реализация на проектите;
- Силно затруднен достъп до инвестиционни ресурси поради:
 - кратка кредитна история на бенефициентите
 - относително ниска кредитоспособност на база на финансовата им отчетност
 - липса на средства за осигуряване на достатъчно самоучастие за банково финансиране
 - липса или недостатъчност на активи, с които да се обезпечи необходимото банково финансиране.

Окончателният доклад за изпълнението на ОПРСР посочва, че преди въвеждането на „Схемата за финансов инженеринг“ по ОПРСР до края на 2010 г. сключените договори по мярка 2.1 „Производствени инвестиции в аквакултурата“ са едва 16, по мярка 2.6 „Производство и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура“ липсват такива.

След реализиране на гаранционната схема, сключените договори с издадени гаранции и контрагаранции по двете мерки е 1/3 (25 бр.) от общо 74 договора по мярка 2.1 и мярка 2.6. Подобряването на ефективността на сектора е резултат от увеличаване на инвестициите по двете мерки от общо 11.3 млн. лв. в края на 2010 г. на 70.6 млн. лв., като 25.8 млн. лв. от тях са с подкрепа на финансовия инструмент.

Прилагането на финансовия инструмент е осигурило възможност и за нарастването на частните инвестиции, съпровождащи реализираните интервенции, което се оценява като много значим ефект от прилагането на програмата. От едва 4.5 млн. в края на 2010 г. по двете мерки, частните инвестиции нарастват до 28.2 млн. лв, като 10.3 млн. от тях са по проекти, подкрепени от финансовия инструмент.

Затрудненията за осигуряване на финансиране на проектите от страна на бенефициентите се оценени като една от основните причини за загуба на финансов ресурс по програмата. Действията на УО за минимизиране на риска от загуба на средства включват въвеждането на финансов инструмент чрез предоставяне на гаранции и контрагаранции по проекти на бенефициенти по 5 мерки от ОПРСР. На техническо ниво, успехът на схемата предотвратява невъзможността за усвояване на допълнително налични средства, като в края на 2011 г. в схемата за финансов инженеринг са прехвърлени 4 687 447 евро като допълнителен ресурс в Националния гаранционен фонд по мярка 2.7 „Схема за финансов инженеринг“. Въвеждането и прилагането на схемата за гарантиране по мярка 2.7 „Схема за финансов инженеринг“, която улесни достъпа на ОПРСР бенефициенти до банково финансиране, допринесе в голяма степен за преодоляване на посочените проблеми. Мярка 2.7 "Схема за финансов инженеринг" от ОПРСР е осъществена с помощта на Националния гаранционен фонд (НГФ). НГФ е създаден през 2008 г. като част от групата на Българската банка за развитие. Фондът издава гаранции, допълващи обезпеченията, изисквани от търговските банки при отпускането на кредити за българския бизнес. НГФ улеснява

достъпа до финансиране за малките и средните предприятия и спомага за намаляване на лихвите по отпусканите заеми. С подкрепата на фонда се предоставя възможност за кредитиране на стартиращи предприятия и такива без кредитна история.

През декември 2010 г. Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури, в качеството ѝ на Управляващ орган на ОПРСР 2007-2013 подписва споразумение с НГФ, за да улесни достъпа на бенефициентите на програмата до банково финансиране. Прилаганият финансов инструмент е предоставяне на гаранции за кредити за инвестиции. НГФ издава гаранции по кредити, отпуснати от банки на кредитополучатели за осъществяване на проекти в сектор "Рибарство", както и контрагаранции, които НГФ издава по гаранции на банки за авансови плащания по проекти, одобрени за подпомагане по ОПРСР.

Гаранциите на НГФ по проекти в сектор „Рибарство“ са безплатни за бенефициентите и покриват до 80% от сумата на кредитите, но не повече от 3 млн. лева. Те допринасят за по-облекчени условия за кредитиране при 15-те банки-партньори на фонда по гаранционната схема.

Deleted:

За периода до септември 2015 г. НГФ е издал общо 29 гаранции и контрагаранции за 27 проекта на малки и средни предприятия финансирани по ОПРСР на обща стойност 10,624 хил евро. Стойността на сертифицираните разходи е 5,878,191,68 евро публично финансиране. В периода 2012-2015 г. е осигурена подкрепа на финансирането на 16 проекта за рибовъдни стопанства, 4 проекта за преработвателни предприятия, 4 проекта на мидени ферми и 2 проекта по Приоритетна ос 4 на програмата - Устойчиво развитие на рибарските области. Така близо 2/3 от проектите, подкрепени с ресурсите на финансовия инструмент по ОПРСР 2007-2013 са за изграждане и развитие на рибовъдни стопанства.

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Deleted:

Formatted: English (U.S.)

Ефективната работа по предоставянето на гаранции от страна на НГФ е довела до засилен интерес от страна на всички потенциални бенефициенти. С цел управление на процесите, през 2013 г. УО е въвел ограничения за бенефициентите, свързани с изискване за предоставяне на доказателства за наличието на финансови средства, с цел гарантиране реализацията на инвестиционните им намерения.

Окончателният доклад за изпълнение на ОПРСР отбелязва и идентифициран от Одитирания орган на програмата проблем, свързан с предоставяне на БФП в по-голям размер от максимално допустимата за 20 от подкрепените чрез финансовата схема проекти (за които е била одобрена максимална БФП по други мерки на програмата в размер на 60 %). Несъответствието, резултат от недостатъчен административен капацитет и познания за прилагане на алтернативни форми на финансова подкрепа, е преодоляно, като действията се отчитат като придобит ценен опит в прилагането на финансови инструменти в сектора.

Deleted: капацитет

Deleted: те

Deleted: по хинансови

Актуализираната през 2019 г. версия на ПМДР 2014-2020 г.³² предвижда използване на финансови инструменти за 27 от мерките, включени в нея.

Deleted:

В началото на 2020 г. е изготвена актуализация на Предварителна оценка за прилагане на финансови инструменти по ПМДР 2014-2020 г.³³ Оценката потвърждава, че

Deleted: Актуализация

Deleted: Финансови

³² Одобрена от ЕК на 02 септември 2019 г.

използването на ФИ се счита за ефективен начин за разпределяне на публичен ресурс, включително и средствата от Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ), а прилагането на ФИ през текущия програмен период е значително разширено при националните оперативни програми на Република България, в съответствие със сключеното Споразумение за партньорство между България и ЕС, в което е предвидена разширена роля на ФИ, включително по ПМДР 2014-2020. Посочено е, че България е една от малкото държави с опит по прилагането на гаранционни схеми в сектор Рибарство през периода 2007-2013.

Deleted: „

Deleted: “

С оглед разширеното прилагане на подкрепа, чрез финансови инструменти в периода 2014-2020 г., българското правителство ще прилага ФИ чрез Фонд на фондовете, като "Фонд мениджър на финансовите инструменти в България" ЕАД (ФМФИБ) е дружеството, което е отговорно за прилагането и изпълнението на ФИ от името на УО на ОП, в съответствие с изискванията на чл. 38 (4) б. „б“, iii) от Регламент (ЕС) № 1303/20132. Предвидените ФИ, посочени в Предварителната оценка и нейната актуализация ще бъдат структурирани на национално ниво и ще бъдат управлявани от ФМФИБ в съответствие с условията на Финансовото споразумение.

Анализът, извършен в рамките на предварителната оценка на ФИ, показва, че с оглед спецификите на сектор Рибарство, нуждите от подкрепа при достъпа до външно финансиране, възможностите на финансовите институции и реализираните до момента финансови инструменти както в България, така и в други страни-членки, най-подходящи за прилагане финансови продукти са:

Deleted: „

Deleted: “

Deleted:

→ гаранции за покритие на кредитния риск на финансови и кредитни институции/ гаранционни схеми - самостоятелно или в допълнение към БФП. Гаранцията покрива до 80% от отпуснатите банкови кредити, облекчава изискванията и улеснява обезпеченията, изисквани от крайните получатели.

Formatted: Indent: Left: 0.1", Hanging: 0.2"

→ заем с поделяне на риска с две възможности:

- кредит за съфинансиране на бенефициер на проект, финансиран с БФП от ПМДР; Финансирането със средства от ПМДР е в размер на 50% от отпуснатия кредит, а останалите 50% се осигуряват с привличане на допълнително съфинансиране от финансовите посредници и други инвеститори.
- самостоятелен кредит, отпускан по мерките на програмата със споделен риск при финансиране със средства от ПМДР в размер на до 70% от сумата на кредита, като останалите минимум 30% се осигуряват с привличане на допълнително съфинансиране от финансовите посредници и други инвеститори, вкл. „Микрокредитиране със споделен риск“, вкл. микрокредити за хора често без достъп до финансови услуги, обикновено предоставяни за кратък период и без или с малко обезпечение.

Deleted: бенефициент

Formatted: Indent: Hanging: 0.2"

Актуализация на предварителната оценка за прилагане на ФИ по ПМДР 2014-2020 г. допринася за определяне на конкретни варианти за ФИ и акцентира върху някои от специфичните предизвикателства при използването на ФИ в сектор Рибарство, предимно свързани с достъпа до финансиране и относително ограничената склонност

Deleted: „

Deleted: “

³³<https://www.eufunds.bg/bg/pmdr/node/3999>

на търговските банки да поемат риск при инвестиции в сектора. Отчетена е спецификата на сектора относно възможностите за външно финансиране са ограничени от вида на активите, с които предприятията оперират. Посочено е, че добрите практики изискват финансирането да бъде обосновано на база очакваните приходи от дейността, но доходите в сектора са свързани с редица рискове, както свързани с климата и времето, така и с пазарните условия, и нестабилните производствени равнища. В тази връзка е изтъкнато, че използването на ФИ в сектор Рибарство могат да повишат ефекта от реализацията на дейностите по отделните мерки от ПМДР, при условие, че са насочени към запълване на идентифициран пазарен пропуск, т. е. области, в които банките не желаят да предоставят кредити и/или където частният сектор не иска да инвестира.

Deleted: „

Deleted: “

Идентифицираните неоптимални инвестиционни ситуации и пазарни дефекти съответстват на тези, идентифицирани в предходния програмен период:

- силно преобладаващ дял на микро и малки предприятия в сектора с колебливи и променливи финансови резултати
- недостатъчни обезпечения и лош кредитен рейтинг на крайните получатели
- култура на зависимост от държавна помощ - 50% от предприятията в сектора са били обект на такава в предходния програмен период
- липса на предходен опит в прилагането на ФИ, освен гаранционната схема по НГФ
- липсата на развити финансови инструменти, подходящи за спецификата на сектора и др.

Formatted: Indent: Left: 0.1", Hanging: 0.2"

В допълнение са посочени и неоптимални инвестиционни ситуации и пазарни дефекти като:

- затруднен достъп до финансиране в сектор Рибарство, съпътстван от утежняване на условията за финансиране, увеличаване на усилията и разходите за получаването му
- продължаваща тенденцията предприятия да не търсят финансиране поради очакван отказ - т.нар. „ефект на обезсърчаване“
- намалена готовност на банките да предлагат финансиране под каквато и да била форма
- наличие на усещане за липса на подкрепа от страна на финансовите институции и местната власт.

Formatted: Indent: Left: 0.1", Hanging: 0.2"

Deleted: „

Deleted: “

Подкрепата чрез финансови инструменти по ПМДР 2014-2020 г. би имала за цел предоставяне на кредитен ресурс за изпълнение на проекти, съответстващи на целите на програмата, които са финансово жизнеспособни и с които се финансират допустими дейности по съответните мерки на ПМДР 2014-2020 г. Посочено е, че финансовите инструменти следва да са разработени с оглед облекчаване на финансирането за изпълнение на проекти на крайни получатели по ПМДР 2014-2020 г., както и за осигуряване на финансов източник за финансиране на част от разходите на бенефициери на безвъзмездна финансова помощ по Програмата.

Deleted: ,

Deleted: бенефициенти

Deleted: "

Като основни условия за успешно прилагане на ФИ в сектор Рибарство се отчитат:

Deleted: "

- наличието на максимална гъвкавост при определяне на условията на прилагане и възможност за пренасочване на средства между двата вида ФИ
- наличие на добра капитализация на инструментите
- привличане на допълнителни източници за финансиране на инструментите с цел постигане на мащаб на инвестициите
- отчитане на фактора, че ФИ могат да са единствен източник на подкрепа за големи предприятия в сектора, като те са концентрирани в подсектор Преработка.

Formatted: Indent: Left: 0.09", Hanging: 0.2"

В началото на 2020 г. [Министерство](#) на [земеделието, горите и храните](#) възложи изготвянето на предварителна оценка за прилагане на финансови инструменти по Програма за морско дело, рибарство и аквакултури, 2021-2027 г. (ПМДРА). Оценката следва да представи анализи и възможни решения въз основа на:

Deleted: Министерството

Deleted: финансите

Deleted: „

Deleted: “ (ПМДРА)

Deleted: .

- специфични данни относно пазарната среда в основните сектори, категории потенциални [бенефициери](#) и крайни получатели, които може да бъдат подкрепени с финансови инструменти

Formatted: Indent: Left: 0.09", Hanging: 0.2"

Deleted: бенефициенти

- анализ на предходен опит, свързан с предоставянето на гаранции по проекти в сектор Рибарство - ОПРСР 2007-2013 г. и ПМДР 2014-2020 г., доколкото последното е приложимо с оглед закъснелия старт на ФИ през периода 2014-2020 г.

Deleted: ,

- анализ на обхвата на допустими дейности и разходи, които е възможно да бъдат финансирани чрез финансови продукти

- анализ на нуждата от техническа подкрепа, насочена към повишаване на капацитета на целевата група крайни получатели за използване на финансови инструменти, напр. изготвяне на бизнес план и/или обучения.

От съществено значение за ефективната работа на ФИ през периода 2021-2027 г. е отчитането на все още нестабилното финансово състояние на основния брой предприятия в сектора - ограничен размер на оборотите и собствения капитал. Необходимо е много добро адресиране на препятствията към достъпа до ФИ на микро и малките [предприятия в](#) сектора чрез активно предоставяне на информация и консултиране при кандидатстване по ФИ. Изготвяната в момента предварителна оценка следва да анализира какви инструменти могат да бъдат приложени за всяка една от специфичните цели, отчитайки факта, че предложението за Регламент на Европейския парламент и на Съвета за Регламент за Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури и за отмяна на Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета е създаването на Европейския фонд за морско дело и рибарство, за периода 2021-2027 г. [все още не е прието](#).

Deleted: предприятияв

Deleted: оценка

Deleted: (ЕФМДР)

Не на последно място трябва да се отчетат очакваните сериозни предизвикателства и ограничаването на възможностите за банково кредитиране и свободни оборотни средства в предприятията с оглед световната икономическа криза, предизвикана през 2020 г. от пандемията [CoVid-19](#).

Deleted: от Covid

2.9.4 Държавно подпомагане в сектора

В периода след 2007 г. България е предоставила държавна помощ *de minimis* за закупуване на фураж за отглеждане на сладководна риба. Помощта е предоставена през 2012 г. и може да бъде оценена като инцидентна, тъй като не намира продължение в следващите години. Предоставена е помощ на 66 предприятия на обща стойност 734 726 лева³⁴. Оценките посочват, че предоставената помощ е била много полезна, като е необходимо по-прецизно формулиране на критериите за отпускания размер в съответствие с отглежданите видове и съответните им потребности от храна.

Deleted: Помощна

Deleted:

Въпреки обсъжданите възможности и заявена необходимост от страна на браншовите организации за предоставяне на държавна помощ *de minimis* през 2015 г., такава не е предоставяна в сектора след 2012 г.

Във втората половина на 2019 г. ЕК проведе консултация по темата „Държавна помощ *de minimis* - сектор на риболова и рибовъдството (2021-2027 г.)“³⁵.

Deleted: в малък размер

Deleted: .)

Formatted: Font: Italic

Deleted:

Deleted: рамката за държавната помощ

Deleted: и

Deleted: .

Deleted: следва също така

Deleted: Тъй като двата текущи регламента ще изтекат в края на 2020 г., за периода от 2021-2027 г. са необходими преглед и замяна на тези инструменти. Консултацията обхваща всичките три инструмента за държавна помощ.

Deleted: рамката

Deleted: a

Комисията извършва преглед на законодателството за държавните помощи, чрез който следва да се осигури съгласуваност на регламентите и насоките с новите правила, уреждащи Европейския фонд за морско дело, рибарство и аквакултури. С прегледа трябва да се гарантира, че при разработването на бъдещи правила се взема предвид всеки потенциал за опростяване и за повишена правна сигурност. Нейната цел е събирането на данни и мнения от широк кръг заинтересовани страни, за да се оценят целесъобразността, ефективността, съгласуваността и добавената стойност от ЕС на правилата за държавната помощ за текущия и бъдещия период, както и други потенциални въздействия на законодателството, подложено на преглед.

³⁴Регистър на бенефициенти, получили помощ *de minimis* за закупуване на фураж за отглеждане на сладководна риба през 2012 г., <https://www.d fz. bg/ darzhavni-pomosh ti/ minimalni-pomosh ti/-de-minimis-15352007-2013--2-21/>

³⁵<https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/11543-De-minimis-aid-in-the-fishery-and-aquaculture-sector/public-consultation>

3 ПРЕГЛЕД НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА МНОГОГОДИШНИЯ НАЦИОНАЛЕН СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН ЗА АКВАКУЛТУРИТЕ В БЪЛГАРИЯ (2014-2020 г.)

Многогодишният национален стратегически план за аквакултури в България (2014-2020 г. (МНСПА)) е създаден с цел да синхронизира политиките на страната в подсектор Аквакултури с общата стратегия на ЕС в областта за устойчивото развитие на аквакултурите.

Deleted:)

Deleted: (

Deleted:

Планът е разработен в съответствие с изискванията на Регламент (ЕС) №1380/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 г., съгласно който Комисията утвърждава необвързващи стратегически насоки на Съюза по отношение на общите параметри и измерими цели за развитието на устойчивите дейности, свързани с аквакултурите. Тези стратегически насоки, публикувани от Комисията на 29 април 2013 г.³⁶, представляват основа за многогодишните национални стратегически планове на страните-членки и ги подпомагат при определянето на собствените им национални цели.

Deleted: планова

Deleted: държавите

Насоките разглеждат **четири приоритетни области**, чрез действията в които може да бъде развит и оползотворен потенциала на аквакултурите в ЕС:

Deleted: аквакултурата

Formatted: Indent: Hanging: 0.15"

- опростяване на административните процедури и намаляване на времето за лицензиране за стопанствата за аквакултури
- координирано пространствено планиране за преодоляване на препятствията, произтичащи от несигурността и потенциално улесняване на инвестициите
- повишаване на конкурентоспособността на сектора на аквакултурите в ЕС
- насърчаване на равнопоставени условия на конкуренция.

В Плана за действие към Многогодишния национален стратегически план за аквакултури в България (2014-2020 г.) са предвидени мерки/дейности, чието осъществяване директно да допринесе за постигане целите на четирите приоритетни области, заложили в Стратегическите насоки. През 2017 г. страните-членки следваше да извършат средносрочна оценка на изпълнението на своите стратегически планове за аквакултурите. В своя МНСПА (2014-2020 г.) България е заложила като цели осъществяването на определен тип дейности (описани в Плана за действие), както и количествени индикатори в три основни области - икономически, социални и екологични показатели.

Deleted:)

Deleted: държавите

По отношение на приоритетна област „*Опростяване на административните процедури*“ в Плана за действие е заложено реализация на консултативни механизми в подкрепа на политиката за развитие на сектора, както и прилагането на свързаното законодателство, и координация на усилията за опростяване на регулациите, и изискванията за регистрация на рибовъдно стопанство, вкл. намаляване на административната тежест. Предвидени са действия за информиране и консултиране

³⁶ (COM(2013)0229),

на заинтересованите страни, вкл. създаване на „Център за информация и координация в областта на [аквакултурите](#)“ и разработване на Указания за регистрация на дейност в сектора. Като количествен показател Планът предвижда осъществените мерки да доведат до намаляване на продължителността на процеса по регистрация на стопанство от 500 на 200 дни.

Deleted: аквакултурата

Прегледът на изпълнението показва, че не са налични данни за осъществяване на конкретните планирани дейности в приоритетна област Опростяване на административните процедури.

Доколкото са налице промени в показателите, те могат да бъдат разглеждани като част от общите инициативи за трансформация на модела за административно обслужване, осъществявани от [администрацията](#) на Министерския съвет. През 2018 г. започна мащабна трансформация на модела на административно обслужване. Целите на планарните промени са: превръщане на удостоверителните услуги за гражданите и бизнеса във вътрешни административни услуги; електронизиране на нови услуги за гражданите и бизнеса; стандартизиране на услугите на териториалните и специализираните териториални администрации; преминаване към комплексно административно обслужване. В хода на изпълнението на проекта е извършена инвентаризация на административните услуги, предоставяни на гражданите и фирмите от организации за обществени услуги и от лица с публични функции. Извършена е и инвентаризация на съществуващите регистри, поддържани от публичните институции.

Deleted: Администрацията

В изследването са обхванати и структурите, изпълняващи функции, имащи отношение [към](#) подсектор Аквакултури, като са направени съответните предложения за опростяване на регулациите и привеждането им в съответствие с изискванията на АПК, ЗЕУ и ЗА. Чрез промени в Административно-процесуалния кодекс са предвидени промени и в ЗРА, насочени към осигуряване воденето на съществуващите регистри при спазване на изискванията на Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол; приемане на удостоверяването на обстоятелствата и данните с писмено посочване в съответното искане и/или заявление, уведомление, декларация или друг документ, с който започва съответното производство, без изискване от заявителите и/или подателите представяне на доказателства за вписани в регистрите обстоятелства и данни; замяна на представяне на документи с деклариране на наличието им или на съответните обстоятелства при вписване в съответните регистри; извършване на служебни проверки в регистри, поддържани от други институции. Предвидените промени ще облекчат административната тежест при осъществяването на икономическите дейности в сектора.

Deleted: с

По отношение на приоритетна област „*Координирано пространствено развитие*“ в Плана за действие е заложена реализация на мерки за анализ на потенциала за развитие на [аквакултурите във](#) водните обекти в страната, както и [в](#) акваторията на Черно море, вкл. изработване и публикуване на карта с определените зони, подходящи за аквакултура. Планирането на тази мярка е свързано с очакваното ограничаване на несигурността на инвестиционните инициативи и използване в максимална степен

Deleted: аквакултурата на

Deleted: на

капацитета на съществуващите зони за развитие на аквакултури. Предвидено е интегрирането на различните зони за развитие на аквакултурите да бъде осъществявано на различните планови нива: регионално, областно, местно, вкл. чрез местните стратегии за развитие на ниво рибарски район. Планираният срок за реализация на мерките е 2016 г.

В процес на разработка е Морски пространствен план на Република България за периода 2021-2035 г. Териториалният обхват на планираните мерки включва вътрешните морски води, териториалното море, прилежащата зона, континенталния шелф, изключителната икономическа зона, в т.ч. крайбрежните морски води. Документът обхваща мерки насочени към: системата за движение в морските пространства на Република България с коридори за корабоплаване, в т.ч. транспортни пристанища; зоните и полигоните за военни учения, в т.ч. и военни пристанища; зоните за проучване, разработване и използване природни биологични, минерални и енергийни ресурси – нефт, природен газ и други; зони за риболов и за отглеждане на аквакултури, в т.ч. рибарски пристанища; зоните за туристически, рекреационни дейности и водни спортове, в т.ч. яхтени пристанища, защитените зони и защитени територии от Националната екологична мрежа; зоните за опазване на културното наследство, вкл. обектите на подводната археология; трасетата на подводни линейни обекти на техническата инфраструктура; инсталациите и съоръженията свързани с корабоплаването; трансграничните морски зони.

Deleted: и

Предвижда се Морският пространствен план да бъде одобрен от ЕК до края на март 2021 г. Изработването на документа ще подкрепи в голяма степен целите, поставени в областта на Координирано пространствено развитие по отношение определяне на подходящи зони за потенциално развитие на морски аквакултури.

От 2015 г. България успешно участва като партньор в съвместен трансграничен проект с Румъния, свързан с пространствено планиране в Черно море (MARSPLAN-BS). В рамките на пилотната първа фаза (2015-2018 г.) е изготвен цялостен анализ на румънските и български териториални води и прилежащи територии, изведени са основни акценти за визията на националните морски пространствени планове на двете страни, направен е опит за съвместно разработване на пилотен морски пространствен план за трансграничната зона Мангалия - Шабла. Текущото изпълнение на втората фаза има за цел разработване на проектите на морските пространствени планове на двете страни с актуализирани ГИС модели и съвместими бази данни и обща стратегия за интегрирано управление на морските дейности в трансграничния регион.

Deleted:)

Към момента на изготвяне на настоящия преглед не е установено предприемането на действия за изпълнение на включване на темите за пространственото развитие на аквакултурата във водните обекти в страната в плановите документи на различни нива, вкл. в работните проекти на Интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 за периода 2021-2027 г. Тези документи са в последна фаза на разработка и е целесъобразно активно да бъдат разгледани възможностите за отразяване на темата в техните окончателни проекти.

Deleted: на

Deleted:

През последните години беше осъществена значима кампания по изготвяне на нови общи устройствени планове на общините в страната. Експертният преглед показва, че в

общия случай темата за развитие на аквакултурите във водни обекти на териториите на общините не присъства в изготвените анализи и съответно предвиждания за пространственото развитие на общините. Доколкото изготвянето на ОУП на общини все още е в ход, е целесъобразно активно да бъдат разгледани възможностите за отразяване на темата в тях.

По отношение на приоритетна област **„Повишаване на конкурентоспособността на сектора на аквакултурите в ЕС“** в Плана за действие е заложена реализация на мерки в две основни насоки. Предвидени са мерки за подпомагане на иновациите и връзките между научно-изследователската и развойната дейност и производителите. Част от мерките са свързани с разработване или въвеждане на пазара на нови или значително подобрени продукти, нови видове аквакултури с добър пазарен потенциал, внедряване на технически иновации или знания в областта на аквакултурите с положителен ефект върху околната среда, както и подпомагане на анализирането на техническата или икономическата осъществимост на иновациите, продуктите или процесите. Значима роля в изпълнението на тези мерки е определена за браншовите организации/икономическите оператори в сектора/научните институти и всичките учебни заведения. Към момента не са налични данни за значимо осъществяване на подобни дейности. Вторият кръг от мерки е насочен към повишаване квалификацията на по-широк кръг от хора, включени в производството на аквакултури, включително „учене през целия живот“, допълнителна квалификация на специалистите, работещи в сферата на аквакултурите и синхронизиране нуждите на производителите с подготовката на кадри в университетите.

Deleted: Подпомагане

Deleted: промишлеността

Deleted: аквакултурата

Deleted: на

Deleted: учебните

Deleted: аквакултурното производство

Deleted: аквакултурата

Deleted: на

Deleted: и

Deleted: кадрите

Deleted: биологичното

Deleted: продуктите

Deleted: аквакултура

Deleted: акваекологичните

Deleted: производителите

Deleted: аквакултура

По отношение на приоритетна област **„Насърчаване на равни условия за операторите чрез използване на техните конкурентни предимства“** са предвидени мерки за развиване на сертифициране на биологични продукти от аквакултури и участие в екологични мерки; подпомагане развитието на организации на производители и междубраншови организации и подпомагане на изграждането на къси снабдителни вериги за продуктите от аквакултури. Напредъкът по изпълнението на тези мерки все още е ограничен.

Доколкото Стратегическите насоки на Комисията не ограничават формулирането и на допълнителни национални действия в подкрепа развитието на аквакултурите, Планът за действие включва и други мерки, насочени към:

- Разработване и внедряване на адекватна и надеждна система за набиране на информация за развитието на сектора
- Създаване на информационна база за производството и търговията на продукти от сектора
- Насърчаване на доброволно застраховане на продукцията от стопанствата срещу неблагоприятни метеорологични условия
- Разработване и прилагане на мерки от финансов инженеринг
- Обучение на потребителите във връзка с използването на финансов инженеринг

Deleted: развитие

- Проучване на добри практики за финансово стимулиране/подпомагане на икономическите единици в сектора, включително чрез държавно подпомагане
- Насърчаване на навлизане на млади инвеститори в сектора
- Подпомагане създаването на рибна/и борса/и
- Подпомагане структурирането на производството и предлагането на пазара на продукти от аквакултури, включително сертифицирането и етикетирането
- Засилване на контрола и законодателни промени за подпомагане на проследимостта на аквакултурите и продукти от тях
- Провеждане на ефективни рекламни и информационни кампании за продукти от риболов и аквакултури, включително възлагане на трети страни (браншовите организации) организацията и изпълнението
- Въвеждане на интензивни и суперинтензивни иновативни технологии за производство на аквакултури
- Стимулиране диверсификацията на дейностите в стопанствата за аквакултури
- Стимулиране на добавянето на стойност в продуктите от аквакултури
- Стимулиране на производството на квотирани и защитени видове като аквакултури
- Стимулиране въвеждането на технологии за преработка на аквакултури, които допринасят за икономии на енергия, намаляване въздействието върху околната среда и третиране на отпадъците от производството

Deleted: би

Deleted: аквакултурата

Deleted: нейните

Deleted: на риболова

Deleted: аквакултурата

Deleted: предприятията

Deleted: аквакултура

Deleted: защитени и

По отношение на дейностите за диверсификация в производството на аквакултури може да се отчете навлизането на редица нови биологични видове. Това са кижуча, африканския сом, змиорката, бялата риба и микроводораслите. Всички нови видове са от сладководната аквакултура. За съжаление, относително устойчиво производство е постигнато само при един вид (африкански сом).

Deleted: кохо съомга

Deleted: до

Deleted: се постига

МНСПА идентифицира като възможност за повишаване на добавената стойност на продукцията от аквакултури, извършване на дейности по първична преработка и маркетинг.

Deleted:

По отношение на дейностите за внедряване на иновативни технологии и оптимизация на съществуващите производствени мощности, през изминалия период в страната са изградени над пет производствени инсталации с рецикулация на водата и пълен контрол над условията за отглеждане. Изпълнението на тази подцел е насочено към въвеждане на водоспестяващи технологии, обратно използване на отработени води и пречистени отпадъчни води, реконструкции и модернизации на производствени технологии с цел намаляване на заустванията на отработени води. За съжаление тези стопанства съществуват към момента като материално-техническа производствена база, но значителна част от тях не произвеждат или произвеждат в ограничен обем, т.е. налице са неокапацитени производствени мощности. Модернизирани са садковите съоръжения на редица ферми, като старите съоръжения са подменени с нови, а също така са чрез закупуване на редица съоръжения и уреди са модернизирани съществуващи басейнови стопанства за отглеждане на топлолюбиви и студенолюбиви.

Deleted: на отглеждания вид.

Deleted: отпадъчни

Deleted: топловодни и студеноводни

За целите на наблюдението и оценката на постигането на конкурентоспособни, икономически жизнеспособни и устойчиви в социално и екологично отношение обекти за аквакултура МНСПА предвижда проследяване на показатели в три области. Към момента на изготвянето на прегледа постигнатите стойности по отделните показатели са следните.

Икономически показатели:

Номер	Показател	Базова стойност	2017	2020	2017	2019
Показател № 1	Брой на регистрирани рибовъдни стопанства	338 (2014)	+30% 789	+50% 910	573	745
Показател № 2	Повишаване на производствения капацитет t/год.	7 570	15 000	20 000	15 637	16 442
Показател № 3	Брой стопанства с диверсифицирани дейности	0	50	100	НД	НД
Показател № 4	Производителност на труда в сектора	10 594 лв.	+10%	+50%	НД	НД

Deleted: 7570

Deleted: ферми

Deleted: 10594

Източници:

Индикатор № 1: ИАРА - Регистър на рибовъдните стопанства към 31.12. на съответната година. Брой на всички регистрирани стопанства към съответната година, независимо дали са отчетели дейност за годината.

Индикатор № 2: ИАРА

Индикатор № 3: този показател не се отчита от ИАРА или друга институция (НД – няма данни)

Индикатор № 4: НСИ – брутна добавена стойност на един зает - по цени на 2015 г., лева. Годината се избира така, че данните да са налични за целия период. Няма данни за контролните години по изпълнение на индикатора.

Deleted: БДС (Брутна

Deleted:)

Социални показатели:

Номер	Показател	Базова стойност	2017	2020	2017	2019
Показател № 1	Брой заети в рибовъдни стопанства	469 човека (неясно кога)	+10% 516	+300% 1407	833	866
		662 (2014)	728	1986	833	866
Показател № 2	Брой проекти свързани с насърчаване на човешкия капитал и създаването на мрежи	0	20	50	НД	НД
Показател № 3	Приобщени млади рибовъдци с проекти свързани с дейности в	0	20	60	НД	НД

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Deleted: фермери

аквакултурите

Индикатор № 1: НСИ, данни за заети лица в еквивалент на пълна заетост в подсектор „03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми“.

Индикатор № 2: НД - няма данни по този показател в националната база данни.

Индикатор № 3: НД - няма данни по този показател в националната база данни.

Екологични показатели:

Номер	Показател	Базова стойност	2017	2020	2017	2019
Показател № 1	% производство <u>сертифицирано</u> като <u>биологични аквакултури</u>	0	3%	8%	НД	НД
Показател № 2	Производството на квотирани видове и видове със силно намалели естествени популации (калкан, есетрови)	0,5 тона (2014)	100 тона	500 тона	254	374
Показател № 3	Брой стопанства включени в схеми, свързани със запазването на традиционните характеристики на зоните за <u>аквакултури</u>	0	10	25	НД	НД

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Centered, Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Deleted: сертифициран

Deleted: биологична аквакултура

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Centered, Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Deleted:

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Centered, Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Centered, Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Deleted: аквакултурата

Индикатор №1: НД – няма данни по този показател в националната база данни.

Индикатор №2: ИАРА

Индикатор №3: НД - няма данни по този показател в националната база данни.

По отношение на целите, свързани със засилване на конкурентоспособността на производството на аквакултури в ЕС, МНСПА (2014-2020 г.) бе заложил количествена национална цел за растеж - годишното производство на аквакултури към 2020 г. да достигне размер от 20,000 t продукция със следното разпределение - 5,200 t от студенолюбиви аквакултури, 6,800 t от топлолюбиви и 8,000 t от морски. Тази количествената цел като цяло не е изпълнена. Максималната годишна продукция от аквакултури през 2019 г. достига 16,500 t, т.е. отчита се неизпълнение на продукцията в размер на 3 500 t. По отношение на сладководните аквакултури обаче изпълнение е на лице - топлолюбивите аквакултури са надхвърлили 9,000 t, а студенолюбивите - 4 300 t. Неизпълнението на количествената цел е в частта „морски аквакултури“. През 2016 г. са произведени 3,900 t, а през 2019 г. 3 000 t, което е неизпълнение в размер на около 5,000 t. Основание да се постави такава количествена цел при морските аквакултури е бил несъмнено положителния тренд както по отношение на продукцията в предходния период, така и по отношение на броя на нововъзникващите мидени ферми, заявени по проекти по ОПРСР. Прогнозният анализ е включвал и очаквания за стартиране на производство и на други морски аквакултури, като калкан, есетрови риби и др., към които е имало заявен интерес.

Deleted: аквакултура

Deleted:

Deleted:

Deleted: студенолюбива аквакултура

Deleted:

Deleted: топлолюбива

Deleted:

Deleted: морска

Deleted:

Deleted:

Deleted: сладководната аквакултура

Deleted: топловодната аквакултура е надхвърлила

Deleted:

Deleted: студневодната

Deleted:

Deleted: 3000

Deleted:

4 SWOT И ПЕСТ АНАЛИЗ НА ПРОИЗВОДСТВОТО НА АКВАКУЛТУРИ

4.1 SWOT АНАЛИЗ

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> ○ Аквакултурите произвеждат продукти с високи хранителни, вкусови и здравословни качества. ○ Наличие в България на природни дадености (климатични, водни ресурси) за развитие на аквакултури. ○ Наличие на голям брой малки и средни язовири подходящи за екстензивно и <u>полуинтензивно</u> рибовъдство. ○ Наличие на големи язовири подходящи за садково рибовъдство. ○ Наличие на научни и образователни структури в сферата на аквакултурите. ○ Повишено търсене на продукция от аквакултури. ○ Добър имидж на българската продукция от аквакултури на местния и чуждите пазари. ○ Наличие на утвърдени външни пазари. ○ Висока интензивност на подкрепата от ЕС. ○ Висок здравен статус и нисък риск от навлизане на нови екзотични заболявания. ○ Добре развита мрежа за дистрибуция на фураж за аквакултури. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ниска конкурентоспособност на българската продукция на световния пазар (производство на малки обеми в сравнение с произвежданите и търгувани обеми в европейски и световен мащаб). ○ Ниска консумация на риба и други водни организми от българското население. ○ Доминиращо производство на риба и други водни организми от нисък ценови сектор. ○ Недостатъчно взаимодействие между <u>изследователски</u> сектор и <u>производствена практика</u>. ○ Ниско ниво на техническо оборудване в голяма част от <u>стопанствата</u>. ○ Липса на единни действия между браншовите организации за промотиране на българските компании на международни пазари и идентифициране на пазарни ниши. ○ Слабо развита директна продажба „от фермата”. ○ Беден асортимент на предлаганата на риба и рибни продукти в търговската мрежа. ○ Използване на неподходящи водни басейни и водоизточници за производство на аквакултури. ○ Липса на достатъчно количество зарибителен материал собствено производство. ○ Липса на регионални ветеринарно-медицински кадри с <u>достатъчна</u> квалификация в областта на профилактиката и лечението на болести <u>по рибите и другите водни организми</u>.

Deleted: полуинтензивно

Deleted: изследователския

Deleted: бизнеса

Deleted: фермите

Formatted: Default Paragraph Font

Deleted: Ограничено предлагане

Deleted: ¶

Deleted: достатъчно

Deleted: в аквафермите

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Липса на квалификация и подобряване на нивото на техническите умения и технологичните знания на заетите в подсектора работници и специалисти. ○ Сложни и времеемки административни процедури по режимите за дейността на стопанствата за аквакултури. ○ Липса на/или малко производители на специализирани фуражи за риби. ○ Слабости на контрола при отглеждане на аквакултури. ○ Липса/слабо подпомагане на сектора извън финансирането по ОП. ○ Слабо и частично изпълнение на политиките одобрени чрез стратегическите планове. ○ Липса или недостатъчен брой на предприятия обслужващи сектора (производство на мрежи и мрежени уреди, съоръжения и инвентар за рибовъдство, вани за транспорт на жива риба, и т.н.). ○ Отсъствие на национална мрежа за консултации в аквакултурите. 	<p>Deleted: <#>Сложна и времеемка административна процедура по регистрация на аквакултурно стопанство.¶ липса</p> <p>Deleted: ,</p> <p>Deleted: слабости при регистрацията и</p> <p>Deleted: на аквакултурната дейност,</p> <p>Deleted: ,</p> <p>Deleted: слабо</p> <p>Deleted: ,</p> <p>Deleted: липса</p> <p>Deleted: инвентар за рибовъдство и</p> <p>Deleted: .),</p> <p>Deleted: аквакултурата</p>
Възможности	Заплахи	
<ul style="list-style-type: none"> ○ Въвеждане на иновативни, перспективни и устойчиви практики и технологии в аквакултурите. ○ Подобряване на производството на зарибителен материал чрез изграждане на специализирани стопанства за задоволяване на нуждите на рибовъдните стопанства в България от съответните видове и намаляване на зависимостта им от внос. ○ Възможност за развитие на марикултури в черноморски води. ○ Повишаване на професионалните умения на заетите в сектор Аквакултури, посредством учение през целия живот. ○ Финансиране на сектора със средства от Европейски фонд за морско дело, рибарство и аквакултури, фючърсни и форуърдни 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Системно и/или импактно замърсяване на водите. ○ Глобални климатични промени, водещи до засушаване, което може да доведе до недостиг на количеството и/или влошаване качеството на използваната вода за аквакултурите. ○ Повишена конкуренция на единния европейския пазар, Норвегия, Исландия, Турция и най-вече внос на риба и други водни организми и продукти от тях от ниския ценови сегмент от Индонезия, Виетнам, Китай, Чили и др. ○ Конфликт между различните ползватели на водните ресурси (питейни нужди, електроенергия, напояване, аквакултури, любителски риболов). 	<p>Deleted: аквакултурата</p> <p>Deleted: фермите</p> <p>Deleted: , нерибни хидробионти</p> <p>Deleted: техни</p> <p>Formatted: Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0.25" + Indent at: 0.5"</p> <p>Deleted: аквакултури</p> <p>Deleted: и въвеждане на ноу-хау</p> <p>Deleted: европейски</p> <p>Deleted: и</p> <p>Deleted: питейни нужди,</p>

<p>сделки с изградена пазарна структура, съфинансиране на застрахователната премия и финансов инженеринг.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Диверсифициране на производството чрез култивиране на видове от високия ценови сегмент, с експортна насоченост и потенциал за промишлена преработка и развиване на туризъм. ○ Повишаване на добавената стойност на продукцията от аквакултури чрез извършване на дейности по първична преработка и маркетинг. ○ Разширяване на гамата от продукти, предлагани на международния и вътрешния пазари. ○ Инвестиране в предприятия извършващи обслужващи <u>сектора</u> дейности. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Разпространение на болести при внос на <u>хайвер и зарибителен материал</u> и слаб контрол върху интродуцираните <u>видове</u>. ○ Повишаване на цените на фуражите за аквакултури. ○ Липса на система за застраховане, компенсации и възстановяване с цел облекчаване на положението след природни бедствия и аварии, и други природни фактори. ○ Риск от пренос на заразни заболявания по рибите от съседни на нас страни и <u>разпространението им</u> у нас ○ Нелоялна конкуренция при реализация на <u>риба от браконьерство</u> и вероятно <u>стопанства</u> в сферата на „сивата икономика“. 	<p>Deleted: хидробионти</p>
<ul style="list-style-type: none"> ○ Подобряване кооперирането чрез браншовите структури, асоциации и организации на производители при разработване на национални политики, ценообразуване и пазарна инфраструктура. ○ Създаване на организации на рибопроизводителите с цел промотиране и първа продажба на риба и рибни продукти. ○ Развиване на директна продажба „от фермата“. ○ Ефективно промотиране на местни продукти. ○ Продължаване на тенденцията за увеличаване на броя на заетите лица, ясно изявена след 2015 г. ○ Възстановяване на рибопроизводството в съществуващи специализирани <u>басейнови стопанства</u>. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ниска квалификация на работния персонал в новосъздадените <u>стопанства</u>, особено в тези с рециркулационни системи. ○ Застаряваща работна сила и трудности в намирането ѝ. ○ Ниска възвращаемост на инвестициите (печалба) в производство на черна морска мида. ○ Ниска печалба в подсектора на производството на сладководни аквакултури. Растежът на приходите в подсектора се дължи основно на увеличаването на обемите произвеждани аквакултури и в минимална степен на повишение на продажните цени. 	<p>Deleted: риск от разпространение</p> <p>Deleted: аквакултурата</p> <p>Deleted: Високо ниво</p> <p>Deleted: браконьерството</p> <p>Deleted: аквакултурни ферми</p> <p>Deleted: индустриални</p>
<ul style="list-style-type: none"> ○ Сертифициране на <u>стопанства</u> за биологично отглеждане на риба в България. ○ Мултифункционално използване на <u>рибовъдните обекти</u> за допълнителни алтернативни дейности и доходи. ○ Повишаване на добавянето на стойност към производството ○ Създаване на нови преработени продукти от произведени в България аквакултури. 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Намаляващо потребление на вътрешния пазар на продукти от <u>аквакултури</u> под натиск на конкурентни продукти от внос и променящи се предпочитания на потребителите. ○ Повишено присъствие на пазара на видове от внос. ○ Недиверсифициран износ на продукти от аквакултури. ○ Ограничена вътрешнообщностна търговията с 	<p>Deleted: топловодни</p> <p>Deleted: ферми</p> <p>Deleted: басейновите стопанства</p> <p>Deleted: аквакултура</p>

○ Повишаване на дела на предоставянето на екологични услуги от подсектора .	есетрови видове в ЕС.	Deleted: акваекологичните
○ Повишение на потреблението на риба.		Deleted: аквакултура
○ Непрекъснато разширяване на пазара на риба.		Deleted: <#>Продължаване на целенасочена държавна подкрепа за подобряване конкурентоспособността в подсектора при оптимизиране на използването на ресурсите.
○ Повишено търсене на зарибителен материал , за зарибяване на естествени водоеми.		Formatted: Highlight
○ Популяризиране на еко- и риболовния туризъм.		Deleted:
		Deleted: риба, произведена от аквакултури
		Deleted:

4.2 ПЕСТ АНАЛИЗ

При изготвяне на SWOT [анализа](#) на първо място са идентифицирани най-важните външни фактори (аспекти) за подсектора. Те са обект на ПЕСТ анализ с основни компоненти:

Deleted: анализ

- Правна и нормативна уредба (среда)
- Икономическа среда
- Социална и [културна](#) среда
- Технологична среда.

Deleted: културна

С ПЕСТ анализа се изграждат четири типа стратегии, които отчитат различните комбинации на идентифицираните външни фактори. Изведени са четири типа стратегии, в зависимост от съчетаването на силните страни, възможностите, слабите страни и заплахите, идентифицирани в изготвения SWOT анализ. Подробното разглеждане на факторите и стратегиите на действие е представено в Приложение 2.

За целите на стратегическата част на [плана](#) и в условията на усложнена икономическа обстановка като приложима в най-висока степен се разглежда консервативната стратегия за развитие на сектора. Тя се основава на действия, планирани за запазване и ограничено нарастване на обемите на производство, на обемите на консумация и пазари, [и на](#) продажните цени, при продължаваща финансова подкрепа за сектора.

Deleted: прана

Deleted: ина

Запазване на обемите

Стратегията за запазване на обемите на продукция от аквакултури е консервативна, тъй като срещу [силните](#) страни в сектора въздействат заплахи на външната среда. В същото време стратегията трябва да се стреми да противодейства на икономически заплахи в контекста на [CoVid-19](#) кризата, например повишена конкуренция на единния европейския пазар, Норвегия, Исландия, Турция и най-вече внос на риба и [други водни организми и продукти от тях, в ниския ценови сегмент](#), натиска на конкурентни продукти от внос и променящи се предпочитания на потребителите, оказват натиск за запазване и дори понижаване на обемите на производство от аквакултури за сметка на потребление от внос. Износът на продукти от [аквакултури](#) не е диверсифициран, като зависимостта е основно от един пазар (Румъния).

Deleted: силни

Deleted: коронавирус

Deleted: , нерибни хидробионти

Deleted: техни

Deleted: и

Deleted: на местния

Deleted: аквакултура

Балансът между силните страни и заплахите показва, че в условия на криза и в периода на възстановяване от нея, запазването на обемите е основна консервативна цел преди предприемане на действия за растеж.

Запазване на консумацията

Стратегията за запазване на консумацията е консервативна, тъй като срещу силни страни в сектора въздействат заплахи на външната среда. Консумацията на продукти от аквакултури зависи от качеството на предлаганите продукти. Българското производство е на продукти с високи, вкусови и здравословни качества, което има добър имидж на местния и чуждите пазари. Това са силни страни, които мотивират повишаване на консумацията и повишаване на търсенето от потребителите.

Deleted: хранителни,

В същото време консумацията зависи от предлагането на пазара. В условията на коронавирус криза и последиците от нея, заплахите от повишена конкуренция на единния европейския пазар, Норвегия, Исландия, Турция и най-вече внос на риба, нерибни хидробионти и техни продукти от ниския ценови сегмент и натиска на конкурентни продукти от внос и променящи се предпочитания на потребителите на местния оказват натиск за запазване и дори понижаване на цените. Основна цел на стратегията в условията на кризата е запазване на консумацията на продуктите от [аквакултури](#) на вътрешния и международните пазари. Положителна реклама на качеството на продуктите, хранителните и здравни ползи от тях са един възможен начин за постигане на целта.

Deleted: аквакултура

Запазване на продажните цени

Стратегията за запазване на продажните цени в настоящия контекст е консервативна, тъй като срещу силни страни в сектора въздействат заплахи на външната среда. Продажните цени на производител, на едро и дребно на продукция от аквакултури зависи от качеството на предлаганите продукти. Българското производство е на продукти с високи вкусови и здравословни качества, което има добър имидж на местния и чуждите пазари. Това са силни страни, които мотивират повишаване на цените за засилване на тези характеристики. В същото време цените зависят основно от търсенето. В условията на [CoVid-19](#) криза и последиците от нея, заплахите от повишена конкуренция на единния европейския пазар и останалите основни държави-износителки и натиска на конкурентни продукти от внос и променящи се предпочитания на потребителите, оказват натиск за запазване и дори понижаване на цените.

Deleted: хранителни,

Deleted: коронавирус

Deleted: на местния

Основна цел на стратегията в условията на кризата е запазване на пазарния дял на продуктите от [аквакултури](#) на вътрешния и международните пазари. Финансовата подкрепа за сектора за постигане на рентабилност при запазени цени е един възможен инструмент за постигане на тази цел. Съчетано с положителна реклама на тези качества на продуктите на българска аквакултура и нейният добър имидж може да доведе до запазване и увеличаване на потреблението на последните на текущи цени.

Deleted: аквакултура

Продължаваща финансова подкрепа за подсектора

Стратегията за продължаваща финансова подкрепа за подсектора в настоящия контекст е консервативна, тъй като срещу силни страни в сектора въздействат заплахи на външната среда. Европейското финансиране за развитие на сектора предлага възможности за оптимално използване на финансови и други ресурси. За използването му в сектора е изграден капацитет за работа по проекти по оперативните програми. До момента акцентът е бил върху по-малко финансиране от бенефициерите и по-голям дял на съфинансиране чрез БФП.

[CoVid-19](#) кризата и забавянето на световната и национална икономика ще постави ограничения [на](#) достъпа до пазарното финансиране, което и към момента се разглежда като високорисково от банковия сектор. Националното финансиране на сектора също е ограничено и ще се конкурира с другите сектори при възстановяването от [CoVid-19](#) кризата. Стратегията за продължаваща финансова

Deleted: Коронавирус

Deleted: в

Deleted: коронавирус

подкрепа за сектора е жизнено важна и като консервативна за да може да бъдат преодолени негативните последици от [CoVid-19](#) кризата.

Deleted: коронавирус

5 ВИЗИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ПОДСЕКТОР АКВАКУЛТУРИ В СЛЕДВАЩИЯ ПРОГРАМЕН ПЕРИОД 2021-2027 г.

5.1 ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПОДСЕКТОР АКВАКУЛТУРИ В БЪЛГАРИЯ

На базата на направения анализ на изпълнението на МНСП 2014-2020 г. се откриха редица проблеми и предизвикателства пред българските аквакултури, които следва да преодолеят, за да се гарантира устойчиво развитие на подсектора в условията на динамичните икономически, социални и екологични процеси. Като най-сериозни се очертават проблемите, произтичащи от задълбочаващия се **недостиг на достатъчни по количество и качество водни ресурси** към настоящия момент. На лице са и прогнозни модели, които показват с голяма вероятност бъдещо негативно влияние на климатичните промени върху водния сектор. Все по-остро в страната се очертават конфликтите между различните ползватели на водни ресурси. На фона на липса на вода за питейно-битови нужди в определени региони, не може да се очаква, че ползването на вода за производство на аквакултури ще бъде приоритетно. Неминуемо ще е и поскъпването на водата и таксите за нейното ползване. От друга страна, с изграждането на все повече пречиствателни мощности, обхващащи все по-голям обем от потребяваната от населението вода, както и опитите за повишаване на контрола и предотвратяване на замърсяването на водните басейни от промишлени, битови и други източници, ще се даде шанс за развитието на аквакултури на места, в които до този момент е било невъзможно. Всички по-големи градове у нас (с над 10 000 еквивалентни жители) са с относително изградени канализационни системи, с различна степен на тяхната комплектованост с пречиствателни инсталации. Но изграждането на такива в малките селища (2 000-10 000 екв. жители) все още не е започнало. Всички тези обстоятелства - воден недостиг, натоварване на водите, глобални климатични промени и др. определят насоките, в които трябва да се преориентират аквакултурите в България. Този подсектор може да разчита на устойчивост в производството в предстоящите години само, ако се съобрази с настъпването на прогнозираните промени в качеството, количеството и разпределението на водните ресурси. При всички случаи е задължително преориентиране на производството към водоспестяващо и екологосъобразно такова. За целта е нужно овладяването и прилагането на нови водо- и енергоспестяващи технологии.

Сред проблемите, които трябва да бъдат решени в предстоящия период са и тези, свързани с осигуряването на устойчивост в производството. Основен проблем, наред с недостига на вода у нас, е **липсата на достатъчен по количество и качество зарибителен материал** от много от отглежданите структуроопределящи видове риби. Подсекторът е силно зависим от внос. Тази тенденция се задълбочава през последните 15 години. Причините за създалата се ситуация са няколко, но като определящи могат да се посочат следните: 1) неизползване на съществуващия практически опит и научни познания в прилагането на биотехнологии за контролирано изкуствено размножаване и 2) закриването на можество стопанства, в които в миналото се е осъществявало целево получаване на хайвер, отглеждането на личинки и производство на зарибителен материал. Днес съществуват ограничен брой специализирани стопанства с недостатъчен капацитет за производството на

Deleted: АКВАКУЛТУРИ

Deleted:

Deleted:

Deleted: аквакултурно

Deleted:

Deleted:

Deleted:

зарибителен материал от местни и интродуцирани видове риба, които да задоволят нуждите в страната. В тези стопанства (с малки изключения) вече не се прилагат селекционни програми, отчита се наличие на инбридинг при много от маточните стада, родителските индивиди са с неясен произход, не се създават нови породи, не се извършва съхранение на местни популации и породи, не се води племенно-селекционна дейност, не са прилагат стандартизирани биотехнологични методики. Това води до неустойчиво производство на зарибителен материал. Често получените организми са с ниска кондиция и отглеждането им не води до оптимални резултати. Предизвикателство пред научната общност в страната е овладяването на биотехнологиите на изкуствено развъждане на новите за българските аквакултури видове, към които има интерес от производителите и пазара. Липсата на дългосрочен план за поддържане и възстановяване на популациите на местните видове хидробионти, които са обект на стопански и любителски риболов, не позволява организирането на устойчиво и научно-планирано производство на тези видове в стопанства за аквакултури. Затова и понастоящем, съществуването на специализирани центрове за размножаване и производство на зарибителен материал от такива видове е нерентабилно и несигурно икономически. В случаите, когато такова производство съществува (например за речна пъстърва), то не се осъществява на научни принципи и в повечето случаи успеваемостта на реализацията на поставените цели е ниска.

Deleted: хидробионти

Резултатите от усвояването на средства от различните финансови инструменти в помощ на българските аквакултури очертава и проблемът с **липсата на достатъчно квалифицирани кадри**, които да разработват проекти и да участват в тяхната реализация. Вероятно, процесът на загуба на връзка между институциите и хората с квалификация в сферата на аквакултурите и практиката продължава. Резултатите от този процес са налице – голям брой проекти с ниско ниво на реализация. Все още е ниско нивото на комерсиализиране и икономическа експлоатация на резултатите от научни изследвания, проведени от университети и други изследователски институции, работещи в областта на аквакултурите. Малко са случаите на възникване на start-up и spin-off (spin-out) компании в областта на аквакултурите с прякото участие на български изследователи и научни центрове.

Deleted: аквакултурни

Deleted: Аквакултурите.

Deleted: стартъп

Deleted: спиноф предприятия

Още един източник на неустойчивост на сектора е проблемът с **липсата на адекватна, навременна и достъпна ветеринарно-медицинска помощ** за аквакултурите. Специалистите с професионални познания в областта на превенцията и лечението на болести по рибите и другите водни организми са малко и достъпът до тях е труден. Съответно липсват и достатъчно лаборатории в страната, които да провеждат контрол, превенция, диагностика и лечение при рибите. Това води до зачестяване на случаите на „самолечение“, нерядко завършващи с висока смъртност и съответно големи икономически загуби.

Друг фактор, който предизвиква неустойчивост на сектор Аквакултури е **недостатъчното собствено производство на фуражи**. Това важи в най-голяма степен за интензивните производствени технологии, при които качеството и количеството на храната за рибите е ключов фактор за интензификация на производството. Понастоящем фуражите за този дял от българските аквакултури е

изцяло от внос, макар че в недалечното минало в България се е развивало такова производство.

Не на последно място е и липсата на **информационна база**, която да дава своевременна и вярна информация за състоянието на аквакултурите у нас. В статистическата система в България липсват данни за площта и водните обеми на стопанствата за аквакултури, няма достъпна информация за вида на водоизточника и обема на използваната от стопанствата вода, за нейните качества на вход и изход от системата, за наличието/отсъствието на пречиствателно съоръжение; геореферирани данни за местоположението на стопанството; данни за първата му регистрация и неговата съдба през годините. **Липсата на пространствено планиране** в подсектора несъмнено води до трудности при избора на място за развитие производство на аквакултури от страна на бизнеса, което води до грешки в преценката относно вида на отглежданите видове, грешки при избора на технология, трудности при прилагане на изискванията за развитие на аквакултурите в зоните по Natura 2000 и други. Отсъствието на достъпна и полезна информация относно възможностите (пространствени, икономически, административни и др.) за развитие на производства на аквакултури играе ограничаваща роля върху възникването и развитието на spin-off и start-up компании.

Deleted:

Deleted: на аквакултури

Deleted: Отствието

Deleted: аквакултурни

Deleted:

Не по-малко значение за развитието на подсектора имат и социално-икономически фактори, като **ниво на консумация на риба и други водни организми** от местното население, развитието на предлагането на продукти от аквакултури, заетостта и заплащането на труда в подсектора. България е на предпоследно място по потребление на продукти от аквакултури в ЕС, независимо от прилаганата методика за изчисление на този показател. Имайки предвид здравословността на продуктите от аквакултури, то несъмнено насърчаването на консумацията им трябва да е сред приоритетите на държавната политика у нас. Значението на консумацията на продуктите от риба следва да се отчете и на фона на челните места, които България заема по отношение на смъртност от сърдечно-съдови заболявания. Увеличаването на потреблението на риби и водни организми не е самоцел за развитие на подсектор Аквакултури, а фактор който може да подобри здравния статус българското население като цяло!

В заключение може да се каже, че твърде много звена от процеса на производство на аквакултури у нас са силно уязвими и зависими от външни за страната фактори и условия. Част от решенията на тези проблеми преминават през прилагането на иновативни, екологосъобразни технологични решения. Но съвременните технологии и решения следва да стъпят на здравата основа на съществуващия опит в сферата на аквакултурите, придобиван близо век и кумулиран в различни научно-изследователски звена, образователни центрове, малки и големи производствени структури. Само чрез впитане на опита в решението на настоящите и бъдещи проблеми пред аквакултурите може да даде положителна перспектива за този сектор у нас. Затова мотото на подсектор Аквакултури в България в следващия програмен период (2021 – 2027 г.) следва да е **„ПРИЕМСТВЕНОСТ И ИНОВАТИВНОСТ“**.

5.2 РЕШЕНИЯ ЗА УСТОЙЧИВ РАСТЕЖ НА АКВАКУЛТУРИТЕ

В мотото на МНСПА (2021-2027 г.) на България „*Приемственост и иновативност*“ се съдържат инструментите за решение на повечето от идентифицираните за страната проблеми и предизвикателства в подсектор Аквакултури, пред които е изправена в момента или ще се изправи в предстоящите години. Отлагането на решения и неприлагането на съответни политики може да се окаже ограничаващо за развитието на този ключов подсектор. Успоредно с това, през периода 2021-2027 г. изпълнението на стратегическите цели в контекста на Общата политика в областта на рибарството ще се извършва съобразно приложимостта им с разработените приоритетни мерки от НППД 2021-2027 г.

Deleted: аквакултура

Deleted:

На първо място следва да се извърши преценка на използването на водните ресурси, прилаганите технологии за производство с оглед максимално ефективно използване на водата, при прилагане на всички мерки за опазване и възстановяване на нейното количество и качество. Ориентиране към **устойчиви производства, щадящи експлоатацията на водните ресурси и околната среда**, поради негативните перспективите за състоянието на водните ресурси в близко бъдеще (полуинтензивно и екстензивно производство в малки и средни язовири, полуинтензивно и интензивно производство в специализирани рибовъдни земни басейни, лимитирано садково производство, реконструкция на пъстървовите стопанства за многократно използване и пречистване на водата, окапацитиране на мощностите на съществуващите стопанства с рециркуляционни системи и др.). Недостигът на чиста вода за питейни нужди ще предефинира експлоатацията на редица комплексни язовири у нас, като приоритетите ще се пренасочат към битовото и промишлено водопотребление. В тази насока е необходимо използването на всички възможности за прилагането на съвременни технологии за пречистване, многократно използване, разработване и прилагане на иновации в кръговата икономика с фокус води. Иновациите следва да са насочени към по-ефективната експлоатация на водните ресурси, разработването на подходи и технологии за възстановяване на водните ресурси, намаляне на биогенното натоварване от аквакултурите чрез включването на съоръженията за пречистване на отработените води и др.

Deleted: експлоатацията

Deleted: водния ресурс

Deleted: землени

Осигуряването на устойчиво производство на достатъчен по количество и качество зарибителен материал от всички **ключови местни и чужди видове**, които се отглеждат в стопанствата за аквакултури чрез създаване на: контролирани маточни стада (видов състав, произход), материално-техническа база, отговаряща на всички изисквания за биосигурност и хуманно отношение към животните; прилагане на научно утвърдени биотехнологии за размножаване ще доведе до повишаване на устойчивостта на българските аквакултури и ще намали зависимостта от внос на зарибителен материал. Това може да се осъществи чрез целево изграждане/реконструкция и модернизация на стопанства, специализирани центрове за производство на зарибителен материал (оплоден хайвер, личинки, укрепнали рибки).

Deleted: аквакултурните стопанства

Deleted: вкл.

Deleted:

Подпомагане на съществуващи и създаване на нови **центрове за разработване на съвременни биотехнологични решения** за студеноводната, топловодната, морската и консервационната аквакултура, вкл. създаване на маточни стада от местни

популации, разработвени на биотехнологии за изкуствено размножаване, селекция на нови породи и запазване на генетичното богатство на съществуващите стада от диви и култивирани видове риби и други водни организми.

Развитието на морските аквакултури в България, преди всичко на калкан, като обект с голям стопански интерес и нарушени запаси в Черно море може да се осъществи чрез създаване на експериментална база и имплементиране на научните резултати в производството чрез създаване на spin-off и start-up предприятия. По този начин ще бъдат скъсени дистанциите по веригата: научни разработки – експериментално производство – реално производство.

Deleted: морската аквакултура

Deleted:

Deleted: реалното

Deleted: бизнес

Deleted: продуктите

Deleted:

Deleted: на

Повишаване на консумацията на продукти от аквакултури от населението може да се осъществи на първо място чрез повишаване качеството на предлаганата продукция и нейното разнообразяване, разнообразие на формите под които тя се предлага на пазара, при съобразяване с търсенето на пазара. Популяризиране и налагане на българската продукция от аквакултури може да се осъществи чрез информационни кампании, устойчивост на предлагането (целогодишно vs. Никулден), въвеждане на нови форми на търговия и предлагане на продуктите от подсектора - фермерски пазари, мобилни магазини, онлайн магазини, ресторанти, предлагащи продукция на място в стопанството, директна продажба от стопанството и др. Търсене на възможностите за разширяване на местния пазар за продукти от аквакултурите, които са били главно обект на експорт или с ниско местно потребление - черен хайвер, месо от есетрови риби и др. Насърчаване и създаване на възможност за преминаване към **устойчива хранителна система** като част от европейската стратегия „от фермата до трапезата“. Тази стратегия има за цел да възнагради онези производители, рибари и други оператори от хранителната верига, които вече са преминали прехода към устойчиви практики, дават възможност за преход на останалите и създават допълнителни възможности за своя бизнес.

Deleted: във фермата

Deleted: фермата

Deleted: фермери

Включване на принципите на **кръговата икономика** в подсектор Аквакултури - производство на местни фуражи, отглеждане на местни видове риби и други водни организми, преработка на отпадните продукти от производството за получаване на биогаз, използване на ВЕИ и др. Трябва да се търсят всички възможни пътища за въвеждане на принципите на кръговата икономика в сферата на аквакултурите, с което ще се постигне висока икономическа ефективност, както и висока екологична и социална добавена стойност. Всички тези иновативни подходи и бъдещи технологии са стъпките към въвеждане на ресурсна и енергийна ефективност в подсектор Аквакултури, към възстановяване на биологичните и водни ресурси, формиране на устойчив комплекс - икономика, околна среда и общество, и в крайна сметка повишаване на конкурентоспособността на подсектор Аквакултури в национален и международен план. Ползите от развитието на подсектор Аквакултури засягат косвено, но с голямо влияние, развитието на други сектори от българската икономика и обществено развитие, като туризма във всичките му аспекти – морски, селски, екологичен, културен и допринасят за по-здравословния начин на живот на населението.

Deleted: Аквакултура

Deleted:

Deleted:

Deleted: Аквакултура

6 СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ, ДЕЙНОСТИ И МЕРКИ В КОНТЕКСТА НА ОБЩАТА ПОЛИТИКА В ОБЛАСТТА НА РИБАРСТВОТО

За следващия програмен период (2021-2027) МНСП за развитие на българските Аквакултури е изграден в съответствие с изискванията на актуалните към момента Регламент (ЕС) №1380/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 г. и утвърдените от Комисията Стратегически насоки за устойчиво развитие на сектора на аквакултурите на ЕС³⁷. Определените национални стратегически цели са съобразени с всяка от приоритетните области и с анализа на съществуващото ниво на развитие на аквакултурите у нас, икономическата ситуация и тенденции, климатичните условия, демографски, образователни и научни възможности. Обхватът на предвидените мерки и дейности позволява постигане на заложените цели, съобразени с националната и европейска законодателна рамка.

Deleted:

Deleted:

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ: РАЗВИТИЕ НА УСТОЙЧИВИ АКВАКУЛТУРИ, ЕКОЛОГОСЪОБРАЗНИ И ЩАДЯЩИ ЕКСПЛОАТАЦИЯТА НА ВОДНИТЕ РЕСУРСИ

Deleted: ЕКСПЛОАТАЦИЯТА

Тази стратегическа цел ще допринесе за реализиране на Общата политика на ЕС в областта на рибарството в *приоритетна област*: „Засилване на конкурентоспособността на производството на аквакултури“ и „Координирано пространствено планиране за преодоляване на препятствията, произтичащи от недостига на пространство“.

Изпълнението на тази цел ще се осъществи чрез следните дейности и мерки:

Дейност 1: Развитие на полуинтензивно и екстензивно рибовъдство в малки и средни язовири

България разполага с множество малки и средни язовири, в които могат да се развият полуинтензивни и екстензивни аквакултури, които да осмислят съществуването особено на онези водни тела, които не се използват за напояване, други дейности или дават възможност за комплексното им използване. Тези производства на аквакултури предлагат и множество екологични ползи, тъй като те представляват подходящо местообитания за различни птици и водни животни, а чрез култивирането на риба се запазват традиционните характеристики на зоните на обитание на тези видове. Към тази група попадат и басейновете стопанства от земен тип за топлолюбиви видове, построени основно по поречието на реки. Голяма част от използваната в тях вода се връща обратно в естественото водно тяло, като качеството ѝ по много показатели след стопанството е подобро, поради ниската проточност на водата в басейните и свързаните с това утаителни възможности на басейните, поради относително дългия престой на водата в тях и извличането на колямо количество биогени (азот и фосфор) от водата от макрофитната растителност, развиваща се в тях. Със сигурност може да се каже, че басейновото рибовъдство, с характеристики близки до естествените водни обекти е уникален сегмент на Европейската аквакултура и е добър пример за кръгова икономика.

Deleted: или

Deleted: .

Deleted: аквакултурни

Deleted: имат

Deleted: топловодните басейнови

Deleted: земен

Deleted: С това със

³⁷ (COM(2013)0229).

Развитие на [аквакултурите](#) в малките и средните язовири косвено ще повлияе положително и различните форми на туризма (екотуризм, риболовен туризм и др.).

Deleted: аквакултурата

Мерки в това направление са:

- промени в нормативната уредба за дългосрочно ползване на малките и средни язовири за рибовъдна дейност
- подобряване на производствените характеристики на водоема/басейновото стопанство чрез реконструкция и модернизация на техническите съоръжения и премахване на [наносите и](#) обрастванията от водна и наземна растителност
- диверсифициране на поликултурата с добавяне на допълнителни стопански ценни видове риба като европейски сом, бяла риба, щука, лин, есетрови видове, езерен рак и др.
- съчетаване на производството от аквакултури с различни форми на любителски риболов.

Formatted: Indent: Left: 0.1", Hanging: 0.2", Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0.25" + Indent at: 0.5"

Deleted:

Deleted: и спортен

Deleted:

Deleted:

Дейност 2: Производството на зарибителен материал в страната

Преодоляване на недостига от зарибителен материал от стуктуроопределящи, отрасъла видове риби е ключово за устойчивото развитие на аквакултурите в България. От местните топлолюбиви видове риби следва да се възстанови и увеличи производството на зарибителен материал от европейския сом, бяла риба, черен и бял амур, есетрови риби. От студенолюбивите риби, производството на зарибителен материал от дъгова пъстърва трябва да е приоритетно. Следва да се разработят и внедряват в практиката биотехнологии за изкуствено размножаване на редица местни видове, които имат потенциал за отглеждане [като](#) аквакултура (лин, кефал, [мряна](#) и други). За някои редки и защитени видове, които имат нужда от подкрепа и възстановяване на дивите им популации, също следва да разработят биотехнологии за получаване на потомство. За целта трябва да се възстановят и изградят стопанства със съответната специализация по региони, за да не се допусне „генетично замърсяване“ на дивите популации. Важно за пъстървовъдството е също и увеличаването и стабилизирането на производството на зарибителен материал от речна (балканска) пъстърва, тъй като тя е важен обект за зарибяване на планинските реки, [които са със силно намалени запаси от този вид и](#) за целите на любителския риболов.

Deleted: в

Deleted: мрени

Успоредно с това трябва да се апробират и внедрят в практиката методи за изкуствено размножаване и отглеждане на зарибителен материал от видове, които сега навлизат в българските аквакултури и има засилен интерес към отглеждането (напр. африкански сом и др.).

Deleted: , с което на аквакултурата се придава голям социален ефект

Особено важно е и подобряване на качеството на получавания зарибителен материал. За постигането на оптимални резултати при изкуственото развъждане трябва да се прилагат разработени и утвърдени по съветен ред биотехнологии, при използването на научния потенциал на институтите, университетите в които има кадри с теоретичен и практически опит в това направление. Трябва да се преустанови практиката за развъждане на риби и други водни организми от неквалифицирани кадри, в неподходящи за целта помещения, от неподходящи

маточни стада и при неспазване на правилата за биосигурност. Да се изготви и нормативна уредба, уреждаща въпросите по възпроизводството на риби и други водни организми в условията на аквакултура.

Мерки в това направление са:

- възстановяване на съществуващи люпилни комплекси и изграждане на нови
- сертифициране на стопанствата за производство на зарибителен материал
- използване на опита на професионални кадри в областта на аквакултурите за внедряване на добри производствени практики при развъждането на водни организми.

Дейност 3: Модернизация на стопанствата и екологосъобразно производство на аквакултури

Модернизацията на съществуващите стопанства е ключова стъпка към устойчивост на аквакултурите у нас. Изпълнението на тази дейност ще допринесе както за внедряване на екологосъобразност във всеки етап от производствения процес, така и за превърщането на аквакултурите в привлекателна работа за висококвалифицирани специалисти от различни области – инженери, биолози, ветеринарни лекари.

Модернизацията на първо място, трябва да е насочена към привеждането на рибовъдните стопанства към режим на многократно използване на водата с пречистване от биогените и аериране. Това ще се налага от все по-често намалящия дебит на подпочвените води - извори и сондажи, които захранват много пъстървови стопанства, вкл. риболюпилни, а също така и намаляне на оттока в реките, по чието поречие са построени множество стопанства. Включването на модули и стъпала за механично и биологично пречистване ще даде перспектива за работа на тези ферми в условията на воден дефицит. Трябва да се имат предвид възможностите за интеграцията на интензивно отглеждане на риба с поредица от екстензивно използвани рибовъдни и биологични басейни за пречистване на водата. Наложителен е и контрол на физичните и химични параметри на влизащата и напускащата (отработена) вода от стопанствата. Мониторингът върху качествените и количествени параметри на водата ще позволи не само по-екологосъобразно производство, но и поддържането на водата в референтни за дедения воден басейн стойности, както и ще подпомогне спазването на правилата за биосигурност и хуманно отношение към животните.

Екологосъобразността в работата на стопанствата за аквакултури трябва да включва и преустройство на водоземните съоръжения („водохващанията“), което да осигури проходимост на речните биокоридори за миграциите на рибите. Изграждането на рибни проходи, байпаси и други рибопроводими структури ще възстановят речната свързаност там, където тя е била нарушена.

Модернизация на различни технологични етапи в производството на аквакултурите ще направи по-ефективен производствения процес; ще облекчи различни времеемки и тежки физически дейности; ще повиши контролът върху етапите от производствения процес. Модернизацията на стопанствата ще направи работата в тях по-атрактивна за млади и квалифицирани кадри, които ще могат да съчетаят работата в практиката с разработването на научно-изследователски задачи. Разбира

Deleted: -

Formatted: List Paragraph, Indent: Left: 0.1", Hanging: 0.2", Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0.25" + Indent at: 0.5"

Deleted: -

Deleted: фермите

Deleted: -

Deleted: ферми

Deleted: Ефектът от изпълнението

Deleted: е комплексен –

Deleted: в областта на

Deleted: в превръщането

Deleted: фермите

Deleted: люпилни

Deleted: и даже пресъхване на частични участъци от

Deleted: ферми

Deleted: аквакултурните стопанства

Deleted: преминаване към модернизация

Deleted: която

Deleted: рибното население

Deleted: фермите

Deleted: висококвалифицирани

Deleted: изследователски

се, модернизацията ще наложи и повишаване на квалификацията на основния персонал от технолози и работници.

Мерки в това направление са:

- изграждане на съоръжения за намаляне на биогенния натиск от [аквакултурните дейности](#)
- механизирание на дейности в производствения процес ([хранене](#), сортиране, броене, третиране с препарати, и др.)

Deleted: аквакултурната дейност

Formatted: Indent: Left: 0.1", Hanging: 0.2", Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0.25" + Indent at: 0.5"

Дейност 4: Садковата аквакултура в големи язовири - устойчива и екологосъобразна

Садковото отглеждане на риба е второто по обем производство в страната след басейновото и занапред неговият дял в [аквакултурите](#) ще бъде значителен. Известно е, че садковите стопанства имат влияние върху еутрофикацията на водоемите, затова бъдещото им устойчиво развитие е свързано с въвеждането на лимити в производствените обеми, както и на добри производствени практики, недопускащи негативно влияние върху отделните компоненти на водните екосистеми. Това е свързано с разработването на производствени параметри за всеки отделен язовир в който има или се придвижда изграждане на садково стопанство. По този начин ще се създадат предпоставки за устойчиво развитие на [рибовъдството в садки](#) без това да води по влошаване на екологичното състояние/потенциал на водното тяло.

Deleted: аквакултурата

Deleted: садковата аквакултура

Мерки в това направление са:

- разработване на добри практики при садково отглеждане на риби
- [определяне на](#) научно обосновани лимити за производствените обеми, индивидуално за всяко водно тяло
- използване на по-ефективни методи за хранене, поддържане на здравния статус

Deleted: -

Formatted: List Paragraph, Indent: Left: 0.1", Hanging: 0.2", Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0.25" + Indent at: 0.5"

Deleted: -

Deleted: -

Дейност 5: Диверсификация на производството от марикултури

В последните години намаляването на естествените рибни популации в Черно море и световния океан даде тласък на развитието на различни видове марикултури. В Черно море към момента се практикува единствено отглеждане на черна мида, но защитата на запасите от други видове двучерупчести мекотели и различни видове риби са движеща сила за разработването на биотехнологии за [отглеждането](#) им. Макар че съществуват множество ограничения за развитието на марикултури в Черно море от различно естество (най-вече морфологични, климатични, замърсяване на крайбрежните води, цени на крайбрежните земи и др.), търсенето на морски храни ще доведе до разработването на технологии за отглеждането на някои видове организми. Разумният подход изисква да се стартира с видове, за които съществуват разработени и утвърдени [практики](#), за които може да се използва натрупания национален и световен опит. Също така е подходящо да се стартира с видове, които се срещат естествено в Черно море [и](#) качеството на крайбрежните води задоволява техните изисквания, [като](#) не е необходимо [създаването](#) на сложни съпътстващи производства. Отглеждането на калкан е стратегически важно за България, както от гледна точка за намаляване на риболовната преса върху естествените популации на вида, така и за задоволяване на търсенето от морски риби, което несъмнено съществува на българския пазар.

Deleted: отглеждането

Deleted: в световен мащаб

Deleted: и

Deleted: ;

Deleted: ;

Deleted: създаването

Развитието на [морски аквакултури](#) в Черно море среща подкрепата и от страна на FAO, като в момента са предприети действия за създаване на центрове за [морски аквакултури](#) в няколко черноморски страни, вкл. и в България, за да може технологията по отглеждането на калкан да се отработи първо на експериментално/пилотно ниво, и след това да се представи на [практиката](#), а също така и да се обучат кадри за въвеждане на новата технология.

Deleted: морска аквакултура

Deleted: морска аквакултура

Deleted: практиката

Мерки в това направление са:

- обучение на квалифицирани кадри за технологии за различни видове
- пространствен [анализ](#) за установяване на места с висока степен на пригодност за изграждане на [стопанства](#) за марикултури
- анализ и подбор на видовете риби и други морски организми с най-голяма пригодност за [отглеждане](#) в условията на Черно море
- създаване на специализирана лаборатория за разработване на биотехнологии за развъждане и отглеждане на морски организми с предназначение аквакултури.

Deleted: -

Formatted: List Paragraph, Indent: Left: 0.1", Hanging: 0.2", Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0.25" + Indent at: 0.5"

Deleted: -

Deleted: анализи

Deleted: ферми

Deleted: -

Deleted: отглеждане

Deleted: -

Deleted: аквакултури

Deleted: центрови и програми и производствените предприятия.

Дейност 6: Подкрепа за научните изследвания, образованието, иновациите и трансфер на знания

Устойчивостта на българските [аквакултури](#) зависи от взаимодействието между националните научно-изследователски институти, образователни [центрове и производителите](#). Съвместното им участие в научно-изследователска и иновационна дейност ще подпомогне развитието както на научната, така и на производствената дейност. В същото време изследванията и иновациите са основен двигател за ускоряване на прехода към устойчиви, здравословни и приобщаващи хранителни системи от първично производство до потребление. ЕК предвижда допълнителна подкрепа в рамките на Хоризонт 2020 за изследвания и иновации в областта на храните, биоикономиката, природните ресурси, земеделие, рибарство, аквакултури и околна среда, както и за използването на дигитални технологии и природни решения за земеделски и хранителни продукти.

Като необходима подкрепа за извършването на прехода към устойчива хранителна система се разглежда и насърчаването на консултантските услуги, споделяне на знания и умения. Първичните производители имат особена нужда от обективни, адаптирани към тях консултантски услуги относно възможностите за устойчиво управление. В тази област е подходящо използването на наличния капацитет на съществуващата в страната Национална служба за съвети в земеделието, чийто потенциал би могъл да бъде надграден в областта на [подкрепата](#) на производителите на аквакултури, както и по отношение на възможностите за диверсификацията на производствените и търговски дейности. Като подходящо може да бъде разглеждана съвместна работа на службата и експертната на [научно-изследователските институти](#) в областта на рибарството и аквакултурите.

Deleted: подкрепата

Deleted: научноизследователските

Днес трансферът на технологии се счита за специфична мисия на университетите. Но когато знанията не са количествено измерими и защитими, както при индустриалната собственост, най-добрият начин за остойностяване на трансфера им несъмнено е тяхното използване за създаване на spin-off фирми. Изграждането на spin-off [компани](#) е важно средство за трансфер на технологии, позволяващо проникване на пазара на специфични знания, генерирани в изследователските

Deleted: фирми

структури на университетите, и за тяхното успешно усвояване чрез създаването на нови предприятия. Научно-образователните институции следва да разработят програми, които са тясно обвързани с настоящите и бъдещи нужди на производството на аквакултури в България. Водещ елемент в образователните програми трябва да е екологосъобразното и устойчиво производство. В образователните и изследователски проекти следва да се включи разработването и имплементирането в практиката на биотехнологии за размножаване и отглеждане на местни видове риби и други водни организми, които имат потенциал за култивирване под една или друга форма. Приоритет в научните и практически дейности на изследователските центрове следва да са и биотехнологиите за размножаване и отглеждане на застрашени и редки водни организми, което ще даде възможност за възстановяване на естествените им популации в реките и езерата с помощта на стопанствата за аквакултури.

Deleted: производство

Deleted:

Deleted: имплементирането

Deleted: практиката

Deleted: животни

Deleted: фермите

Мерки в това направление са:

→ изграждане на нови и модернизиране на съществуващи лаборатории за изследване, разработване и апробиране на биотехнологии за развъждане и отглеждане на хидробионти

Deleted: -

Formatted: List Paragraph, Indent: Left: 0.1", Hanging: 0.2", Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0.25" + Indent at: 0.5"

→ създаване на научно-образователни центрове за обучение на кадри и за продължаващо през целия живот обучение на специалисти заети в системата на подсектор Аквакултури

Deleted: -

→ изграждане на spin-off компани

Deleted: -

→ въвеждане на задължително участие в производствения процес на квалифицирани кадри (с квалификация в областта на аквакултурите) във стопанствата, извършващи изкуствено размножаване, въвеждане нови видове (за страната) в аквакултурите, изпълняващи проекти по национални или европейски програми, и/или субсидирани от национални или еврофондове.

Deleted: фирми

Deleted: -

Deleted: аквакултурите

Deleted: фермите

Deleted: .

Deleted: 6

Дейност 7: Намаляване на административната тежест

Ограничаването до разумни граници на промени в изискванията на съществуващата нормативна уредба към дейностите по отглеждане на аквакултури би допринесло в значителна степен за осигуряване на предвидима нормативна среда, в която икономическите оператори да планират и изпълняват своите концепции за развитие.

Deleted: относно изисквания

Deleted: осъществяване на икономическите дейности в сектора

Deleted: аквакултурите

Deleted: бизнес планове

Deleted: и качествени

Промените в законодателството следва да бъдат съпътствани с нормативно изискваните реалистични предварителни оценки за въздействието, които да отчитат ефективността на прилаганото законодателство. Продължават да са актуални, идентифицираните в предходния период като релевантни, мерки за изграждане на консултативни механизми в подкрепа на политиката за развитие на сектора, както и прилагането на свързаното законодателство и координация на усилията за опростяване на регулациите и изискванията на приложимите режими за дейностите в подсектор Аквакултури, вкл. намаляване на административната тежест.

Deleted: за регистрация на рибовъдно стопанство и транспорт на жива риба, вкл.

Тези дейности включват и развитие на възможностите за информиране и консултиране на заинтересованите страни, вкл. и в подкрепа на процесите за подпомагане на МСП в сектора за избягване на административни и финансови тежести при прехода към устойчива хранителна верига, подкрепян и чрез Стратегията „от фермата до трапезата“ на ЕК.

С оглед регистрираната в предходния планов период, продължаваща и в настоящия, значителна тежест за икономическите оператори, произтичаща от нормативната уредба следва да бъде извършен целенасочен анализ на процедурите, вкл. последваща оценка на въздействието на свързаните нормативни актове в частите им, имащи отношение върху икономическите оператори в подсектор Аквакултури, като част от процедурите за регистрация на стопанство за производство на аквакултури. Анализа трябва да идентифицира възможностите за опростяване на процедурите, вкл. стесняване на времевата рамка за тяхното провеждане, успоредно със засилване възможностите и ефективността на контрола в подсектора.

Deleted: на изискванията, произтичащи от Закона за водите

Deleted: Закона за водите

Deleted: му

Deleted: сектор Рибарство и аквакултури

При прегледа на нормативната уредба е необходимо да се преоцени възможността за служебно премахване на регистрациите на нефункциониращите стопанства, с оглед на големия процент на неактивни такива.

Дейност 8: Пространствено планиране на дейностите свързани с аквакултури

Deleted: 7

Координираното пространствено планиране и осигуряване на необходимите места за разполагане както на морските, така и на сладководните стопанства, а също така и на места за придружаващата инфраструктура е от ключово значение за бъдещото развитие на аквакултурите в България. Необходимо е дефинирането на критерии за определяне на местата, подходящи за разполагане на сладководните аквакултури, а също така и определяне на зони за аквакултури в морската акватория. Същевременно, аквакултурите трябва да се развиват в съответствие с опазването на околната среда, плановете за управление на водните басейни, което означава пространственото планиране на дейностите, свързани с аквакултури, трябва да се съобрази също и със съществуващата европейска мрежа Натура 2000, националните планове за управление на речните басейни и други нормативни документи. Изпълнението на дейностите по пространствено планиране е свързано с очакваното ограничаване на несигурността на инвестиционните инициативи и използване в максимална степен капацитета на съществуващите зони за развитие на аквакултури. Необходимо е интегрирането на развитието на аквакултурите да бъде осъществявано на различните планови нива: регионално, областно, местно, вкл. чрез местните стратегии за развитие на ниво рибарски район. В процес на разработка е Морски пространствен план на Република България за периода 2021-2035 г. Териториалният обхват на планираните мерки включва вътрешните морски води, териториалното море, прилежащата зона, континенталния шелф, изключителната икономическа зона, в т.ч. крайбрежните морски води. Документът обхваща мерки насочени към: системата за движение в морските пространства на Република България с коридори за корабоплаване, в т.ч. транспортни пристанища; зоните и полигоните за военни учения, в т.ч. и военни пристанища; зоните за проучване, разработване и използване природни биологични, минерални и енергийни ресурси – нефт, природен газ и други; зони за риболов и за отглеждане на аквакултури, в т.ч. рибарски пристанища; зоните за туристически и рекреационни дейности и водни спортове, в т.ч. яхтени пристанища, защитените зони и защитени територии от Националната екологична мрежа; зоните за опазване на културното наследство, вкл. обектите на подводната археология; трасетата на подводни линейни обекти на техническата инфраструктура; инсталациите и съоръженията свързани с корабоплаването; трансграничните морски

Deleted: ферми

Deleted: екватория

Deleted: развитието

зони. Предвижда се Морският пространствен план да бъде одобрен от ЕК до края на март 2021 г. Изработването на документа ще подкрепи в голяма степен целите, поставени в областта на Координирано пространствено развитие по отношение определяне на подходящи зони за потенциално развитие на морски аквакултури. С оглед включването на темите за пространственото развитие на аквакултурата на водните обекти в страната в плановите документи на различни нива е необходимо активно да бъдат разгледани възможностите за отразяване на темата в окончателни проекти на Интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 за периода 2021-2027 г., чието приемане се очаква до края на 2020 г. Пространственото развитие на аквакултурите и на свързаните водни обекти следва да бъде отразено и в процеса на изготвяне на общите устройствени планове на общините.

Deleted: аквакултурата

Deleted: водните

От значение е и осигуряването на адекватна и актуална информация за развитието на сектора. В тази връзка е необходимо да бъде извършен преглед на съществуващите методи за набиране на информация, като бъдат отразени и настъпили промени или идентифицирани нужди от допълнителна информация, вкл. периодичното актуализиране на данните за всяко стопанство:

Deleted: съществуващи програми

Deleted: набирането на следните данни

→ дата на първа регистрация на стопанството, промени в собствеността

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.1"

→ производствени площи (за язовири, земни рибовъдни басейни, акватории) и водни обеми (за садки, бетонни рибовъдни басейни, РСА, инсталации за водорасли и др.)

Deleted: землени

Deleted: PAC,

→ тип на източника за водоземане (река, язовир, сондаж, извор, море) и обем (на годишна база) на потребяваната вода

Deleted: водоползване

→ географски координати на стопанството - минимум една характерна точка (напр. стопанска сграда, язовир - стена, др.)

Deleted: стопанска

Deleted: .);

→ прилежаща водоподаваща и водоотвеждаща инфраструктура, вкл. водоземни съоръжения - промени

→ наличие на електрификация и вид (национална електроразпределителна мрежа, ВЕИ, комбинирано)

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.1"

Deleted: ВЕИ,

→ наличие на пътна инфраструктура (част от РПМ, друго)

→ прилагане на изкуствено размножаване (да/не) и за кой вид

→ обем на продукцията за съответната година изразен като прираст за съответната година. Този начин на отчитане ще избегне многократно отчитане на едни и същи обекти на отглеждане в няколко последователни години.

→ системата за подаване на годишен отчет следва да премине към он-лайн отчитане, в електронна форма, като системата автоматично да обработва постъпващата информация. Досегашната практика за ръчно набиране на данни и обработка е потенциален източник на грешки и забавяне.

Formatted: List, Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.1", No bullets or numbering

Formatted: Font: Not Bold

Deleted: ¶

Прегледа на набираната статистическа информация, свързана със сектора следва да обхване всички институции, събиращи такива данни, да очертае пътищата за изграждане на взаимовръзки между тях за координация и автоматичен обмен на информация. Новите информационни технологии дават възможност за интеграция

на съществуващите бази данни с цел осигуряване на тяхната цялостност, достъпност, сигурност и съпоставимост. За преодоляване на проблемите в този аспект е необходимо да се търсят дългосрочни и трайни решения, включително с подкрепата на ПМДРА 2021-2027 г.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ: ПОВИШАВАНЕ НА ТЪРСЕНЕТО И ПОТРЕБЛЕНИЕТО НА ПРОДУКТИ ОТ АКВАКУЛТУРИ, ПРОИЗВЕДЕНИ ПО УСТОЙЧИВ НАЧИН НА МЕСТНО РАВНИЩЕ

Тази стратегическа цел ще допринесе за реализиране на Общата политика на ЕС в областта на рибарството в *приоритетна област: „Насърчаване на равни условия за операторите чрез използване на техните конкурентни предимства“ и приоритетна област: “Опростяване на административните процедури и намаляване на времето за регистрация на стопанствата за аквакултури“.*

Дейност 1: Промотиране на продуктите от аквакултури като здравословна храна и средство за опазване на дивите популации

Производството на аквакултури е важна част от хранителната верига и като такава е във фокуса на европейската политика за преход към устойчива хранителна система. Предвижданията на Стратегията „от фермата до трапезата“ включват сектора в основните цели за осигуряване на устойчиво производство на храни чрез извеждане на нуждите от по-бързо трансформиране на методите на производство, използване по най-подходящ начин на природосъобразни, технологични, цифрови и други решения, за осигуряване на по-добри климатични и екологични резултати, увеличаване устойчивостта на климата и за намаляване и оптимизиране използването на суровини. Сред очакванията са и подкрепата да доведе до значително увеличение на биологичните аквакултури. Стратегията „от фермата до трапезата“ предвижда ускоряване на преминаването към устойчиво производство на риба и морски дарове, тъй като изкуствено отглежданите риба и други водни организми генерират по-нисък въглероден отпечатък в сравнение с животновъдството. Акцент се поставя и върху добре насочена подкрепа за водорасловата индустрия, тъй като водораслите трябва да се превърнат във важен източник на алтернативен протеин за устойчива хранителна система и глобална продоволствена сигурност.

Deleted: да

Deleted: (напр. пестициди, торове).

Deleted: биоаквакултурите

Deleted: рибата, отглеждана в развъдници и морските дарове

От значение е планирането на дейности за подобряване имиджа на продуктите в сектора на аквакултурите – комуникационни кампании, подкрепа на участието в доброволни схеми, подкрепа за биологични аквакултури.

Deleted: в

Мерки в това направление са:

→ акцент върху локалния характер на продукцията чрез развиване на директна продажба „от фермата“ и подпомагане на организации на рибопроизводители за промотиране и първа продажба на риба и рибни продукти

Formatted: Indent: Left: 0.1", Hanging: 0.2", No bullets or numbering

→ акцент върху разнообразни продукти за всеки вкус: чрез разширяване на гамата от продукти, предлагани на международния и вътрешния пазари, увеличаване на предлагането на продукти от видове, към които има ясно изразени предпочитания на потребителите – например балканска пьстърва и ефективно промотиране на местни продукти.

→ акцент върху здравословните ползи от консумацията на продукти от аквакултури включително чрез сертифициране на Утопанства за биологично отглеждане на риба.

Deleted: аквакултура

Deleted: ферми

Дейност 2: Насърчаване сдружаването и повишаването на капацитета на съществуващите организации на производителите на продукти от аквакултури

Високите стандарт в областта на околната среда, здравето на животните и защитата на потребителите са сред основните конкурентни предимства на подсектора на аквакултурите и следва да бъдат използвани възможно най-ефективно за насърчаване на неговото развитие. В значителна степен тази цел би била подкрепена от насърчаване подпомагане развитието на организации на производителите и междубраншови организации, както и подпомагане на развитието на доброволни схеми за сертифициране, схеми за признаване на устойчивост и създаване на къси снабдителни вериги.

Deleted: стандарт

Deleted: сектора

Deleted: развитието на сектора

Неоходимо е насърчаването на координирани действия на местно ниво между предприемачи, организации на производители, обществени органи, сдружения, научно-изследователски институции и организации за образование и обучение, като съществена роля в тези процеси следва да бъде осигурена и на местните инициативни рибарски групи.

Deleted: научноизследователски

Deleted: , както и на Националната рибарска мрежа

Дейност 3: Диверсификация на производствените и търговски дейности на операторите в сектор аквакултури

Диверсификация на производствените и търговски дейности на операторите в сектор аквакултури се разпознава като солиден инструмент, осигуряващ във висока степен възможности за придаване на стойност на крайбрежните и вътрешните зони. Търговската диверсификация може да осигури допълнителни източници на доходи за производителите.

Този тип дейности може да включва интегрирането на производството на аквакултури с туристически дейности – риболов, детски обучителни тематични лагери и събития. С потенциал за принос към повишаване на конкурентоспособността са и дейностите, водещи до утвърждаване на скъсяване на веригите на доставка. Това може да включва както директна продажба на потребители на мястото на производство или чрез предоставяне на продукцията на местни училища, болници и други институции, така и колективни директни продажби чрез обединение на производители, предлагащи по-голяма като количество обща продукция. Тази продукция може да се продава съвместно на пазари, хранителни кооперативи, онлайн магазини и други.

Deleted: поинституции

Съществена роля в процеса на развитие на интегрираните дейности в сектора могат да имат местните инициативни рибарски групи, както и организациите на производителите.

Мерки в това направление са:

→ директна продажба на рибата on farm чрез обособени щандове, чрез on line магазини, мобилни магазини, фермерски пазари и др.

Formatted: List, Indent: Left: 0.1", Hanging: 0.2", Line spacing: single, No bullets or numbering

→ добавяне на стойност към производството чрез извършване на първична обработка на произведената продукция в изградени собствени помещения

→ диверсификация на аквакултурната дейност чрез развитие на допълнителни дейности в зоните около водоема/басейновото стопанство като туризъм, любителски риболов и др.

→ добавяне на стойност към дейностите на стопанството чрез изграждане на помещения за настаняване на туристи, оборудване на водоема със съоръжения за любителски риболов, изграждане на заведения за хранене и др.

Deleted: фермата

→ промотиране на рибовъдството като част/допълнителна дейност от общата земеделска дейност на фермера, т.е. промотиране развитието на бизнес от семеен тип, способен да генерира устойчива заетост, включително на членове от семейството, ниско квалифицирани работници и уязвими групи в селските райони, характеризиращи се с висока безработица

→ промотиране участието в доброволни схеми за предоставяне на екологични услуги, като подкрепа за стопанства, ситуирани в зони по Natura, хабитати на птици, защитени и влажни зони и др. За да бъдат стопанствата жизнеспособни е необходимо финансово подпомагане за компенсиране на пропуснатите ползи и направените по-високи разходи, изпълнявайки специфичните изисквания, свързани с оперирането им в защитени зони.

Deleted: акваекологични

Deleted: фермите

Deleted:

Formatted: Font: Not Bold

→ електронни тържища и борси

→ регионални (физически) тържища и борси с по-голямо разнообразие от продукти и разпознаваеми от клиентите производители

→ многообразие от маркетингови стратегии, електронен маркетинг, директни продажби, използване на социални мрежи

→ насърчаване на различни форми на сътрудничество между производители.

По-късите вериги биха могли да допринесат за изграждане на доверие към производителите и повишено търсене за техните продукти, както и сътрудничество със социални програми на местно ниво, например социален патронаж, предлагане на храна за учачи и работещи и др.

Formatted: Font: Not Bold

Formatted: Line spacing: Multiple 1.08 li

Deleted: ¶

¶

7 ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ЕКОЛОГИЧНА, ИКОНОМИЧЕСКА И СОЦИАЛНА УСТОЙЧИВОСТ НА ПОДСЕКТОР АКВАКУЛТУРИ В БЪЛГАРИЯ

За постигането на целите, заложиени по всяка от приоритетните области, е необходимо достигането на следните индикаторни параметри за екологична, икономическа и социална устойчивост:

Икономически показатели

Номер	Показатели	Текущо състояние (2019 г.)	2024	2027
Индикатор №_1	Брой активни рибовъдни стопанства	446	+10%	+20%
Индикатор №_2	Общ обем продукция (t/год.)	16 500	18 000	20 000
Индикатор №_3	Средно годишни приходи на заето лице (2018)	74.9 (х.лв)	+30%	+50%

Formatted: Centered

Formatted Table

Deleted:

Formatted: Centered

Formatted: Centered

Deleted: -

Formatted: Centered

Formatted: Left

Източници на информация и начини на изчисление на индикаторите:

Индикатор №_1: ИАРА, Брой на активните стопанства (Рибовъдни стопанства, които през съответната година са отчетели дейност под формата на обем на продукция. Към настоящия момент, ако едно стопанство в две последователни години не отчете продукция се заличава от регистъра). Този показател ще замени отчитането на всички регистрирани стопанства.

Индикатор №_2: ИАРА, Регистър на произведената риба от рибовъдните стопанства.

Индикатор №_3: НСИ, Начин на изчисление: „Приходи от дейността в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в хил. лв“ разделени на „Брой заети лица в еквивалент на пълна заетост в подсектор „03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми“.

Социални показатели

Номер	Показатели	Текущо състояние (2019 г.)	2024	2027
Индикатор №_1	Брой заети в стопанства за аквакултури	866 (2018)	+10%	+30%
Индикатор №_2	Брой завършили професионално обучение, свързано с аквакултурите и с професионална реализация в областта (бр/год.)	5	10	20
Индикатор №_3	Възнаграждение в подсектор Аквакултури (лв.)	5 860 (2018)	+25%	+40%
Индикатор №_4	Консумация на риба и други водни организми от аквакултури (kg/човек)	5.3	6,3	7

Formatted: Centered, Space Before: 0 pt

Formatted Table

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Left, Space Before: 0 pt

Deleted: аквакултури

Deleted:

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Left, Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Left, Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Deleted: аквакултури

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Left, Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Deleted: -

Източници на информация и начини на изчисление на индикаторите:

Индикатор №_1: НСИ, данни за заети лица в еквивалент на пълна заетост в подсектор „03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми“.

Индикатор №_2: НСИ, Университети, Кариерни центрове, МОН

Индикатор №_3: НСИ, „Разходи за възнаграждения в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми“ в левове *разделени на* НСИ, БРОЙ заети лица в еквивалент на пълна заетост в подсектор „03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми“.

Индикатор №_4: НСИ, Потребление на риба и рибни продукти - кг на човек, част от публична справка НСИ, Потребление на основни хранителни продукти средно на лице от домакинство.

Екологични показатели

Номер	Показатели	Текущо състояние (2019)	2024	2027
Индикатор №_1	Брой местни видове, обект на отглеждане	20	25	30
Индикатор №_2	Производство (t) на видове със силно намалели естествени популации и/или квотирани видове	378	600	700
Индикатор №_3	Брой стопанства, прилагащи <u>екологични</u> мерки (бр./год.)	4	25	50
Индикатор №_4	Брой сертифицирани <u>стопанства за биологично производство</u>	1	5	10

Formatted: Centered

Formatted Table

Formatted: Left

Deleted: в аквакултура

Formatted: Left

Deleted:

Formatted: Left

Deleted: акваекологични

Formatted: Left

Deleted: .

Deleted: биоакваферми

Източници на информация и начини на изчисление на индикаторите:

Индикатор №_1: ИАРА - Регистър на произведената риба от рибовъдните стопанства.

Formatted: Justified

Индикатор №_2: ИАРА - Регистър на произведената риба от рибовъдните стопанства.

Индикатор №_3: ИАРА, ПМДР (реализирани проекти включващи прилагане на екологични мерки при производство на риба и други водни организми).

Deleted: ОПМДР

Deleted: акваекологични

Индикатор №_4: Източник на информация: <http://bioregister.mzh.government.bg/>

Deleted: ¶

Formatted: Normal, Line spacing: Multiple 1.15 li, Tab stops: Not at 1.34"

Formatted: Font: Calibri, 11 pt

ОГРАНИЧЕНИЕ НА ОТГОВОРНОСТТА

Настоящият документ е изготвен от обединение "ИРА-СТРАТЕГМА" в изпълнение на обществена поръчка с предмет: **"РАЗРАБОТВАНЕ НА МНОГОГОДИШЕН НАЦИОНАЛЕН СТРАТЕГИЧЕСКИ ПЛАН ЗА АКВАКУЛТУРИТЕ В БЪЛГАРИЯ (2021-2027)"** с възложител Министерството на земеделието, храните и горите на Република България. Обществената поръчка се финансира от бюджетна линия "BG14MFOR001-7.001 – Техническа помощ" на [Програма за морско](#) дело и рибарство, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за морско дело и рибарство.

Докладът е изготвен в рамките на Договор № РД-51-[20](#)/30.01.2020 г., подписан между Министерството на земеделието, храните и горите на Република България и обединение "ИРА-СТРАТЕГМА". Докладът е изготвен единствено във връзка с посочения договор и предназначен за ползване от Министерството на земеделието, храните и горите в съответствие с условията по договора.

Ако някой от посочените факти, констатации или изводи не е достатъчно изчерпателен или точен, е необходимо да бъдем информирани за това, тъй като непълнотата или неточността могат да имат влияние върху планираните последващи действия, във връзка с изпълнението на проекта.

Всички управленски, организационни и други решения са отговорност единствено на Министерството на земеделието, храните и горите на Република България.

Deleted: -

Formatted: Font: 12 pt

Formatted: Font: 12 pt

Deleted:) г."

Formatted: Font: 12 pt

Deleted: Оперативна програма Морско

Formatted: Font: 12 pt

Deleted: 21

Formatted: Font: 12 pt

Deleted: -

Formatted: Font: 12 pt

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ПРИНОС НА ОПЕРАТИВНИТЕ ПРОГРАМИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ПОДСЕКТОР АКВАКУЛТУРИ

Deleted:

РЕЗУЛТАТИ ОТ ИНТЕРВЕНЦИИТЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР РИБАРСТВО 2007-2013 Г. ЗА РАЗВИТИЕ НА ПОДСЕКТОР АКВАКУЛТУРИ

Прегледът за изпълнението на Оперативната програма за развитие на сектор Рибарство 2007-2013 г. ([ОПРСР](#)) е отразен в „Окончателния доклад за изпълнението на Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“ (2007-2013) на Република България“, одобрен от Комитета по наблюдение през 2017 г.

Deleted:

Подпомагането на подсектор „Аквакултури“ се осъществява от мерки по ос 2 на ОПРСР „Аквакултура, риболов във вътрешни водоеми, преработка и маркетинг на продукти от риболов и аквакултура” - мярка 2.1. „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка 2.2. „Аква-екологични мерки“. Според Доклада една от мерките с най-голям интерес от страна на бизнеса е мярка 2.1. „Производствени инвестиции в аквакултурата“.

По мярка 2.1 „**Производствени инвестиции в аквакултурата**” са подпомогнати инвестиционни проекти за изграждане на нови стопанства за отглеждане и развъждане на аквакултури и разширяване и/или модернизация на съществуващи стопанства, които допринасят за постигане на една или повече от специфичните цели на мярката.

За целия период на действие на ОПРСР по мярка 2.1. са подадени общо 192 проектни предложения. Общият брой на сключени договори е 91, от които 34 са анулирани. За периода 2007-2013 г. по ОПРСР по Мярка 2.1 „Производствени инвестиции в аквакултурата“ са подпомогнати общо 57 рибовъдни стопанства.

В Таблица П1.1 е представен броят на подпомогнатите стопанства по видове производствени мощности.

Таблица П1.1. Брой на подпомогнатите от ОПРСР стопанства по мярка 2.1. по видове производствени мощности.

Вид производствена мощност	брой
мидени ферми	15
садкови стопанства	15
стопанства с рециркуляционни системи	7
стопанства със <u>земни</u> басейни	7
стопанства с бетонни басейни	7
язовирни стопанства	6
Общо	57

Formatted: Centered

Deleted: (PAC)

Deleted: землени

Най-висок е броят на подпомогнатите мидени ферми и садкови стопанства - по 15 бр., следвани от ПСА, стопанствата със земни и бетонни басейни -- по 7 бр., и язовирните стопанства - 6 бр.

Мярка 2.2. Аквαιοкологични мерки е насочена към подпомагането на проекти, насочени към използването на методи за производство на аквакултури, благоприятстващи опазването и подобряването на околната среда, и съхранението на ресурсите (включително за стартиране на биологично производство на аквакултури) и за получаване на сертификати за съвместимост с екологичните стандарти. Общият бюджет по мярка 2.2. е на стойност 39 002 евро. За целия период на действие на ОПРСР по мярка 2.2 са подадени общо 5 проектни предложения. Сключени са два договора за предоставяне на безвъзмездна финансово помощ, като един от тях в последствие е анулиран. Прави впечатление ниският бюджет на мярката, а също така и ниският интерес от страна на бизнеса. Считаме, че подпомагането на производителите по тази мярка е много важна за басейновите и язовирни стопанства във връзка с сериозните загуби, които те понасят от рибоядните птици. Гръбнакът на рибовъдството за топлолюбиви видове в страната са именно този тип стопанства и подпомагането им би било от есенциално значение за тяхната устойчивост и конкурентноспособност.

Въздействие на ОПРСР (2007-2013) върху появата, изхода и устойчивостта на рибовъдни стопанства

ОПРСР (2007-2013) е подпомогнала появата на 32 нови стопанства за отглеждане на риба и миди и модернизацията и реконструкцията на 25 съществуващи стопанства. От общо 57 бр. подпомогнати от ОПРСР (2007-2013) стопанства, към 2019 г. 10 стопанства (17%) не фигурират вече в регистъра на ИАРА като рибопроизводители; 13 стопанства (23%) се водят като активни, но 11 от тях през 2018 г. са декларирали в ИАРА нула тона произведена продукция, и всичките 13 през 2018 г. са с нулева продукция; 5 стопанства (9%) са декларирали минимални количества продукция през последните две години; към 2019 г. от подпомогнатите общо 57 стопанства активни са 29 стопанства (51%).

- Deleted: PAC
- Deleted: землените
- Deleted:
- Moved (insertion) [6]
- Formatted: Font color: Black
- Formatted: Font: Bold, Font color: Black
- Moved up [5]: Мярка 2.2. Аквαιοкологични мерки е насочена към подпомагането на проекти, насочени към използването на методи за производство на аквакултури, благоприятстващи опазването и подобряването на околната среда, и съхранението на ресурсите (включително за стартиране на биологично производство на аквакултура) и за получаване на сертификати за съвместимост с екологичните стандарти.
- Formatted: Font color: Auto
- Formatted: Font: Not Bold, Italic
- Formatted: Font color: Auto
- Formatted: Font color: Auto
- Deleted: фермерите
- Deleted: дейност
- Deleted: топловодното рибовъдство
- Deleted: *рибни*
- Deleted: ферми
- Deleted: ферми
- Deleted: ферми
- Deleted: ферми
- Deleted: активни
- Deleted: ферми
- Deleted: ферми
- Deleted:

Фиг. П1.1. Състояние на подпомогнатите от ОПРСР рибовъдни стопанства към 2019 г.

Deleted: рибни

Териториално разпределение на подпомогнатите от ОПРСР (2007-2013) рибовъдни стопанства и мидени ферми в страната

Подпомогнатите от ОПРСР рибовъдни стопанства и мидени ферми в страната са разположени относително равномерно из цялата страна, като са локализиращи в 19 области. Мидените ферми са разположени основно в две локации - на север от Варна - 5 ферми и около и на юг от Бургас - 10 ферми. Подпомогнатите садкови стопанства са разположени в различни язовири в страната в 6 области. Характерно е разположението на садковите стопанства в големите държавни язовири от Приложение 1 на Закона за водите - яз. Жребчево, яз. Доспат, яз. Огоста, яз. Тополовград, яз. Батак, където производството на риба е само от садките. Само садкови стопанства или комбинирани (язовири, използвани за басейново отглеждане на риба и разположени садки в същата акватория), има и в по-малки по площ язовири в страната. Подпомогнатите от ОПРСР стопанства с рециркуляционни системи в страната са локализиращи в 4 области - 3 бр. в област Пазарджик, 2 бр. в област Добрич и по 1 бр. в област Монтана и София област. Подпомогнатите от ОПРСР стопанствата със земни басейни са разположени в 6 области - Плевен, Разград, Търговище, Варна и Ст. Загора. Подпомогнатите от ОПРСР стопанствата с бетонни басейни са разположени в 5 области - Смолян, Пазарджик, Благоевград, Пловдив и Сливен. С изключение на стопанството в област Ямбол, разположено на р. Тунджа, всички останали стопанства са разположени в планински региони, което е типично, тъй като в тях се отглеждат пъстървови риби.

Deleted: - със садково

Deleted: язовирно производство, има

Deleted: RAS

Deleted: землени

Deleted:

От подпомогнатите от ОПМДР язовирни стопанствата, всички са разположени в Северна България - по едно в 6 области. В повечето случаи става въпрос за ремонтни дейности и реконструкция на съществуващи малки или средни по големина язовири.

Deleted: Подпомогнатите

Deleted: всичките

Въздействие на ОПРСР (2007-2013) върху разнообразието от видове, обект на отглеждане

Deleted: производство в аквакултури

Въздействието на ОПРСР (2007-2013) върху разнообразието от видове, обект на аквакултурата, се изразява основно в подпомагане изграждането на РСА, които са новост за страната, и където започва отглеждането на неместни видове, като африкански сом и кижуч, или на малко използвани в рибовъдството местни видове като змиорка, бяла риба, есерови риби и микроводорасли.

Deleted: RAS

Deleted: кохо съомга

Deleted: като обект на аквакултурата

Deleted: змиорка

Deleted: аквакултурата

Като заключение може да се каже, че чрез ОПРСР (2007-2013) са подпомогнати основно стопанства, които отглеждат традиционни за аквакултурите в страната видове. Наред с това е направен опит да се разнообрази видовият състав на обектите на аквакултурата в страната, но в тази насока трябва да се положат значителни усилия за преодоляването на редица пречки за трайното им навлизане в рибопроизводството, основно свързани с устойчивата експлоатация на РСА и специфичните технологични изисквания на рибопроизводството в тези системи.

Deleted: PAC

Deleted: PAC

Deleted: производствената програма

Deleted: рибни

Изпълнение на производствените програми в подпомогнатите от ОПРСР (2007-2013 г.) рибовъдни стопанства

Най-ярък индикатор за въздействието на ОПРСР е количеството произведена биомаса, подпомогнато от ОП. Планираното и произведено количество биомаса по видове производствени мощности за периода на мониторинг на стопанствата, а също

Deleted: аквафермите

така и процентът на изпълнение на [производствените програми](#) е различен за различните аквакултурни технологии.

Deleted: производствената програма

Мидени ферми

Изпълнението на [производствените програми](#) при мидените ферми като цяло е ниско. Най-високи показатели за изпълнение (42-33%) са отчетени през годините 2013 и 2014 г. През следващите мониторингови години, производството на миди намалява значително, като изпълнението на [производствените програми](#) е между 6% и 23%. Неизпълнението на [производствените програми](#) засяга почти всички подпомогнати ферми (15 бр.), като само в единични случаи (2-3 бр.) има изпълнение на заложеното количество. Трябва да се обърне особено внимание на причините, довели до тези обстоятелства, в предвид бъдещото подпомагане на този вид производствена дейност.

Deleted: производствената програма (ПП)

Deleted: ПП

Deleted: ПП

Садкови стопанства

При садковото производство, през всички години на мониторинг, с малки изключения, се наблюдава изпълнение и преизпълнение на производствената програма, като процентът на изпълнение е между 101 и 141%. Неизпълнението на [производствените програми](#) през 2017 и 2018 г. се дължи основно на трудности, които изпитват някои новоизградени садкови стопанства, и то основно във водоеми/акватории от водоеми, неподходящи за садково отглеждане на риба или във връзка с избора на вид риба, чието садково отглеждане е проблемно.

Deleted: ПП

Deleted:

Deleted: (PAC)

Deleted: хидробионти

Deleted: (PAC)

Deleted: е новост

Deleted: ПП

Deleted: мониторингов

Deleted: PAC

Deleted: ПП

Deleted: PAC

Deleted: змиорка

Deleted: кохо съомга

Deleted: , водещо съответно до намаляне на миниторинговия преиод, свързан с изпълнението на ПП,

Deleted: отглеждането на тихоокеанската съомга и змиорката -

Deleted: и болести

Deleted: ПП

Deleted: ПП

Deleted: PAC

Deleted: есетри.

Deleted: PAC

Deleted: ПП

Deleted: .

Стопанства с рециркуляционни системи за аквакултури (РСА)

Отглеждането на [риба и други водни организми](#) в рециркуляционни системи за [аквакултури \(РСА\)](#) е относително новост за страната [ни](#). Въпреки това, изпълнението на [производствените програми](#) в първите години на [мониторинговия](#) период е между 55 и 90%, което се дължи основно на производството на африкански сом в една от [РСА](#) в обем 166-291 t, при заложено годишно производство от 300 t. Рязък спад се наблюдава през 2017 и 2018 г., когато се отчита 10-20% изпълнение на [производствените програми](#), което се дължи на малкото количество африкански сом от втората [изградена РСА](#), която е със заложено годишно производство от 900 t, а също така и с малкото производство на [змиорка](#) - 42 t и [кижуч](#) - 34.7 t със заложено годишно производство съответно до 120 и до 200 t. Малкото произведено количество е свързано със забавяне на пускането в експлоатация на стопанствата и основно на технологични проблеми, свързани с [качество на водата в системата и заболявания на отглежданата риба](#).

По отглеждани видове, най-висок е процентът на изпълнение на [производствените програми](#) при африканския сом - 40%. На второ място по изпълнение на [производствените програми](#) е бялата риба и есетровите риби, или по-точно при есетровите риби в една от [РСА](#), която заменя отглеждането на бяла риба с това на [есетрови видове](#). Отглеждането на малки рибки от есетри в [РСА](#) също е с изпълнена [производствената програма](#), като производството е между 71 000 и 338 000 бр. малки рибки. От 7-те подпомогнати рециркуляционни системи в 6 бр. се произвеждат риби. В една е трябвало да се произвеждат микроводорасли - хлорела и сценедесмус в размер на 14,6 t, но средствата по проекта са десертфицирани.

От анализа за изпълнението на производствените програми на финансираните стопанства с рециркулационни системи се очертава виждането, че са налице значителни технологични проблеми с отглеждането на видовете бяла риба, змиорка и кижуч. Финансирането на проекти по ОПРСР (2007-2013), касаещи отглеждането на нови, нетрадиционни видове риба и други водни организми във високо индустриални РСА като цяло, е съпроводено със съчетаването на три големи рискови фактора - липсата в страната на обучен технически персонал за работа в РСА, липсата на технологичен опит в този вид дейност и неотглеждани и непознати до сега в индустриалната аквакултура в страната видове риба. Рециркулационната система за производство на риба е високотехнологично съоръжение. Отпадането даже и само на един уред, особено на някои от основните - подаване на кислород, отпадане на помпи, които движат водата, срив в електрозахранването и др. и/или недостатъчно обучен/необучен персонал, може да доведе в кратко време до измиране на почти цялото количество риба в системата, особено когато се касае за чувствителни към стрес и влошаване на качеството на водата риби, каквито са бялата риба и кижуча, и податливи на болести риби като змиорката. Друг много важен момент, който също трябва да се има предвид е и фактът, че и трите вида риби са нови за аквакултурата в страната, и липсват изпитани и етаблирани в практиката технологии за тяхното индустриално производство в РСА, за разлика от отглеждането им по традиционен начин в циментови или земни басейни. Друг критичен момент е доставката на зарибителния материал, необходим за ефективна дейност на РСА. В конкретните случаи се разчита на външни доставчици, тъй като за някои от описаните видове страната ни не разполага с естествени ресурси, биотехнология за получаване на потомство, както и маточни стада от съответните видове. Тази зависимост от внос представлява рисков елемент в производствения цикъл.

Deleted: ПП

Deleted: (РАС)

Deleted: кохо съомга

Deleted: хидробионти

Deleted: РАС

Deleted: в РАС

Deleted: електрозахранване

Deleted: .. поради форсмажорни обстоятелства

Deleted: кохо съомгата

Deleted: РАС

Deleted: землени

Deleted: РАС

Deleted: естествени

Отглеждането на африкански сом е относително по-успешна дейност, както от технологична гледна точка, така и от видовата му специфичност - видът е с голям толеранс към качеството на водата и високата гъстота на посадката, и не напразно е един от малкото видове, препоръчан като подходящ за отглеждане в РСА от Европейската асоциация на рибопроизводителите. Това важи и за есетровите риби, които също могат да се отглеждат успешно в условията на РСА.

Deleted: РАС

Deleted: РАС

В заключение може да се каже, че подпомогнатите от ОПРСР (2007-2013) стопанства с рециркулационни системи като производствени мощности са налице, но съществуват пречки основно от технологично естество и квалификация на персонала, за тяхната устойчива експлоатация. В тази насока трябва да се положат значителни усилия в преодоляването на редица пречки за навлизането им в рибопроизводството, като създаване на центрове за обучение за работа с РСА и прилаганите технологии за отглеждане на различни видове, вкл. с водещи лектори от други европейски страни. Но без правилна експлоатация на РСА, включително избор на подходящ вид за отглеждане, който да е съобразен с търсенето на вътрешния и на регионалните пазари и предпочитанията на консуматорите, отглеждането на риба в тях ще продължава да бъде проблемно.

Deleted: РАС

Deleted: прилагането на

Deleted: работа с

Deleted: хидробионти

Deleted: РАС

Стопанства със земни басейни

Производството на риба в стопанства със земни басейни е традиционно за страната и е свързано с поликултурното отглеждане на топлолюбиви видове риби. През всичките години на мониторинг, с леко изключение, се наблюдава изпълнение и преизпълнение на производствената програма, като процентът на изпълнение е между 89 и 364% и наред с изпълнението на производствените програми при стопанствата с бетонни басейни, е най-висок от всички останали подпомогнати производствени мощности, което може да се разглежда като ярък показател за устойчивото развитие на басейновото рибопроизводство в страната.

Стопанства с бетонни басейни

Производството на риба в стопанства с бетонни басейни също е традиционно за страната и е свързано основно с производството на дъгова пъстърва. През всичките години на мониторинг, с леко изключение, се наблюдава изпълнение и преизпълнение на производствената програма, като процентът на изпълнение е между 89 и 364%.

Язовирни стопанства

Язовирните стопанства са два типа. При първия тип производството се базира на използването на язовира като рибовъден басейн за отглеждане на топлолюбиви видове риба, а при втория тип стопанството е комбинирано, като отгледаната риба е от басейново отглеждане и от садки, разположени в акваторията на същия язовир. Първият тип на отглеждане на риба е характерен и типичен за полуинтензивното, рибовъдство в страна от години и добивите от него като цяло са стабилни. Вторият тип е по-проблемен, тъй като често садките се разполагат в малки по площ и плитки язовири, които по принцип не са подходящи за отглеждане на риба в садки. В допълнение, технологичните дейности, включително излавянето на рибата в язовира извън садките е съпроводено с трудности, тъй като то трябва да се извърши при пълен обем с вода в него. Това обяснява и колебанията в изпълнението на производствените програми - от 28 до 108% при язовирното производство на риба.

В Таблица П1.2 е обобщено заложеното и изпълнено количество аквакултури в производствените програми по години от различните видове производствени мощности, подпомогнати от ОПРСР.

Таблица П1.2. Заложено в производствената програма и произведени количества в различни видове стопанства, подпомогнати от ОПРСР за периода 2013-2018 г.

ИЗПЪЛНЕНО	2013	2014	2015	2016	2017	2018	общо
садкови стопанства	114,8	1612,3	1981,8	1774,1	1028,1	246,3	7757,3
стопанства с рециркуляционни системи	166	309	263,6	186	102,7	237	1264,3
стопанства със <u>земни</u> басейни	765,4	400,1	498	678,6	103,7	120	2565,8
стопанства с бетонни басейни	765,4	407,6	436,2	552,9	103,7	120	2385,8
язовирни стопанства	17,9	32	57,2	379,6	658,6	349,6	1494,9
мидени ферми	654	1189	624	589	106	0	3162
общо количество от изпълнение на <u>производствените програми</u> (риба и миди, t), подпомогнато от ОПРСР	3483,5	3950	3860,8	4160,2	2102,8	1073	18630,2

Deleted: землени

Deleted: землени

Deleted: ПП

Deleted: свободно

Deleted: топловодни

Deleted: в язовира

Deleted: и производството

Deleted: язовира и от риба, отгледана свободно в него.

Deleted: топловодно

Deleted: , и при които

Deleted: свободно отгледаната риба

Deleted: на

Deleted: и количеството на уловената риба е ниско.

Deleted: ПП

Deleted: ПП

Formatted Table

Deleted: 1114

Deleted: 1612

Deleted: 1981

Deleted: 1774

Deleted: 1028

Deleted: 7757

Deleted: (РАС)

Deleted: 1264

Deleted: землени

Deleted: 2565

Deleted: 2385

Deleted: 1494

Deleted: 3162

Formatted: Left

Deleted: изпълнени аквакултури

Deleted: 3483

Deleted: 3950

Deleted: 3860

Deleted: 4160

Deleted: 2102

Deleted: 1073

Deleted: 18630

ЗАЛОЖЕНО	2013	2014	2015	2016	2017	2018	общо
садкови стопанства	788,2	↓ 433,6	↓ 952,1	↓ 588,4	↓ 271,4	315,8	7 349,5
стопанства с рециркуляционни системи	300	342,5	343,5	230	↓ 020	↓ 076,7	3 312,7
стопанства със земни басейни	210,2	257,3	470,3	561,4	276,6	111,8	1 887,6
стопанства с бетонни басейни	210,2	307,3	352,1	405,3	116,2	111,8	1 502,9
язовирни стопанства	18,1	74,9	203	350,6	613,6	478,5	1 738,7
мидени ферми	↓ 546	↓ 656,7	↓ 2701	↓ 638	↓ 862		13 403,7
общо количество <u>заложено в производствените програми</u> (риба и миди), т, подпомогнато от ОПРСР	3 072,7	6 072,3	6 022	6 773,7	5 159,8	2 095	29 195,1
Разлика между заложено и изпълнено количество <u>производство на аквакултури</u> , подпомогнато от ОПРСР	(+), 410,8	(-), 2 122,3	(-), 2 161,2	(-), 2 613,5	(-), 3 057	(-), 1 022	(-), 10 565
	113 %	65 %	64 %	61 %	41 %	51 %	64 %

Процентът на изпълнение като цяло за целия наблюдаван период от 2013 до 2018 г. е относително добър и възлиза на 64%, варирайки между 113% и 41% през отделните наблюдавани години. След пикът от 113% през 2013 г. изпълнението на производствените програми се стабилизира около 61-65%, след което през 2017 и 2018 г. се наблюдава спад. Това се дължи на факта, че доста стопанства, които трябва да започнат да функционират след 2016 г. изпитват технологични трудности и не могат да произведат планиваните количества аквакултури. Това се отнася основно за РСА за отглеждане на змиорка, кижуч и бяла риба, и за мидените ферми. Неясни са причините за неизпълнение на производствените програми при втората изградена РСА за африкански сом, тъй като това производство е относително стабилно в предишните години и вероятно причините за това са пазарни (реализация на продукцията). Това виждане се подвърждава и от резултатите, ако разгледаме процента на изпълнение на производствените програми по отделните видове производствени мощности за целия наблюдаван период (Таблица П1.3). Той е най-нисък при мидените ферми и РСА, съответно 24 и 38%, чието производство се оказва проблемно. Като такова може да се определи и отглеждането на риба в садки в малки и плитки язовири, а също така и отглеждането на нови видове като цяло.

Таблица П1.3. Заложено и произведено количество в различни стопанства, подпомогнати от ОПРСР и % на изпълнение на производствените програми за целия период 2013-2018 г.

Вид стопанства	заложено	изпълнено	% изпълнение
садкови стопанства	7 349,5	7 757,4	105,6
стопанства с рециркуляционни система	3 312,7	1 264,3	38,2
стопанства със земни басейни	1 887,6	2 565,8	136
стопанства с бетонни басейни	1 502,9	2 385,8	158,7
язовирни стопанства	1 738,7	1 494,9	86
мидени ферми	13 403,7	3 162	23,6
общо количество <u>заложено и изпълнено от производство на аквакултури</u> (риба и миди), т), подпомогнато от ОПРСР	29 195,1	18 630,2	
Разлика между заложено и изпълнено количество <u>производство на аквакултури</u> , подпомогнато от ОПРСР		(-), 10 565	64

Formatted ...

Formatted ...

Deleted: 1433

Deleted: 1952

Deleted: 1271

Formatted ...

Formatted Table ...

Deleted: 1588

Deleted: 7349

Deleted: (PAC)

Formatted ...

Formatted ...

Deleted: 1020

Deleted: 1076

Deleted: 3312

Formatted ...

Deleted: землени

Deleted: 1887

Formatted ...

Deleted: 1502

Formatted ...

Formatted ...

Formatted ...

Formatted ...

Deleted: 1738

Formatted ...

Deleted: 1546

Formatted ...

Deleted: 3656

Deleted: 2701

Deleted: 3638

Deleted: 1862

Deleted:

Deleted: 13403

Formatted ...

Deleted: заложені аквакултури

Deleted: 3072

Deleted: 6072

Deleted: 6022

Deleted: 6773

Deleted: 5159

Deleted: 2095

Deleted: 29195

Formatted ...

Deleted: изпълнено...зпълнено

Deleted:

Deleted: 2122

Deleted: 2161,

Deleted: 2613

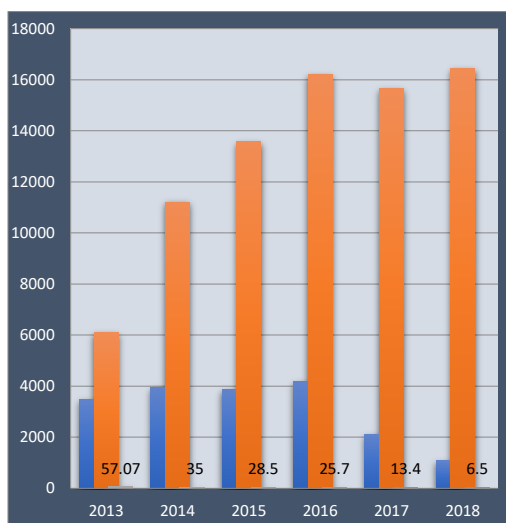
Formatted ...

Дял на производството на риба от подпомогнати от ОПРСР стопанства от общото количество произведени аквакултури

В Таблица П1.4 е представено общото количество произведени аквакултури в страната за периода 2013-2019 г. Налице е ясно изрезена тенденция за повишаване на производството - на произведената обща биомаса и на рибната биомаса с 2.7 пъти, а на биомасата от миди с 2.9 пъти.

Таблица. П1.4. Общото количество произведени аквакултури в страната за периода 2013-2019 г.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Произведена обща биомаса (t) в страната	6 103,4	11 206	13 561	16 193	15 637	16 451	16 442*
Биомаса риби (t)	5 079,4	8 654	10 172	12 208	12 356	13 812	13 495*
Биомаса миди и др. (t)	1 023,9	2 538	3 389	3 985	3 280	2 537	2 946,2*

Фиг. П1.2. Общо количество произведени аквакултури, подпомогнати от ОПРСР (сини колони); общо количество произведени аквакултури в страната за периода 2013-2018 г. (оранжеви колони); дял на производството на риба и миди от подпомогнати предприятия през първия програмен период (черни числа в %).

Делът на произведеното количество аквакултури подпомогнато от ОПРСР спрямо общото произведено в страната варира от 57% до 6.5%, като единствено през 2013 г. делът му възлиза на повече от половината от общото произведено количество. През следващите три години (от 2015 до 2017 г.) този дял варира от 35% до 26%, т.е. намалява двойно спрямо 2013 г. и представлява вече една трета от произведеното количество в страната. През следващите години тази тенденция се запазва - през 2018 г. той е 13.4%, а през 2018 г. едва 6.5% от общото произведено количество аквакултури.

Deleted: ¶

Deleted: хидробионти от

Deleted: хидробионти от аквакултура

Formatted: Left

Deleted: 6103

Deleted: 11206

Deleted: 16193

Deleted: 13561

Deleted: 15637

Deleted: 16451

Deleted: 16442

Formatted: Left

Deleted: 5079

Deleted: 8654

Deleted: 10172

Deleted: 12208

Deleted: 12356

Deleted: 13812

Deleted: 13495

Formatted: Left

Deleted: 1023

Deleted: 2538

Deleted: 3389

Deleted: 3985

Deleted: 3280

Deleted: 2537

Deleted: 2946

Deleted:

Deleted: сини колони).

Deleted: аквакултура

На фона на ясно изразената тенденция за повишаване на производството на аквакултури за периода 2013-2018 г., нарастването на подпомогнатото от ОПРСР аквакултурно производство за наблюдавания период е с отрицателна тенденция. Важно е да се подчертае, че повечето от изградените производствени мощности, подпомогнати от ОПРСР са активни стопанства и имат капацитет за производство, но по една или друга причина те не произвеждат или не произвеждат продукцията, отговаряща на заложения им капацитет.

Deleted: от аквакултура

Трябва да се вземе под внимание и кумулиращият ефект, които оказват инвестициите от ОПРСР във времето, т.е. инвестиции в мощности от предходния програмен период продължават да функционират и дават своя принос към общата продукция в страната, макар и вече да са излезли от мониторинговия период и не попадат в групата на подпомогнати от ОП.

Deleted: подпомогнати

РЕЗУЛТАТИ ОТ ИНТЕРВЕНЦИИТЕ НА ПРОГРАМАТА ЗА МОРСКО ДЕЛО И РИБАРСТВО 2014-2020 г. (ПМДР) ЗА РАЗВИТИЕТО НА ПОДСЕКТОР АКВАКУЛТУРИ

Deleted: (

Подсектор Аквакултури се подпомага от Програмата за морско дело и рибарство 2014-2020 г. (ПМДР) от мерки по Приоритет на Съюза 2 – *Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури с ефективно използване на ресурсите*. Дейностите, които са допустими за подпомагане, съгласно Регламент (ЕС) № 508/2014 на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 година за Европейския фонд за морско дело и рибарство и за отмяна на регламенти (ЕО) № 2328/2003, (ЕО) № 861/2006, (ЕО) № 1198/2006 и (ЕО) № 791/2007 на Съвета и Регламент (ЕС) № 1255/2011 на Европейския парламент и на Съвета (Регламент (ЕС) № 508/2014) са: чл. 47 Иновации; чл. 48 Продуктивни инвестиции в аквакултурите; чл. 52 Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури; чл. 53 Преминаване към схеми по управление на околната среда и одитиране и към биологични аквакултури и чл. 54 Аквакултури, осигуряващи екологични услуги.

Moved up [1]: ПМДР

Formatted: Font: Bold

Deleted: са разписани по членове от

Deleted: г., а именно

С най-голям интерес от страна на производителите на аквакултури са две от мерки за финансиране по ПМДР, а именно „Продуктивни инвестиции в аквакултурите“, вкл. сектор „Малки проекти“ и „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“, като броят на одобрените проекти е съответно 43 бр., 20 бр. и 16 бр.

Deleted: аквакултура

Deleted: нааквакултури

Deleted: поуправление

Deleted: бизнеса

Deleted: допустимите дейности

Deleted: аквакултурата

На Фиг. 32 (А и В) е представен броят на подпомогнатите стопанства по видове производствени мощности по двете процедури, без сектор „Малки проекти“.

Най-висок е броят на подпомогнатите стопанства с рециркулационни системи - общо 17 бр. за двете мерки, като по мярка „Продуктивни инвестиции в аквакултурите“ техният брой е 12 бр., а по мярка „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“ - 5 бр. На второ място са подпомогнатите садкови стопанства - 11 бр., като по първата мярка техният брой е 6 бр., а по втората - 5 бр. На трето място са подпомогнатите стопанства с бетонни басейни, които притежават и риболопипля - 8 бр., като по първата мярка техният брой е 7, а по втората - 1 бр. На четвърто място са подпомогнатите язовирни стопанства - 7 бр., като по първата мярка техният брой е 6, а по втората - 1 бр. На петто място са подпомогнатите комбинирани стопанства (язовир, използван като

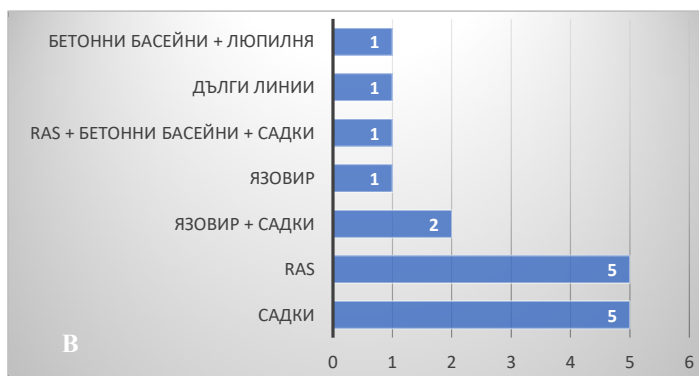
Deleted: аквакултурата

Deleted: Нови

Deleted: люпипля

Deleted: -

рибовъден басейн и садки в същата акватория), чиито брой е 6 бр., като по първата мярка са подпомогнати 4 бр., а по втората - 1 бр. На шесто място са подпомогнатите мидени ферми - 5 бр., като по първата мярка техният брой е 4 бр., а по втората - 1 бр. По 1 на брой са подпомогнатите стопанства с комбинирани производствени мощности - язовир и земни басейни, садки и вани, земни и бетонни басейни, РСА, бетонни басейни и садки. Едно подпомогнатото стопанство е със земни басейни.

Фиг. П1.3. Разпределение на одобрените проекти по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурите“ (А) (n=43) и по мярка „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“ (В) (n=16) по производствени мощности

Наред с подпомогнатите типични стопанства за страната като басейнови, садкови и язовирни или комбинираните от язовир и садки, се наблюдават и нови комбинации, например - садки и вани, разположени на брега и садки, РСА и бетонни басейни, разположени на брега, които според нас са създадени единствено с цел да се покрие изискването за наличие на инвестиции във връзка с репродуктивния процес при рибите и натоварват ненужно проектите с продукционни дейности в тази насока, без да са налице обективни условия за тяхното реално използване при така комбинираните стопанства.

Въздействие на ПМДР (2014-2020) върху появата на нови рибовъдни стопанства

ПМДР (2014-2020) е подпомогнала появата на 25 нови стопанства за отглеждане на риба и други водни организми по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурите“ (от общо 43 бр. подпомогнати) и на 16 нови стопанства по мярка

Deleted: .

Deleted: стопанства

Deleted: землени

Deleted: землени

Deleted: РАС

Deleted: е и подпомогнатото

Deleted: землени

Deleted: аквакултурата

Deleted: Нови

Deleted: в

Deleted: РАС

Deleted: разположети

Deleted: изпълнение

Deleted:

Deleted: рибни

Deleted: хидробионти

Deleted: аквакултурата“

„Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“, или общият брой на новите стопанства е 41 бр.

Deleted: Нови

Deleted: ферми

Териториално разпределение на подпомогнатите от ПМДР (2014-2020 г.) рибовъдни стопанства в страната по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурата“ и мярка „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“.

Deleted: Нови

Фермите, подпомогнатите по мярка „**Производствени инвестиции в аквакултурата**“ от ПМДР са разположени относително равномерно из цялата страна, като са локализиращи в 17 области. Най-много подпомогнати стопанства има в област Монтана - 6 бр.; следвана от област Добрич - 5 бр.; по 4 бр. има в област В. Търново, Пазарджик, Ст. Загора и Варна; 3 бр. в област Ловеч; по 2 бр. в област Благоевград, Пловдив, Бургас и по 1 бр. в София област, Смолян, Хасково, Враца, Силистра, Добрич, Плевен и Габрово.

Стопанствата с рециркуляционни системи за аквакултури (РСА) са разположени в 9 области - 3 бр. в област Пазарджик, 2 бр. в област Варна и по 1 бр. в област Монтана, Ловеч, В. Търново, Добрич, Ст. Загора, Пловдив и Благоевград.

Deleted: (RAS)

Садковите стопанства са разположени в 4 области - по 2 бр. в област Монтана и Варна и по 1 бр. в област В. Търново и Габрово.

Язовирните стопанства са разположени в 5 области - 2 бр. в област Ловеч и по 1 бр. в област Монтана, Враца, Пазарджик и Бургас.

Стопанствата с бетонни басейни са разположени в 7 области - по 1 бр. в област Силистра, В. Търново, Ст. Загора, Пловдив, Смолян, Благоевград и София област.

По ПМДР е подпомогнато само 1 бр. стопанство със земни басейни, разположено в област Плевен.

Deleted: землени

Deleted: разположени

Комбинираните стопанства - язовир и садки - 4 бр., са разположени по 1 бр. в област Монтана, Бургас, Ст. Загора и Хасково, 1 бр. бетонни и земни басейни в област Ст. Загора, 1 бр. язовир и земни басейни в област Монтана и 1 бр. садки и вани в област В. Търново.

Deleted:

Deleted: землени

Deleted:

Deleted: язовири

Deleted: землени

Deleted: Нови

Мидените ферми - 4 бр. са разположени всичките в област Добрич (гр. Каварна).

Подпомогнатите по мярка „**Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури**“ от ПМДР рибовъдни стопанства са разположени в 8 области. Най-много подпомогнати стопанства има в област Ловеч - 5 бр.; следвани от област Монтана - 3 бр.; по 1 бр. стопанства има в област В. Търново, Плевен, Добрич, Бургас, Пазарджик, Кюстендили, Благоевград и София област.

Deleted:

Стопанствата с рециркуляционни системи за аквакултури (РСА) са разположени в 4 области - 2 бр. има в област Монтана и по 1 бр. в област Ловеч, Кюстендили и София област.

Deleted: (PAC)

Deleted:

Садковите стопанства са разположени в 4 области - 2 бр. в област Ловеч и и по 1 бр. в област Монтана, Плевен и Бургас.

Deleted:

Deleted: Ловечи

Подпомогнато е едно язовирно стопанство, разположено в област Пазарджик.

Комбинираните стопанства са: язовир и садки - 2 бр.; РСА, бетонни басейни и садки - 1 бр.; бетонни басейни, риболупилня, язовир и садки - 1 бр., са разположени съответно в област Ловеч, В. Търново и Благоевград.

Deleted: PAC

Deleted: бетоннибасейни и люпилня и

Подпомогнатата мидена ферма е разположена в област Добрич.

Deleted: Подпомогнатата

В обобщение може да се каже, че подпомогнатите стопанства по двете мерки - „Производствени инвестиции в аквакултурите“ и „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“ са разпределени относително равномерно из страната, като повече стопанства има в Северна и Северо-Западна България, особено по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурите“. По тази мярка най-много подпомогнати стопанства има в област Монтана - 9 бр., следвана от област Ловеч - 8 бр., област Добрич - 6 бр., по 5 бр. има в област В.Търново и Пазарджик, по 4 бр. в област Варна и Ст.Загора, по 3 бр. в област Бургас и Благоевград, по 2 бр. в област Плевен, Пловдив и София област, по 1 бр. в област Враца, Силистра, Габрово, Хасково, Смолян и Кюстендил. В 10 области - Видин, Русе, Разград, Търговище, Шумен, Ямбол, Сливен, Кърджали, Перник и София град, няма подпомогнати рибовъдни стопанства по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурите“ и „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“ на ПМДР.

Deleted:

Deleted: аквакултурата

Deleted: Нови

Deleted: ферми

Deleted: Нови

Deleted: аквакултурата

Въздействие на ПМДР (2014-2020) върху разнообразието от видове, обект на аквакултурата

Deleted: Производствени

Deleted: аквакултурата

Deleted: Нови производители

Deleted: от ОПРСР

В шест от подпомогнатите стопанства с рециркуляционни системи ще се отглежда африкански сом, който е неместен и нов за аквакултурата в страната вид, но от 4 години вече се отглежда успешно в няколко ферми. В четири РСА ще се отглеждат есетрови риби, които са местни за страната видове, но от скоро се отглеждат в условията на РСА, и то само в едно стопанство до сега, където са заменили първоначално заложената за отглеждане бяла риба. Успешно в условията на РСА се отглежда зарибителен материал от есетри до 10 см. В две от РСА ще се отглеждат местните за страната видове европейски сом и бяла риба - в едната РСА само европейски сом - зарибителен материал и риба за консумация, а в другата съвместно европейски сом и бяла риба. Опит в отглеждането на европейски сом в РСА в страната липсва, а такъв с бялата риба е доста оскъден. В една от РСА ще се отглежда бяла тихоокеанска скарида, която е неместен вид и опит в нейното отглеждане в страната липсва. В друга РСА ще се отглеждат основно личинки и укрепнали рибки от традиционни и нови видове за страната. В две от РСА ще се отглеждат микроводорасли - сценедесмус, хлорела и спинулина, които са заложи за отглеждане и в две РСА по ОПРСР (2007-2013), но производството от тях е изключително ниско, а едното стопанство въобще не стартира и средствата са десертифицирани.

Deleted: РАС

Deleted: РАС

Deleted: РАС

Deleted: РАС

Deleted: РАС

Deleted: РАС

Deleted: РАС

Deleted: РАС

Deleted: РАС

Deleted: РАС и в

Deleted: едната ферма

Като обобщение, може да се каже, през програмния период 2014-2020 г. в рециркуляционни системи ще се отглежда един нов неместен вид за страната - бялата тихоокеанска скарида, и един местен, но нов за РСА - европейския сом. Така броят на новите немесни видове в страната нараства на 3 вида - африкански сом и кижуч (по ОПРСР) и бяла тихоокеанска скарида (по ПМДР), а на местните, но нови за РСА видове на 4 вида - бяла риба, есетрови риби, европейски сом и микроводорасли.

Deleted: новата оперативна програма

Deleted: РАС

Deleted: кохо съомга (от

Deleted: от

Deleted: РАС

Deleted:

Deleted: садковата аквакултура

Всички отглеждани видове в подпомогнатите стопанства със садки са местни видове. Два вида - шаран и дъгова пъстърва, са традиционни за садковите аквакултури в страната. Есетровите риби също се усвърдиха трайно през последните години като обект на отглеждане в садки. Европейският сом се отглежда в единични садкови стопанства в страната, и то като допълнителен вид към основния вид шаран или есетра. Прецедент е отглеждането на бяла риба в садки, тъй като не е известно

до сега някъде тя да се отглежда в садки, като това важи не само за страната, но и за Европа!

В най-много стопанства със садки (11 бр.) ще се отглежда европейски сом, като в 4 стопанства той ще се отглежда самостоятелно, в 4 стопанства заедно с бяла риба, в 2 стопанства заедно с шаран и есетрови риби и в 1 стопанство заедно с шаран, есетрови риби и пъстърва.

В 5 стопанства ще се отглежда шаран, като в 2 стопанства той ще се отглежда самостоятелно и в други 3 заедно с дъгова пъстърва.

В 2 стопанства ще се отглежда дъгова пъстърва, а в едно стопанство чига.

В подпомогнатите язовирни стопанства традиционно се прилага отглеждането на риба в поликултура. В най-много стопанства (11 бр.) се прилага класическата поликултура от шаран, толстолоб и бял амур. В останалите 3 стопанства тя е обогатена с хищни видове - в 2 стопанства с 1 вид хищник - европейски сом и в едно стопанство с 2 вида хищници - европейски сом и бяла риба.

В подпомогнатите стопанства с бетонни басейни се отглеждат традиционни видове риби - пъстървови риби, като в преобладаваща част от стопанства (10 бр.), обект на отглеждане е дъговата пъстърва, и само в 1 стопанство се отглежда балканска пъстърва.

Подпомогнатите стопанства със земни басейни са само само четири на брой и в тях се отглеждат традиционни за басейновото рибовъдство видове – шаранови, пъстървови и есетрови видове - в поли- или монокултура, съответно за топлолюбивите и студенолюбивите видове.

В мидените ферми се отглежда само местния вид черна мида.

Заложени за изпълнение количества риба и други водни организми в производствените програми на подпомогнатите от ПМДР (2014-2020 г.) стопанства по мерки „Производствени инвестиции в аквакултурите“ и „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“

Общото заложено за изпълнение количество риба и други водни организми в производствените програми на подпомогнатите стопанства с рециркуляционни системи е **978 t/година** (Таблица П1.5).

Таблица П1.5. Заложено за производство количество биомаса в ПП на подпомогнатите ферми с рециркуляционни системи (РАС)

Мярка	Брой стопанства с РАС	Вид риба или други водни организми	Заложено в производствените програми количество, t /година
Производствени инвестиции в аквакултурите	1	бяла тихоокеанска скарида	22,57
	2	есетрови риби	50
	3	африкански сом	102
	4	микроводорасли - спиролина	4,5

Deleted: есетра

Deleted: есетра

Deleted: европейски

Formatted: Font color: Auto

Deleted: землени

Deleted: басейновата аквакултура

Deleted:

Deleted: топловодните

Deleted: студеноводните

Deleted:

Formatted: Font color: Auto

Deleted: производствената програма

Deleted: риби

Deleted: количества хидробионти

Deleted: аквакултурата

Deleted: Нови

Deleted: "

Deleted: хидробионти

Deleted: ПП

Formatted Table

Deleted: Вид хидробионт

Deleted: Заложенов ПП

Deleted: RAS

Formatted: Left

Formatted: Left

Deleted: t

Deleted: Инвестиции

Formatted: Left

Deleted: t

Formatted: Left

Deleted: t

Formatted: Left

По отношение на африканския сом, технологията за неговото производство е вече позната в страната и не би трябвало да се очакват проблеми в производството му, с изключение на размножаването и производството на зарибителен материал за рециркуляционните системи, при това не по-малко от 3-4 пъти годишно. Проблемна според нас би била реализацията на пазара на произведеното количество, тъй като вече има работещи в страната две рециркуляционни системи с капацитет над 1 000 t/година.

Deleted: свързано с него производство

Deleted: и то най

Deleted: няколко

Deleted: в годината

Deleted: 1000

При европейския сом проблемно би било набавянето на зарибителен материал няколко пъти в годината, за да се обезпечи целогодишното производство на риба за консумация. Извънсезонното размножаване на сома е много специфичен процес, който в България не се прилага все още. Същото важи и за бялата риба и есетровите риби.

Общото заложено за изпълнение количество риба и други водни организми в производствените програми на подпомогнатите садкови стопанства е 1 508 t/година. Като цяло от подпомогнатите садкови стопанства се очаква най-голямо производство на европейски сом и бяла риба, което е доста притеснително като очакване. При европейския сом това е свързано основно с особеностите на размножаването му и производството и достъпността на зарибителен материал, който да се отглежда в садките. Податливостта му към заразяване с *Ichthyophthirius multifiliis* също не е за подценяване, тъй като то може да доведе до големи загуби, особено в малки по размер язовири, в които са разположени някои от садковите стопанства.

Deleted: хидробионти

Deleted: ПП

Deleted: 1508

По отношение на бялата риба, то тя не е подходящ обект за отглеждане в садки и поради това никъде до сега в Европа не се отглежда по този начин. При нея, както и при европейския сом, също така съществува проблем с размножаването и набавянето на зарибителен материал, особено такъв, който е захранен с фураж и може да се отглежда в садките до риба с консумативни размери.

Прави впечатление, че някои садкови стопанства са разположени в малки по площ и плитки язовири, в които хидрохимичните показатели на водата може да не задоволяват изискванията на вида, и по-специално на бялата риба. В такъв случай даже закупените по проекта аериращи устройства не биха помогнали на бялата риба да оцелее.

Имайки в предвид изложеното, според нас се очертават проблеми с производството на бяла риба и европейски сом в садковите стопанства поради две основни причини - наличност и достъпност на зарибителен материал и неправилен избор на язовири за разполагане на садките.

Общото заложено за изпълнение количество риба в производствените програми на подпомогнатите язовирни стопанства е 428 t/година. При някои от подпомогнатите язовирни стопанства може да се очакват проблеми в изпълнението на производствените програми, по-специално при тези, които ще инвестират значителни суми в ремонтно-възстановителни работи на съоръженията на язовира (реконструкция на короната; ремонт на преливник; ремонт на шахти и смяна/ремонт на изпускатели др.), и то при малка площ на язовира. При заложените количества годишна продукция в производствените програми това изисква достигането на добиви от над 1 000 kg/dka площ, което е недостигнат до сега рекорд в страната и Европа.

Deleted: хидробионти в ПП

Deleted: ПП

Deleted: оформяне на предпазна дига и площадка; изграждане

Deleted: на изходна шахта и кран на основен

Deleted: тонове

Deleted: ПП

Deleted: 1000

Общото заложено за изпълнение количество риба и други водни организми в производствените програми на подпомогнатите стопанства с бетонни басейни е **1 334 t/година**. От това количество само 36 t (2,7%) са от балканска пъстърва, а останалото количество от 1 298 t е от дъгова пъстърва. Производството и на двата вида е етаблирано в практиката и при достатъчно количество вода не би трябвало да се очакват проблеми с изпълнението на производствените програми.

Deleted: хидробионти...иба и други водн...

Общото заложено за изпълнение количество риба в производствените програми на подпомогнатите стопанства със земни басейни е **96 t/година**. От това количество най-много е производството на дъгова пъстърва - 55 t, следвано от шарановите риби - 33,2 t и есетровите риби - 7,3 t. При едно от подпомогнатите стопанства биха могли да се очакват проблеми с изпълнението на производствените програми, тъй като при посочените обеми от производство - 32,4 t, добивът от декар би трябвало да бъде 2 700 kg/dka!

Deleted: хидробионти...иба в

Както бе посочено и при язовирните стопанства, така и тук се очертава слабост/пропуск/грешка при оценката на производствените програми на кандидатстващата ферма, а именно заявеното за производство количество риба не отговаря на реално постижимото за капацитета (dka) на съответната производствена мощност.

Deleted: ПП...роизводствените програми

Общото заложено за изпълнение количество хидробионти в производствените програми на подпомогнатите мидени ферми е **1 244 t/година**. Цялото количество е от черна мида. В сравнение с ОПРСР, при ПМДР броят на подпомогнатите мидени ферми е три пъти по-малък - едва 5 бр., а също така и заложено за производство количество - 11 пъти по-малко. Отчита се явен отлив на бранша в инвестирането в мидени ферми.

Deleted: ПП...роизводствените програми

Общо количество риба и други водни организми, заложено за производство в производствените програми в подпомогнати от ПМДР стопанства

Deleted: хидробионти...иба и други водн...

Общото количество риба и други водни организми, заложено за производство в производствените програми на подпомогнатите стопанства (59 бр.) възлиза на **5 558 t/г.**, от които 4 037 t (72%) в стопанства, подпомогнати по мярка „Производствени инвестиции в аквакултурите“ и 1 551 t (28%) в стопанства, подпомогнати по мярка „Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури“. В сравнение със заложено количество в подпомогнатите от ОПРСР стопанства - средно 4 866 t (lim 2 095-6 774 t), в подпомогнатите от ПМДР е заложено средно 690 t повече продукция.

Deleted: хидробионти...иба и други водн...

Заложено производство в новите стопанства (41 бр.) от двете мерки, подпомогнати от ПМДР е 3 500 t/г., което представлява повече от половината - 62,6%, от общото заложено количество - факт, който може да се окаже проблем в изпълнението на производствените програми поради недостатъчния опит на стартиращите стопанства.

Deleted: ферми...топанства (41 бр.) от

Deleted: хидробионти...иба и други

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted Table

Deleted: във ...сички подпомогнати

Deleted: в новите ферми

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Left, Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Deleted: аквакултурата

Deleted: Нови

Formatted: Left, Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Таблица. ПП.7. *Количество риба и други водни организми, заложено в производствените програми в подпомогнати от ПМДР стопанства*

мярка	всички <u>стопанства</u> (59 бр.)	нови <u>стопанства</u> (41 бр.)
Производствени инвестиции в <u>аквакултурите</u>	4 037 t/г	1 949 t/г
<u>Насърчаване на нови производители на аквакултури</u>	1 551 t/г	1 551 t/г

Formatted: Left, Space Before: 0 pt

Formatted: Space Before: 0 pt

Общо количество <u>аквакултури</u>	5 588 t/г	3 500t/г
<u>заложено в производствените програми</u>		

- Deleted: хидро-бионтизаложено
- Formatted: Left, Space Before: 0 pt
- Formatted: Space Before: 0 pt
- Deleted: ПП
- Deleted: ¶
Сектор
- Formatted: Indent: Left: 0", First line: 0"
- Deleted: пододени
- Deleted: и
- Deleted: подводна

Мярка „Производствени инвестиции в аквакултурите“, сектор „Малки проекти“

По мярката „Производствени инвестиции в аквакултурите“, сектор „Малки проекти“ са подадени 23 проектни предложения и са сключени общо 20 договора. По мярката е подпомогнато закупуването на основни за дейността на рибовъдните стопанства технически съоръжения и уреди, като: аератори, помпи, люпилни апарати, инкубаторни шкафове, мрежи за садки, трактори и прикачен инвентар, моторни коси, моторни триони, лодки, двигатели за лодки, електрически генератори, фотоволтаични LED лампи, косачки за подводно косена на водна растителност, газови оръдия, грипове, фургони, машини за сортиране на риба, автономни фотоволтаични системи, системи за видеонаблюдение, видеозон, транспортни колички и др.

Мярката според нас е изключително ефективна и за напред трябва да се използва по-интензивно, като се облекчат изискванията за подпомагане на рибопроизводителите.

Мярка „Аквакултури, осигуряващи екологични услуги“

По мярката „Аквакултури, осигуряващи екологични услуги“ са подадени и одобрени 4 проектни предложения, по които са сключени договори.

- Deleted:

По мярката се предвижда подпомагане под формата на годишни компенсации за претърпяни производствени загуби от защитени рибоядни птици, а също така и компенсиране за пропуснати ползи при отглеждането на аквакултури в рибовъдни стопанства в резултат на прилагане на дейности, съвместими с конкретните потребности на околната среда и подлежащи на специфични изисквания за управление в резултат от определянето на защитени зони по „Натура 2000“ в съответствие с директиви 92/43/ЕИО и 2009/147/ЕО.

- Deleted: методи за развитие на аквакултури

Подпомагането по тази мярка е изключително важно за подсектор Аквакултури, тъй като загубите от защитени рибоядни птици са много високи и касаят стопанства, опериращи в цялата страна. Поради това е учудващо нисък броят на подадените проекти, тъй като за да запазят конкурентноспособността си на пазара тези стопанства наистина се нуждаят от финансово подпомагане.

- Deleted: сектор „
- Deleted: „,
- Deleted: изключително
- Deleted: е
- Deleted: попадените

Преглед на изпълнението на Програма за морско дело и рибарство 2014-2020 г.

В следващите Таблици е представено изпълнението на ПМДР към 2019 г. по показателите, заложиени в Програмата.

Таблица П1.8. Изпълнение на ПМДР към 2019 г. по показателите, заложиени в Програмата

Приоритет 1 на ЕС Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите	Етапна цел за 2018 г
<u>Показател на изпълнението 1</u> Брой проекти за добавена стойност, качество, използване на нежелания улов, <u>рибарски</u> пристанища, <u>кейове</u> за разтоварване, <u>рибни</u> борси и лодкостоянки	15
<u>Показател на изпълнението 2</u> Брой проекти за окончателно преустановяване	28

Изпълнение по Приоритет 1 на ЕС към 2019 г.

№ на процедура/ член от Регламент 508/2014	Име на процедурата	Брой договори
чл. 40	Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими в рамките на устойчивите риболовни дейности	3
чл. 43	Рибарски пристанища, кейове за разтоварване, рибни борси и покрити лодкостоянки	6
чл. 30	Диверсификация и нови форми на доход	1
чл. 32	Здраве и безопасност	2
чл. 42	Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов	6
чл. 34	Окончателното преустановяване на риболовните дейности	8
чл. 38	Ограничаване на въздействието на риболова върху <u>морската среда</u> и приспособяване на риболова към опазването на видовете	0
чл. 39	Иновации, <u>свързани</u> с опазването на морските биологични ресурси	0
чл. 44	Риболов във вътрешни водоеми водна флора и фауна във вътрешни водоеми.	0
	Общо	26

Deleted: Програмата

Deleted: (

Deleted:)

Formatted Table

Deleted: Съюза 1.

Formatted: Left

Formatted: Font: Italic

Formatted: Left

Deleted: и рибарските

Deleted: кейовете

Deleted: рибните

Deleted: покритите

Formatted: Font: Italic

Formatted: Left

Deleted: Изпълнено

Formatted: Space Before: 12 pt

Formatted Table

Deleted: морската среда

Formatted: Right

Приоритет 2 на ЕС	Етапна цел за 2018 г.
Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, характеризиращи се с ефективно използване на ресурсите, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури	
<u>Показател на изпълнението 1</u>	30
Брой проекти за продуктивни инвестиции в аквакултурите	
<u>Показател на изпълнението 2</u>	7
Брой проекти за насърчаване на човешкия капитал в сектора на аквакултурите като цяло, и по-специално на нови производители на аквакултури	

Изпълнение по Приоритет 2 на ЕС към 2019 г.

№ на процедура/член от Регламент 508/2014 г.	Име на процедурата	Брой сключени договори
чл. 47	Иновации	0
чл. 48	Продуктивни инвестиции в аквакултурите	43
	Сектор „Малки проекти“	20
чл. 52	Насърчаване на нови производители на аквакултури, развиващи устойчиви аквакултури	16
чл. 53	Преминаване към схеми по управление на околната среда и одитиране и към биологични аквакултури	0
чл. 54	Аквакултури, осигуряващи екологични услуги	4
	Общо:	83

Приоритет на Съюза4.	Етапна цел за 2018 г.	Изпълнено към 2019 г.
Повишаване на заетостта и териториалното сближаване		
<u>Показател на изпълнението 1</u>	8	9
Брой избрани стратегии за BOMP		
<u>Показател на изпълнението 2</u>	8	9
Брой на проектите за подготвително подпомагане		

- Formatted Table
- Deleted: Съюза 2.
- Formatted: Font: Italic
- Formatted: Left
- Formatted: Font: Italic
- Formatted: Left
- Deleted: Изпълнено
- Formatted Table
- Formatted: Left
- Deleted: в аквакултурата
- Formatted: Left
- Deleted: аквакултура
- Formatted: Left
- Formatted: Left
- Deleted: 54
- Moved (insertion) [7]
- Formatted: Font color: Background 1
- Formatted: Left
- Deleted: 4
- Formatted: Font color: Background 1
- Formatted: Font color: Background 1
- Moved down [8]: Аквакултури, осигуряващи екологични услуги
- Formatted: Font color: Auto
- Formatted: Font color: Background 1
- Deleted: 53
- Moved (insertion) [8]
- Formatted: Font color: Auto
- Formatted: Left
- Moved up [7]: Преминаване към схеми по управление на околната среда и одитиране и към биологични аквакултури
- Formatted: Font color: Background 1
- Deleted: 0
- Formatted: Right
- Formatted Table
- Formatted: Font: Italic
- Formatted: Left
- Deleted:
- Formatted: Font: Italic
- Formatted: Left

Приоритет <u>5</u> на <u>ЕС</u> Насърчаване на предлагането на пазара и преработването	Етапна цел за 2018 г.
<i>Показател на изпълнението 1</i> Брой проекти за предлагане на пазара	10
<i>Показател на изпълнението 2</i> Брой проекти за преработка	5
<i>Показател на изпълнението 3</i> Брой на планове за производство и предлагане на пазара (чл. 66)	1

Deleted: Съюза 5.

Formatted Table

Formatted: Font: Italic

Formatted: Font: Italic

Formatted: Font: Italic

Deleted: Изпълнено

Изпълнение по Приоритет 5 на ЕС към 2019 г.

№ на процедура/член от Регламент 508/2014 г.	Име на процедурата	Брой сключени договори
чл. 66	Планове за производство и предлагане на пазара	0
чл. 68	Мерки за предлагане на пазара	9
чл. 69	Преработване на продуктите от риболов и аквакултури	22
	Общо	31

Formatted Table

Formatted: Right

Приоритет <u>6</u> на <u>ЕС</u> Насърчаване на изпълнението на ИМП	Етапна цел за 2018 г.	Изпълнено към 2019 г
Брой проекти	1	2

Formatted Table

Deleted: Съюза 6.

Formatted: Centered

Formatted: Centered

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: ВЪНШНИ ФАКТОРИ (АСПЕКТИ) ЗА ПОДСЕКТОР АКВАКУЛТУРИ, ИДЕНТИФИЦИРАНИ ЗА ЦЕЛИТЕ НА ПЕСТ АНАЛИЗ

Политики и нормативна уредба

Национална политика в областта на рибарството и аквакултурите

Разработените в началото на предходния планов период национални програми са изпълнили предназначението си към 2014 г. - Националната програма за рибарството и аквакултурите (2007-2013)³⁸ и Национална програма за подпомагане устойчивото развитие на рибните ресурси 2008-2013³⁹. *Не е извършвана оценка на изпълнението на посочените документи.*

Deleted: Разработени

Националната политика в областта на аквакултурите изцяло се припокрива с изпълнението на Многогодишния национален стратегически план за аквакултурите в България (2014-2020), като финансирането чрез ПМДР се използва като инструмент за постигане на заложените цели. Към момента като релевантни към бюджетна програма "Рибарство и аквакултури" могат да бъдат определени следните планови документи:

Deleted: развитие на

Deleted: ОП МДР

Deleted:

→ Стратегически план за действие за опазване на околната среда и възстановяване на Черно море⁴⁰

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2"

→ Национална стратегия за управление и развитие на водния сектор⁴¹

→ Морска стратегия на Република България и програма от мерки⁴²

→ Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие

Трудово законодателство

В сектора се прилага обичайното за страната трудово законодателство по отношение на извършване на икономически дейности. Специфично за подсектора е наемането на заети на непълно време или сезонна заетост.

В сектора се прилага обичайната за страната данъчна политика по отношение на извършване на икономически дейности.

Законодателство за опазване на околната среда

Deleted: Законодателството

Законодателството в областта на опазване на околната среда е пряко свързано с възможностите и ограниченията пред създаването, експлоатацията и развитието на стопанства за аквакултури. В някои случаи, изискванията за опазване на околната среда се разглеждат като ограничения пред създаването и експлоатацията на стопанствата. От друга страна, опазването на чиста околна среда е предпоставка съществуването и развитието на самите аквакултури. Съгласуването и

Deleted: съществуването

Deleted: чистата

Deleted: , би могло да осигури

Deleted: Повишаването на

³⁸приета с Протокол № 13.2 на Министерския съвет от 05.04.2007 г., <http://strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=545>

³⁹приета със Заповед № РД 08-15 на Министъра на земеделието и храните от 25.11.2008 г., <http://strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=546>

⁴⁰<https://www.moew.government.bg/bg/vodi/strategicheski-dokumenti/strategicheski-plan-za-dejstvie-za-opazvane-na-okolnata-sreda-i-vuzstanovyavane-na-chno-more/>

⁴¹<https://www.moew.government.bg/bg/nacionalna-strategiya-za-upravlenie-i-razvitie-na-vodniya-sektor-v-republika-bulgariya/>

⁴²<http://www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1219>

координацията на усилията между отговорните институции и производителите на аквакултури следва да осигури оптимален баланс между изискванията за опазване на околната среда и възможностите за развитие на стопанствата за аквакултури.

Deleted: процесите и процедурите

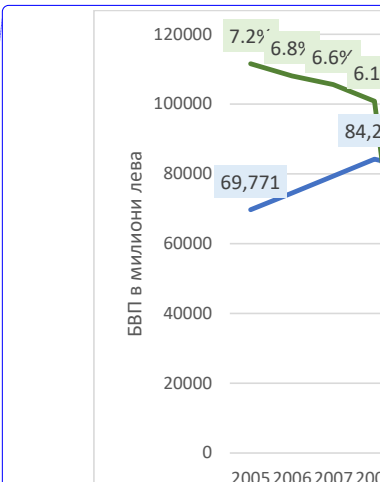
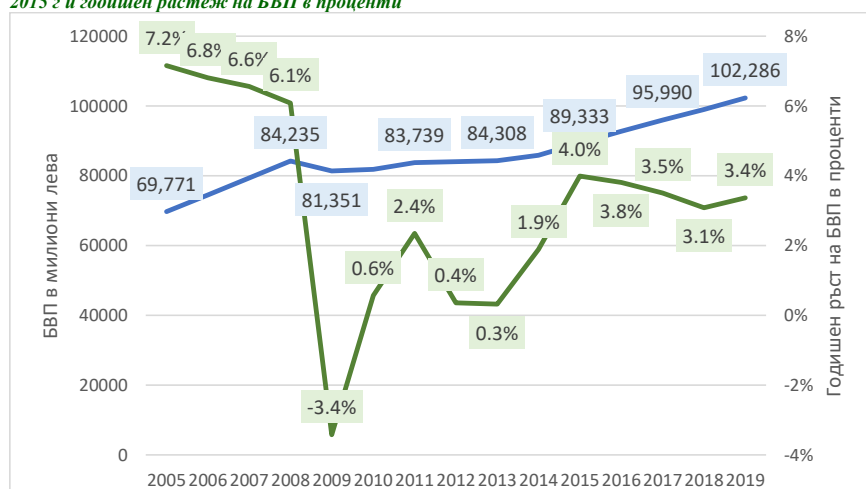
Икономическа среда

Перспективи за икономически растеж на икономиката като цяло, възможни последици от пандемията CoVid-19.

Deleted: КОВИД-19 –

Formatted: English (U.S.)

Фиг. П2.1. *Разходи за крайно потребление - национално ниво в милиони левове по съпоставими цени на 2015 г и годишен растеж на БВП в проценти*

Deleted:

В последните 15 години (2005-2019 г.) в развитието на икономиката на България като цяло могат да бъдат обособени три ясно разграничими периода.

- До 2008 г. включително: Период на интензивен растеж с годишен прираст на брутния вътрешен продукт (БВП) между 7.2% (2005 г.) и 6.1% (2008 г.).
- 2009-2013 г.: Влияние на световната финансова криза от 2008-2010 г., характеризиращо се със спад на БВП от 3.9% през 2009 г. и стагнация и бавно възстановяване през следващите четири години, през които годишният ръст на БВП е под 1% с изключение на 2011 г.
- След 2014 г.: Период на умерен растеж (над средния за ЕС) с годишен прираст на БВП между 4% (2015 г.) и 3.1% (2018 г.). Прогнозните данни за 2019 г. са за 3.4% ръст на БВП.

Formatted: Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0.25" + Indent at: 0.5"

Deleted: между

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2", Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0.25" + Indent at: 0.5"

На тази основа е съставена и последната (2019 г.) есенна макроикономическа прогноза на Министерство на финансите за годишен ръст на БВП от малко над 3% годишно за 2020-2022 г.

CoVid-19 кризата от пролетта на 2020 г., съществено промени тази ситуация. Прогнозата на Международния валутен фонд през април 2020 г.⁴³ предвижда 4% свиване на икономиката на България през 2020 г. и 6% ръст през 2021 г. в сравнение със 7.5% спад в евро зоната през 2020 г. и 4.5% ръст през 2021 г.

Deleted: Коронавирус

⁴³ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>

Пролетната икономическа прогноза 2020 г. на Европейската комисия⁴⁴ за България е по-консервативна и предвижда 7.2% спад на БВП през 2020 г. и 6% ръст на БВП през 2021 г. В това отношение тя е много по-близка до прогнозата на ЕК за еврозоната: 7.7% спад на БВП през 2020 г. и 6.3% ръст на БВП през 2021 г.

Formatted: Add space between paragraphs of the same style, Line spacing: Multiple 1.07 li

Множество икономисти и организации активно дискутират какво ще бъде влиянието на CoVid-19 кризата. Формират се две основни гледни точки и възможни сценарии:

→ Бърз спад и бързо възстановяване (V-образна рецесия), до който е близко предвиждането на МВФ

→ (Бърз) спад и по-бавно възстановяване, характеризирани като U-образна рецесия, L-образна рецесия и др. в зависимост от скоростта и продължителността на спада и времето за възстановяване, до който е по-близо предвиждането на МФ.

Deleted: коронавирус

Deleted: .

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2", Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0.25" + Indent at: 0.5"

При изготвяне на стратегиите за сектора е добре да бъдат взети предвид тези два сценария. При финансовата криза от 2008-2010 г. в България и ЕС като цяло е реализиран по-скоро вторият сценарий.

Formatted: Add space between paragraphs of the same style, Line spacing: Multiple 1.07 li

Мерките, които ще предприемат ЕС, ЕК и правителството на България все още са в процес на еволюция и ще повлияят на вида на кризата. Целта е избягване в максимална възможна степен на втория сценарий.

Общи показатели на икономическата среда в подсектора: цени на едро и дребно, индекс на потребителските цени, равнище на инфлация.

Вътрешната търговията с риба и рибни продукти, ракообразни и мекотели се отчита с показатели: продажби на едро, продажби на дребно и индекс на потребителските цени.

Годишните продажби на едро нарастват с най-висок темп между 2009 г., когато са 154,9 млн. лв. и 2011 г., когато достигат 249,9 млн. лв. и не се променят до 2014 г. когато са 236,7 млн. лв. За периода 2014-2018 г. има нарастване със стойност през 2018 г. от 290,1 млн. лв. Годишните продажби на дребно нарастват относително равномерно през целия период от 136,6 млн. лв. през 2009 г. и 256,5 млн. лв. през 2014 г. до 368 млн. лв. през 2018 г. До 2013 г. включително, продажбите на едро са по-високи от продажбите на дребно, а след 2014 г. продажбите на дребно са по-високи.

Deleted: .

Deleted: мил

Deleted: .

Deleted: мил

Deleted: .

Deleted: мил

Deleted: .

Deleted: мил

Deleted: .

Deleted: мил

Deleted: .

Deleted: мил

Deleted: мил

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: ИПЦ

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Средният годишен ръст на продажбите на едро за периода 2009-2018 г. е 3,1%, а на дребно 10%. За периода 2014-2018 г. показателите са съответно 5,2% и 9,4%.

Индексът на потребителските цени отчита средногодишната инфлацията на пазара.

След претегляне през индекса на потребителските цени (ИПЦ) може да се пресметне среден годишен ръст на продажбите с отчитане на инфлацията, който за продажбите на едро за периода 2009-2018 г. е 0,2%, а на дребно 7%. За периода 2014-2018 г. показателите са съответно 5,4% и 9,7%.

⁴⁴ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-performance-country/bulgaria/economic-forecast-bulgaria_en

Сравнението между средния годишен ръст на продажбите и средния годишен ръст на продажбите с отчитане на инфлацията позволява да се заключи, че ръстът през периода 2009-2013 г. се дължи основно на инфлация на цените, а ръстът от 2014 г. до 2018 г. не се дължи на инфлация на цените.

Индексът на потребителските цени показва, че има цялостна стагнация на цените след 2013 г. с отчитане на инфлацията.

Перспективи за растеж на хранително-вкусовата промишленост в подсектор преработка на риба и други водни организми.

Анализът на предприятията в подсектор *Преработка на риба и други водни организми* показва, че е налице балансирана структура по отношение на големина - микро, малки и средни предприятия. Икономическите данни демонстрират добър експортен потенциал и нарастващо количеството на експортираната продукция с всяка година. Налице е дългосрочна тенденция за увеличаване на приходите от преработка на риба и други водни организми (основно консервирана), като основните видове са от внос. Основните икономически показатели се характеризират като:

- Дългосрочно нарастване на средните годишни приходи на предприятие
- Генерирана печалба в сектора във всяка от последните 10 години
- Дългосрочно повишаване на производителността на труда (приходи от заето лице), като ръстът му в подсектора е най-висок за хранително-вкусовата промишленост

От нетен вносител за периода преди 2014 г. подсекторът се е превърнал в износител в периода 2014-2017 г. с положителен баланс от над 50 мил. лв. Подсекторът е с най-високо икономическото използване на инвестиционния капацитет в хранително-вкусовата промишленост, показващо наличие на оптимално натоварване на създадения инвестиционен капацитет, висока пазарна възвращаемост и добра ценова позиционираност.

Осигуряване на финансиране за подсектора

- БФП по оперативни програми
- Възмездно финансиране, лихвени проценти

Работна сила: заети/наети, равнище на безработица

Заетите лица в производството на аквакултури проследяваме чрез данните на НСИ за заети лица в еквивалент на пълна заетост в подсектор *03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми*.

Таблица П2.1. Заети лица в еквивалент на пълна заетост в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми, източник: НСИ

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Заети лица (брой)	481	581	616	622	636	662	710	831	833	866

Броят на заетите лица (в еквивалент на пълна заетост) в подсектор *03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми* се повишава от 662 през 2014 г. до 866 през 2018 г. по данни на НСИ. В подсектор *03.21 Развъждане и отглеждане на*

Formatted: English (U.S.)

Deleted: XВП

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2", Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0.25" + Indent at: 0.5"

Deleted: XВП.

Deleted: XВП

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2", Bulleted + Level: 1 + Aligned at: 0.25" + Indent at: 0.5"

Deleted:

Formatted: Centered

Formatted: Centered

риба и други водни организми в солени басейни няма промяна между 2014 г. и 2018 г. – по 102 заети лица, като минималния и максималния брой за периода са съответно 89 и 104 заети лица. В подсектор 03.22 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни има нарастване от 560 заети лица през 2014 г. до 764 заети лица през 2018 г.

Разглеждаме ръста на заетите лица в еквивалент на пълна заетост и в контекста на годишния ръст на БВП на страната за периода 2014-2018 г. и предходен период 2009-2013 г. Наблюдаваме почти пълно съвпадение на тенденциите. От 2009 г. до 2010 г. е налице бързо нарастване (възстановяване) последвано от три години на „стагнация“ на броя на заетите лица. От 2014 г. до 2016 г. имаме отново бърз растеж на заетите лица, последван от две години на по-бавно нарастване. С други думи динамиката на заетите лица в еквивалент на пълна заетост в подсектора е много близка до динамиката на БВП.

Таблица. П2.2. Средни годишни разходи за възнаграждения на заето лице в еквивалент на пълна заетост в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в левове, източник: НСИ

	2014	2015	2016	2017	2018	Нарастване за периода
Средни годишни разходи за възнаграждения на заето лице в левове	4 307	4 485	5 088	5 723	5 860	36,1%

За сравнение разглеждаме и показател Средна годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности и сектори в сектор Селско, горско и рибно стопанство. За периода тя се е повишила от 7 989 лв. през 2014 г. до 10 859 лв. през 2018 г. или повишение с 36%. В частния сектор, в който са основния дял от предприятията, нарастването е от 7 525 лв. през 2014 г. до 10 277 лв. през 2018 г. или повишение с 36.6%.

Сравнението показва, че средните годишни разходи за възнаграждения на заето лице в левове в подсектор 03.2 Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми са около 57% от стойността на средната годишна заплата на наетите лица по трудово и служебно правоотношение по икономически дейности и сектори в сектор Селско, горско и рибно стопанство.

Външни пазари

Пъстървовите и шарановите видове формират основния износ на продукти от аквакултури. Основен пазар и за двата вида е Румъния.

Таблица. П2.3. Износ на шаранови и пъстървови видове по години като обем (в тонове) и стойност (в милиони левове), източник: ЕОППРА

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Износ на шаранови видове (в тонове)	570	845	592	665	683	1067	1919	2985	1616	1459
Износ на шаранови видове (в млн. лв.)	2,0	2,7	1,9	1,9	2,0	2,9	5,9	9,7	5,8	5,1
Износ на пъстърва (в тонове)	631	671	692	656	521	564	608	667	1151	984
Износ на пъстърва (в млн. лв.)	3,6	4,7	3,9	3,9	3,0	3,3	3,7	4,5	7,8	7,5

Deleted: –

Deleted: ..

Formatted: Centered

Formatted Table

Formatted: Centered

Deleted: През

Deleted: През

Deleted: През

Deleted: През

Deleted:

Formatted: Font: Italic

Formatted: Font: Italic

Formatted: Font: Italic

Deleted: Пъстървата

Deleted: аквакултура

Deleted: **и пъстърва**

Formatted: Space Before: 0 pt

Formatted: Centered, Space Before: 0 pt

Formatted Table

Deleted: -

Formatted: Centered, Space Before: 0 pt

Formatted: Font: 8 pt

Formatted: Font: 8 pt

Deleted: – мил

Formatted: Centered, Space Before: 0 pt

Formatted: Font: 8 pt

Deleted: .

Formatted: Font: 8 pt

Formatted Table

Deleted: -

Formatted: Font: 8 pt

Formatted: Font: 8 pt

Formatted: Centered, Space Before: 0 pt

Deleted: - мил

Formatted: Centered, Space Before: 0 pt

Formatted: Font: 8 pt

Deleted: .

Formatted: Font: 8 pt

Основният продукт, който се изнася е **прясна/ охладена риба**.

И при двата вида се наблюдава възходяща тенденция в периода 2014-2019 г., като при шарановите видове през 2017 г. нивото е значително по-високо от останалите години.

Степен на осигуряване на нормална конкурентна среда

Търговията с риба и рибни продукти се осъществява в няколко различни по вид обекти:

- големи търговски вериги (супермаркети, хипермаркети) - практически всички обекти предлагат презни или замразени продукти
- специализирани магазини
- пазари
- директна продажба от рибовъдни стопанства, тържища за продажба на риба и рибари

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2"

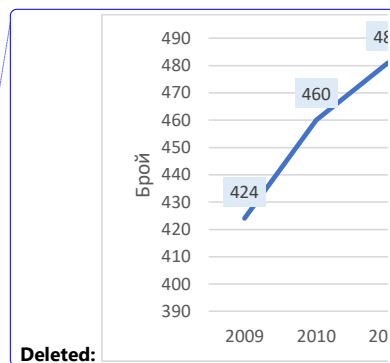
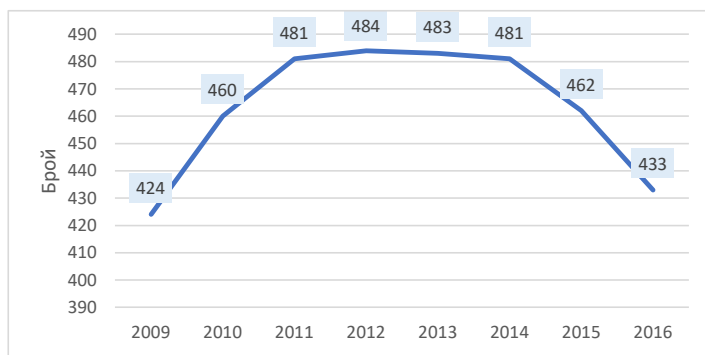
Deleted: .

Deleted: Маркет

Само групата вериги Кауфланд, Лидл, Метро, Била, Фантастико, Т-маркет имат 390 търговски обекта в страната⁴⁵.

Броят на специализираните магазини се е променял между 424 и 484 в периода 2009-2016 г.

Фиг. П2.2. Брой на търговски обекти за продажби на дребно на риба и рибни продукти.

Deleted:

Източник: НСИ

Директната продажба от рибовъдни стопанства, тържища за продажба на риба и **рибни продукти** е оценена чрез вписаните рибопроизводители по Наредба № 26 от 14 октомври 2010 г. за специфичните изисквания за директни доставки на малки количества суровини и храни от животински произход (Наредба № 26 от 14 октомври 2010 г.).

В списъка (към април 2020 г.) на производителите на първични продукти, регистрирани в съответствие с чл. 1, т. 1 от Наредба № 26 от 14 октомври 2010 г., поддържан на националния портал за отворени данни, <https://data.egov.bg>, има 31

Moved down [9]: на производителите на първични продукти, регистрирани в съответствие с чл.

Moved up [4]: 1, т.

Deleted: рибари

Deleted: по Наредба № 26 от 14 октомври 2010 г.

Deleted: ¶
В списъка

Deleted: 1 от

Moved (insertion) [9]

⁴⁵ „Анализи на пазара на храни и спиртни напитки и техните големи дистрибутори в ЕС

фирми и още 9 записа, за които липсва име на фирма, които доставят прясна и охладена риба.

Социална и културна среда

Традиции и развитие на потреблението на продукти от аквакултури

Запазва се дългосрочната тенденция на застаряване на населението в страната. Базовата тенденция при консумацията на риба и рибни продукти е изведена от данните на НСИ за потребление на основни хранителни продукти средно на лице от домакинство. През последните 10 години няма съществени промени в нивата на потребление, като в периода 2015-2018 г. се наблюдава лек спад. Според данните на НСИ през 2019 г. консумацията на риба и рибни продукти средно на лице от домакинство е 5,3 kg – толкова, колкото е през 2010 г. През 2018 г. са проведени специализирани социологически проучвания на потреблението⁴⁶, според които нивата на потребление са малко по-високи – 7,8 kg на човек на година. България е на **предпоследно място по потребление на продукти от риба и аквакултури в ЕС**, като след нас е Унгария с 5,3 kg на човек, а пред нас - Румъния със 7,9 kg на човек. Средното ниво за ЕС е 24,3 kg на човек или 3,33 пъти по-високо отколкото в България. Водещи страни са Португалия с 56,8 kg на човек и Испания с 45,6 kg на човек. На Балканския полуостров водещи са Хърватска с 18,7 kg и Гърция с 18,2 kg на човек.

Промени в начина на живот по отношение на хранене, здравословни практики

Рибата е популярен сред българските граждани продукт. Едва 1% от изследваните пълнолетни градски жители не консумира риба. В сравнение с рибата, другите водни организми и производните продукти регистрират значително по-малък потребителски интерес, като *хайверът, моллюските и ракообразните* са относително по-популярни, докато продуктите от водорасли са най-малко консумирани.

Хората, които заявяват, че се хранят здравословно, консумират риба значимо по-често (87% я имат в менюто си поне няколко пъти месечно или по-често), т.е. тя се възприема като елемент от здравословното хранене.

Промени във вкусовете и предпочитанията на потребителите

Предлагането на риба, други водни организми и продукти от тях в търговските вериги съществено влияе на предпочитанията на потребителите.

Сред спонтанно посочените (свободен текст) консумирани видове риба *скуприята* е лидер. За нея се сещат близо 1/3 от респондентите. След нея се нарежда *пътървата*, която е на "върха на съзнанието" на два пъти по малко - 15% от запитаните градски жители. *Шаранът* е на трета позиция, посочен от един от десет запитани. Следва групата от видове, които събират между 2.5% и 6.5% от спонтанните първоначални посочвания: *цаца, хек, съомга, ципура, риба тон, миди и лаврак*.

⁴⁶ Маркетингов доклад за видовете риба и рибни продукти с добри и устойчиви пазарни перспективи“ и сравнителен анализ с предходни проучвания (Екзакта, Евробарометър)

Deleted: аквакултура

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Formatted: Font: Not Bold

Deleted: .

Formatted: Font: Not Bold

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: .

Deleted: продукти от аквакултура и

Deleted: видове риба и

Когато на респондентите се покаже списък с видовете риба, други водни организми и продукти от тях сред произведените [аквакултури](#) в България водещи по предпочитания и консумация са *пъстървата* и *шаранът*, като важно наблюдение е, че повечето потребители отъждествяват пъстърва с *балканската пъстърва*, макар широко предлаганият вид да е друг. Продукти от [аквакултури](#) от внос, които намират място в списъка и конкурират българските са *сьомгата*, *лавракът* и *ципурата*, а цялостен конкурентен натиск оказват и продукти от улов: *цаца*, [риба тон](#), [сафрид](#), [хек](#), [акула](#), [калкан](#), [нопчета](#), [скарриди](#) и [калмари](#).

Deleted: от аквакултура

Deleted: аквакултура

Deleted: рибата

Deleted: сафридът, хекът, акулатъ

Deleted: нопчетата

Данните в изследванията [на](#) Евробарометър 450 (2016 г.) и 475 (2018 г.) показват, че дялът на *консумиращи поне веднъж седмично* сред цялото население на страната е значително по-нисък - около 18%. Тук е най-съществената разлика със средното за ЕС 28 където този дял е 41% или 2,3 пъти повече от българския.

Deleted: .

Жителите на столицата консумират риба по-интензивно (80% от пълнолетните столичани го правят няколко пъти месечно или по-често, спрямо 75% за останалите градове).

Технологична среда

Нови технологии за производство, иновации в съществуващи технологии

През последните години единствено технологията за отглеждане на риба в рециркулационна система е новост в аквакултурата на страната. Към момента [вече](#) съществуват няколко построени такива системи (подпомогнати от ОПРСР), а в процес на изграждане са още около 19 бр., които са съфинансирани от [ПМДР](#). Основна характеристика на тази технология е ниската степен на използване на свежа вода и високата пречиствателна способност на водата, което я прави в голяма степен екологосъобразна. Основна пречка за широкото ѝ навлизане в практиката са високите инвестиционни и текущи разходи, основно свързани с високата консумация на [електроенергия](#).

Deleted: вече

Deleted: ОПМДР

Deleted: ел. енергия.

Иновациите в съществуващите технологии са свързани с използването на алтернативни енергийни източници, използване на специализирани фуражи за риби, аериране/[оxygenация](#) на водата за подобряване на условията на отглеждане на рибите и др.

Deleted:

Нови и алтернативни начини за доставяне на продукти от аквакултури на пазара (потребители, преработватели, търговци)

Съвременните технологии, основно ИТ, но не само, дават възможност за скъсяване на веригите на достъп от производители до потребители, преработватели и търговци. Те могат да бъдат използвани активно за създаване на:

- електронни тържища и борси
- регионални (физически) тържища и борси с по-голямо разнообразие от продукти и разпознаваеми от клиентите производители
- многообразие от маркетингови стратегии, електронен маркетинг, директни продажби, използване на социални мрежи
- насърчаване на различни форми на сътрудничество между производители.

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2"

По-късите вериги биха могли да допринесат за изграждане на доверие към производителите и повишено търсене за техните продукти, както и сътрудничество със социални програми на местно ниво, например социален патронаж, предлагане на храна за учачи и работещи и др.

Нови информационни технологии

Съгласно Закона за рибарството и аквакултурите, ИАРА събира различна икономическа и дескриптивна информация за лицата, които развъждат и отглеждат риба и други водни организми и рибните стопанства, както и за предприятията, преработващи тяхна продукция. В същото време функции по събиране на информация за стопанствата има и БАБХ, а САПИ наблюдава търговията на едро и дребно. НАП събира информация от предприятията в подсектора.

Това често води до **разпокъсана и непълна информационна база** за аквакултурните стопанства (отсъвие на данни за площта и водните обеми на стопанствата, за вида на водоизточника и обема на ползваната вода, за наличието/отсъствието на пречиствателно съоръжение; координати на стопанството; данни за първата му регистрация и др.).

Икономическата информация за подсектор Аквакултури също е с различни степени на сравнимост. Не е ясно как е осигурено съответствие между икономическите данни, подавани към НАП и тези подавани към ИАРА.

Новите информационни технологии дават възможност за интеграция на съществуващите бази данни с цел осигуряване на тяхната цялостност, достъпност, сигурност и съпоставимост. Всяка от организациите би трябвало да може да въвежда и коригира данните, за които е отговорна, а всички организации да могат да правят справки за всички аспекти на подсектора и да отстраняват несъответствия, ако се налага.

Вторият аспект на новите информационни технологии засяга сътрудничеството между производителите и взаимодействието им с потребители, преработватели и търговци, което коментирахме в предходната подсекция.

СТРАТЕГИИ ЗА ДЕЙСТВИЕ

Стратегии на оптимизма

Повишаване на обемите

Стратегията за повишаването на обемите на продукцията от аквакултури се базира на следните **силни страни**:

- Наличие на природни далености (климатични, водни ресурси) за развитието на подсектора.
- Наличие на много малки и средни язовири като база за развитието на полуинтензивно рибовъдство със слабо въздействие върху околната водна среда.
- Наличие на големи язовири за развитие на индустриално садково рибовъдство.

Deleted: Наличие на богати

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2"

Moved (insertion) [10]

- **Наличие** на модерни (нови и реконструирани) стопанства за аквакултури, с технически и технологични мощности и капацитети.
- **Използване** на биотехнологии на производство с дългогодишни традиции в подсектора и значителен национален опит в отглеждане и развъждане на традиционни риби.
- **Наличие** на научен и образователен сектор в сферата на аквакултурите.
- **Възможност** за развитие на екологосъобразни производства.
- **Дългосрочна** тенденция на нарастване на обемите и приходите от производство на аквакултури с ускоряване на темпа на растеж след 2014 г.
- **Значим** износ от общото производство на *шаранови и пъстъргови видове*.
- **Нарастване** на приходите от производство на *африкански сом* след 2014 г.
- **Високи** приходи от износ на *черен хайвер* в резултат от стабилно развиващо се отглеждане на есетрови видове.

Moved down [11]: <#> природни дадености (климатични, водни ресурси) за развитието на подсектора.¶
<#>**Наличие** на много малки и средни язовири като база за развитието на полунинтензивно рибовъдство със слабо въздействие върху околната водна среда.¶
<#>**Наличие** на големи язовири за развитие на индустриално садково рибовъдство.¶

Deleted: аквакултурни

Deleted:

Formatted: Font: Not Italic

Тя ще се възползва от следните идентифицирани **възможности**:

- **Подобряване** на прозрачността и ефективността на режимите за извършване на дейността.
- **Въвеждане** на иновативни, перспективни и устойчиви практики и технологии в аквакултурите.
- **Подобряване** на производството на зарибителен материал чрез изграждане на специализирани стопанства, за задоволяване на нуждите на стопанствата в България от съответните видове и намаляване на зависимостта им от внос.
- **Повишаване** на професионалните умения на заетите в сектор аквакултури, посредством учение през целия живот и въвеждане на ноу-хау.
- **Продължаване** на тенденцията за увеличаване на броя на заетите лица, ясно изявена след 2015 г.
- **Възстановяване** на рибопроизводството в съществуващи специализирани басейнови стопанства.
- **Сертифициране** на стопанства за биологично отглеждане на риба в България.

Deleted: лицензионните процедури

Deleted: аквакултурата

Deleted: фермите

Deleted:

Deleted: топловодни

Deleted: ферми

Повишаване на консумацията

Стратегията за повишаване на консумацията в настоящия контекст е оптимистична, тъй като силни страни в сектора се допълват и усилват от възможности, налични във външната среда.

Продукцията от аквакултури в България притежава силни страни, които благоприятстват увеличаване на консумацията. Произвежданите продукти са с високи хранителни, вкусови и здравословни качества. Техният имидж на местния и чуждите пазари е много добър и се наблюдава повишено търсене на продукцията от аквакултури.

Това дава възможност за използване на множество възможности на външната среда за увеличаване на потреблението. Целта може да бъде постигната чрез различни маркетингови мерки сред които:

- **Акцент върху локалния характер на продукцията** чрез развиване на директна продажба „от фермата” и подпомагане на организации на рибопроизводители за промотиране и първа продажба на риба и рибни продукти.
- **Акцент върху разнообразни продукти за всеки вкус:** чрез разширяване на гамата от продукти, предлагани на международния и вътрешния пазари (включително преработени като рибна кайма, пастети, салати, топлопушени продукти и др.), увеличаване на предлагането на продукти от видове, към които има ясно изразени предпочитания на потребителите – например балканска пьстърва и ефективно промотиране на местни продукти.
- **Акцент върху здравословните ползи от консумацията на продукти от аквакултури** включително чрез сертифициране на стопанства за биологично отглеждане на риба в България.

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2"

Deleted: аквакултура

Deleted: ферми

Тази стратегия е допълваща на стратегията за повишаване на консумацията като конкурентна. За максимален ефект е необходимо постоянно наблюдение на това, кои мерки дават най-добър резултат и адаптиране на последващите действия.

Повишаване на продажните цени

Стратегията за повишаване на продажните цени е оптимистична, тъй като силни страни в сектора се допълват и усилват от възможности, налични във външната среда.

Продукцията от аквакултури в България притежава силни страни, които благоприятстват увеличаване на продажните цени. Произвежданите продукти са с високи хранителни, вкусови и здравословни качества. Техният имидж на местния и чуждите пазари е много добър и се наблюдава повишено търсене на продукцията от аквакултури.

Това дава възможност за използване на множество възможности на външната среда за увеличаване на цените. Целта може да бъде постигната чрез различни мерки, сред които:

- **Повишаване на добавената стойност** на продукцията от аквакултури чрез извършване на дейности по първична преработка и маркетинг, предлагане на преработени продукти с по-висока добавена стойност, например преработени като рибна кайма, пастети, салати, топлопушени продукти и др., които да се конкурират с подобни месни продукти.
- **Предлагане чрез „скъсени производствени вериги“** чрез развиване на директна продажба „от фермата” и създаване на организации на рибопроизводителите с цели, свързани с промотиране и първа продажба на риба и рибни продукти. Елиминирането на търговци по веригата дава

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2"

възможност по-голям дял от крайната продажна цена на дребно или едро да остане при производителя.

- **Диверсифициране** на производството чрез култивиране на видове от високия ценови сегмент, с експортна насоченост и потенциал за промишлена преработка и развиване на туризъм.
- **Акцент върху здравословните ползи** от консумацията на продукти от аквакултури включително чрез сертифициране на стопанства за биологично отглеждане на риба в България. Здравословните и биологично отглеждани храни са в по-висок (често най-високия) ценови сегмент на пазара.

Deleted: аквакултура

Deleted: ферми

Тази стратегия е използвана от множество сектори в хранително-вкусовата промишленост за повишаване на добавената стойност от продуктите. Акценти по настоящем са здравословните аспекти, биологичното отглеждане и от значително по-дълго време – удобство за потребителите чрез продукти готови за консумация.

Финансова подкрепа за подсектора

- Стратегията за финансова подкрепа за подсектора в настоящия контекст е оптимистична, тъй като силни страни в сектора се допълват и усилват от възможности, налични във външната среда.
- Европейското финансиране за развитие на сектора предлага възможности за оптимално използване на финансови и други ресурси. За използването му в сектора е изграден капацитет за работа по проекти по оперативните програми. До момента акцентът е бил върху по-малко финансиране от бенефициерите и по-голям дял на съфинансиране чрез БФП.
- Външната среда за сектора предлага възможности за засилване на финансовата подкрепа. На първо място това е финансиране на сектора със средства от Европейски фонд за морско дело и рибарство, фючърсни и форуърдни сделки с изградена пазарна структура, съфинансиране на застрахователната премия и финансов инжинеринг допълнено от продължаване на целенасочена държавна подкрепа за подобряване конкурентоспособността в подсектора при оптимизиране на използването на ресурсите.
- За да се гарантира оптималното усвояване на финансовите и други ресурси от сектора, той има възможност да участва в разработването на национални политики, мерки за тяхното реализиране, ценообразуване и пазарна инфраструктура чрез подобряване на кооперирането и браншовите структури, асоциации и организации на производители. Тези организации могат да подпомагат сектора за развиване на капацитет за използване на финансови инструменти, които са фокус на следващия програмен период.
- Стратегията за финансова подкрепа за сектора е жизнено важна като оптимистична за да може да бъде използван и развит капацитета му. Необходимо е постоянно проследяване на развитието на CoVid-19 кризата за да може при първа възможност да се премине от консервативна към оптимистична стратегия на финансиране.

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2"

Deleted: европейски

Deleted:

Deleted: могат

Deleted:

Deleted: коронавирус

Консервативни стратегии

Запазване на обемите

Стратегията за запазване на обемите на продукцията от аквакултури е консервативна, тъй като срещу силни страни в сектора въздействат заплахи на външната среда.

Множество са силните страни, които правят възможно запазването и дори повишаването на обемите, сред които:

→ Наличие на природни дадености (климатични, водни ресурси) за развитието на подсектора.

→ Наличие на много малки и средни язовири като база за развитието на полунинтензивно рибовъдство със слабо въздействие върху околната водна среда.

→ Наличие на големи язовири за развитие на индустриално садково рибовъдство.

→ Наличие на модерни (нови и реконструирани) стопанства за аквакултури, с технически и технологични мощности.

→ Използване на биотехнологии на производство с дългогодишни традиции в подсектора и значителен национален опит в отглеждане и развъждане на традиционни риби.

→ Наличие на научен и образователен сектор в сферата на аквакултурите.

→ Възможност за развитие на екологосъобразни производства.

→ Дългосрочна тенденция на нарастване на обемите и приходите от производство на аквакултури с ускоряване на темпа на растеж след 2014 г.

→ Значим износ от общото производство на шаранови и пъстървови видове.

→ Нарастване на приходите от производство на африкански сом след 2014 г.

→ Високи приходи от износ на черен хайвер в резултат от стабилно развиващо се отглеждане на есетрови видове.

Deleted: Наличие на богати

Moved (insertion) [11]

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2"

Moved up [10]: <#> природни дадености (климатични, водни ресурси) за развитието на подсектора.¶
<#>Наличие на много малки и средни язовири като база за развитието на полунинтензивно рибовъдство със слабо въздействие върху околната водна среда.¶
<#>Наличие на големи язовири за развитие на индустриално садково рибовъдство.¶

Deleted: аквакултурни

Deleted: и капацитети

Deleted:

Formatted: Font: Not Italic

В същото време стратегията трябва да се стреми да противодейства на икономически заплахи в контекста на CoVid-19 кризата, например повишена конкуренция на единния европейския пазар, Норвегия, Исландия, Турция и най-вече внос на риба, други водни организми и техни продукти от ниския ценови сегмент от Индонезия, Виетнам, Китай, Чили и др. и натиска на конкурентни продукти от внос, и променящи се предпочитания на потребителите, оказват натиск за запазване и дори понижаване на обемите на производство от аквакултури за сметка на потребление от внос. Износът на продукти от аквакултури не е диверсифициран, като зависимостта е основно от един пазар (Румъния).

Deleted: коронавирус

Deleted: нерибни хидробионти

Deleted: .

Deleted: на местния

Deleted: аквакултура

В допълнение пред сектора има и екологични и логистични заплахи, важни сред които са:

→ Системно или импактно замърсяване на водите.

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2"

→ **Глобални** климатични промени, водещи до засушаване, което може да доведе до недостиг на количеството и понижаване на качеството на водата използвана за производство на аквакултурите.

Deleted: вода

→ **Конфликт** между различните ползватели на водните ресурси (питейни нужди, електроенергия, напояване, любителски риболов).

Deleted: питейни нужди,

→ **Разпространение** на болести при внос на зарибителен материал и слаб контрол върху интродуцираните хидробионти.

→ **Повишаване** на цените на фуражите за аквакултури.

→ **Липса** на система за застраховане, компенсации и възстановяване с цел облекчаване на положението след природни бедствия и аварии и други природни фактори.

→ **Негативни** последици от разрастването на популациите от рибоядни птици върху състоянието на рибните популации в обектите за аквакултури и в естествените водни обекти и язовирите.

→ **Високо** ниво на браконьерството.

→ **Ниска** квалификация на работния персонал в новосъздадените индустриални стопанства, особено в тези с рециркулационни системи.

→ **Застаряваща** работна сила и трудности в намирането ѝ.

→ **Ниска** възвращаемост на инвестициите (печалба) в производство на черна мида, регистрирани са сериозни загуби в няколко от годините след 2014 г.

Deleted: морска

→ **Ниска** печалба в подсектора на производството на сладководни аквакултури. Растежът на приходите в подсектора се дължи основно на увеличаването на обемите произведени аквакултури и в минимална степен на повишение на продажните цени.

→ **Недиверсифициран** износ на *продукти от* аквакултури, зависим основно от един пазар (Румъния).

Deleted: аквакултура

Балансът между силните страни и заплахите показва, че в условия на криза и възстановяване от нея запазването на обемите е основна консервативна цел преди предприемане на действия за растеж.

Запазване на консумацията

Стратегията за запазване на консумацията е консервативна, тъй като срещу силни страни в сектора въздействат заплахи на външната среда.

Консумацията на продукти от аквакултури зависи от качеството на предлаганите продукти. Българското производство е на продукти с високи хранителни, вкусови и здравословни качества, което има добър имидж на местния и чуждите пазари. Това са силни страни, които мотивират повишаване на консумацията и повишаване на търсенето от потребителите.

Deleted:

В същото време консумацията зависи от предлагането на пазара. В условията на CoVid-19 криза и последиците от нея заплахите от повишена конкуренция на единния европейския пазар, Норвегия, Исландия, Турция и най-вече внос на риба,

Deleted: коронавирус

[други водни животни](#) и техни продукти от ниския ценови сегмент от Индонезия, Виетнам, Китай, Чили и др. и натиска на конкурентни продукти от внос и променящи се предпочитания на потребителите оказват натиск за запазване и дори понижаване на цените.

Deleted: нерибни хидробионти

Deleted: .

Deleted:

Deleted: на местния

Основна цел на стратегията в условията на кризата е запазване на консумацията на продуктите от аквакултура на вътрешния и международните пазари. Положителна реклама на качеството на продуктите, хранителните и здравни ползи от тях са един възможен начин за постигане на целта.

Запазване на продажните цени

Стратегията за запазване на продажните цени в настоящия контекст е консервативна, тъй като срещу силни страни в сектора въздействат заплахи на външната среда.

Продажните цени на производител, на едро и дребно на продукция от аквакултури зависи от качеството на предлаганите продукти. Българското производство е на продукти с високи хранителни, вкусови и здравословни качества, което има добър имидж на местния и чуждите пазари. Това са силни страни, които мотивират повишаване на цените за засилване на тези характеристики.

Deleted:

Deleted:

Deleted: коронавирус

В същото време цените зависят основно от търсенето. В условията на [CoVid-19](#) криза и последиците от нея заплахите от повишена конкуренция на единния европейския пазар, Норвегия, Исландия, Турция и най-вече внос на риба, [други водни животни](#) и техни продукти от ниския ценови сегмент от Индонезия, Виетнам, Китай, Чили и др. и натиска на конкурентни продукти от внос и променящи се предпочитания на потребителите оказват натиск за запазване и дори понижаване на цените.

Deleted: нерибни хидробионти

Deleted: .

Deleted:

Deleted: на местния

Основна цел на стратегията в условията на кризата е запазване на пазарния дял на продуктите от [аквакултури](#) на вътрешния и международните пазари. Финансовата подкрепа за сектора за постигане на рентабилност при запазени цени е един възможен инструмент за постигане на тази цел.

Deleted: аквакултура

Вносните продукти от [аквакултури](#) в ниския ценови сегмент са податливи на негативна рекламна кампания за поставяне под съмнение на техните хранителни, вкусови и здравословни качества. Съчетано с положителна реклама на тези качества на [българските аквакултури](#) и нейният добър имидж може да доведе до запазване и увеличаване на потреблението на последните на текущи цени. Подобен пример е наличен в периода 2012-2015 г. с вноса на вида *пангасиус*.

Deleted: аквакултура

Deleted: продуктите на българска аквакултура

Продължаваща финансова подкрепа за подсектора

Стратегията за продължаваща финансова подкрепа за подсектора в настоящия контекст е консервативна, тъй като срещу силни страни в сектора въздействат заплахи на външната среда.

Европейското финансиране за развитие на сектора предлага възможности за оптимално използване на финансови и други ресурси. За използването му в сектора е изграден капацитет за работа по проекти по оперативните програми. До момента акцентът е бил върху по-малко финансиране от бенефициерите и по-голям дял на съфинансиране чрез БФП.

В следващия програмен период се очаква засилено използване на финансови инструменти, за които се изисква развиване на различен вид капацитет за използване от досегашния. CoVid-19 кризата и забавянето на световната и национална икономика ще постави ограничения в достъпа до пазарното финансиране, което и към момента се разглежда като високорисково от банковия сектор. Националното финансиране на сектора също е ограничено и ще се конкурира с другите сектори при възстановяването от CoVid-19 кризата.

Deleted: Коронавирус

Deleted:

Deleted: коронавирус

Стратегията за продължаваща финансова подкрепа за сектора е жизнено важна и като консервативна за да може да бъдат преодолените негативните последици от CoVid-19 кризата.

Deleted: коронавирус

Конкурентни стратегии

Повишаване на консумацията

Стратегията за повишаване на консумацията в настоящия контекст е конкурентна, тъй като е препятствана от слаби страни в сектора и едновременно външната среда предлага възможности за преодоляването им.

Консумацията на риба и други водни организми на вътрешния пазар все още е недостатъчна и трайно на предпоследно място в ЕС. Причините за това биха могли да бъдат както различни традиции за консумация на хранителни продукти, така и други обособени слаби страни като: недостатъчно ефективно промотиране на продуктите от българските аквакултури, недостатъчно кампании за повишаване на обществената осведоменост относно аквакултурите, производство на малък брой видове риби и на риби от нисък ценови сектор, както и недостатъчно пазарни проучвания относно предпочитания на консуматорите и възможностите за реализация на риба.

Deleted: хидробионти

Deleted: продуктите от аквакултура

При толкова ниска база на съществуващо потребление са изведени много възможности за подобряването му. Те включват разширяване на гамата от продукти предлагани на международния и вътрешния пазари, ефективно промотиране на местни продукти, например видове като балканска пъстърва предвид ясно изразени предпочитания на потребителите, разширяване на асортимента на рибните продукти като рибна кайма, пастети, салати, топлопушени продукти и др.

Тъй като това е стратегия, която попада и сред оптимистичните по допълващи настоящите причини е важно да бъдат постоянно тествани и фокусирани мерките за въвеждането ѝ сред многото възможни за постигане на максимална ефективност.

Повишаване на информационната обезпеченост – данни, ИС

Стратегията за повишаване на информационната обезпеченост е конкурентна, тъй като е препятствана от слаби страни в сектора и едновременно външната среда предлага възможности за преодоляването им.

Като слаба страна е отчетена **разпокъсана и непълна информационна база** за стопанствата за аквакултури (отсъствие на данни за площта и водните обеми на стопанствата, за вида на водоизточника и обема на ползваната вода, за наличието/отсъствието на пречиствателно съоръжение; координати на стопанството; данни за първата му регистрация и др.).

Deleted: аквакултурните стопанства (отсъствие)

Икономическата информация за подсектор Аквакултури също е с **различни** степени на сравнимост. Не е ясно как е осигурено съответствие между икономическите данни, подавани към НАП и тези подавани към ИАРА.

Новите информационни технологии дават възможност за интеграция на съществуващите бази данни с цел осигуряване на тяхната цялостност, достъпност, сигурност и съпоставимост. Всяка от организациите, имащи отношение към сектора на производство на аквакултури би трябвало да може да въвежда и коригира данните, за които е отговорна, а всички организации да могат да правят справки за всички аспекти на подсектора и да отстраняват несъответствия, ако се налага.

Стратегията е приложена и продължава да се прилага успешно в множество сектори, които правят усилия да приведат информационните си ресурси във вид максимално полезен както за тях така и за всички заинтересовани страни.

Насърчаване на късите вериги за достъп на потребители до производители

Стратегията за насърчаване на късите вериги за достъп на потребители до производители е конкурентна, тъй като е препятствана от слаби страни в сектора и едновременно външната среда предлага възможности за преодоляването им.

Анализът на сектора е извел сред слабите страни липсата на добри практики, които да са в услуга на рибопроизводителите, ограничено предлагане на риба и рибни продукти, значително довляяно от големите търговски вериги, както и слабо развита директна продажба „от фермата”.

Deleted: повлиано

Съвременните технологии, основно ИТ, но не само, дават възможност за скъсяване на веригите на достъп от производители до потребители, преработватели и търговци. Те могат да бъдат използвани активно за създаване на:

- електронни тържища и борси;
- регионални (физически) тържища и борси с по-голямо разнообразие от продукти и разпознаваеми от клиентите производители;
- създаване на организации на рибопроизводителите с цел промотиране и първа продажба на риба и рибни продукти
- многообразие от маркетингови стратегии, електронен маркетинг, директни продажби, използване на социални мрежи;
- насърчаване на различни форми на сътрудничество между производители.

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2"

По-късите вериги биха могли да допринесат за изграждане на доверие към производителите и повишено търсене за техните продукти, както и сътрудничество със социални програми на местно ниво, например социален патронаж, предлагане на храна за учащи и работещи и др.

Стратегията се използва от множество сектори, в които има малки производители, като особена видимост и успех има при производителите на млечни продукти.

Повишаване на рекламния потенциал и разнообразието от продукти

Стратегията за повишаване на рекламния потенциал и разнообразието от продукти е конкурентна, тъй като е препятствана от слаби страни в сектора и едновременно външната среда предлага възможности за преодоляването им.

Анализът е отчетел като слабости производство на малък брой видове риби и на риби от нисък ценови сектор, придружени от недостатъчно пазарни проучвания относно предпочитания на консуматорите и възможностите за реализация на риба и липса на единни действия между браншовите организации за промотиране на българските компании на международни пазари и идентифициране на пазарни ниши.

Изведени са много възможности за подобряването му. Те включват разширяване на гамата от продукти предлагани на международния и вътрешния пазари, ефективно промотиране на местни продукти, например видове като балканска пъстърва предвид ясно изразени предпочитания на потребителите, разширяване на асортимента на рибните продукти като рибна кайма, пастети, салати, топлопушени продукти и др.

Маркетингови стратегии от подобен вид обикновено са приоритет на бизнеса, но при множество малки производители ефективното провеждане на цялостни кампании може да бъде водено от сдружения на производители, подпомагани от държавни политики.

Повишаване на квалификацията на заетите

Стратегията за повишаване на квалификацията на заетите е конкурентна, тъй като е препятствана от слаби страни в сектора и едновременно външната среда предлага възможности за преодоляването им.

Анализът е отчетел липса на квалификацията и подобряване на нивото на техническите умения и технологичните знания на заетите в подсектора работници и специалисти, както и липса на регионални ветеринарно-медицински кадри с професионални познания в областта на профилактиката и лечението на болести до рибите и другите водни животни.

Deleted: в аквафермите.

В същото време повишаване на професионалните умения на заетите в сектор аквакултури, посредством учение през целия живот и въвеждане на ноу-хау е възможност, която се промотира и във всички други сектори на икономиката и е основен фокус на множество мерки по оперативните програми. Тази възможност е част и от по-общия ангажимент за продължаване на целенасочена държавна подкрепа за подобряване конкурентоспособността в подсектора при оптимизиране на използването на ресурсите.

Това е стратегия, за която е отчетен значим успех в различни сектори.

Парадоксални стратегии

Производство на нов вид без традиции в отглеждането

Стратегията за производство на нов вид без традиции в отглеждането е парадоксална, тъй като е препятствана от слаби страни в сектора – както обща недостигаща конкурентоспособност на световния пазар поради производство на малки обеми и неустойчивост в производството, така и заради липса на етаблирана технология за индустриално производство на нови видове.

Deleted:

В допълнения заплаха за нея представляват повишената конкуренция на единния европейския пазар (EU-27), Норвегия, Исландия, Турция и най-вече внос на риба, други водни животни и техни продукти от ниския ценови сегмент от Индонезия,

Deleted: нерибни хидробионти

Виетнам, Китай, Чили и др., както и променящи се предпочитания на потребителите под натиск на конкурентни продукти от внос.

Внос на технология и ноу-хау, както и наличие на финансиране по оперативните програми, дават увереност на някои предприемачи да започват подобни производства. Те имат различен успех, например африкански сом (по-скоро успешно), кижуч (неуспешно), барамунди (неуспешно, прекратено) и др.

Deleted: кохо съомга (бутиково)

Базова стратегия

Като базова или работна стратегия е разгледана комбинация от фактори, които оформят в най-голяма степен на реалистичност на предвижданията. Тези фактори включват:

- Запазване на обемите на производство и пазарите
- Умерено покачване на продажните цени на основните видове аквакултури
- Повишаване на консумацията на риба и рибни продукти (подкрепена със съответните мерки)
- Насърчаване на късите вериги за достъп на потребители до производители - платформи за електронни тържища, маркетинг, директни продажби, сътрудничество
- Развитие на рекламния потенциал и разнообразието от продукти
- Продължаваща финансова подкрепа на сектора чрез фондовете на ЕС и национално финансиране
- Повишаване на информационната обезпеченост за развитието на сектора, позволяващо адекватно и навременно проследяване и предприемане на съответни мерки.

Formatted: Indent: Left: 0.2", Hanging: 0.2"

Deleted: ¶